ننګرهار پوهنتون
شرعياتو پوهنځی
اسلامي ثقافت څانګه

د اسلام اعتقادي نظام

(د لوړو زده کړو وزارت د نوي نصاب له مفرداتو سره سم
د عصري پوهنځيو لپاره درسي کتاب)

Ketabton.com

مؤلف
پوهنوال مولوي محمد شريف رحماني

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب ځانګړني

کتاب نوم:	داسلام اعتقادی نظام
مؤلف:	پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني
کمپوز	الحافظ المهندس جمیل الرحمن
ډیزاین:	رحماني
خپرندوی:	مولوي رحماني
چاپ شمېر:	سلام خپرندویه ټولنه - جلال آباد
چاپ وار	۵۰۰ ټوکه
چاپ کال:	لومړی
	۱۴۰۲ هـ . ش/ ۲۰۲۳م

دچاپ حقوق له مؤلف اوخپرندویه اداري سره خوندي دي

دفکري ملکیت دقوانینوبربنسټ دکتاب دچاپ نشراوتوزیع ټول حقوق دمؤلف اوخپرونکي اداري پروړاندی خوندي دی هیڅوک حق له دغه کتاب اودکتاب ځنې برخې کاپي کړي اویایي په خپرولولاس پوري کړي

والسلام

د تر لاسه کولو ځای:اصلاح افکار کتاب پلورنځی

اسحاقزی مارکېټ، لاندینی پوړ، لومړی دوکان، جلال آباد

اړیکشمېرې: ۰۷۹۰۲۰۶۲۶۱

Ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک -- مخ

سریزه -- ۱

لومړی خپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

لومړی بحث -- ٤

اسلامي ثقافت -- ۴

لغوي پېژندنه -- ٤

اصطلاحي معنی -- ٤

داسلامي ثقافت پېژندنه -- ۵

داسلامي ثقافت اهمیت -- ۵

داسلامي ثقافت مضامین -- ۵

سرچینې یې -- ۱

موخې یې --

دمضامینوتاریخي مخینه یې --

داسلامي ثقافت لرلید (VISION) --

داسلامي ثقافت خانګې رسالت (MISSION) --

روزنیزې موخې یې --

ترلاسه شوې پایلې --

خانګړتیاوې یې --

داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه --

دفکري یرغل اغېزې --

چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار --

دویم بحث

داسلام اعتقادي نظام

دعقیدې لغوي پېژندنه --

دعقیدې اصطلاحي معنی --

اهمیت یې --

داسلامي عقايدو ډولونه ----------
دايمان اساسات ---------- ۱۵
موضوع يې ---------- ۱۵
غايه او مصلحت يې ---------- ۱٦
رامنځته کېدل يې ---------- ۱٦
دزده کړې حکم يې ---------- ۱٦
مصادراو سرچينې يې ---------- ۱۷
قران عظيم الشان داسلامي عقيدې داثبات ستر پيغام ---------- ۱۷
دعقيدې په اثبات کې قراني تګلاره ---------- ۱۷
ځانګړتياوې يې ---------- ۱۷
موخې اواهداف يې ---------- ۱۸
دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه ---------- ۲۱
دزده کړې پړاوونه يې ---------- ۲۱
په عقيده کې دخلکو درجې ---------- ۲۱
اسلامي عقيدې ته دبشراړتيا ---------- ۲۲
دعقيدې دعلم نومونه او اصطلاحات ---------- ۲۲
داهل سنت والجماعت پېژندنه ---------- ۲۲
اصطلاحي پېژندنه يې ---------- ۲۴
لقبونه يې ---------- ۲۴
خصوصيات يې ---------- ۲۴
اعتقادي بنسټونه يې ---------- ۲۴

دويم څپرکی

نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

لومړی بحث ---------- ۲٦
نړۍ ليد ---------- ۲٦
معياري نړۍ ليد ---------- ۲۷
دنړۍ ليد ډولونه ---------- ۲۷
الف-سمې (اسلامي) نړۍ ليد ---------- ۲۷
داسلامي نړۍ ليد پېژند ---------- ۲۸
موضوع يې ---------- ۲۸
الله جل جلاله داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې ---------- ۲۸

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Library

انسان دالهي نړی لید په رڼا کې ---------- ۲۹
دزده کړې حکم یې ---------- ۲۹
سرچینې یې ---------- ۳۰
اهداف اوموخې یې ---------- ۳۰
اهمیت یې ---------- ۳۱
فکري پولې یې ---------- ۳۱
خانګړتیاوې یې ---------- ۳۲
په بشري ژوند یې اغیزې ---------- ۳۳
دنه اهمیت ناوړه پایلې یې ---------- ۳۵
ب: فاسد(جاهلي نړی لید) ---------- ۳۶
۱-تجربوي ---------- ۳۶
۲- فلسفي نړی لید ---------- ۳۶
الف ـ عقلاني نړی لید ---------- ۳۶
ب-حسي نړی لید(ماتریالېزم) ---------- ۳۶
مشخصات ---------- ۳۷
نیمګړتیاوې یې ---------- ۳۷
ج-شرک ---------- ۳۷
-مشخصات یې ---------- ۳۷
د-رهبانیت ---------- ۳۷
نیمګړتیاوې یې ---------- ۳۸
هه- تیوکراسي ---------- ۳۸

دویم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی،انسان اوکایناتو پېژندنه ---------- ۳۸
الله جل جلاله ---------- ۳۸
د(اله) معنی ---------- ۳۹
دالله تعالی پېژندنه ---------- ۴۰
دالله تعالی دپېژندني وسایل ---------- ۴۰
لومړی- عقل ---------- ۴۰
دویم -وحی (اسماء اوصفات) ---------- ۴۰
انسان دالهي قدرت بله ستره نښه ---------- ۴۱

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

[illegible] مفهوم

[illegible] معنی

[illegible] په دنیا کې انسان ---- ۴۱

[illegible] دانحادي [illegible] لیدپه تیاروکي ---- ۴۲

په [illegible] کې [illegible] ---- ۴۳

دانسان [illegible] ---- ۴۳

دانسان مسئولیتونه ---- ۴۴

دانسان دتحلیق موخه ---- ۴۵

دنیا دوسیلې په حیث ---- ۴۵

دنیا دهدف په توگه ---- ۴۶

دنیا دهدف په توگه دانتخاب پایلې ---- ۴۶

دانسانانو دولونه ---- ۴۶

دریم څپرکی

طبیعت ،کاینات اودایمان ارکان

لومړی بحث ---- ۴۷

دطبیعت حقیقت ---- ۴۷

دطبیعت اوانسان مقایسه ---- ۴۷

طبیعت دانسان په خدمت کې ---- ۴۷

درامنځته کیدو لاملونه یې ---- ۴۸

نړۍ دالحادي تصورپه تیاروکي ---- ۴۸

کاینات اونوی ساینس ---- ۴۸

دسترانفجاردنظریې تاریخچه ---- ۴۹

کاینات اوقران کریم ---- ۴۹

دتصادف دنظریې درد دلایل ---- ۵۰

دویم بحث

دایمان ارکان

دایمان پیژندنه ---- ۵۳

لغوي معنی ---- ۵۳

اصطلاحي پیژندنه یې ---- ۵۳

په ایمان کې دخلکو یوپربل فضیلت ---- ۵۳

داسلام لغوي معنی ---- ۵۴

په شرعي اصطلاح کې ---- ۵۴

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلام حقیقت ---------- ۵۴
دقانوني اوحقیقي اسلام ترمنځ توپیر ---------- ۵۵
داسلام اصلي معیا ر ---------- ۵۵
دا یمان او اسلام فرق ---------- ۵۶
دایمان قوت اوکمزورتیا ---------- ۵۶
دایمان دقوت اسباب ---------- ۵۷
دایمان ضعف(کمزورتیا) ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا نښې ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب ---------- ۶۰
دایمان دضعف دعلاج لارې چارې ---------- ۶۰
دایمان غوښتنې ---------- ۶۱
دالله تعالی دوجوداثبات دلایل ---------- ۶۲
دالله تعالی دمعرفت پروړاندې پردې ---------- ۶۹

خلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

لومړی بحث ---------- ۷۰
توحید ---------- ۷۰
دتوحید معنی ---------- ۷۰
دتوحیدارکان ---------- ۷۰
دتوحیدموخه ---------- ۷۱
دتوحیدحکم ---------- ۷۱
دتوحیداهمیت ---------- ۷۱
دتوحیدشرطونه ---------- ۷۱
دتوحیدډولونه ---------- ۷۱
۱-دربو بیت توحید ---------- ۷۲
الف-دربو بیت په توحید کې دشرک نښې ---------- ۷۲
۲-دالوهیت توحید ---------- ۷۲
الف-دالوهیت دتوحیدغوښتنه ---------- ۷۳
ب-دعبادت ډولونه ---------- ۷۳
ج-دالوهیت په توحید کې دشرک اثا راو نښې ---------- ۷۳
داسماؤ اوصفاتو توحید ---------- ۷۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

لند مفهوم يې ۷۳
شرطونه يې ۷۴

دويم بحث

دالله تعالی صفات اودصفاتو ډولونه

لومړی- ثبوتي صفات : ۷۴
دويم سلبي صفات ۷۵
دتوحيد مراتب ۷۷
په بشري ژوندد توحيد دکلمې اغيزې ۷۷

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروډلو باورونه اوپه ملايکو ايمان

لومړی بحث ۷۹
دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه ۷۹
دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره ۷۹

دويم بحث

دايمان داساساتو دويم رکن په ملايکو ايمان

ملا يکې داسلام په رڼا کې ۸۱
-په ملايکو دايمان مفهوم ۸۲
په ملا يکو دايمان دلا يل ۸۲
-دملايکودپيدايښت ماده ۸۲
-دملا يکو حقيقت او صفات ۸۲
دملايکو خويونه ۸۳
دملايکو دندې ۸۳
په ملا يکو دايمان اغيزې ۸۴
پېريان او شيطانان ۸۴
دجن مفهوم ۸۴
دپېژندلولارې چارې يې ۸۴
ددوی دوجود دليل ۸۴
دپېري او ملکې ترمينځ فرق ۸۵
دپېريانو حقيقت اوصفات ۸۵
ابليس او شيطان ۸۵
دابليس او شيطان معنی ۸۶

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

...gital Library

دشیطان دتخلیق(پیدایښت) ماده ---------- ۸۶
دشیطانانو ډولونه ---------- ۸۷
دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه ---------- ۸۷
دشیطانانو خانګړتیاوې ---------- ۸۷
دشیطان اهداف اومقا صد ---------- ۸۸

شپږم څپرکی

په اسماني کتابونو اوپیغمبرانوایمان

لومړی بحث ---------- ۸۹
په اسماني کتابونوایمان ---------- ۸۹
انسان دوه اړخیزموجود: ---------- ۸۹
قانون ته اړتیاولې؟ ---------- ۸۹
دقوانینو ډولونه ---------- ۹۰
دکتاب پېژندنه ---------- ۹۰
لغوي معنی ---------- ۹۰
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۹۰
شرعي معنی ---------- ۹۱
ډولونه یې ---------- ۹۱
داړتیا حکمت یې ---------- ۹۱
دایمان حکم یې ---------- ۹۱
دایمان دلایل یې ---------- ۹۲
دنز ول موخه یې ---------- ۹۲
داسماني کتابو نو اتفاقي ټکي ---------- ۹۲
ه اسماني کتابونو دایمان ګټې ---------- ۹۲
ه قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه ---------- ۹۳
ران عظیم الشان ---------- ۹۴
دحقانیت اودعدم تحریف دلایل یې ---------- ۹۶
ایمان غو ښتنې یې ---------- ۹۸

دویم بحث

دایمان دارکانو څلورم رکن په پیغمبرانوایمان

وت اورسالت ---------- ۹۹
رسالت لغوي معنی ---------- ۹۹

...com: The Digital Library

نبوت لغوي معنى ---------- ۹۹
نبوت شرعي حيثيت ---------- ۹۹
نبوت خاصيتونه ---------- ۹۹
نبي اورسول فرق ---------- ۱۰۰
شريت ته دالهي لارښوونودرسېدواحتمالات ---------- ۱۰۰
ه پيغمبرانو دايمان مطلب ---------- ۱۰۰
ه پيغمبرانو دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۰۰
نبو ت اهداف او مقا صد ---------- ۱۰۰
يغمبرانو ته دبشراړتيا ---------- ۱۰۱
يغمبرانوته داړتيا ټکي ---------- ۱۰۱
دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره ---------- ۱۰۱
پيغمبربشپړلارښود ---------- ۱۰۱
دنبوت اركان ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوخصوصيات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوصفات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانو مسئوليتونه ---------- ۱۰۳
دبلني ځانګړتياوې يې ---------- ۱۰۴
اولوالعزمه پيغمبران ---------- ۱۰۴
دپيغمبردپېژندلودلايل ---------- ۱۰۴
په قران كريم كې ذكرشوي پيغمبران ---------- ۱۰۵
دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه ---------- ۱۰۶
په پيغمبرانودايمان غوښتنې ---------- ۱۰۶
معجزه اوكرامت ---------- ۱۰۷
لغوی پېژندنه ---------- ۱۰۷
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۱۰۷
دمعجزې شرطونه ---------- ۱۰۷
دمعجزې هدف ---------- ۱۰۷
دمحمد صلي الله عليه وسلم ستره معجزه ---------- ۱۰۷
درسول الله مبارک اودنوروانبياؤدمعجزوترمنځ مقايسه ---------- ۱۰۷
دكرامت پېژندنه ---------- ۱۰۷
دكرامت هدف ---------- ۱۰۷

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دمعجزې اوکرامت فرق ---------- ۱۰۸
دکرامت مثالونه ---------- ۱۰۸

محمدصلي الله عليه وسلم دنړۍ والو سردار

دنړۍ وال لارښود صفات ---------- ۱۰۹
دده مبارک درسالت عقلي ثبوت ---------- ۱۱۱
دنبوت د پای دلایل ---------- ۱۱۴
دنبوت ځوځصوصیات يې ---------- ۱۱۴
په امت باندې درسول الله حقونه ---------- ۱۱۵
داصحابوکرامومقام اوپه اړه يې داهل سنت عقيده ---------- ۱۱۵
مقام اومرتبه يې ---------- ۱۱۶
دوی ته دښکنځلوکولواوبدوردوويلوحکم ---------- ۱۱۶
ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تګلاره ---------- ۱۱۶

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

لومړی بحث ---------- ۱۱۷
په اخرت ایمان ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې پېژند نه ---------- ۱۱۷
په اخرت دايمان مفهوم ---------- ۱۱۸
په اخرت دايمان اهميت ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې نومو نه ---------- ۱۱۸
دقيامت درامينځته کېدو دلايل ---------- ۱۱۹
داخرت په هکله داسلام تصور ---------- ۱۲۰
دماده پالوپه نظرياتوعلمي نيوکه ---------- ۱۲۰
دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت ---------- ۱۲۱
په اخرت دايمان غوښتنې ---------- ۱۲۲
په اخرت دايمان اغيزې ---------- ۱۲۴
دقيامت علامې ---------- ۱۲۵
دقيامت دنښانو ډولو نه ---------- ۱۲۵
دقيامت کو چنی علامې ---------- ۱۲۵
دقيامت لويې نښې ---------- ۱۲۷
روح ---------- ۱۲۸

دروح لغوي معنی ---------- ۱۲۸
دنفس معنی ---------- ۱۲۸
دروح اجمالي پېژندنه ---------- ۱۲۸
روح دقرانکریم په رڼا کې ---------- ۱۲۸
دانسانیت اساس په روح دی ---------- ۱۲۹
ایاروح قدیم دی؟ ---------- ۱۲۹
دروح پیدایښت ---------- ۱۲۹
انساني اوحیواني روح ---------- ۱۲۹
دمخلوقاتو دولونه ---------- ۱۲۹
دروح مرتبه ---------- ۱۳۰
دروح مړینه ---------- ۱۳۰
دمرگ سبب ---------- ۱۳۰
مرگ ناڅاپه راځي ---------- ۱۳۰
ملک الموت اودارواحو اخیستل ---------- ۱۳۱
له مرگه وروسته دانسان حالت ---------- ۱۳۱
دروح حالت ---------- ۱۳۱
دقبرسوال اوځواب ---------- ۱۳۱
دقبرپه عذاب اوثواب لد کیفیته پرته ایمان ---------- ۱۳۱
دقبردعذاب شمول ---------- ۱۳۲
په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب دمنکرینوشبهات ---------- ۱۳۲
مړونه دژوندیو دگټې رسېدل ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب اسباب اونجات ---------- ۱۳۳
دبرزخ نړۍ ---------- ۱۳۳
دبرزخ مفهوم ---------- ۱۳۳
دقبردعذاب دوام ---------- ۱۳۳
دارواکانو ځایونه ---------- ۱۳۴
دانسان دژوندپړاوونه ---------- ۱۳۴
دمرگ یاده لواغیزې ---------- ۱۳۵
دقیامت نداروې ---------- ۱۳۵
په تبلیغ کې بوکي ----------

بحث (له قبر ونو راپورته کېدل) ---------- ۱۳۵
قيامت ---------- ۱۳۶
دعرش تر سيوري لاندې ---------- ۱۴۷
حساب ---------- ۱۳۷
تله ---------- ۱۳۸
دعملنا موخېربدل ---------- ۱۳۹
دکوثرحوض ---------- ۱۳۹
دصراط پول ---------- ۱۴۰
جنت ---------- ۱۴۱
دوزخ ---------- ۱۴۲

دويم بحث

په قضاًاو قدر رايمان

قدر ---------- ۱۴۳
لغوي معنايې ---------- ۱۴۳
اصطلا حي معنی يې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې ---------- ۱۴۴
په تقدير دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۴۴
په تقديردايمان معنی ---------- ۱۴۴
دتقدير مراتب ---------- ۱۴۴
قضاء ---------- ۱۴۵
دقضاء لغوي معنی ---------- ۱۴۵
اصطلاحي معنی ---------- ۱۴۵
قضاء دقرانکريم په رڼاکې ---------- ۱۴۵
دقضاءاوقدرترمينځ فرق ---------- ۱۴۶
دقضاءدولونه ---------- ۱۴۶
دالله تعالی اراده اودولونه يې ---------- ۱۴۸
دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده ---------- ۱۴۸
دانسان خپلواکي ---------- ۱۴۹
دانسان دارادي کړو وړو حيثيت ---------- ۱۵۰
دانسان داختيارساحه ---------- ۱۵۰

دانسان مسؤلیت ---------- ۱۵۱
دتقدیر په اړه دبېلابېلو ډلو افکار ---------- ۱۵۱
دالهي ارادي په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفینونظریات ---------- ۱۵۲
په قضاء اوقدردایمان غوښتنې ---------- ۱۵۲
دقضاء اوقدردعقیدې اغېزې ---------- ۱۵۲

اتم څپرکی

دایمان نواقض (له مینځه وړونکي)اهل قبله اواحکام یې

لومړی بحث ---------- ۱۵۳
د نواقضو معنی ---------- ۱۵۳
دایمان دنواقضو ډولونه ---------- ۱۵۳
۱-دایمان اعتقادي نواقض ---------- ۱۵۳
۲-دایمان قولي نواقض ۱۵۵
۳-دایمان عملي نواقض ---------- ۱۵۶
زندیق ---------- ۱۵۶
لغوي معنی ---------- ۱۵۶
اصطلاحي معنی ---------- ۱۵۶
حکم یې ---------- ۱۵۶
دزندیق دتوبې قبولتیا ---------- ۱۵۷
تکفیر ---------- ۱۵۷
پېژندنه ---------- ۱۵۷
دتکفیرپه هکله دپخوانیوعلماؤویناوې ---------- ۱۵۷
دتکفیرډولونه ---------- ۱۵۷
دیوچادکافرګرځولوشرطونه ---------- ۱۵۸
دتکفیرموانع اوخنډونه ---------- ۱۵۸

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

.... ۱۵۸
دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق ---------- ۱۵۹
لوبوګناهونودخښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه ---------- ۱۵۹
دتکفیرپه قضیه کې داهل سنت تګلاره ----------

لومړی څپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

پیلیزه

هریوملت ځانته معتقدات ،فکري ،ټولنیزاواقتصادي ارزښتونه لري او په خپل ثقافت اوکلتور ویاړي .ولسونه خیل اوسنی حالت خپلې ماضي پورې تړي که داسې ونه شي نويوقوم به په نوروکلتورونوکې ورډوب نوم اونښان به یې پای ته ورسیږي اوس مثال چې نړی دیوکلي بڼه غوره کړې له نوروولسونوسره مخامخ کېږواوسنی وخت دتمدني شخړوموج دی که لږغفلت صورت ونیسي په لږ وخت کې به ټول ملت الله دې نه کړي په نابودی محکوم شي موږ په بشپړایمان اوپیاوړي شخصیت سره په دغه تمدني شخړه کې برياحاصلولی شو .

لومړی بحث

اسلامي ثقافت

په اوس وخت کې چې دشراوطغیان شیطاني لښکرو بشریت په تورتم کې رااېسارکړی دی مسلمان ته لازمه ده چې دشردټولو سرکښو ځواکونو په وړاندې دهدایت ځلانده مشال په لاس کې واخلي ځیل عقل اوفکرداسماني وحی په وسیله پاک اوسوتره وګرځوي دګمراهۍ ،انحراف ،هوی اوهوس له غلامۍ څخه بشریت ته نجات ورکړي .داسلام رسالت له بشري سپېڅلي فطرت سره اړخ لګوي په همدغې الهي نګلارې سره موږداوسني متجاوز ، باغي اووحشي ناوړه تمدن سره مقابله کولای شو .

لغوي پېژندنه

په عربي ژبه کې دثقافت لفظ په ګڼومعنو راغلی چې ځینې یې معنوي اوځینې یې مادي دي ،په معنوي چاروکې دزیرکتیا ،ذکاوت ،هوښیارتیا ،ژرترژره دعلم د لاسته راوړلوپه معنی سره ده .په حسي ـ اومادي چاروکې دکاره دسمولو ،برابرولو ،غلبې اواصلاح په مفهوم سره هم راغلی دی.[1]

اصطلاحي معنی

Culture په فرانسوي ،الماني اوانګلیسي ـ ژبوکې کې دزراعت مفهوم افاده کوي :البته دټولنپوهنې دپوهانوپه تعریف کې لاندې شیانوته شاملیږي.

- فنون ،علوم ،معارف ،فلسفه اوعقاید

[1] ابن منظور ، محمد بن مکرم ،لسان العرب ج ١ ، ص ٥٠ ،دار احیاء التراث العربي ،بیروت لبنان

- دافرادوسلوک اوتصرفات اودټولنيزواړيکولارې چارې[1]

داسلامي ثقافت پېژندنه

اسلامي ثقافت داسلامي عقايدو ،افکارو ،احکامو ، قوانينو ، اساساتو ،علومو ،اختراعاتو ، ژبې ،تاريخ ،ارزښتونو ،وياړونواودمشترکواهدافوله مجموعي څخه عبارت دی . په لنډ ډول يې داسې هم تعريفولی شو :اسلامي ثقافت د قرآن کريم اونبوي سنتو په رڼاکې عملي چلند ته ويل کېږي .[2]

داسلامي ثقافت اهميت

هرکله چې اسلامي ثقافت دالله جل جلاله په سترکتاب اودپېغمبرصلی الله عليه وسلم په نبوي سنتو تېنګ اوکلک چلند ته ويل کېږي ،نواهميت يې څرګندېدی داځکه چې په قرآن کريم اونبوي سنتوتېنګ عمل خپني مهال په فرض اوخپني وخت په دمستحب بڼه غوره کوي چې بايد دعباداتو ، اخلاقواو معاملاتوسره اړيکه نيسي ـ لکه لمونځ ،روژه ،زکات ،حج له موراوپلارسره احسان اونيکي ،له خپلې مېرمن سره ښه چلند ،صله رحمي اودګاونډيو دحقوقورعايت کول احسان ،صبرشجاعت ،سخاوت ،ترحم ،عاطفه ،کورنی نظام ،اقتصادي چارې اخيستل اوپېرودل ،پوراجاره ،شرکت اومضاربت ، شوری ،دملي امانتونوساتنه ،دعدل اوانصاف ټينګښت ، بين المللي اړيکې دجګړې اوسولې دقواعدواواصولومراعاتول اوداسې نور... درسول الله مبارک اودراشدينوخلفاؤدورې ته په کتنې سره موږته څرګندېږي چې اسلامي شريعت له عقيدې ،عباداتو ،اخلاقو ،ټولنيزاواقتصادي نظام اوسياست څخه ترکيب موندلی وومګرپه راوروسته دوروکې دين يوازې شخصي ژوند ،اخلاقو اوعباداتوپورې منحصر پاتې شو دنيوي چارې اومعاملات له دين څخه جلاشوې نوامت دزوال کندې ته ورپوري کېږي اسلامي امت دوباره خپل تېر برم ته ستنېدل غواړي نولاره يې په اسلام بشپړ عمل کول دي .

داسلامي ثقافت مضامين

داسلام اعتقادي نظام ،تلاوت اوتجويد ،داسلام عبادتي نظام ،نبوي سبېځلې سيرت اواسلامي تاريخ ،داسلام اخلاقي نظام ، داسلام ټولنيزنظام ،فکري پوهنه ،اديان اومذاهب ،داسلام سياسي اواداري نظام ،داسلام اقتصادي نظام ،قرآن عظيم الشان اومعاصرعلوم ،اسلامي تمدن دي

سرچينې يې

دوحی لومړی ټپل په قراءت علم اوپوهې سره شوی دبشريت لومړي پلاراَدم عليه السلام ته الله تعالی علم ورکړی و قرآن عظيم الشان اسلامي ثقافت په درې بنسټونودروی ، توحيد ، رسالت اواخرت داچې الله تعالی دټولوکايناتو خالق ، مالک ، حاکم پادارواوساتندوی دی اودمحمد صلی الله عليه وسلم رو[illegible]

[1] [illegible] ۱۹۹۰ [illegible]

[2] [illegible] ۱۹۹۰ [illegible]

وخلاند ه شخصيت ترقيا مته پورې دټول بشريت لپاره رهبر، لارښود ماډل اوديلکه په حيث دی .
داسلامي ثقافت دغه درې واړه بنستونه (توحيد ،رسالت اواخرت) فرداوټولنه دمادي ژوند له پستيو څخه
راوباسي دحقيقي خوشالي كمال ،اخوت ،
عدالت ،شرافت ، تعلق بالله اواطاعت رسول دکمال لوړوپوړيو ته يې رسوي په همدې توکه اسلامي
ثقافت دژوند ټولو برخو ته شامل دی لکه ټولنيزاوکورنی نظام ،اقتصاد ،سياست جګړه سوله اونورې وال
مسايل اوداسې نور...[1]

داسلامي ثقافت سرچني

اسلامی ثقافت دوه ډوله سرچينې لري لومړی اصلي سرچينې دويم فرعي سرچينې

لومړی- اصلي سرچينې

اسلامي ثقافت اصلي دوه سرچينې لري

الف- قران عظيم الشـــان قرانكريم داســـلامي ثقا فت لومړی سرچينه ده چې الله تعالی يې له تحريف اوتبديل څخه دســاتنې ضــمانت کړی دی دټول بشرـيـت لـپاره بشــپړالهي پيغام او قانون دی چې دټولوانســانانودنيااواخرت دکاميابۍ ضــمانت کوي چې کوم خاص قوم ،نســل ،ســيمې ،هيواد ،وخت اوزمان پورې مربوط نه؛ بلکې ترنياامته دملتونو لارښــود اودټول ژوند قانون دی چې ټولو تعصــباتو ته دپای ټکی ږدي بشرـيـت دفکري وحدت په مزي تړي اويوه ســتره ټولنه جوړوي چې دنړی هيڅ يوه مفکوره اوتهذيب ورسره په دغه برخه کې سيالي نه شي کولی

ب- نبوی ســـنت :دويمه اصــــلي سرچينه يې نبوي ســـنت دی چې ټولوقولي ،عملي اوتقريري احاديثوته شامليږي رسـول الله صلی علیه وسلم دقران عظيم الشان مفسراومعلم ؤ څخه دالله تعالی اسماني پيغام تطبيق کړی دی اوهغه دقران مجيد عملي ژوندی بېلګه شــخصــيت ؤدمؤمنانوله مورحضرــت عايشـــې رضـــی الله عنهاڅخه دهغه داخلاقويه هکله پوښــتنه شــوې وه هغې ورته په خواب کې ويلي ؤچې دهغه اخلاق قران عظيم الشـــان ؤ نبوپردې اســـاس د حرايه غارکې دوحی نزول بيادام المؤمنين ترحجرې پورې چې هلته دده مبارک ساه وتلې ده تقريبادنبوت درويشت كاله ژوندسنت رسول تشکيلوي.

دويم -فرعي سرچينې

داسلامي ثقافت فرعي سرچينې لاندې برخوته شامليږي

١- اجماع:داصــول فقهي دعلماؤپه اصــطلاح کې دپيغمبرصــلی الله علیه وســلم له وفاته وروســته داســلامي امت دمجتهدوعلماؤپه يوه شرعي حکم باندې اتفاق کولوته اجماع ويل کيږي ،البته اجماع هلته صـــورت نيسي چې په قرانكريم اونبوي سنتوکې صريح حکم شتون ونه لري.اجماع داسلامي فقهي له مصادرو څخه

١- حسن ١٩٨٠ م(...بسيط العقائد ... د الاتحادالعالمي للمنظمات الطلابية

يوه سرچينه اودشرعي احكامولباره دليل اوشاهدگڼل كيږي په اوس وخت كې دنويوراپېښوشويوقضاياؤپه هكله دامت نامتوعلماءپه دې هكله ستررول لوبولى شي .دنويووسايلوپه ايجادسره خودانلاين مجازي نامتوله لارې دغه كاره‌براسانه شوى دى .[1]

٢- قياس:قياس :قياس په لغت كې موازنې ته وايي اوپه اصطلاح كې په حكم كې غيرمنصوص مسئله منصوصي مسئلې سره پيوست كولوته وايي ددواړوواقعاتودعلت داشتراک له امله دمشترک حكم جڼيت غوره كوي[2]

اسلامي تاريخ :تاريخ دملتونواساس اوپيل تشكيلوي كه نورملتونه تاريخ لري؛ نواسلامي امت هم دمجداوعظمتونودوياړتاريخ څخه برخمن دى زموږافتخاراودتاريخ پيل داسلام دخلانده لمرله څرک ېليږي په همدې اساس نبوي سيرت داسلامي امت معلم اولارښوددى

داسلام دلومړي نسل تاريخ داسلام دتطبيق يوښه تصويردى چې دابوبكرصديق رضى الله عنه څخه ترحم اوعاطفه . دعمرفاروق رضى الله عنه څخه دعدالت دحضرت عثمان رضى الله عنه څخه دحياء دحضرت على رضى الله عنه څخه دشجاعت اومېړانې دحضرت عمار رضى الله عنه څخه دثبات اواستقامت دصهيب بن سنان رومي رضى الله عنه څخه دقرباني دخالد رضى الله عنه څخه داتلولى دابوذرغفاري رضى الله عنه څخه دزهد.دحضرت حمزه رضى الله څخه عنه دمېړانې درسونه زده كولى شو.

٤-اسلامي ميراث :داسلامي ميراث څخه مطلب اسلامي فقه . اصول فقه . صرف نحوه اوبلاغت .قراءتو. تفسيراوداصول تفسيراوداصول حديث علم دى.

٦ـ انساني كيتورې پوهنې او تجربې:په اموي دوركې دگيتوروپوهنوداساس ډېره كښبودل شوه اوپه عباسي كې دوركې خپل اوج ته ورسېده دمامون بيت الحكمت يې سترده ببلگه ده چې هلاكواوجنگيزدجلې په سيندلاهوكړه په دغه دوركې دگڼو ملتونودفنونواومادي علوموڅخه استفاده وشوه اوپه نوې بڼه دعلومواساسات كښبودل شوه لكه دطب . جغرافيې . فلكياتو. حساب .الجبر .هندسې .كيميا. تاريخ رياضې . فزيک اوداسې نور.....

٧-ژبه:ژبه دملتونوترمنځ دتفاهم وسيله ده اوداسلامي ثقافت فرعي سرچينه تشكيلوي په همدې توگه دژبوتنوع اوبېلتون دالهي قدرت نښه كڼلى كيږي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ كې فرمايي :﴿ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ

---

[1] [illegible] ١٢٩٢ [illegible] اصول الفقه ٢٠٠ مخ [illegible]
[2] همدغه ماخذ ١١١ مخ [illegible]

لِلْعَـٰلَمِينَ ﴿ الروم ژباړه: او دهغه جل جلاله دقدرت له نښــانو څخه داســمانونو اوځمکي پيدايښــت اوستاسي دژبواو ستاسي درنګونو بيلابيلوالى دى په باوري ډول په دې کې دپوهانو لپاره ډېرې نښانې دي داســلامي امت مشترکه ژبه عربي دقران کريم ژبه ده .دقران مجيد زيات الفاظ له انسان سره اړيکه نيســي لېکن دغه سترکتاب دبلاغت. فصاحت اوادب له حيثه يوه ســتره معجزه ده دقرانکريم هر لفظ اغيزه ناک دى چې دکايناتو له اصــلي حقيقت څخه يې پرده پورته کړې هره موضــوع اوهرمضــمون يې دژبې اوادب لوړمعياراوستراعجازدى چې هېڅوک ورته نه شي رسـيدلى قران مجيد عربي ژبې ته همېشـه ژوند وبخښـه دنړۍ هيڅ يوه ژبـه ورسره مقـابله نه شي کولى دنړۍ په نوروژبوکې وخت پروخت بدلون راځي ديو وخت ژبه دبل وخت سره بشــپړتوپيرلري قران عظيـم الشــان عربي ژبې ته نړۍ وال حيثيت په برخه کړ ځمکې په ټوله کره کې مســلمان ولــسونه دالله تعالى اســماني پيغام شـيـه اوورځ لولي اودجوماتونو له مناروڅخه يې دتوحيد .رسالت اواخرت انګازې پورته کېږي. دقران کريم له امله دډېروعجمو هېوادونودژبې دالفبا زياتره توري عربي وګرزېدل لکه . فارسي . پښتو . اردو . تاجکي . ازبکي ترکمني . ملايي اوداســي نور.. زيا تره عجم هېوادونه په عربي ژبه بدل سوه لکه عراق . مصر . سوريه . لبنان فلسطين . الجزائر . تونس . مراکش المغرب . سو ډان . اونورافريقا يي هېوادونه دراخله دوی داصحابوکرامو سره دزياتي راشه درشي اوتعامل له امله عرب وګرزېد ل .

۸: شعراوادب:دقران کريم له نزول نه دمخه دعرب قوم شعرپه زلفو . خط . خال . شونډو .رخسار اوعاشقي مشتمل ؤاوس دالله تعالى په ثنا اوصفت .درسول الله په نعت . اخلاقي نضا يلو . حکاياتو .سلوک اومعرفت بدل شــو. قران عظيم الشــان دشرم. حياء اوپاک لسني تصــورات وړاندې کړل له شــکه پرته قران کريم نه شعراونه نثر بلکې جلا مقام لري الهي معجزکلام دی په خپل اسلوب بلاغت . فصاحت . محاورو. تشبيهاتو اواستعاروکې سارى نه لري.

۹ -رســم اورواج: قران عظيم الشــان بخوايي رســمونه او رواجونه له منځه وړي وړل يوازې هغه عرف يې برخاى پرېــود چې داســلام له اصولو سره يې ټکرنه ؤاوله بشري فطرت سره يې سمون درلوددمثال په توګه په عرب قوم کې دغم پرمهال دوښــتوشــکول اودګرېوان څيرول دخپل مخ اوښـدې وهـل اودغم لباره ده ېرکرومځو به کرايه نيول . دحج په موسـم کې ځان برښډ ول . دسځينه ؤ په سيګار راونل اونور .. شامل ؤ

قران کريم پردغه ټولو دبطلان کرښـه راواوبستله اودېنه يې دتبرج جاهليت نوم کېــود همدارنګه دساده ی سر مهال دشمان اوشو کې .دريا . اظهار .قومي تعصـب . نه ژبه اورنک فخر . تمســخر . ملند ې .عيـب . جعلي عرباسي . فحاشي . اوبې حيا يې دغه ټول يې منکرات وبلل اوددې پرځاى يې معروفات په ګوته کړل

قران عظیم الشان دمسلمانانو لپاره دالله تعالی اوپیغمبر طریقه ترقیامته دایمي اوتلپاتې تګلاره وګرځوله اوبه همدې توګه یې زموږ دتمدن اوتهذیب لپاره څلورخواوې وټاکلې

۱۰- **ټولنیزاوکورنی نظام**: قرانکریم دکورني . نظام لپاره دحلالې رشتې دحدودوپه ټاکلو . دمېړه اومېرمن دحقوقو په مشخص کولو زورواچاوه. حرامې رشتې یې په ګوته کړې په جنسي برخه کې یې دډېرېوسپېڅلي نظام دبنسټ دېره کېښوده دمسخرو. ملنډو، عیب لټونې . بدګومانی . تهمتونو اوبد نامی دروازې یې دتل لپاره وتړلې کورني ژوند یې دهررنګه شکونو . شبهاتو اواختلافاتو څخه پاک کړ . کورونوته دننوتلو پرمهال یې اجازه غوښتل لازمي وګرځول دافرادودتشخص لپاره یې قبیله ضروري اوتقوی یې ورته دبهتری معیار وټاکله په انساني حقوقو اومسؤلیتونوکې یې ټول خلک یوشان وبلل.

داروپا طبقاتي دغلامی نظام یې ړنګ کړاودانساني حقوقود مساوات اعلان یې وکړ البته په اسلامي فقه کې چې دغلامانو کوم ذکر راغلی هغه دجګړې بندیان دي ددوی دخلاصون لپاره یې هم مناسبې لارې چارې سنجولي دي په فحش ویناؤ اوسکنځلو یې بندیزلګولی دمور اوپلار اودلویانو په درناوي اوپه کشرانو دشفقت تاکید یې کړ ی دی دغه ټول دقران عظیم الشان برکت دی .

۱۱- **دخوراک اوڅښاک طریقه اولباس**: خوراک اوڅښاک دانسان بنسټیزه اړتیا ده قران عظیم الشان بشریت ته یوازې روحاني غذانه دی وروپه ګوته کړې ،بلکې دخوراک اوڅښاک طریقه یې هم وروښودلې ده قرانکریم خواړه اودڅښلو شیان په دوو برخووېشلي دي رواګوناروا،رواهغه دي چې انسان ته ګټوراوناروا هغه شیان دي چې انسان ته زیان رسوونکي دي.

قران مجید دحلالواوحرامو دایره دژوند ټولو معاملاتو ته پراخه کړه برابره خبره ده که هغه فردي . اجتماعی . اقتصادي اوسیاسي واوسي دغه یې معروف اومنکر (ښواوبدوته) ویشلي دی ،نوپردې اساس حرام اوحلال یوازې په خوراک اوڅښاک کې نه ؛ بلکې ژبې . غوږونو . لاسونو اوپښو ټولوته شامل دي لنډه داچې دحلالواوحراموپربنسټ دیواخلاقي تهذیب دوجود دېره اواساس یوازې اویوازې دقران عظیم الشان کارنامه ده داسلام دخلانده لمرترڅرک دمخه عرب قوم دمردارو حیواناتو غوښې خوړلې ،وینې به یې څښلې اوبخولې . برښدبه ګرزېدل په همدې توګه ځنی خوراکونه نارینه ؤ پورې مختص ؤ شراب څښل . غلا . لوټ تالان اوزنا ددوی عام رواج ؤ دلباس په هکله داسلام لارښوونه داده چې دبدن پټونکی . پاک اوساده واوسي پیغمبر صلی الله علیه وسلم په عامه توګه سپین لباس خوښولو . دوربښمو لباس او قیمتي بوداسولي قاعده مخکې ذکرکړه ،لیکن قراني تصوراتو دنړی دټولو مسلمانانو لپاره یوخاص رنګ ډبه کړ چې به هغه کې دساده کې اوپاکیزګی نظام له عبادت سره تړاؤ لري په همدې توګه ذوقي سکلا اوسلیقه به کې ځانګړی بول لري.

۱۲- فنون: داسلامي مفسرينو په خيال په قران كريم كې دټو لو فنونو بنسټونه اېښودل شوي دغه عظيم الشان الهي پيغام دغوراوفكردځېرنې اوتحقيق لورته هڅونه كوي كه لر فكر وكړو يوازې په قرانكريم كې دټولوعلوماوفنونو لپاره اصول شته لكه دقراءت فن ، دتجويد فن ، دكتابت فن ، دكاغذ جوړلوفن ،مينا توري اوهندسي خطونه ، دجلد سازي فن ، په خوش اوازي سره دقرانكريم دلوستلو فن اوداسې نور...

قران كريم دبت يا لنې ، لهولعب اوهر رنګه شرك نفی كړې ده دتصويرونو جوړول ، مجسمه سازي دعرب قوم مهارت ؤ اسلامي ثقافت دذي روح شيانو تصوير وېستل منعه كړل ،مګردونو ، بوټو ، اوكلاتو تصويرونه بې رواوبلل

موخې يې

داسلامي ثقافت سترهدف دصالحې ټولنې اومتوازن فرد جوړول اوله مرګه وروسته په اخروي ژوند كې برى ، دجنت حصول اودالله تعالى رضاء ترلاسه كول دي.

دمضامينوتاريخي مخينه يې

داميرحبيب الله خان دسلطنت په دوردهبوادپه پلازمينه كې دحبيبې ليسه امريكايانو جوړه كړې وه چې ښوونكي يې ټول خارجيان ؤيه ولاياتوكې يوازې ترشپږم ټولګې پورې ښوونځيوشتون درلود؛مګرلوړې زده كړې په ظاهرشاهي دوركې پيل اوپه (۱۳۲۵) هجرى لمريز كال دكابل پوهنتون داساس ډبره كېښودل شوه دپوليتخنيك پوهنځی روسانوجوړكړ اوروسي متخصصين په كې استادان ؤدانجنيري اوزراعت پوهنځي امريكايانوچلولې په ديارلس سوه اوه پنځوسم هجري لمريزكال دغوايي دمياشتې په اوومه نېټه دكمونستي عسكري كودتاپه نتيجه كې دهبواددلوړوزده كړومؤسساتوته روسي ژبه اودماركسيزم كمونستي فلسفه دټولوعصري پوهنځيودنصاب برخه وګرځېده .په(۱۳۷۱)هجري لمريزكال داسلامي انقلاب په بري سره دكمونستي مضامينوبرخاى دهبوادپه ټولوتحصيلي مؤسسوكې داسلامي ثقافت مضامين ځاى پرځاى شول .په افغانستان دصليبي يرغل (دناټواوامريكايي) لښكرودرانوتلوپه نتيجه كې دوخت دامريكايي ټالي ختي وزيرله خوادغه مضامين له دووساعتونوڅخه يوساعت ته راټيټ كړى شول اوپه تدريجي توګه يې ختمول غوښتل ؛البته داسلامي ثقافت دځنومخلصواستادانودهلوځلواودوخت دسترې محكمې دمشرتابه له خوادغه توطئه شنډه شوه اوس دشكر ځاى دى دغه ځانګه پياوړي متخصيصين پوهاندان اوډاكتران لري دامريكايي لښكرو په ماتې اودمجاهدينو په غلبې سره نوره وغوړېده اوپياوړې شوه الحمدلله.

داسلامي ثقافت لرليد (VISION)

دمنخصصواسلام ته ژمنواومعتدلوكدرونودرلودل چې وكولى شي داسلامي سالمې روزنې په نتيجه كې ماډل شخصيتونه ټولنې ته وړاندې كړي چې په دنيا اواخرت كې بشردسعادت ترپوړاوه رسوي.

داسلامي ثقافت څانګې رسالت (MISSION)

داسلام دسپېڅلي دين په لارښوونوباوراويقين داڅغان ولس سره ځانګړتياده ددينې اعتدال ،دايمان اوتقوى دتينګښت ،دقانون دحاكميت ، عدالت اورحم اوپه هبواد كې دسالمې اداري رامنځته كولو په موخه دلوړه زده كړو ... ... داسلامي ... دي ، دعه ضرورت هلته پوره

...on.com: The Digital Library

کبري چې له اسلام څخه صحیح فهم اوله اسلامي عقیدې څخه دقیقه پوهه موجوده واوسي ترڅوددیني متخصصوکدرونو اومسلکي اشخاصو په وسیله دژوند دبېلا بېلو برخو لپاره ماډل اونمونه شخصیتونه تولنې ته وړاندې کړی شي۰.

روزنیزې موخې يې

دشرعیاتوپوهنځیوپه چوکاټ کې داســلامي ثقافت څانګه دهېواد په بېلابېلودولتي اوخصــوصي پوهنتونونوکې ولس اوټولنې ته دخدمت په منظورداسلامي فرهنګ دترویج په خاطردلاندې اهدافودتحقق لپاره کارکوي .

۱-په بېلابېلوتحصیلي رشتوکي داسلامی عقید ي داساساتوپوهاوی.

۲-اسلامي اساساتواوارزښتونوته په التزام دځوان نسل روزل ..

۳-دمعتدلواومتعهدوکدرونوروزل چې له افراط اوتفریط څخه لېرې وي اوددنیا اواخرت دســعادت ترمنځ یووالی رامنځته کړي .

۴-داســلام دکلي مســایلو دتوضــیح په خاطر دنقلي اوعقلي دلایلو وړاند ې کول اوهمدارنګه دهرحکم اوهرې موضوع حکمتونه توضیح کول .

۵-دمحصلینوددیني فهم دسطحې لوړول ترڅودټولنې په فردي اوټولنیزه وده کې اغیز من واقع شي .

۶-دعلمي تحقیقاتي مهارتونو وده اودســالم اســلامي فکرپراختیا اوله الله تعالی سره دانســاني اړیکو ســم تنظیم اودنړی دارزښتناکه نعمتونه څخه سالمه ګټه اخیستل

ترلاسه شوې پایلې

۱- داسلامي ثقافت دبشــپړ مفاهیمو سره اشـنایي داسلامي نړی لید پېژند نه اودهغو ایاتونواونبوي احادیثو بیان چې داسلامي عقید ې په هکله راغلي دي .

۲-دعباداتو داحکامو ډولونو ، شرطونو ، حکمتونو اومصلحتونو پوهه

۳-داســلامي دټولنیز نظام دحکمتونو اومصــلحتونو پوهاوی اوپه همدې توګه دنکاح اوطلاقو داحکامو اودښځې اومېړه دحقوقوڅرګند ونه

۴-داسلام داخلاقي نظام دمفاهیمو زده کړه اوهمدارنګه داسلامي اخلاقو دبنسټونو ، فضایلو اورزایلو بیان اوتوضیح اوپه همدې توګه له عقاید و اوعباداتو سره داسلامي اخلاقو اړیکه ...

۵-دسیاســت له مفهوم سره دخلکو بشپړه اشنایي همدارنګه داسلام سیاسي نظریه اوداسلام دسیاسي نظام دبنسټونو درعیت اواسلامي حاکم دحقوقواومسؤلیتونو شرحه اوتوضیح

۶-داسلام داقتصادي نظام دمفاهیمو اوبنسټونو اود اوسنیومعاصرو اقتصادي نظامونو سره داسلام داقتصادي نظام دبرتلېزې څېړنې بیان

۷-دقران عظیم الشان دکلي مباحثوپېژندل اودقران کریم دعلمي اعجاز پوهاوی

...on.com: The Digital Library

۸- داسلام دخلانده لمرتر څرک دمخه تمدنونوته لنډه کتنه اوداسلامي تمدن بشپړه پېژندنه . خصوصیات . اثاراودمسلمانانو دپر مختک اسباب اوعوامل اودزوړتیا او زوال لاملونه یې اوبیاخلي هغه مقام ته دخان رسولو معیارونه

خانګړتیاوې یې

- اسلامي ثقافت رباني اوالهي سرچینه لري چې له وحی څخه خروبېږي
- دهرخای اوهروخت دولسونو درهبری صلاحیت لري
- لارښووني یې شاملې دي دژوند ټول اړخونه تر پوښښ لاندې نیسي
- عقایداو قوانین یې ثابت او غیر متزلزل دي
- له علمي حقایقو سره سمون لري اوورسره په ټکر نه دي
- له هرعیب څخه سپېڅلتیاچې هیڅ رنګ نقصان په کې په سترګو نه ښکاري ۱

داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه

دتاریخ په اوږدوکې مسلمانان له ګڼو ګواښونو سره مخامخ شوي دي چې مهم یې

۱-فوځي یرغلونه

اسلامي امت له پیله له پوځي یرغلونو څخه رنځ وړلي .د(۴۹۰ هـ) کال نه تر(٦٦١ هـ) کال پورې صلیبیانو په شام اومصرـیرغل وکړ .دغه دصلیبي جګړوپه نوم یادیږي بیاپه اوومه هجري پیړی کې په عراق اوشام دتاتاریانواوچنګېزیانویرغل .چې دعباسي حکومت په ړنګېدلو .دبغداددسوزېدلو .دزرګونوعلماؤپه وژلواودمیلیونونوکتابونوپه له منځه تللومنتج شو .بیااروپایانود(۱۷۷۸)م نه تر(۱۹٦۲)م پورې په اسلامي هېوادونودوام داره یرغل راوړ .چې په نتیجه کې یې دمسلمانانو ثقافت له منځه وړونړاودمسلمانانومادي شتمنی یې چوراوتالاترغه کړې .مصر .شام .اوهندوستان دانګلیس له لورې تونس .مراکش او الجزایردفرانسې له خوااولیبیادایتالیې اواندونیزیادلګزامبورک له خوامستعمره شوې.

په همدې توګه دمرکزي اسیاپه هېوادونواوافغانستان دروسانو پوځي تېرى په مرکزي اسیاکې یې اوولس میلیونه اوپه افغانستان کې یې ددوه میلیونومسلمانانووینې وبهولې دمسلمانانودین .ناموس .شته اومال یې تالا کړل داسلامي امت په زړه فلسطین کې دیهودانو مېشت کېدل اوورسره دانګلستان .فرانسې اوامریکا مالي .سیاسي اوعسکري مرستې په عراق اوافغانستان پوځي یرغل له یوغم نه وروسته په دوام داره توګه ل غم په کې شامل دي.

----

۱ [illegible] مصطفی (۱۹۸۰م) اسلامي تهذیب اه [illegible] ۱۲ [illegible]

۲ [illegible] (۱۱۰۵ هـ ش) [illegible]

۲-فکري يرغلونه

دغه يرغل غيرمسلح دی چې افکاراوخيالات تربريدلاندې نيسي ــ په نتيجه کې دين ،ثقافت ،اخلاق اوافکارله منځه وړل کېږي چې وسايل يې په لاندې ډول دي:

الف-اعلام: دخپرونې وسايل راډيو ،تلويزيون ،سينما، تياتر ،مجلې ،اخبارونه بروشرونه، اوانټرنيټي منحرف لادينه سايټونه اوداسې نور....چې په اسلامي معتقداتو پسې بدپروپاګندکوي ددين اودينې احکامويه اړه شکونه اوشبهات راپاروي اوهمدارنګه فسق ،فجور ،بې حيايې ،بېربنډتوب، موسيقي ،اختلاط ،زنا ،لواطت ،نڅا ،عياشي اوفحاشي ته بلنه کوي اوس مهال زياتره فضايي شبکې باطل افکاراوداسلام په هکله شکونه اوشبهات خپروي .

ب- استشراق: دلويديځ پوهانويوه ډله ده ،چې دختيځ علوم(عربي ژبه اوقران کريم)يې زده کړي دي داسلام په هکله دخلکوپه زړونوکې شکونه اوشبهات اچوي په علمي ډول داسلام مقابله کوي اوهمدارنګه په بې خايه اوناراواپروپاګندلاس پورې کوي اسلام هم په بت پالودينونوکې شمېري اووايي ،چې دوی کوټې ته عبادت کوي،په داسې حال کې چې اسلام سراسر توحيددی ددوی زياتره ليکنې له بې ځايه تعصب اودښمنۍ څخه ډکې دي زياتره مستشرقين داستعمارلاسپوڅي اوجاسوسان دي په اسلامي هېوادونوکې هم اکاډميک شخصيتونه ددوی مرسته کوي په منځني ختيځ کې يوزراوشپږسوه مستشرقين په کاربوخت دي

سره له دې چې لويديځوال په خپله له نصرانيت څخه بېزاره دي ،مګردوی دمسلمانانوپه نصراني کولوکې زياترباسي اوهلې ځلې کوي چې په اسلامي هېوادونوکې کليساګانې ودانې کړي ددغه کارلپاره په ملياردونو ډالربوديجه ياګې دتنصيرمهم وسايل :تعليم ،روغتيا ،راډيو ، تلويزيون ،مجله ،اخباراودفقيرانواوسيلاب ځپلولاس نيوی دي.

۳-سيکولريزم: په اسلامي هېوادونوکې دسيکولريزم اوبې ديني لوړتيا دخلکو بلنه اودسياست ،اقتصاد ،قانون ،ټولنې او تعليم څخه دشريعت ګوښه کول شامل دي .

۴-لادينه ډلې ټپلې: دوی دلادينه ډلوټپلو ،نړۍ والوکنفرانسونواودخپرونې دبېلابېلووسايلوله لارې دغرب فرهنګ ته وده ورکوي چې ددغوکنفرانسونومحوري ټکي کورنۍ اوسخه ،جنسي ـ حقوق داولاد غورځول ،هم جنس بازي ،دښځينه اونارينه دحقوقوبرابري ،په ميراث کې مساوات ،دزنااو لواطت جوازاودزوجاتو دتعددمخنيوی شامل دي .

دفکري يرغل اغېزې

- په قران کريم ،نبوي سنتو ،اسلامي عقيدې اوداسلامي شريعت په اړه شکونه رامنځته کول.
- په مسلمانانوکې قومي اومذهبي اختلافات ايجادول.
- دبدعاتو ،خرافاتواوباطلو مذاهبواوتګلاروپه بسودرول.

... ۱۱۰۵۱ ... الاتجاهات الفكرية المعاصرة ... ۱۶ ... جامعة المدينة العالمية ...
... ۲۰۱۱ ... ۹ ...

Afghanistan.com: The Digital Library

- دمسلمانانوروحي شکست اودلويدبخ په فاسد فرهنگ وياړاوافتخار .
- دعربي ژبې کمزورتيا،او دنورو لهجو پياوړتيااويه استعماري ژبو وياړ .
- دواک له ساحې دشريعت کوښه کول ، تعليمي فساد ،اودمختلط تعليم ترويج .
- ښځينه فساد ،دکورړنگېدل اودښځينه ؤبې پردګي اوبې حيايي .

له چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار

له ثقافتي اوفرهنګي چېلنجونو اوګواښـونو سره مقابله ګڼ اړخونه رانيسي چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو .

۱-په اسلامي عقيدې اواخلا قو دځوان نسل روزل له الله تعالى سره مضبوطه اړيکه اودهغه په مرستې باور .

۲-داسلام دشمولي اونړې والي تګلارې څرګندول اوپه خپل فرهنګ اوخلا نده تاريخ وياړ .

۳-په ديني ،فرهنګي ، سياسي ، اقتصادي اوپوځي برخه کې پرمختګ دوروسته پاتې والي له ټولواسبابوسره مقابله اودجهل ، ناپوهي اوبېسوادي سره بشپړه مبارزه .

۵-دمسلمانانو ترمنځ ديووالي اتحاداواتفاق هلې ځلې که په ولسي سطحه وي اوکه په بين المللي .

٦-راډيو اوتلويزيون ته بشپړه پاملرنه اودخپل هويت ساتنه ،ددعوتي اوخيري ټولنو مادي اومعنوي ملا تړ .

دويم بحث

داسلام اعتقادي نظام

انسـان دژوند په ډګرارته نړې لمر ،سـپوږمۍ ،سـتوري ،په ځمکه کې ځيانده سـيندونه ،دنګ دنګ غرونه اورنګارنګ حيوانات اوژوې ګوري ،په دغه ارته نړۍ کې خپل ځان ددغوموجوداتو پروړاندې کمزوری احساسوي ځني وخت لمر ،سپوږمۍ ،اوستوري په الوهيت نيسي ،ځني وخت بيااور ،سيندونه ،غرونه ،وحشي ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان ګڼي ؛مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لړارته اوپراخه شي ددغو ټولوشيانوپه ناتوانۍ پوهېږي .

انسان ته الله تعالى درې ډوله ځواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل اووحی ،په حواسو کې دانسان اوحيوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی ؛مګرعقل دښواوبدو دځيراوشر په انتخاب کې مستقل نه دی دانسان دلارښوونې لپاره دبشريت له پيله دوحی نزول پيل شو دبشريت دلومړي پلارادم عليه السلام له وخته په ګڼو ملتونوکې دپيغمبرانواواسـماني پيغامونولړی روانه شـوه چې پای يې په محمدصلى الله عليه وسـلم اوقران عظيم الشان سرته ورسېد .

دعقيدې مسـايل هغه شـيان دي چې زړونه پرې ډاډه کېږي اوپه داسـې يقين بدلون مومي ،چې هېڅ رنګه شـک اوتردد تـه پـه کې ځای پاتې نه شي .عقيده علمي اړخ تشـکيلوي اوشريعت عملي برخه رانيسـي – داسلامي عقيدې له اساساتو موږقرانکريم اونبوي سنتوخبرکړي يو .

---

[1] همدا منبع اثر ص ۳٦۱

The Digital Library

دعقیدې لغوي پیژندنه

عقیده دعقد له مادې څخه اخیستل شوې په لغت کې مضبوطې غوټې ، ژمنې او تړون ته ویل کیږي د عربي ژبې په محاوره کې راغلي دي عقدالحبل : یعنی رسی یې کلکه وتړله په همدې توګه لزوم کلکوالي ،سختوالي ،تاکید اوټینګښت ته هم ویل کیږي په قران عظیم الشان کې ټینګې ژمنې او تړون ته عقد ویل شوی هلته چې فرمایي :﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ بِٱلۡعُقُودِ ﴾ المائده(۱)پاره:ای مؤمنانو !عهدونه اوتړونونه مو پوره کړئ .

اصطلاحي معنی یې: عقیده په غیبي امورو ټینګ باور ،تصدیق او اقرارته ویل کیږي چې په قران عظیم الشان اونبوي احادیثوکې یې مورته خبر راکړل شوی ،نوپردې اساس اسلامي عقیده دهغومنل شویو قضایاوو څخه عبارت ده چې عقل ،زړه اودبشرسلیم فطرت یې مني .

او یا په اصطلاح کې عقیده هغه علم دی چې په عقلي ، نقلي او یقیني دلایلو ددیني عقاید واثبات اودشکونو او شبهاتو له منځه وړل ترڅېړنې اوبحث لاندې نیسي .

دغه علم دکافرانو له شکونو او دروا غوڅخه پرده پورته کوي زړونه یې ډاډ اواطمینان ترلاسه کوي څرنګه چې دالله تعالی توحید ددغه علم له مهمو موضوعاتو څخه دی ،نوځکه ورته دتوحید علم هم وایي ،پردې اساس عقیده نظري اړخ دی چې ترهرڅه دمخه له انسان څخه دداسې ټینګ او مضبوط باور او یقین غوښتنه کوي چې شک تردد او اشتباه ته په کې ځای نه وي په دې هکله دومره څرګند نصوص موجود دي او دغه دټول اسلامي امت اتفاقي قضیه ده همدغه دپیغمبر صلی الله علیه وسلم او دټولو پیغمبرانو ددعوت دلومړي پړاو اساسي او بنسټیز مسایل دي [۱]

اهمیت یې

عقیده ددین اساس ،بنسټ اوداسلام لومړی رکن تشکیلوي داځکه کچیرې دین په صحیح او بنیاد ونو ټینګ شي الله جل جلاله ته به دقبول وړوي ،البته که عقیده فاسده اوله اضطراب سره مخامخ وي ،نودانسان ټول اعمال به فاسد او غیرمقبول وي کوم انسان چې اسلامي عقیده نه لري او خپل خالق نه پیژني په نړۍ کې به دړانده په څېر ژوند ترسره کوي هغه به دې نه پوهیږي چې دڅه شي لپاره پیدا شوی په همدې توګه دخپل ژوند په رازونو به نه پوهیږي قران عظیم الشان په دې هکله داسې فرمایي ﴿ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوٗى لَّهُمۡ ﴾ محمد ،۲۶پاره : اوکافران ددنیا مزې اخلي اودڅاروي په شان خوراک څاک کوي دهغوی اخرنی هستوګنځی اوردی .[۲]

۱ الحسن محمد عبدالرحمن (۱۲۲۹ هـ ق) التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة اول ټوک ص ۱۰۰ادارة ... العلمیة ...
۲ ... (۱۹۸۰ م) ... الاتحاد العالمي للمنظمات ...

ketabton.com: The Digital Library

دتوحیددعلم مثال دزړه دی که زړه روغ وي ؛نوټول بدن به جوړوي هغه څوک چې الله تعالی نه پیژني نه دژوند هدف اونه دژوند وروستی پړاو (اخرت) پیژني نه حلال پیژني اونه حرام دغسې انسان څنا ورا وله څناورو بتروي همدغه حقیقت دیومثال په توګه څرګند وو:

یوه پردي باغ ته یو شخص راوستل شو هلته یې میوې اونورخوراکي توکي ترسترګوشول دغه شخص دباغ مالک هم ونه پیژاند اونه یې دهغه لاربښوونوته پام وکړ دمالک له اجازې پرته یې هلته تصرفات بیل کړل یوه ونه له بیخه باسی بله کري نه ګټوره ونه پیژني اونه مضره ؛مګردده پرخلاف بل شخص باغ ته راوستل شو ترهرڅه مخه یې دباغ څښتن اودهغه اوامروپیژ ندل دهغه دلاربښوونو سره سم یې په تصر فاتو بیل وکړ ګټوري اومضر ي ونې یې وپیژندلې.

ددغه مثال په رڼاکې الله تعالی دځمکې څښتن اوپیغمبران دالله تعالی استاز ي اواسماني کتابونه دهغه پیغامونه دي چې ښه اوبد حلا ل اوحرام په کې په ګوته شوي دي . مؤمن مسلمان هغه دی چې خپل خالق پیژني اودلاربښوونو سره یې سم چلیږي دده پرخلاف کافر هغه دی چې نه خپل خالق نه دژوند مقصد اونه منزل اونه ښه اونه بد. نه حلال اونه حرام پیژني په خپل سرکارونه کوي دالله تعالی اودهغه دپیغمبرانو څخه په مخالفت اودښمنی لاس پورې کوي .

داسلامي عقیدې زده کړه له خوړو ،اوبواوهواڅخه هم زیات مهمه ده؛ ځکه چې دخوړودنشتوالی له کبله به دیوشخص ژوندپای ته ورسیږي ؛ مګردعقیدې دخرابتیا له امله به یې اخروی ژوند تباه اوبرباد اوتل به په دوزخ کې پروت وي .څوک چې خپل خالق ونه پیژني هغه به دړانده په څېر به نړی کې ژوندترسره کوي نه به پوهیږي چې دڅه شي په خاطر پیداشوی اودځمکې پرمخ یې دپیدایښت موخه څه ده؟ژوندیې پای ته رسیږي نه پوهیږي چې دژوندپیل یې دڅه په خاطر وو؟اوله نړی نه دتللوپه صورت کې یې دسفر مسیرکوم لوري ته دی ؟ددنیاپه لږ ژوند اونعمتونوبه دوکه کیږي اوټول غم اواندېښنه به یې په دنیوي وسایلو منګولې لګول وي

څوک چې داسلامي عقیدې څښتن نه وي هغه د دنیا په ژوند دوکه کیږي ټول غم او قصد به یې ددنیوي سامانونو لاسته راوړل وي په دې نه پوهیږي چې داحلال دي او که حرام ټولې هلې ځلې به یې د شخصي ګټو دلاسته راوړلو لپاره وي په دی کار سره په ټولنه کې انانیت وده کوي ټولنیزژوند له مینځه ځي او ټول معاملات فاسدیږي په همدې توګه ټولنیز ژوند دشخړواو اخ اودب ډګر ګرځي هرکله چې ټولنه له اسلامي عقیدې څخه پرته په اعتقادي فسا داخته شي اعمال به فاسد او ګناهونه به ډېر شي په دغه مهال الله جلت عظمته به هغو مسلمانانو دعذاب دنازلولو پریکړه کوي چې خپل دین یې ضایع کړی دی الله پاک دغه مطلب ته داشاری په ترځ کې فرمایي :﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ ٤١ الروم ژباړه:دهغوبدیولـه کبله چې خلکوپه خپلولاسـونوکړي دي به وچه

ماني عبدالمجيد (١٣٩٥) كتاب التوحيد ١ ٢ مخ جامعة رسالت نائل افغانستان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

اولمده کې فسادښکاره شوی دی ترڅوالله پاک دخپنوکړنوخوند .وروڅکي کبدای شي چې هغوی حق ته راوګرځي.

له همدې امله اسلامي علماءوعقیدې ته ډېرارزښت ورکاوڅاصحابوعقیده په کتاب الله اودرسول الله صلی الله علیه وسلم په احادیثواستواره وه چې په لاندې نکاتوکې سودل کیږي.

۱_ټول پیغمبران دصحیحې اوسالمې عقیدې دښودلواوټینګښت په خاطراستول شوي و

۲_دټولواعمالوقبولتیاترسمې عقیدې پورې ارتباط نیسي

۳_عقیده دبنده اورب ترمینځ اړیکې تنظیموي

٤_ددنیوي نیکمرغی اساس دالله عزوجل معرفت دی داد،سکون،اطمینان اوراحت له الهي معرفت نه پرته شتون نه پیداکوي

۵_اسلامي عقیده دبشرټولوذهني پوښتنوته مثبت ځواب وایي

٦_اسلامي عقیده په دنیااواخرت کې دبرې اوکامیابی وسیله ده

۷_قران عظیم الشان اونبوي سنتودعقیدې اوایمان موضوعات په بشپړه توګه واضح کړې دي

داسلامي عقایدوډولونه

اسلامي عقاید په څلوروبرخوویشل شوي چې هره برخه یې ځانګړې شاخونه لري .

لومړۍ برخه :الهیات ، چې موضوع یې دالله تعالی ذات ، صفات ، اسماء اوافعال دي

دویمه برخه :نبوات ، دغه برخه پیغمبرانو پورې اړوند وشیانو ته شامله ده لکه دپیغمبرانو صفات عصمت اوسپېڅلتیا ، دنده، اورسالت ته اړتیا ،معجزات ، کرامت اواسماني کتابونه ددې برخې ملحقات دي

دریمه برخه :روحانیات ، چې ددې مبا حث ترغیرمادي نړۍ پورې تړاو لري لکه ملایک پېریان اوروح

څلورمه برخه :سمعیات ، چې ددې برخې مسایل تربرزخي اواخروي ژوند لکه دقبرحالات دقیامت نښی، حشر اوله قبرونو دوباره راپاڅېدل دمحشرحالات ، حساب اوجزاء پورې اړیکه نیسي [۱]

دایمان اساسات

موږ هم دقران عظیم الشان اونبوي سنتو دترتیب مطابق دایمان پورتني بنسټونه په ترتیب سره ذکرکووقران عظیم الشان دایمان بنسټونوته داشارې په ترڅ کې فرمایي

﴿ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ بقره .ژباړه:پیغمبر صلی الله علیه وسلم برهغه هدایت ایمان راوړیدی چې د هغه درب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوک چې ددې پیغمبر منونکي دي. هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی دوی ټولو الله ، د هغه پرښتې ، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران منلي دي او د هغوی وینا داده چې :" موږ د الله په پیغمبرانوکې یو له بله توپیر نه

---

[۱] امام حسن البناء العقاید الاسلامیة ص ۱۰۰

کوو .موږ حکم واوربده او اطاعت مو ومانه زموږ بخښتنه! مونږ ستا څخه د گناه دبخښنې غوښتونکې یو لو
همدا ستا لوري ته زمونږ درتگ دی."
په دغه ایات کریمه کې دایمان څلور بنستونه بیا ن شوي دي په الله تعالی. ملایکو. اسماني کتابونو او
پیغمبرانو .دوه نوریې دقرانکریم په گنو سورتونوکې ذکر شوي دي دهغو دجملې څخه ﴿ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ ﴾ زباړه: او پراخرت باور لري
﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ ﴾ الرعد ژباړه: د هر شي له پاره یې یوه اندازه ټاکلې ده.
له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه دایمان په اړه پوښتنه وشوه چې (ماالا یمان ؟ قال ان تؤمن بالله وملا نکته وکتبه ورسله والیوم الاخروالقد رخیره وشره من الله تعالی والبعث بعدالموة. یعنې ته یعنې چې ته په الله تعالی . ملایکو. اسماني کتابونو .پیغمبرانو. داخرت په ورځ اودخیر اوشر په تقدیر ایمان اوبه بیاخلي ژوندون باورولرې

موضوع یې

اسلامي عقیده اودتوحید علم له یولړموضوعاتوڅخه بحث کوي چې په لاندې توگه دي :

۱ -په الله تعالی ایمان دهغه ذات اوصفات اودهغه جل جلا له توحید اوله شرک نه پاک اوسو چه اومخلصانه عبادت

۲ -په ملایکودایمان لرلو اوددوی له کارونو .وظیفواوله موږ سره یې په دنیا اواخرت کې داړیکو څرنگوالی

۳- دبشري تاریخ په اوږدوکې دانسان دلارښو ونې لپاره دالله تعالی له خواپه را استول شویوکتابونوایمان

۴ -دالله تعالی په پیغمبرانو ایمان ددوی په رښتینولی .امانت داری .معجزاتو اوددوی دنبوت ددلایلواو په خانگړې توگه دمحمد صلی الله علیه وسلم دنبوت دڅرگندودلایلو پېژندل.

۵ -داخرت په ورځ اوپه دغه ورځ دمؤ منانواوکافرانو لپاره په برابرې شوې جزااوسزا په (جنت اودوزخ) ایمان

۶- دالله تعالی په تقدیرایمان[1]

غایه او مصلحت یې :داسلامي عقیدې نهایي موخه اومصلحت په لاندې ټکوکې راخلاصه کوو

۱- داسلامي عقیدې صحت اودداریښونبک بختي ترلاسه کول .

۲-ددین داساساتوساتنه اودمنکرینودشبهاتو اوشکونوڅخه ځان ژغورل .

رامنځته کېدل یې :دقران عظیم الشان دنزول سره سم داسلامي عقیدې دعلم دبنسټ دبره کېښودل شوه او نبوي احادیث یې دشرحې په توگه رول لوبوي دپیغمبر صلی الله علیه وسلم مبارکه زمانه چې داسلامي قانون اواسلامي عقیدې دبنسټ ایښودلودورۀ.

---

[1] زندانی عبدالمجید (۱۳۹۵) کتاب التوحید ۱۵ مخ حامد رسالت کابل افغانستان

رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې علم بشپړ تفصیل داسلام مخالفینو او هم خپلو [illegible]
دپوښتنو دځوابونو په ترڅ کې بیان کړي ؤ دنبوت دخلافت دورې څخه وروسته دراشدینو خلفا
ګانو اودلویو اصحابو دوره هم دغسې تېره شوه تردې پورې چې اسلام ختیځ اولویدیځ .شمال او جنوب ته
وغځېد او ګڼو ملتونو او ولسونو داسلام خلافت دین ومانه او ډېر غیرعرب قومونه داسلام غېږې ته راننوتل
دګڼو ملتونو . علوموا و تمدنونو سره داسلام اشنایي ددې لامل وګرځېده چې په دیني علومو دبحث او
استدلال لړی پراختیا ومومي او دعقایدو علم هم له هغه څخه بې برخې پاتې نه شي ددویمې هجري پېړۍ
په لومړیو کې ددې علم دپراختیا دبنسټ ډېره کېښودل شوه .

دزده کړې حکم یې

داسلامي عقیدې اودتوحید دعلم زده کړه په هرمسلمان نارینه اوښځینه تردې بریده فرض عین دی چې
ددین په هکله یې په اجمالي توګه قلبي اوعقلي قناعتونه حاصل کاندي . ددې علم په اصولواوبنسټونوچې
په امنت باالله کې ذکرشوي بېله شک اوتردید څخه ایمان عیني فریضه ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته
داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ ﴾ ۱۹ محمد.ژباړه: نوای پیغمبره ! ښه وپوهیږه چې
له الله تعالی نه پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نشته .

په دغه ایات کریمه کې په علم اواګاهانه پوهې ترکیز شوی دشک او وسوسې په صورت کې باید
مسلمانان علماؤ ته مراجعه وکړی او خپل شکونه او شبهات دې معالجه کړي ؛البته کوم وګړي چې دعلم
او پوهې له نعمت څخه برخمن دي دتوحید دعلم په بشپړو تفصیلاتو پوهه لاسته راوړل یې عیني فریضه
تشکیلوي ددغې سترې دندې په سرته رسولو سره دعامو خلکو له غاړې څخه مسؤلیت ساقطیږي .
دډېر افسوس ځای دی چې زیاتره مسلمانان په بېلابېلو برخوکې تخصصي- پوهه لري البته په اعتقادي او
دیني مسایلو کې چې دمسلمانانو ددنیوي اواخروي ژوند بریالیتوب وریپورې مربوط دی ناپوهان دي .

مصادراو سرچینې یې

داسلامي عقیدې سرچینه قران عظیم الشان اونبوي سنت دي .داسلام دلومړي دورمسلمانانو خپله عقیده
اودژوند نظام له قرانکریم اونبوي سنتو څخه اخیستې ؤ نو ځکه دټول بشریت سرداران وګرزېدل .

قران عظیم الشان داسلامي عقیدې داثبات ستر پیغام

دتوحید علم دقران کریم بنسټیزه موضوع ده هریو سورت یې په الله تعالی . ملایکو .پیغمبرانو . تقدیر
اوداخرت په اړوند ومسایلوراخرخي په ځانګړې توګه مکي سورتونه چې محوري موضوع یې همدغه
توحید. رسالت. اخرت. تخویف اوبشارت تشکیلوي .

دعقیدې په اثبات کې قراني تګلاره

قرانکریم دتفکرلپاره ځانګړی پروګرام وړاندې کوي . عقل راوبښوي اودکایناتو پراخه ډګرورته مخې ته
ږدي داچې قران عظیم الشان عام انسانان رابولي ؛نودکایناتو نظام . ځمکه . لمر. سپوږمۍ . ستورې .

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

وربخي . دانسان نفس اودځمکې اودسمندر به تل کې بې شمېره مخلوقات دالهي قدرت په توګه معرفي کوي

خانګړتیاوې یې

اسلامي عقیده په علم او پوهه ولاړه ده دحس، عقل او وحی څخه کار اخلي او حقیقت ته پرېږ خان رسوي يونو کاینانو ته خالق، مدبر او تنظیمونکی ثابتوي او مهمه خانګړتیایې توحید دی دانسان تخلیق باهدفه بولي دالله تعالی دقانون جوړولو، داقتدار اعلی او لوړ حاکمیت حقدار بولي اوله انسان څخه د حاکمیت صلاحیت اخلي دالله تعالی پروراندې دانسان حیثیت دخلیفه اونوکر بولي. علم او عقل ته درناوی کوي دحس، عقل او وحی لپاره جلا جلا حدود ټاکي او دژوند ټول اړخونه په نظر کې نیسي- اسلامي عقیده یو لړ خواص لري چې له نورو معتقداتو او افکارو څخه یې جلا کوي او هغه دا دي:

۱-ربانیت او الهي سرچینه درلودل

داسلامي عقیدې سرچینه الهي وحی او دبشر د افکار ومجموعه نه ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترځ کې فرمایي :﴿ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ۖ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

﴾ یونس ژباړه: زه یواځې په هغه څه پسې تلونکې یم چې ماته یې وحې کېږي اوکه زه له خپل رب نه سرغړوم نو دلویې ورځې له عذاب نه وېرېږم.

نوپردې اساس داسلامي عقیدې سرچینه، دالله تعالی سپېڅلې ذات دی چې دایمان لورته یې دهغه پیغام په وسیله مونږ ته لارښوونه کړې چې دجبریل امین په وسیله په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ټول بشریت ته ددغې سپېڅلې عقیدې معلم او مبلغ و .

۲-له بشري فطرت سره سمون

داسلامي عقیدې امتیازي شان له انساني فطرت سره سمون دی دغه عقیده هغه احساس ته چې انسان عبادت او بندګی ته هڅوي مثبت ځواب وایي هغه احساس چې دانسان په زړه کې ځای لري او دده دبدن مهمه برخه تشکیلوي چې هم دې ته انساني فطرت ویل کېږي هرکله چې په الله تعالی باوردښتر په فطرت کې ځای لري نو پردې اساس داسلامي عقیدې ټول حقیقتونه له بشري فطرت سره برابر او هېڅکله ورسره په ټکر نه دي.

[illegible] ۳۵۳ مخ [illegible] (۱۳۹۵ هـ) [illegible]

[illegible]

قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٣٠) الروم ﴾
ژباړه: نو ای محمده! په دانګ يیلي توګه خپل مخ د دغه دين په لور برقرار وساته او د الله په هغه فطرت کلک شه چې ټول خلک يې پرې پيداکړي دي د الله پيدايښت بدلون نه مومي همداسم دين دی خو ډېر خلک نه پوهېږي.

۳- معقوليت (له عقل سره سمون)
اسلامي عقيده بشري عقل مخاطب ګرځوي او د مکلفيتونو محور يې بولي او د کايناتو د عجايباتو تدبر او تفکر ته يې رابولي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاری په ترځ کې فرمايي ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ (١٩٠) الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (١٩١) ﴾ آل عمران. ژباړه: بې شکه چې د اسمانونو او ځمکې په پيدايښت او د شپې او ورځې په اختلاف کې عقل لرونکيو ته ډېرې لويې نښې دي. د عقل څښتنان هغه کسان دي چې الله پاک په ولاړه، ناسته او اړخ وهلو يادوي د اسمانونو او ځمکې په پيدايښت کې فکر کوي او وايي ای زموږ ربه! دا څيزونه تا بابېزه نه دي پيداکړي ته پاک يې دا ورله عذاب څخه موو ژغوره

که چېرې کله هم انسان په خپل عقل سره په دغو موجوداتو کې غور او فکر ته ادامه ورکړي ارومرو به يوې نتيجې ته ورسېږي چې هغه د الله تعالی جلت عظمته له لويي او عظمت څخه عبارت ده؛ نو ارومرو به د شهادت په کلمه اقرار کوي چې د اسلام راوړلو عنوان تشکيلوي.

د اسلامي عقيدې د امتيازاتو د جملې څخه کايناتو، انسان او ژوند ته يوه شامله کتنه ده د انسان بشپړه پېژندنه يې وړاندې کړې د انسان اصل، پيدايښت د ژوند بېلابېل پړاوونه مرګ او ژوند او له مرګه وروسته به چې انسان له کومو پړاوونو تېرېږي تردې پورې چې وروستني منزل جنت او يا دوزخ هم ور په ګوته کوي په همدې د کايناتو اصل او حقيقت ظاهر او وروستنی غايه انسان ته وربښيي په همدې توګه د دغې عقيدې يو امتياز دا هم دی چې د دنيا او اخرت حقيقت يې انسان ته وربښودلی او د دواړو ترمينځ يې موازنه ساتلې ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي

﴿ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ٧٧ ﴾ القصص ژباړه: او کومه شتمني چې الله درکړې ده په هغې سره اخرت خپل کړه او د دنيوي ژوند برخه هم مه هېروه او ښېګڼه کوه لکه څنګه چې الله پاک ښېګڼه کړې ده په ځمکه کې د فساد د راپورته کولو هڅه مه کوه بې له شکه چې الله پاک فسادکوونکي نه خوښوي

...m The Digital Library

۴-اسانتيا اووضاحت

داسلامي عقيدي له ځانګړنيا اسانتيا اوځرګندوالى دى داځكه چي هرڅوک كولى شي چي دبلابلو عقلي .علمي او اجتماعي مسـوا كانو سره سره بې په زده كړې لاس بورې كړي اسـلامي عقيده په ځرګندو حقايقوولاړه ده چي بنسـت يې توحيد تشـكيلوي دانسان اودده دخښـتن ترمنځ اړيكه تنظيموي داسلامي عقيدي اسانې او ځرګندې نبي نسانې په لاندې توګه دي .

الف-دغه اړيكه چي اسـلامي عقيده يې ديننده او خپل خښـتن ترمنځ ټينګوي ځرګنده اړيكه ده خپل خښتن ته دبندګی او عبودت مراتب برخاى كړل چي په هيلو . دعاء . زارى او غوښتني سره يې وروړاندې كړي .

ب-دتاريخ په بيلابيلواوږخونوكې ډيرو خلكو مثلې يه ډير لږ وخت كې دجلاجلا رنګونو او ژبو خلكو دزور و ناوتريخوالى نه پرته ورته غاړه ايښې .

ج-په لږ وخت كې يې په ټوله ځمكه كې خپربدل په دې دلالت كوي چي دغه عقيده ډيره اسـانه اوله هرزنګ پيچلتيا څخه پاكه ده

د-په هسادى اساس دغه كوم پيچلي رموزاو اشارات نه دي چي وضـاحت ته اړه ولري او نه تـې عقلي او فلسفي فرضيې دي چي لږ خلک يې ددرک او پوهې احساس وكولى شي

۵-له بشري غوښتنو سره يې سمون داسلامي عقيدي يو امتياز داهم دى چي دبشريت غوښتنو ته مثبت ځواب وايي او په ډيرو ښو لارو چارو دغه غوښتني سوره كوي ددې عقيدې دمثبتو مظاهرو له جملې څخه: دغه عقيده چي بوځل زړه ته ورسيدله په وجدان كې ځاى نيسي او داعمالو په توګه يې اغيزې دانسان په ټولنيز ژوند كې ځرګنديږي

- ددغې عقيدې دمثبتو اغيزو له جملې څخه يو داهم دى چي د انسان او كايناتو تر مينځ يړدې لرې كوي په دې توګه چي دكايناتو قوانين او حقيقت انسان ته ځرګنديږي .
- دغه عقيده دژوند په دګر دانسان ټولې پوښتنو ته ځواب وايي او ټولې ستونزې يې حل كوي .

٦- ثبات اوټينګښت

دبشري عقيدې حقيقتونه كوم داسې نظريات او افكارنه دي چي بشري داساس ډيره ايسي وي او نه يې به مداهمو . اټكلونو اوتخمينونو بسـت اسـودل شوي دغه عقيده دالله عزوجل له لورې نازله شوې دعقيدې ثبات ددې په هريو ركن كې ځرګنديږي ځوددې عقيدې دثبات مفهوم داده دى چي ټول بشري فعاليتونه په شاه ودروي بلكې دلته هرڅه په ټاكلې اندازه دي داسـلام په ثابتو حقايقو كې اسـان كولى شي دژوند دمسايل په څرخښـت اد ودې لاس رسۍ كوي داد الله عزوجل فضل او مهربانې ده چي خپلو بندګانو ته يې په دې ډګر ښه اسانتياوې برابرې كړي او هرځاى كې ټول انساني فعاليتونه هرمخ بوځي .

...com: The Digital Library

۷- وسطیت

اسلامي عقیده به دغې خانګړتیاسره دالله عزوجل دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به
اسلامي عقیده به دغې خانکړتیاسره دالله عزوجل دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به
اسلامي عقیده بـه دغې خانګړتیاسره دالله عزوجل دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به

اسلامي عقیده به دغې خانګړتیاسره دالله عزوجل دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به ګڼو خدایانو باوري دي بشپړه مبارزه کوي اوديو ذات بندګۍ ته يې رابولي او همدغه دتوحيد اساس او نسب دی هلته چې فرمايي ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ۝٤ ﴾ الإخلاص ژباړه:ای محمده ووايه!الله يودی.الله بې پروادی.نه يې څوک زیږولي اونه له چانه زیږېدلی.اونه يې څوک سیال اوبرابردي.

۸- واقعیت

اسلامي عقیده يوه واقعي عقیده ده په خیال او اټکل يې اساس نه دی ایښودل شوی دانسان له واقعیتونو سره څنګ په څنګ حرکت کوي او تطبیق يې دانسان له وسې وتلی کار نه دی هلته چې فرمایي:

البقرة

ژباړه:الله په هیچادهغه له توان څخه پورته بارنه ږدي هرچاته همغه څه دي چې ګټلي يې دي اودهغه څه مسؤلیت يې په غاړه دی چې کړي يې دي.

۹- په دلایلو استحکام

اسلامي عقیده په دلایلو اواستند لال ولاړه ده دالوهیت په قضیه کې موږ ته ویني چې قران عظیم الشان له کایناتو ،بشري نفس او له تاریخ څخه دالله جلت عظمته په وجود باندې دلایل راوړي په همدې توګه بعث بعد الموت (له مرګه وروسته ژوند)او نور ټول قضایا اومسایل په ډېرولوړوعلمي اومعقولودلایلو سره مطرح کوي .

موخې اواهداف يې

دغفلت له درانه خوبه دانسان راویښول ترڅودخپل وجود په سترو حقایقو کې فکروکړي

دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه

داسلام لومړي دوربه قران کریم روزل شوی خارنسل و نور له همدغه مسلمانان دنړۍ دملتونو سرداران و مکرخه وخت يې چې قران عظیم الشان اواسلامي عقیدې ته يې شاوکړزوله ددوی په عملونو يې ناوړه اغېزه پرې وېسته فساد اوبې دينې پراخې ساحې ونیولې په نتیجه کې استعمار ددوی خمکې اشغال کړې اوبه دلت محکوم شول

دزده کړې پړاونه يې

په اسلامي امت کې دتوحید اواسلامي عقیدې په علم کې پړاونه تېر شوي چې موږ ورته په لاندې ډول نسه کو .

۱- درسول الله مبارک سپېڅلی قراني دورچې د وحی له رڼې سرچينې څرګېده قران عظيم الشان دسترو کايناتو براخه ذکر دالهي قدرت دنښانو په توګه وړاندې کاوه اودبشر وجداني اوفطري احساس يې راويښولو

۲ دفلسفې اوجدل دور هغه چې بېلابېل ملتونه په اسلام کې داخل شول کله چې فلسفې دامت افکاروته داخلې شوې او سرچينه رڼه پاتې نه شوه او امت په بېلابېلو ډلو ټپلو ووېشل شو.

۳- دجمود دور هغه چې علمي څېړنې په ټپه ودرېدلې دحق اوباطل فرق جانښو کولای اسلامي امت نور په کډوډيو اواختلافاتو سر شو.

۴- اوسنی داسلامي ويښتابه قراني خلانده دور چې نوی ساينس اودين دواړه سره اوږه په اوږه پرمخ بيايو

په عقيده کې دخلکو درجې

خلک دعقيدې په قوت اوکمزورتياکې توپير لري دغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې څرګند وو يو شخص ديوهېواد يه اړه چې ليدلی يې نه وي ،مګرله يوريښتيني شخص څخه خبرواوري ،نوارومرونه وربانديې باورکوي ،مګرکه جبري داخبرد ډېرتنوله خولې واوري باورېې نورهم زياتېږي اوکه چېرې دهغه ځای عکس ووينې ،نودشک لپاره ځای نه پاتې کېږي اوکه په خپلو سترګو يې ووينې اودهغه هېواد په جادو اوسړکونوکې وګرځي نومحال دی چې له هغې څخه واوړي

ددې مثال نه درک اوپوهې سره دالله تعالی دوجود دقضيه اوداسلامي عقيدې بنسټونه ديولک خلبرويشت زره انبيا ؤله خولې بيان شوي دي،ټول ملتونه له الله تعالی سره اشادې لوی مشکل يې شرک دی عرب قوم هم دالله تعالی څخه منکر نه ؤ داوس هم نصرانيان ،يهوديان،هندوان اوبودايان الله تعالی منې مګر ديولويه ستونزه شرک دی نوديټولې نړۍ دملتونواجماع شک ته مجال نه بربردي .دکايناتو هره ذره دالله تعالی دوجوددليل دی نوپردې اسانی دعلم اوپوهې دخښتنانوايمان له ناپوهانوفرق لري .

اسلامي عقيدې ته دبشراړتيا

په داسې حال کې چې دټولوپيغمبرانوزيږې .هېوادونه اوڅېړونه سره جلا ؤمګردټولو يو پيغام ؤ او يوې خبرې ته يې خلک رابلل .دا اوس مهال چې دعلم او پوهې دوردی لوی لوی ملحدين او پوهان يې اعلانوي چې له دين څخه پرته روند امکان نه لري داردابوختې اوټولنيزهانوڅخه غوښتنه کوي چې مور ته يودين جوړکړي ترڅو انساني نفس ته سپېڅلتيا په برخه اواخلاقي نظام بشپړکړی شي ،البته چې داوامرواونواهيو څخه ازاد دين وي اسانه اساسات اوقوانين ولري .

خوحقيقت دادی چې دبشر په لاس جوړشوی دين او عقيده هېڅکله نه شي کولی چې اخلاقوته سمون ور برخه کړي او دنفسونو داصلاح لامل وګرځي دوی ناپوه او دوکه شوي مغرورخلک دي دغه يو ثابت علمي حقيقت دی چې انسان تل ايمان او عقيدې ته اړو عقيده او ديانت دسرې روند دصرورياتو د جملې څخه دی له دماني امله دهستکې پرمخ هيڅ قوم له عقيدې پرته ژوند نه دی تېرسره کړی هرقوم ته الله پاک

... المنهج ... ٣٠٠ ...

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Ketabton.com: The Digital Library

پیغمبران رالیږلی قران عظیم الشـان فرمایي: ﴿ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ ٢٤ فاطر:دیارلسمه پاره: اوهیڅ داسې امت نه دی تېرشوی چې هغوی ته وېروونکي نه وي راغلی.

په پورتني ایات کې له وېروونکي خخه مقصد نبي،رسول اویا ددین عالم او پوه مراددی چې ددین دوارث په توګه رول ترسره کوي چې خپل ولس دشرک ، کفر ، معصیت ، انحراف ، شرک، ظلم او فساد له عواقبو خخه وېروي دژوند په ډګر انسـان قوانینو او اصـولو ته اړتیا لري ترڅودبشر ـ غوښـتني کړه وړه او سلوک تنظیم کړي له همدې امله بشرد خوراک او څښاک خخه زیات عقیدې ته اړدی .دغه یو څرګندحقیقت دی چې دبشر سترګې له رڼا خخه پرته لیدل نه شي کولی په همدې توګه بشري عقل دوحی له رڼاخخه پرته مه او بد درک کولی نـه شي مادي علوم دبشرــمادي اړتیا وې پوره کوي ،البته روحي اړخ له الهي وحی پرته امکان نه لري وده وکړي .

مقام اوفضیلت یې

دهرعلم شرف اوارزښت دهغه دموضوع ترمحتوی پورې مربوط وي مثلا د طب علم له ترکاني خخه ښکه غوره دی ښکه چې دبحث موضـوع یې انسـان دی داسلامي عقیدې علم غوره او بهترعلم دی ښکه چې دبحث اوڅېړنې موضـــوع یې دالله تعالی ذات ،نومونه او صـــفات او دپیغمبرانو درســـالت،نبوت اواخرت موضوعات دي ،دنورو علومو په تناسب ددې علم مثال په بدن کې د سردی،دغه علم ددین اساس اوبنسټ تشکیلوي ،نو پردې اساس یو شخص ترهغه مؤمن نه ګرځي ترڅوچې یې د توحید علم نه وي پېژندلی.

نومونه او اصطلاحات یې

دغه علم ګڼ نومونه او القاب لري چې مونږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو

۱- توحید

دغه علم ته دتوحید علم هم وایي ښکه چې په دې کې دالله تعالی دتو حید خخه بحث کېږي.

۲- ایمان

چې له دې نه دعقیدې مسا یل مقصد دي له همدې امله دجبر یل په مشهور حدیث کې دپیغمبر صلی الله علیه وسلم نه دایمان په باره کې یو ستنه شوې هغه ورته دعقیدې اساسا ت ورپه ګوته کړې ؤ په قران عظیم الشان کې هم دعقیدې دبشپړو اساساتوذکر راغلی دی

۳- فقه اکبر

دعقیدې علم ته لویه پوهه ویل شـوې ښکه چې عقیده د ددین اصـــل او بنســـټ جوړوي او احکام ددین فروع تشکیلوي '

الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة اول توک ص ۱۰۰دارنی حوزة دعاء المملکةالعربیة السعودیة

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهل سنت والجماعت دعقيدې امامان

په دې کې هيڅ شک نشته چې داهل سنت والجماعة دعقيدې لومړی پيشوا،قايداولارښودمحمدصلی الله عليه وسلم دی تردده مبارک وروسته خلورواړه راشدين خليفه گان اوده ملگري اواصحاب کرام دي تردوی وروسته امام ابوحنيفه ، امام شافعي ، امام مالک ، امام احمدبن حنبل اوشيخ الاسلام تقی الدين ابن تيميه ، امام بخاري اوگڼ شمېرنورفقهاء اومحدثين اوترقيامته ددوی ريښتيني پيروان دامت رباني علماء،پوهان اوداسلامي دعوت ستوري دي

داهل السنة والجماعت پېژندنه

دغه مرکب لفظ دی سنة په لغت کې لارې ته وايي دلته ورڅخه درسول الله مبارک ، ويناوي ، افعال اوتقريرات جمعي اواخلاقي صفات مراددی ،جماعت کثرت اوزياتوالي ته وايي .

اصطلاحي پېژندنه يې

داصحابوکرامو ،تابعينو ، فقهاواودمسلمانانوټولگي ته ويل کېږي چې ديوامام اوقايدترمشرتابه لاندې اسلامی شريعت اوحدودنافذ اوجاري کوي[1]

لقبونه يې :

اهل سنت والجماعت دغه القاب لري ۱ ـ ناجيه ډله ۲ ـ منصوره اوغالبه ډله ۳ ـ السلف الصالح ډله

خصوصيات يې

داهل السنة والجماعة عقيده ځيني امتيازات لري چې نوري گمراه ډلي ورڅخه برخمني نه دي هغه دادي :

۱ - **دسرچيني وحدت** : دوی قرانکريم اونبوي سنت اودسلفواجماع دخپلوعقايدوسرچينه بولی قياس اورايه په دې کې اعتبارنه لري .

۲ ـ **صحت**:په صحيحو،فطري ،عقلي اونقلي دلايلو يې عقيده استواره شوې ده

۳ - **څرگندتياواسانتيا:** په دې توگه چې عام اوخاص ، ښځي اونر،لويان اوماشومان ټول پرې پوهېږي

۴ - **ثبات اواستمرار**:په دې توگه چې په هيڅ صورت کې نه په کې زياتي اونه په کې کمی شوی دتل لپاره په ثبات اودوام ولاړه ده .

اعتقادي بنسټونه يې

اهل السنة والجماعت درسول الله مبارک اودصحابوکرامودتگلاري تسلسل دی بنسټونه يې دا دي:

۱ - بردې خبره اقراراوباورچې الله تعالی واحداولاشريک دی له ده نه پرته بل حقيقي معبودشتون نه لري.

۲ - بردې خبره ټينگ يقين چې الله تعالی داسماء حسنی اوکاملوصفاتوڅښتن دی چې له تحريف ، تعطيل ،تشبيه ، تمثيل اوتکيف نه پرته ورته ثابت دي

---

[1] ابن حزم ، الملل والنحل دويم ټوک ۲۷۱ مخ

...ton.com: The Digital Library

۳ - پردې خبره ټینګ ایمان چې محمد صلی الله علیه وسلم دالله تعالی پیغمبر اوهغه خاتم الانبیا.
اودپیغمبرانو سرداردی ترقیامته پورې دټول بشریت دلارښوونې لپاره استول شوی دی.
۴ - په ملایکو. پیغمبرانو اواسماني کتابونو باور اودخیراوشرپه تقدیریقین
۶ - پردې بشپړیقین چې قرانکریم دالله تعالی کلام دی چې په محمد صلی الله علیه وسلم دوحې په ترڅ
کې نازل شوی دی.
۷ - په کرام کاتبینوایمان چې دبندګانوکړه وړه اووینا وې ثبتوي . په ملک الموت اوعذاب قبر.په قبرکې
دنکیر اومنکرپه سوال اوځواب باورچې درب . دین اونبي صلی الله علیه وسلم په هکله به پوښتنه کوي
۸ - داخرت دورځ په دوباره ژوندون . حساب . ثواب . عذاب .پول صراط اودمیزان په تلې ایمان
۹ - دجنت اودوزخ په شتون په حوض کوثراوشفاعت ایمان
۱۰ - پردې خبره یقین چې مؤمنان به په اخرت اوجنت کې الله تعالی ویني .
۱۱ - کامل ایمان له اقرار. تصدیق اوعمل څخه عبارت دی
۱۲ - دامت دکبیره ګناهونوخښتنان چې عقیده یې روغه رمته وي تل ترتله به په دوزخ کې نه وي
۱۳ - دمسلمانانومشران چې دالله تعالی په کتاب اونبوي سنتو پرېکړې کوي برخلاف یې وتل روانه دي
۱۴ - درسول الله مبارک له اصحابوسره مینه به له افراط اوتفریط څخه خالي وي .
۱۵ - پردې خبره باورچې درسول الله نه وروسته دخلافت لومړی مستحق ابوبکرصدیق رضی الله عنه دی
۱۶ - پردې خبره یقین چې یوپیغمبردټولواولیاؤ څخه غوره دی
۱۷ - دقیامت په علامو.ددجال په راوتلواوله اسمانه دعیسی علیه السلام په راکوزېدلواوله لویدیځه دلمر په
راختلو. اوله ځمکې ددابة الارض په راوتلواوداسلام په حقانیت اوله اسلامه پرته دټولواديانوپه بطلان باور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی
نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

پيليزه

انسان دځمکې پرمخ ژوندکوي ارته نړۍ لمر،سپوږمۍ،ستوري .په ځمکه کې ځپانده سيندونه دنگ دنگ غرونه اورنگارنگ حيوانات اوژوي گوري،په دغه ارته نړۍ کې خپل ځان ددغو موجوداتو پر وړاندې کمزوری احساسوي ځيني وخت لمر،سپوږمۍ،اوستوري په الوهيت نيسي.ځيني وخت بيااور،سيندونه،غرونه،وحشي- ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان بولي مگرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لږه پراختيا ومومي ددغو تپولوشيانوپه ناتوانۍ پوهېږي.

انسان ته الله تعالى درې ډوله ځواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل، وحى ،په حواسو کې دانسان اوحيوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی .دانسان دعقل دلاربنوونې لپاره دبشريت له پيله دوحى دنزول لړۍ پيل شوې ده.

لومړی بحث
نړۍ ليد

دځمکې پرمخ گڼ ملتونه دبېلابېلوافکاروونګري دي اوهرڅوک يوه مفکوره لري هرفکري مکتب که هغه اسلامي وي اوکه غيراسلامي دنړۍ اوځان په اړه يوه نظريه لري همدغې مفکورې ته نړۍ ليدوايي،ددې په خاطرچې حق له باطل څخه بېل کړای شوموږاسلامي نړۍ ليدلولو، ددې بحث ترلوستلو وروسته به لوستونکي وکولى شي په لاندې ټکو پوهه ترلاسه کړي.

۱-دنړۍ ليد پېژندنه: دکايناتوپه هکله دانسان طرزفکرته نړۍ ليد ويل کېږي[۱]

ايډيالوژي او نړۍ ليد:ديودين بشپړ سيستم اوعملی احکاموته ايډيالوژي اواعتقادي سيستم ته يې نړۍ ليد وايي ايډيالوژي دنړۍ ليدڅخه رامينځته کېږي.نړۍ ليد دانسان.کايناتو.ټولنې اوتاريخ په اړه تحليل اوتفسيرکوي نړۍ ليدد ی چې ايډيالوژي رامينځته کوي که نړۍ ليدونه مختلف وي نوهلته به ايډيالوژۍ مختلفې وي.

دانسان اوحيوان فرق: نړۍ پېژندنه فکراوعقل پورې اړيکه نيسي- ددې پرعکس حيوان يوازې محسوسه نړۍ گوري ډېرحيوانات دي چې له انسان څخه پرمختللي حواس لري دعقاب باصره قوه اودمېږۍ اوسپې شامې (بويولو)ځواک اودموږک دسامعې (اورېدلو)قوه ډېره پياوړې ده ؛مگراحساس اوپوهه جلا شيان دي چې ترانسان پورې ارتباط نيسي.

---

[۱] - محمد مسعود(ب ت):بينش اسلامي،ص ٥٠ خيابان داروبخش تهران ايران

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتيب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

معیاري نړۍ لید: دنړۍ په اړه باید انســان داســې طرزفکرانتخاب کړي چې جامع اوهراړخیزوي موږ باید دیو نړۍ لیـد دحقـانیت لپاره یوه تله ولروموږ لاندې یوشو تکي ذکرکوو چې دیو معیاري نړۍ لید په غوره کولوکې به له موږ سره مرسته وکړي.

دیومعیاري نړۍ لید ټکي

دلاندې معیارونو نړۍ لید دانسان غوښتنو ته مثبت ځواب ویلی شي

- له کایناتو باهدفه دقیق معلومات
- روښانه ،سم عقلي اومنطقي ملاتړ
- ستراولوړهدف
- دکمال په لوري دانسان رهبري
- دنتي وجداني اجرايي ضمانتونه

که چېرې دکایناتو په هکله اساسي اودقیقه پوهه اوهدف و نه لرو پردې باندې نه یو بهترین نظام ټینګښت ومومي او نه انسان دکمال لوړو پوړیو ته رسېدلی شي.[1]

که موږ دمثال په توګه مادي لادینه تګلارې ترڅېړني لاندې ونیســـو هغوی دالله تعالی څخه انکار کوي او ژوند بې هدفه بولي انســان غیر مسؤل او ژوند هم تردنیا پورې محدودګڼي اویواځې دانسان مادي اړتیاوې په نظرکې نیسي-له همدې امله هلته اســتبداد حاکم اودوینوتویولو بازارګرم وي .له اسلامه پرته هېڅ یونړۍ لید نه سـپېڅلی هدف لري اونه انســان دکمال لوړو پوړیو ته رســولی شي هلته دانســان بنه دبشر-؛ مګرپه حقیقت کې لوی ځناور وي [2]

دنړۍ لید ډولونه

۱:سهي (اسلامي)نړۍ لید ۲:فاسد (جاهلي)نړۍ لید

الف-سهي (اسلامي) نړۍ لید

سمه عقیده هغه ده چې په هروخت کې پیغمبرانوورلاندې کړې او سرچینه یې وحی او دکایناتوڅښتن دی له اسلامي عقیدې پرته ټول عقاید اومذاهب باطل دي اعتقادي ســمون نه په یهودیت نه په نصرانیت او نه دفلاسفه ؤ په ویناؤ کې موندلی شو.

ب-فاسد(جاهلي) نړۍ لید

فاسدنړۍ لید هغه دی چې دبشري افکاراودودونومجموعه اوسي اودهماغه چاپېریال دخلکودخیال څخه نمایندګي وکړي دعقیدې فساد دتحریف.تبدیل اوتغیرڅخه هم رامینځته کېږي لکه دیهودیانواونصرانیانو عقیده چې په پیل کې په توحید ولاړه وه؛مګروروسته په کې بدلونونه رامینځته شوه

[1] - معیني جیم(۱۳۶۱هد ش) اشنایي با فرهنګ اسلامي ص ۵۲ تهران ایران
[2] -همدغه ماخذ ۵۲ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلامي نړۍ ليد پېژندنه

اسلامي نړۍ ليد دحس،عقل اووحی په څواک دالله تعالی،انسان اوکايناتو دپېژندني څخه عبارت دی.[۱]

موضوع يې

دالله تعالی ذات،اسماء اوصفات ،دانسان اوکايناتوڅېړنه ده .کاينات اوانسان دالله جل جلاله دقدرت اثاراونښې دي[۲]

۱-الله جل جلاله داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې

الله تعالی جل جلاله

- دټولوموجوداتو خالق ،مالک ،حاکم ،پالونکی ،واجب الوجود ،ازلي او ابدي ذات دی.
- له ده پرته بل حقيقي معبود نشته تل اوهميشه ژوندی دی.فنا نه لري
- د ټولوکايناتومنتظم دی خوب اوپرکالي پرې نه راځي
- د اسمانونو اوځمکوواکمن
- په حال ماضي اومستقبل دعلم څښتن
- د لوړاوپراخه اقتداراوسلطنت خاوند
- په ذات اوپه صفاتوکي تنها،بي نيازه ذات
- نه مور،نه پلار،نه اولاداونه سيال لري.
- په ښکاره اوپټورازونو عالم
- خورا لوړمهربان ذات اوسپېڅلی بادشاه دی.
- له هرعيب نه پاک،د بندگانو ساتندوی دی
- عزتمند،دکايناتواو ساکښانو خالق،رازق اومصوردحکمت خاوند
- د اسمانونواوځمکوخالق
- د بارانونواورونکی،د باغونواونباتاتوراټوکونکی،دويالو بيونکی.
- د غرونو پيدا کوونکی
- دارتياؤپوره کونکی
- دکراؤنولېرې کونکی
- په ځمکه کې دانسانانو اوسوونکی
- د بادونوالوزونکی
- ټولوساکښانوته روزي رسوونکی

---

[۱] محمد مسعود(ب ت)بينش اسلامي،ص ۵۰ خيابان داروبخش تهران ايران

[۲] الاشقر سليمان(۱۹۷۹م)العقيدة في الله،ص ۱۰ مكتبة الفلاح الكويت

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په خپل اقتدارکي چاته اړنه، ټول ورته محتاج
- په هرڅه د علم اوقدرت،دمرگ اوژوند،دعزت اوذلت واکمن
- يواځې د عبادت اواطاعت لايق ذات دی

لازمه ده چې قانون يې ومنل شي هيلې اواميدونه ورپورې وتړل شي له داسې ستراوسپېڅلي ذات څخه انکار،کفر،شرک اولويه تباهي او بربادي اوپه کفراخته وګړي دخمکي د مخ لعنتي خلک دي.

۲-انسان

په ذاتي ډول دکمال لوړو پوړيو ته درسېدلو فکر ورکړ شوی،بېلابېلې مادی اوروحاني اړتياوې لري ديو پروگرام، قانون او پلان غوښتونکی دی [1]

انسان دالهي نړۍ ليد په رڼا کې

- اشرف المخلوقات دی
- الله جل جلاله پيدا کړی اوبېرته دهماغه سپېڅلي ذات په لوري وردرومي
- پيدايښت يې پوچ نه ؛بلکې دسترارزښتناکه هدف په خاطردی
- دانسان مقام دخليفه اودالله تعالی پروړاندې دمسؤل دی
- دبندگانو له بندگۍ څخه ازاد اوسرلوړی دی
- حاکميت دالله تعالی حق دی

۳-نړۍ داسلامي نړۍ ليد په رڼا کې

- ازلي نه ده ؛بلکې حادثه (رامنځته شوې) ده
- دنظم او حکمت څخه برخمنه ده
- دخوځښت اوبدلون په حال کې ده
- له وحدت اونظم څخه برخمنه ده
- دتفکراوتدبر سرچينه ده
- ديو هدف په لوري روانه ده [2]

دزده کړې حکم يې

داسلامي نړۍ ليدزده کړه اوپوهه په هرمکلف مسلمان (نارينه اوښځينه) عيني فريضه ده کوم وګړي چې دعلم او پوهې له نعمت څخه برخمن دي ددې علم په بشپړو تفصيلاتو پوهه لاسته راوړل پرې لازمي دي کې بيغمبرصلی الله عليه وسلم پوره ديارلس کاله دفکراو عقيدې په جوړولو تېرکړې او دېرداقسوس خاى کې ديو شخص ترداخلېد و ورروسته دتوحيد زده کړه په لومړي توب کې قرارلري په مکه مکرمه

١ [illegible] ص ٥١ [illegible] تهران ایران

٢ [illegible] ص ٥٧ [illegible] تهران ایران

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چی زیاتره مسلمانان په بېلابېلو برخوکې تخصصي پوهه لري؛مګر په اعتقادي او دیني مسایلوکې چې دمسلمانانوددنیوي اواخروي ژوندبریالیتوب ورپورې مربوط دی ناپوهان دي[1]

سرچینې یې

داسلامی نړۍ لید سرچینه قران عظیم الشان اونبوي سنت دي،داسلام دلومړي دور مسلمانانو خپله عقیده اودژوند نظام له قرانکریم اونبوي سنتوڅخه اخیستي ؤ؛نوځکه دټول بشریت سرداران وګرزېدل[2]

اهداف اوموخې یې

دغفلت لـه درانـه خوبـه دانســان راویښــول اودې تـه یې هڅول چې خپل حواس اوعقل په کارواچوي ترڅودخپل وجودپه ســتروحقایقوکې فکروکړي داسـلامي نړۍ لید موخه دغوپوښــتنوته مثبت ځواب ویل دي :

- له کوم ځایه راغلی ؟
- دڅه په خاطر؟
- پیداکونکی یې څوک دی ؟
- صفات یې څرنګه دي ؟
- دغه کاینات څنګه رامینځته شوي دي؟
- دانسان دپیدایښت موخه څه ده ؟
- په کایناتو کې یې مقام څه شی دی ؟
- ددغې څرګندې نړۍ څخه پرته بل دغیبو عالم شته اوکه نه ؟
- له انسان نه پرته بل عاقل مخلوق شته ؟
- ولې په مړینه محکومېږي ؟
- تر مړینې وروسته بل ژوند شته ؟
- له مرګه وروسته به ورسره څه کېږي ؟
- نبوت ته اړتیادڅه په خاطر؟
- پیغمبرانوله ځان سره څه راوړي ؟
- دهغوی دصداقت اوریښتینولی دلیل څه شی دی ؟
- حق او باطل کوم شیان دي ؟

له اسلامي نړۍ لیده پرته بله هېڅ یوه نظریه نشته چې دغوپوښتنو ته مثبت ځواب ووایي ترڅودانسان دقناعت وړ وګرزي.

[1] جهید عبدالواحد (ب ت) عقاید اسلامي ص ۱۷،اصلاح افکار کابل افغانستان
[2] محمد مسعود (ب ت) بینش اسلامي ص ۱۷ خیابان داروبخش تهران ایران

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهميت يې

اسلامي نړۍ ليد دانسان لپاره له اوبواوهوا څخه هم ډېرزيات اهميت لري له دې نه پرته انسان په حيرانتياکې ژوندسرته رسوي نه پوهيږي چې له کوم ځايه راغلی اودځه په خاطر راغلی.اساسي دنده يې څه شی ده اوکوم لوري ته به درومي ؟

دغه علم دعباداتو،اخلاقواو معاملاتو لپاره دبنياداوتهداب حيثيت لري داسلامي نړۍ ليد علم يوشخص له شرک الحاداوګناهونوڅخه ژغوري اوپه انسان کې دالله جل جلاله وېرې ته وده ورکوي اودشبهاتوله فتنوڅخه يې ساتي اوله جهل څخه نجات ورپه برخه کوي اودباطلوافکاروپروړاندې يې مقابلې ته تياروي

فکري پولې يې

اسلامي نړۍ ليدانسان ته فکري خط ورکوي چې په هغه کې درې شيان اساسي رول لري ۱- حس ۲- عقل ۳- وحی[1]

الف -دحواسو رول: داسلام سپيڅلی دين حواس ستر الهي نعمت بولي په ډېروا ياتونو کې دکايناتو واقعيت بيان شوی اوله هغه څخه ګټه اخيستنه هرمؤمن ته وړاندې شوې ؛البته اسلامي نړۍ ليددحواسو دناتوانۍ په صورت کې عقل ته رجوع کوي.

ب-دعقل رول: اسلامی نړۍ ليدعقل دانسان لويه پانګه اودټولومکلفيتونومحوربولي له همدغه امله يې انسان ته په څارويوفضيلت په برخه کړی دی پردې اساس عقل يوه پوله لري چې هلته په ټپه ودريږي نوله همدې کبله اسلامي نړۍ ليددريېم شی (وحی) دژوند لارښودګڼي ،موږدغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې داسې روښانه کوو:په بازار کې مودموبايل ټيلفون واخيست ډېرښايسته ؤپه سترګومې دموبايل دټولې ښکلا ننداره کوله عقل راته وويل چې ځومره هوښيارانجينر ډيزاين کړی دی ماپه خپلو سترګو نه هغه انجينر ليدلی اونه هغه کارخانه.عقل ماته وايي چې دغه مصنوع ارومرويوصانع لري اوس چې له عقل څخه پوښتنه کوم ځواب نه شي راکولی دډېرغوراوفکر په نتيجه کې ددغه موبايل دکمپنۍادرس اوکتلاک موترلاسه کړدغه په کتنې سره مو دهغه دسم استعمال لارې چارې زده کړې.

موږ چې کله ارته نړۍ په سترګو ګوروعقل راته وايي چې دغه ښايسته نړۍ اومنظم نظام ارومرو يوخالق لري چې دغه نظم يې رامينځته کړی دی اوس عقل راته وايي چې زه ښه اوبد نه پېژنم چې ښه کوم دي اوبدکوم دي ؟ دکايناتو څښتن انسان په تياره کې نه دی پرې ايښی دښواوبدودخيراوشربنوونه دالهي استازواواسماني پيغامونوپه وسيله شوې ده وروستنی الهي پيغام(قران عظيم الشان) مې ولوست ځان مې پرې پوه کړاوحقيقت ته ورسېدلم دکايناتو خالق.ښه اوبد.خيراوشراودژوند هدف اودژونداوړده سفرواټنونه يې راته په ګوته کړل.[2]

---

[1]. الجزائري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقيدة المؤمن ،ص۷،دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع

[2]. شاتوت محمداحمد،(ب ت)دراسات فی العقيدة الاسلاميه ،ص۱۰دارالعلم جده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج -دوحی رول:داسلامي نړی لید دستروامتیازاتو دجملې څخه دوحی دنعمت څخه ګټه اخیستل دي څکه دبرخلک حس اوعقل په نیمه لارکې پرې اینبي دي اسلامي نړی لیدپه غیبي امورو کې دحس اوعقل دناتوانی په صورت کې وحی ته رجوع کوي محسوسات دحواسوپه وسیله معقولات دعقل په وسیله اوغیبیات(زموږ له سترګو پټ شیان)دوحی په وسیله درک کوو په دې توګه هغه پوښتنې چې ماتریالستان اوفلاسفه ورڅخه لاځوابه پاتې اوبې لارې شوي په اسلامي نړی لیدکې دوحی پراساس ورته ځواب ویل شوی دی[۱]

داسلامي نړی لیدځانګړتیاوې اوخواص

اسلامی نړی لید له نورو افکارو اوباورونو سره توپیر لري چې په لاندې ټکوکې یې وړاندې کوو

۱-ربانیت:داسلامي نړی لید سرچینه د الله تعالی سپیڅلې ذات دی چې داسما ني وحی په وسیله یې خپل پیغمبرصلی الله علیه وسلم ته ورښودلې ده ؛نو پردې اساس دپلرونو او نیکونو دافکا روڅخه نه خړوبېږي داسلام څخه پرته ټول عقاید،نظریات اوافکاراو دژوند نظامونه دانساني او بشري فکرڅخه سرچینه اخلي[۲]

۲-ثبات:داسلامي نړې لید اساس اوبنسټ الهي وحی ده دپیغمبر صلی الله علیه وسلم په وفات سره یې لړی بنده شوې ده ؛نوداسلامي عقیدې اوبشپړدین احکام ثابت دي چې هېڅکله بدلون نه مومي.

۳-دبشر له ذاتي او فطري غوښتنو سره سمون

دانسان زیاته پوهه ذاتي ده دمثال په توګه داولاد په وړاندې دمورعاطفه ،لوږه اوتنده ،ګرمي اویخني ، شهواني احساس اوپه بدن کې روح ،مینه اومحبت ،کینه اوعداوت ،غم اوخو شالي اوپه الله تعالی باور ټول فطري احساسات دي چې زده کړې او تعلیم ته اړتیا نه پیداکوي دکایناتو رنګارنګ نړی له ستوروډک اسمان ،لمر،سپوږمی،ځمکه اوپه ځمکه کې رنګارنګ نباتات ،سیندونه ،غرونه په زرګونه ډوله حیوانات دبدلون منظم نظام دکایناتو بشپړنظم اودهغې ذره ذره قوانین دانسان خیالي بلند پروازي اوعملي ناتواني دغه ټول شیان انسان دیوصانع اوخالق په وجود مجبوروي ددغه تک شنه اسمان چت اودځمکې تک شین فرش دشپې اوورځې منظم بدلون دیوخالق اوپیداکونکي ادرس راښيي[۳]

۴-وضا حت: اسلامي نړی لیدنورو ملتونو دمعتقداتو په تنا سب څرګند دی اودنورومذهبونوپه څېردديني رهبرانوپه واک کې قرارنه لري دلته یې هرڅوک دبلابلو عقلي ،عملي اوا جتماعي مستواګا نو دبېلتون سره سره په زده کړه لاس پورې کوي دغه نړی لید په پټوسترګو خلک نه رابولي بلکې په بشپړاوپوره بصیرت سره خلکوته بلنه ورکوي دتاریخ په بېلابېلواړخونوکې دبروخلکومنلې په دبرلړ وخت کې دجلاجلارنګونواو دزبرخلکو دزوراوتاوتريخوالی نه پرته ورته غاړه اینبې،په لږ وخت کې په ټوله ځمکه کې خپره شوې ده[۴]

---

[۱] همدغه ماخذ ،ص ۱۱

[۲] خطیب محمد احمد،(۱۹۹۰) دراسات في العقيدة الاسلامیه ص ۹مکتبه الفلاح اردن

[۳] محمد الغزالي ،د ... الثقافة الاسلامیه المستوی الاول ص ۲۰

[۴] خطیب محمد احمد دراسات في العقیدة الاسلامیه ص ۷۰مکتبه الفلاح اردن

Aghion.com: The Digital Library

اوله هررنگ پېچلتيا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي

٥-اسانتيا : اسلامي نړۍ ليدبراسانه اوله هررنگ پېچلتيا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي رموزاواشارات نه دي چي وضاحت ته اړه ولري او نه تشې عقلي او فلسفي فرضيې دي چي لړ خلک يې ددرک او پوهې احساس وکولی شي بلکې هر څوک پرې پوهېدی شي.

٦-شمول : اسلامي نړۍ ليد فرد اوټولنې،دنيا اواخرت،ژونداومرگ،روح اومادې ته شامل دی[1]

٧-وسطيت (ميانه روي) اسلامي نړۍ ليدالحاداوشرک ترمينځ موقعيت لري ملحدين اوماده پال وگړي دمحسوسوکايناتوڅخه وراخواپه يوذات باوري نه دي ددوی پرخلاف بت پالونکي،غوا،خو سی،ونې،بوټي ،سيندونه اوغرونه انساني اوغيرانسا ني څواکونه په الوهيت کې شريک بولي اسلام له دواړوسره مبارزه کوي اوديوسپېڅلي ذات بندگی ته يې رابولي په همدې توگه اسلامي عقيده دتعطيل او تشبيه دگمراه ډلوترمينځ مينځنی مقام لري دتعطيل دعقيدې څښتنان دالله تعالی داسما ؤاوصفا تو څخه انکار کوي او دتشبيه دعقيدې پيروان يې له مخلو ق سره مشا به گرځوي ؛مگراهل سنت والجماعت دالله تعالی ټول اسماء او صفات له تعطيل ، تشبيه اوکيفيت څخه پرته مني[2]

٨-په دلا يلو ټينگښت : اسلامي نړۍ ليدپه څرگند ودلايلو ولاړدی هېڅاته هم په پټو سترگودعوت نه ورکوي قران عظيم الشان چې کله هم خلک دعقيدې اساساتوته رابولي دکايناتواودانسان په نفس کې عقلي دلايل وړاندې کوي اوهېڅکله بې دليله ،ړندې او کنې پيروی ته څوک نه رابولي ؛بلکې ټول قضايا اومسايل په ډېرولوړوعلمي او معقولودلايلوسره مطرح کوي[3]

په بشري ژوند داسلامي نړۍ ليد اغيزې

اسلامي عقيده اوباورونه دبشر په انفرادي اواجتماعي ژوند اغيزې لري چې په لاندې تو گه ورته کتنه کوو:

الف -په فردي برخه کې

١-اخلاص : اخلاص دعمل دقبولتيا لپاره اساسي شرط دی مؤمن مسلمان دالله او بنده گانو سره په اړيکو کې مخلص انسان وي.

٢-دالهي تائيد احساس: دلته مودمرستې څخه موخه الهي تائيد او ساتنه ده که دښمن هرڅومره او څواکمن او زور اور وي مؤمن مسلمان دالله تعالی په مرسته او نصرت بشپړباوري وي په پوره ډاډاو اطمينان اومېړانې سره ددښمن مقابله کوي[4]

٣-دعلم هڅې: مؤمن مسلمان دجهل پربنسټ دالله تعالی په بندگی لاس نه پورې کوي ددين او ددنيا په چاروکې جهل او ناپوهي رنځ دی په ټولوچاروکې به يې هڅې دپوهې پراساس وي[5]

---

[1] همدغه ماخذ، ص ١٦

[2] خطيب محمد احمد(١٩٩٠) دراسات فی العقيدة الاسلاميه ص٨ مکتبه الفلاح اردن

[3] همدغه ماخذ، ص ١٠

[4] ياسين محمد نعيم (ب ت).التربية الاسلاميه ص ١٨ اردن عمان

[5] همدغه ماخذ، ص ١٩.

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-له خرافاتوڅخه لېرې والی :اسـلامي نړۍ ليدعقل ته لارښـوونه کوي اوله ړندو ميراثي افکارو اوعاداتو څخه يې ازادوي اوانسان په کايناتوکې غوراوڅېړنې ته هڅوي.

۵-ازادي :اسلامي نړۍ ليد له مؤمن څخه غواړي چې دالله عزوجل څخه پرته به دهېڅچا بندګي او غلامي نه کوي او نه به دبل چا قانون ته سرټيټوي.

۶-دعزت احساس:اسلامي نړې ليدانسان په خپلې روزۍ اودمرګ په نېټې ډاډه کوي دغه باورله انسان څخه اتل جوړوي دالله تعالی په لارکې دمسلمان مړينه شهادت او تبعيد(له وطنه شړل) يې سياحت او زندان يې رياضت(دالله ذکراوفکر) دی[1]

۷-شجاعت : مؤمن مسلمان پردې پوهېږي چې مړينه اوژوند يې دالله تعالی له خوا دي چې هغه جل جلاله ديو چا دمرګ پرېکړه نه وي کړي څوک يې په وژلونه شي محکومولی.

۸-دسربښـندنې حس:داســلامي نړۍ ليد له کبله انســان خپل ځان ،مال ،اولاد ټول دالله تعالی په لاره کې قربـانوي داســلام دلومړي دور دلښــکرو اعلی سر قومندان خالد بن وليد رضـــی الله عنه دروم امپراتورته ديوپيغام په ترځ کې ويلي ؤ:زه دداسې يولښکر په ملګرتيا ستاسيمې ته راغلې يم چې هغوی دالله په لارکې مړينه ترژوند غوره بولي[2]

۹-ژوند دهدف پېژندل:په نړۍ کې مؤ من مســلمان په ســمه لاره ژوند تيروي اوکافرسرچپه ژوندته ادامه ورکوي قران عظيم الشــان فرمـايي:﴿ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ ﴾ الملك، ژباړه: څوك چې پرمخې روان وي هغه د زياتې ســمې لارې ميندونکی دی او که هغه چې هسکه غاړه سم په پوهوارسرك باندې وي؟

۱۰-دمســؤليـت روح: اســلامي نړۍليد دانســان کړه وړه دالهی او امرو په چوکاټ کې تنظيموي په دی صورت کې انسان خپل ځان او نفسي غوښتنې په قابو کې ساتي.

۱۱:ډاډ او اطمينان :داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې دمؤمن روح اوزړه ډاډه وي او پردې پوهېږي چې په دنيا اواخرت کې ورڅخـه الله تعـالی راضي دی څوک چې پـه اســلامي نړۍ ليـد باوري نه وي هغه به حلال اوحرام ځنګه وپېژني له اسلامي عقيدې پرته انسان هغه حيوان ته ورته دی چې دځمکې په سرژوند کوي په دی نه پوهېږي چې دڅه په خاطرځمکې ته راغلی له دنيا څخه به خالي لاس اوناکام درومي[3]

ب-په ټولنيزه برخه کې

۱-اعتقادي تړاؤ:داسـلامي نړۍ ليد پيروان خپلې اړيکې دعقيد ې پر بنســټ ټينګوي هلته دجنس،رنګ، ژبې ، سيمې اومادي ګټو ټولې اړيکې له مينځه ځي

---

[1] - افغاني شمس الحق (۱۳۶۵م) علوم القران ص ۱۰مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] - همدغه ماخذ ص ۱۰
[3] همدغه ماخذ ص ۱۱

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هلته چې وګړي يې له الله جلت عظمته څخه وېرېږي

۲-صداقت :دداسې فا ضله ټولنې ايجادول چې په سپېڅلتيا،صداقت امانت، شرافت اوعدالت سينګاره

۳-اتفاق اواتحاد:داسلامي نړۍ ليد په لړکې به دخلكو زړونه په يوذات، يوه كتاب يوه پيغمبر او يوې قبلې راجمع شي ، ايماني و رورګلوي تحقق پيداكوي ؛نوددې ايات كريمه مصـــداق به وګرزي ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ﴿١١٠﴾ ﴾ آل عمران،ژباړه:تاســې دامت غوره ډله يې چې دخلكودښــېګڼې لپاره راوېستلې شوي ياست [1]

۴-محبت:داسلامي عقيدې امت دمحبت ، يووالي اوورورګلو ۍ دفولادين اواوسپنيز دېوال په څېرمضبوط دى چې دځمكې پرمخ دعدل اوانصاف دقيام لپاره مبارزه كوي.

۵-عدل :داسـلامي امت ستر هدف دځمكې پرمخ دعدل اوانصـاف اقامه اودظالمانوله ناولومنګولوڅخه دملتونوازادي ده .

٦-سـوله:دطواغيتواوسركښـانودغلامۍ څخه دخلاصـون په نتيجه كې به مسـلمانان دامن او امان درشـل ته ورسېږي په اسلامي هېوادونو كې بدامني ،جګړې او بې اتفاقي ددوى دناوړه دسيسونتيجه ده

۷-نجات:دغه امت دخپلو شـخصي- ګټواومصـالحو لپاره ژوند نه ترسره كوي ؛بلكې هدف يې دبشرـيت نجات،هدايت اوددنيا اواخرت نېكبختي ده [2]

اسلامي نړې ليد ته دنه اهميت ناوړه پايلې

۱-تنګ ژوند:چې ژوند ۍ بېلګه يې او سـنى مادي تمد ن دى چې له هر رنګ مادې اسـا نتيا ؤ سره هلته خلك ځان وژني

۲-ځان پا لنه:په دې توګه چې هرڅوك دخپل ځان ګټو پسې ګرزي اګر كه بل چا ته زيان ورسېږي

۳-جرمونه : داځكه چې هلته انسان غيرمسؤلا نه ژوند تېروي ؛نو په وحشت اوجناياتو لاس پورې كوي

۴-ځان وژنه:په لويديزو هېوادونو كې ځان وژونكي نيستمن نه ؛بلكې شتمن خلك دي

۵-تباهي اوبربادي :دغسې انسان دروحي سكون او ډاډ څخه برخمن نه وي ژوند يې هم له بد بختى ډك او مړينه يې هم په سپكه او ذليله تو ګه وي [3]

[1] - افغانى شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۱۵ مكتبه ډهكى نعلبندى پشاور پاكستان
[2] - همدغه ما خذ ص ۱۹
[3] - افغانى شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۲۵ مكتبه ډهكى نعلبندى پشاور پاكستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاسد(جاهلي نړۍ لید)

جاهلي نړۍ لید ګڼ ډولونه ډولونه لري موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو

۱-تجربوي: دغه نړۍ لید دهرې ستونزې دحل لپاره یولړحل لارې وړاندې کوي او بیایې تجربه کوي اوحقیقت ته پرې ځان رسوي دمثال په توګه یو ساینس پوه لومړی په یوه فرضیه فکرکوي بیایې په لابراتوارکې تجربه کوي اویوعلمي حقیقت په لاس راوړي ؛البته دغه حقیقت ترهغه داعتباروړ وي ترڅوپه دې هکله قوي اونوې تجربه نه وي رامینځته شوي دغه نړۍ لید دژونداهداف ښه اوبدخیر اوشرانسان ته نه شي ورښودلی.

۲- فلسفي نړۍ لید :چې بېلابېل فلسفي مکتبونه لري چې په لاندې توګه یې څېړو:

الف ـ عقلاني نړۍ لید

دوی په فلسفي چاروکې عقل اساسي محوربولي چې ددغه مکتب زیاتره وګړي دیونان پخواني فلاسفه اوله پنځلسمې میلادي پېړۍ نه تر ننه پورې دلویدیز معاصر پوهان دي.دعقلاني نړۍ لید نیمګړتیا داده چې دوی یوازې په عقل اعتماد کوي عقل هم یوه پوله لري چې له هغې نه تجاوز نه شي کولای موږ دغه مطلب دیومثال په ترڅ کې څرګندوو:یوڅوک ستادکور دروازه درټکوي عقل درته وایي چې ددروازې ترشا څوک شته داچې څوک دی لوی دی اوکه کوچنی ښځه ده اوکه نرعقل تاته دقناعت وړځواب نه شي درکولی دلته لازمه ده چې دغه شخص دوه کاره وکړي چې یوددروازې خلاصول اوبل دشخص لیدل دي خوعقل تاته دده دخالق ادرس نه شي درښودلی دابه دوحی په وسیله صورت نیسي.

ب-حسي نړۍ لید(ماتریالېزم)

ددغې فلسفې ښوونځی په اتلسمه میلادی پېړۍ کې دیهودي کارل مارکس او انګلز په وسیله رامینځته شوافکاریې په لاندې توګه خلاصه کولی شو:

- دوی دمحسوساتو نه پرته بل هېڅ شی په رسمیت نه پېژني
- نړۍ له نظم اوانضباط سره ټاکلی هدف نه لري
- دتصادف په توګه رامینځته شوېده
- دغه نړۍ خالق نه لري اوپخپله رامینځته شوې
- انسان یوحیوان دی غوښتنې لرې دپوره کولو لپاره یې بایدله هرې وسیلې څخه کاروا خلي
- انسان دهېچاپروړاندې مسؤلیت نه لري دژوندپه ټولوقضایاؤکې ازاداودقانون سرچینه ده .
- ژوندیوازې په دنیاکې دی اخرت له سره شتون نه لري

نودماتېریالستي مفکورې لناډیزدادی : له هېڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه.دژوندهدف مې دنفسي خواهشاتو پوره کول اودهېڅ په لوري تلل دي[۱]

[۱] علي جریشه(۱۴۰۵هـ ق) الاتجاهات الفکریة المعاصرة ص ۵۰ جامعة الدعوة والجهاد

مشخصات يې

- سياسي نظام په دکتاتورۍ ،زور ،زياتي اودبشردحاکميت پراساس ولاړوي.
- قوانين دحاکمې طبقې ګټې په نظرکې نيسي.
- دټولنې رهبري دچلبازو،فريبکاروااووينه ښونکواوفاسدوخلکو په لاس کې پرېوزي.
- ټولنيزژونددشهوت پالنې اوځان غوښتنې پراساس ټينګښت مومي
- ګوندي حاکمه طبقه دژونددټولومزاياءوخخه برخمنه ؛مګرټيټه طبقه يوه مړۍ ډوډۍ نه شي ترلاسه کولی

نيمګړتياوې يې

ډېرماده پال خلک له دې امله په ګمراهۍ اخته شول چې داشياؤپه وظايفوکې يې اختلاط رامينځته کړ مورنه شوکولی عقلي اموريه لابراتوارکې په پنځه ګونوحواسو سره ثابت کړو پردې اساس دالله تعالی ،ملايکو ،اسماني پيغامونو موضوع عقل اووحی پورې اړيکه نيسي–په داسې مسايلوکې دمادي اومشاهداتي امورو داخلول دګمراهۍ سبب ګرزي.

ج-شرک

دجاهلي نړۍ ليدبله کثيفه اوناولې څېره شرک دی چې بنستونه يې په تخمين ،اټکل او ګومان باندې ولاړدي لکه يوسړی لمر ،سپوږمۍ اواورګوري اوهغه ته دمعبود نسبت وکړي اوخپل ځان يې پروړاندې خواراوذليل وبولي دغه فکري تګلاره دبلابېلو خدايانو په شتون باوري ده.

١-مشخصات يې

- عقيده يې له هرشي نه په وېرې،ګومان او اټکل جوړه شوې ده
- دذلت په حال کې ژوند تېروي کله قبر،کله بت ته اوکله دانسان پښوته لوېږي
- دخس اوخاشاکو په څېر ذليل ژوندکوي اودحوادثو پروړاندې داستقامت څخه لاس په سرکېږي
- دميراثي رواجونو په بندکې ژوندتېروي.
- دغه طرز فکرټګانواودجالانوته دخلکو پرژوندد لوبوزمينه برابروي

اوس مهال دمشرکانه جاهليت استازولې نصرانيت،بودېزم او هندوئېزم سرته رسوي.[١]

د-رهبانيت

دجاهلي نړۍ ليدناولې څېره رهبانيت دی چې دژوندنعمتونه دبدبختۍ سبب ګڼي دژوندله ډګره غارونواوسمڅوته تېښته کوي په يوکنج کې کښېني اوله ټولنې خپلې اړيکې غوڅوي اوله ټولنيزو دندو څخه ځان ساتي اوله خلکوسره په خوشالۍ اوغم کې ګډون نه کوي.

---

[١] -فاضل فضل الرحمن(١٣٦٩ هـ ش) اسلام او جاهليت ،ص ٣٢نشر مکتب الخدمات پشاور

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیاوې یې

- تولنه له بېکاره خلکو ډکېږي دغه فکر دټولنې د وروسته پاتې والي سترعامل ګڼل کېږي.
- دالله تعالی ښه بندګان له ټولنې ګوښه کېږي دټولنې چارې دبدکاروخلکولاسونوته ورځي.
- دغه طرزفکرستمګرواوظالمانو ته دظلم زمینه برابروي خپل غیرانساني اقتدارپرې ټینګوي.[1]

هه- تیوکراسي: په دغه نړۍ لید کې عقل ته ځای نه وي په پټواوړندوسترګو دپاپ پیروي کېږي دوی دعقلانیت اوعلم پرضدپالیسي غوره کړه هلته دوه غبرګونه مارکسیزم اوسیکولریزم رامینځته شول

دویم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی،انسان اوکایناتو پېژندنه

۱-الله جل جلا له

الله تعالی په خپل عظمت،لویې،واکمنۍ اوپه خپلوښایسته نومونواولوړوصفاتو کې له هېڅ مخلوق سره مشابهت نه لري اونه مخلوق له الله تعالی سره مشابه کېدای شي ذات یې ازلي اوصفات یې قدیمي دي او د کمال دصفاتو څښتن داسبابو خالق دخاص اوکامل وجود خاوند چې سپېڅلی ذات یې په هېڅ صورت دحس وړ نه ؛بلکې پېژندنه یې په مخلوقاتوکې صورت نیسي ـ څرګنده خبره ده چې په دغو ټولو صفاتو موصوف یوازې دالله جل جلاله سپېڅلی ذات دی بشري فطرت پردې باوري دی چې داشیاؤخالق دمخلوق په شان نه وي[2]

دالله تعالی په نومونوکې جامع نوم الله دواجب الوجود ذات نوم دی چې دالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن په خپل حقیقي وجودکې یواځېنی ازلي اوابدي ذات دکمال دبشپړو صفاتو خاوندی دعربي ژبې ځینې پوهان یې مشتقي اود(الاله)څخه یې ماخوذبولي همزه ورڅخه حذف اولام په لام کې مدغم ددواړو لامونو څخه مشدد لام اوالله ورڅخه جوړشوی[3]

واجب الوجود

واجب چې ذات یې لازم اوضروري، مطلق ،تل ترتله، همېشه مستقل چې چاته اړ،ونه اوسي هغه دالله جلت عظمته سپېڅلی ذات دی.

ممکن الوجود

ممکن هغه شي ته وایي چې شتون او نه شتون یې دواړه سره برابروي،معنی داچې په خپل ذات کې یو بل ته اړ وي. دمادي نړۍ هېڅ شی مستقل اوازاد نه دی ؛نودممکناتو لپاره واجب الوجود مطلق ذات په کاردی چې هغه الله تعالی دی.

---

[1] - مصباح الله عبدالباقی(۱۳۹۳م)غربي تمدن شالید حقیقت او فلسفي بنستونه ص ۴۹

[2] - مولنا ګوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ،ص ۱۶۵مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان

[3] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ج ۲ ص ۱۳۳بیروت لبنان

د(اله) معنی

په عربي ژبه کې (اله)معبود ته ویل کېږی که هغه حق وي اوکه ناحق د(اله)کلمه په عربي ژبه کې لاندې معناګاني لري

(اله) د معبود په معنی سره ده

۱-أَلَهَ يَأْلَهُ دعبد يعبد په معنى يعنې عبادت يې وكړدلته (اله) اصل مفهوم په هغه غيبي ذات باندې كېږي چې كارساز،حاجت روا،پناه وركوونكى اود بشپړواختياراتوواكمن وي.[1]

انسان دهغه چا عبادت كوي چې دغيبي څواک اود مافوق الاسباب اختياراتو څښتن وي دلغت او تفسير له كتابونو څخه معلومېږي چې د(اله) اصل مفهوم په هغه غيبي ذات باندې كېږي چې كارساز،حاجت روا،پناه وركوونكى اود بشپړواختياراتوواكمن وي.[1]

۲-اِلَهَ يأله (اذاتحيرّلان العقول تأله فى عظمته)دغه اصطلاح هلته رايادولی شي چې يوڅوک دچا په لويې اوعظمت كې اريان شي.

۳-اله يأله اى لجأيلجأ:معنى داچې پناه يې ورته وې وړله

۴-الهت الى فلانٍ (اى سكنُت اليه)يعنې دفلاني پروړاندې مې ارام او داډ حاصل كړ

۵-اِلَهَ الفصيل بأمه:يعنې داوښې جونګى خپلې مورپورې كلك ونښت

۶-(لاه يليه ليهاً اذاحتجب وارتفع)كله چې يوڅوک په پردوكې پټ اود لوړشان څښتن وي[2]

په اسلام كې دحق (اله)مفهوم

دپورتنيومحاوروپه نتيجه كې حق (اله)هغه څوک وي چې عبادت يې كېږي اوعبادت كوونكي خالق،رازق مدبراودلوړاقتدارڅښتن وي دحوادثواوستونزوپرمهال ورته خلک پناه وړي او خپل حاجتونه ورڅخه غواړي[3]

همدارنګه ريښتينى (اله) هغه څوک وي چې خلک ورسره مينه محبت لري تعظيم اوعاجزي ورته كوي او ويره ورڅخه لري اوانسان يې پروړاندې سكون اوډاډترلاسه كړي دامن ،پناه،مينې اومحبت،دهيلواواميدونو ،بندګى اوتعظيم مركزدتولې نړۍ څښتن ټول هغه ته محتاج اوپه مرستې غوښتلو مجبور،له بشري حواسوپټ،دذات په پېژندلوكې يې عقل اريان ،خالق،مالک،رازق، دغيبي علم څښتن بشپړواكمن،كارساز،حاجت روا ،قانون وركوونكى دعظمت اولو يې اودالوهيت دبشپړوصفاتوڅښتن تل ترتله لامثاله ذات واوسي

---

[1] - مولنا كوهر رحمان(ب ت) توحيد اورسنت ص ۱۷۲مكتبه دار العلوم تفهيم القران مردان

[2] - ابن منظورمحمد بن مكرم(ب ت) لسان العرب ج ۳۱ص ۴۸۴مكتبة الرسالة بيروت لبنان

[3] - قرطبي(ب ت)الجامع لاحكام القران ج۱ ص ۱۵ بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله تعالی پېژندنه

دالله دذات په موضـــوع باندې دبحث نه دمخه پردې خبره پوهېدل ضروري دي چې دالله عزوجل وجود مادي نه ،بلکې له مادي نړۍ وراخوا يو حقيقي ذات دی په عام ډول ديوشي دوجود پېژندنې لپاره چې له موږسره چې کوم وســـايل دي هغه حواس دي دکايناتو علم دحواســـو په وســـيله معلومېږي ؛البته دماوراء طبيعت دپېژندنې لپاره حواس کافي نه بلکې په عقل سره پېژندل کېږي.[١]

دماده پالو ســـاينس پوهانو ترټولو لويه غلطي داوه چې هغوی دســـاينس حدود،ونه پېژندل ګومان يې وکړ چې ســـاينس هره مسئله حل کوي دالله تعالی سپېڅلی ذات له دې خورا ډېر لوړدی چې بشري عقل ورته ورســـېږي اويا يې انســـاني افکاردرک کړي که دانســـان عقل هرڅومره پر مختګ وکړي اودانســـان خيال اوفکرهرڅومره پرمخ ولاړشي دالله تعالی دادراک څخه دهغه صـــلاحيت ډېرلېراومحدوددی دالله ذات خو لا پرېږده بشري عقل دموجوده اشياءوله کشف څخه هم ناتوانه اوناخبره دی دانسان خپل بدن ورته مجهول او نامعلوم دی.

دالله تعالی دپېژندنې وسايل

لومړی- عقل

لکه څرنګه چې دټولو اســـلامي احکـامو سرچينـه وحی(قران کريم اونبوي ســـنـت)دي په همدې توګه داسلامي عقايدوبنســـټ هم په پورته دووشيانوايښودل شوی ؛مګرله دې سره سره سليم عقل دټولواسلامي عقايدو دصحت تائيداوملاترکوي له همدې کبله الله تعالی عقل ته دخطاب شرافت ورکړاوانسان يې دعقل په سيله په خپلو احکاموماموروګرځاوه.[٢]

دانســـان دبـدن هريوغړی جلا دنـده لري دعقـل دنـده تـدبراوتفکردی ټول کـاينـات لـه اتوم نه واخله تر لويوکهکشـانونواوله حجرې نه بياتر لويو اجسـامو پورې دعقل اوفکر ارت ډګرتشکيلوی قران عظيم الشان دانسان فکردکايناتوارتې نړۍ ته په کتلودغوراوفکرلورته رااړوي اوداسلام دښمنو ملحدوخواکونوپروړاندې دپيغمبرانو داســـتـدلال يـادونـه کوي هغوی دالـلـه تـعـالـی دتوحيـد پـه دلايلوکې کاينات وړاندې کول لکه لمر،سپوږمی اوستوري. ابراهيم اوموسی عليهم السلام دوخت دطواغيتواوسرکښانو پروړاندې له همدغه اسلوب څخه کاراخيستی ؤ.

دويم -وحی (اسماء اوصفات)

دالله تعالی په ســـپېڅلو نومونوموږقران عظيم الشـان اونبوي ســـنتوپوه کړي يو.الله اســـم ذات دی اونورېې صفتي نومونه دي دغوته اسماء الحسنی هم وايي هغه چې په نبوي احاديثو ثابت دي اونهه نوي نومونو ته رسېږي (عن ابی هريرة رواية قال لله تسعة وتسعون اسما مئةالا واحدا لايحفظها احد الا دخل الجنةوهو

---

[١] سيد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ١٩دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[٢] سيد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ٢٠دار الكتاب العربي بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

وتريحب الوتر) يعني دالله تعالى نهه نوي نومو نه دي چاچې دغه نومونه حفظ اويادکړل هغه ارومروجنتي
دی اوهغه به جنت ته ولاړشي الله تعالى طاق دی اوطاق خوښوي
په دغه مبارک حديث کې د(وتر)څخه مراد توحيددی يعني الله تعالى لا مثاله اوبې ساری ذات دی
چاچې دغه نومونه زده کړل اوخپل ذهن ته يې وسپارل او باور يې پرې وکړ الله به يې جنت ته داخل کړي.

انسان دالهي قدرت بله ستره نښه

دبشري سترو ستونزو دجملې څخه دانسان پېژندنه ده نه يوازې داچې روحاني برخه يې ناخرگنده ده بلکې دفيزيالوژيکي اړخ ډېرې برخې يې نا معلومې دي،په نړۍ کې چې څومره فکري مکتبونه دي دانسان دپرمختگ ،سوکالۍ،ازادۍ او سرلوړۍ دعوه کوي ايا کېدای شي درنځورداړتياؤ دپېژندنې څخه پرته ورته يوه نسخه وليکو له همدې کبله ډېر فکري مکتبونه دانسان په هکله نيمگړې پوهه لري په نتيجه کې يې ټولې هلې ځلې برباد شوي دي.

په دغه برخه کې به موږ په اسلام او نورو فکري مکتبونوکې په پرتليزه توگه پردې بحث وکړو چې انسان څوک دی؟يوازې مادي اړخ لري اوکه روحاني هم ؟ايا انسان بې هدفه او دمادي اسانتياءو دلاسته راوړلو لپاره پيداشـوی دی؟ ايا انسان ازاد او خپلواک دی اوکه ترجبر او زور لاندې قرار لري؟راتلونکی به يې څنگه وي،چېرته به درومي،مقام ،حقوق اومسؤليتونه يې کوم دي؟ اوداسې نور...[1]

دانسان دلفظ معنی

انسان دانس څخه دی دملک اوپېري پرخلاف دليدلووړاوياخوېي معنا مينه اومحبت دی ،دانسان فطرت ټولنيزاواجتماعي دی دحجرات په سورة کې دانساني پرگنوپرمختلفوډلودوېشلومقصديودبل سره پېژندگلوی ښودل شوی الله تعالى فرمايي

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْۚ إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ أَتۡقَىٰكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ﴿١٣﴾ ﴾ الحجرات ژباړه:ای خلکو! مونږ تاسـې له يوه نارينه او يوې ښځې نه پيدا کړئ او بيامو تاسې قومونه او قبيلې وگر ځولئ ترڅوچې تاسـې يوتر بله سره وپيژنئ په حقيقت کښـې دالله په نزد له ټول الله په هر څه پوهيدونکی او باخبره دی . تاسې نه تر ټولو زيات عزتمند هغه څوک دی چې په تاسې کښـې ترټولو زيات پرهيزگار وي . په باوري

تعارف دانس اومحبت بنسټ دی اوهمدې ته تمدني ژوندويل کېږي[2] اوياخودانسان لفظ له نسيان څخه اخيستل شوی اونسيان هېرولوته وايي دانسانانوپلارادم عليه السلام څخه هم دالله تعالى وعده هېره شوې وه انسان هم ځينې وخت خپل اصل هېروي چې په نتيجه کې ورڅخه لوی ځناورجوړېږي په جناياتولاس پورې کوي الله تعالى فرمايي﴿ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ ﴾

[1] - قرضاوي يوسف (١٣٧١هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ص ١٧ لجنة الدعوة الاسلامية
[2] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت)لسان العرب ج ١٩مکتبة الرسالة بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحشر ژباړه: دهغوکسانو په څیرمه کیږئ چې الله یې هیرکړ :نوالله پر هغوی دهغوی خپل ځانونه هیرکړل همدغه خلک فاسقان دي .

اوسنی مادي وحشي تمدن زموږ ددغې ادعاء څرګنداوروښانه دلیل اودپورته ایات کریمه مصداق دی[۱]

انسان داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ښه صورت اوښه ښایسته مخ،عقل او فکر لري
- ښایسته اخلاق او ځپانده احساسات لري
- له شرافت او کرامت څخه برخمن دی
- سلیم منطق اوفصیحه ژبه لري
- دالله تعالی دبندګی لپاره پیداشوی دی
- باهدفه ژوند لري
- په تصادفي ډ ول نه دی رامینځته شوی
- وجود یې نیمایي ملکوتي او نیمایي مادي دی ماتریالستان یې یوازې مادي بولي
- فطرت یې له الله تعالی سره اشنا دی
- الله تعالی پوهه اودپوهې دتبادلې ځواک ورکړی
- ازاد اود اختیار څښتن دی
- دځمکې او اسمان مخلوقات ورته تابع او دده دخدمت لپاره دي
- دخیراوشردواړه ځواکونه لري
- دالهي وحی امین دی
- له ضعف نه یې وجود پیل شوی درشد اوکمال په لوري درومي
- دځمکې دخلافت او ابادولو لپاره ګومارل شوی
- دالله تعالی په ذکرسره ارام مومي
- دعلم او عمل ظرفیتونه یې نامحدود دي
- له فاني نړۍ نه په تللو ورته دتلپاتې نړۍ دروازه پرانستل کیږي
- په اخروي نړۍ کې یې ژوند تل ترتله دی
- دهغه یوکوچنی عمل هم له مینځه نه ځي ؛بلکې ترمرګه وروسته یې عوض ورکول کیږي
- دښه عمل نتیجه یې ښه اود بد عمل یې بده نتیجه ده
- که ایمان ته لاس رسی پیداکړي دځمکې خلیفه اوامین دی
- مګرددې پرعکس لوی ځناوراو وینه څښونکی ګرځي

---

[۱]- ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۸۰۷ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په اسماني مکتب کې يې مقام له ملايکو هم لوړدی
- په مادي مکتبونوکې له ځناوروااووحشي ژويو هم بتر حيثيت لري
- بشري حقونه ورته په برخه دي
- انسان کولی شي په مستقيمه توګه له خپل رب سره اړيکه ټينګه کړي اودخپلو ستونزواوحاجتونو دحل غوښتنه ورڅخه وکړي.

که چېرته ونه روزل شي اوترځارنې لاندې ونه نيول شي او دايمان په رڼا روښانه نه شي دتورې شپې په څېر تياره منجمد اوبې روحه اوله هېڅ انســاني فضــيلت څخه برخمن نه دی حريص،ځان پالونکی،جاهل به اوسي

انسان دالحادي نړۍ ليدپه تياروکې

لومړی انسـان ځناوراوبياپه شـادي اودميليونونوکلونووروسته په انسان بدل شوی انسان دلومړي ځل لپاره په تياره کې دنياته راغلی لومړی انسـان وحشي-اوغيرمهذب ؤاووروسته يې بيا پرمختګ کړی دی.همدارنګه يې ماتړ يالستي نظريه يوازې مادي پېژني اوله روح څخه انکارکوي اوهم يې دغرايزو اوجنسي تمايلاتوتر سـلطې لاندې مجبور بولي ،دغه نظريه مردوده اوپه هېڅ يوعلمي ارزښـت تکيه نه لګوي دطب دعلم په پرمختګ سره په دغې نظريې پورې ټول ساينس پوهان اوعلمي شخصيتونه خاندي.

په کايناتوکې يې ځانګړنې

انســان دځمکنيو موجوداتوله جملې څخه نا اشــنا مخلوق دی بدني منظم ترکيب اوجوړښــت يې سړی حيرانوي د بدن ځېړنه يې اوږد عمر په خپل برکې نيسي- دټول بدن په غړوکې يې تخصـص ديوشخص لپاره ناشونی کاردی البته دروحاني برخې پېژندنه اوتحليل يې دلوی سمندر حيثيت لري[1]

په کايناتويې ځانګړنې په لاندې توګه دي

- مقام يې دخليفه ټول کاينات يې دخدمت لپاره پيداشوي دي
- دالله تعالی پروړاندې مکلف مخلوق دمکافاتواو مجازاتووړګڼلی شي
- په دوه کټه ګوريومؤمنانواوکافرانووېشل کېږي
- مؤمنان مسؤليت لري چې کافران دالله تعالی واکمنی ته تسليم کړي
- کافران په درې ډوله دي ۱-اهل ذمه ۲-معاهدين ۳-محاربين
- دمسلمان ستره موخه دالله رضا او داخرت برې او دنيايې دوسيلې حيثيت لري او دکافر ستر هدف دنيا ګڼلی شي

[1] ...معاد حسنی (۱۳۹۰ هه ش)اسلام دفطرت دين ، ص ۲۱۸ داصلاح دارالترجمه کابل

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژويو وېش

موږ كولى شو مكلف اوغير مخلوقات په لاندې برخو ووېشو

لكه ملايک	لكه انسان	لكه حيوانات
وظيفه يي	وظيفه يي + غريزه يي	غريزه يي

په بل عبارت په انسان كې دوه متضاد ميلانات شتون لري كېداى شي چې پرمخ ولاړشي اودانسانيت لوړو پړاوونو ته ورسېږي اويا سقوط وكړي او په حيوانيت كې غرق شي

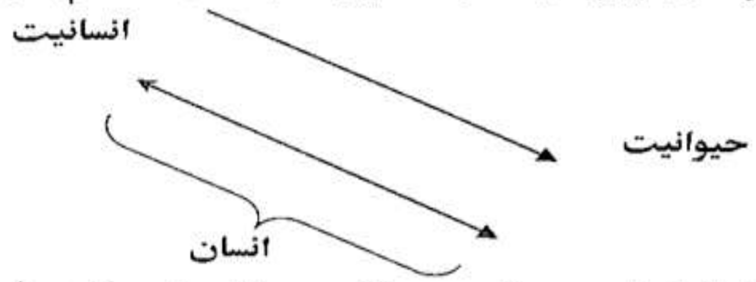

دادانسان انتخاب دى كوم چې كوم يو خانته غوره كوي [1]

دانسان اړتياوې

انسان درې ډوله ضرورتونه لري .فردي .اجتماعي .عالي

۱-شخصي_ اړتياوې: مادي اومعنوي دي دانسان مادي ضرورتونه هغه دي چې په فردي توگه په مادي برخه كې ورته انسان اړتيا لري اوهغه په څلوروكتيه گوريووېشل كېږي:

۱:مايعات ۲:جامدات ۳: گازات ۴:جنس

۲-معنوي اړتياوې: له خپل ځان سره اړيكه (لوړشخصيت درلودل) له خپل خالق سره اړيكه اوله خلكوسره اړيكه.

۳-اجتماعي اړتياوې: كورنۍ اړيكې،مكتب،مدرسه،پوهنتون،قانون اوعدالت ،امنيت،سياست اواقتصاد.

۴-عالي او عقلي اړتياوې :له كوم ځايه راغلى يم؟چېرته به ځم؟دنيادځه په خاطر ده؟ پاى به يې څه وي؟چا پيداكړى يم؟دغو پوښتنوته ايمان مثبت ځواب وېلى شي اوبس ؛ځكه چې دايمان په نتيجه كې انسان:د روحي ارامتيا څخه برخمن گرځي.دژوند هدف پېژني.دخپل مسير (اخرت)اودژونددسفرپه پېژندلوبريالى كېږي

---

[1] معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنگ اسلامي ص۳۳ تهران ايران

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

c) ketabton.com: The Digital Library

دانسان مسئولیتونه

انسان ګڼ مسؤلیتونه لري موږ ورته په لا ندې توګه کتنه کوو

۱-دالله تعالی پروړاندې

هغه سپیڅلی ذات چې دانسان دنېک بختۍ ټول مادي اومعنوي وسایل یې ورته برابرکړي دي .دغه مسؤلیت دوو برخوته وېشل کېږي :

- دالله تعالی علمي اواګاهانه پېژندنه .
- دهغه جل جلاله بندګي،د اوامرواطاعت اوله نواهیوڅخه یې ځان ساتل .

۲-دخپل ځان پروړاندې

- جسمي مسؤلیتونه : دجسم پاکه تغذیه ، پاک ساتل ، له رنځونو وقایه اومعالجه ده .
- روحـاني اومعنوي مســؤلیـت : دغـه ډېره درنـه ذمه واري ده .که چېرته په دې کې نیمګړتیا رامنځته

شي روح پـه رنځ اخته کېږي اوانســـان پـه ځنـاوربـدلون مومي. پـه ټولنـه کې دظـالـمـانو اوجنـایت کارانوشتون دانسان دروحـانیت دمړینې له امله دی

۳-دټولنې پر وړانـدې: انســان ټولنیزمخلوق دی ،پـه یوازې توګه ژوند نه شي ترسره کولی کورنۍ دټولنې لومړی یونټ تشــکیلوي .دکورنۍ دشـتون نه پرته به دانســان وجـود ممکن نه وي اوکه وي نوهغه به دځناوروپه څېروي. ټولنیزمسؤلیتونه په دوو برخووېشل شوي دي

- کورنۍ پورې اړوند : لکه دموراوپلار ،مېرمن ،اولاداودنوروخپلوانوپروړاندې
- دټولنې دنوروانسانانواودنظام پروړاندې:چې په بشپړ تفصیل سره زموږ دیني لارښوونې

ورڅخه ډکې دي .پردې اساس که چېرې موږ دالهي ارزښـتناکه مادي اومعنوي نعمتونو درناوی ونه کړو ژوند به مو پوچ اوبې ارزښته وي اوهېڅکله به دانسانیت د سترمقام درشل ته ونه رسېږو

دانسان دتخلیق موخه

دانسـان جوړښـت اوبنه دالله تعالی دقدرت دسترونښانودجملې څخه ده هېڅکله نه شي کېدای چې دغه ســترمخلوق دی بې هدفه اوعبث پیداشــوي اوسي الله تعالی دانســان تخلیق مقصـدپه خپل ســپیڅلي پیغام کې په ګوته کړی دی هلته چې فرمایي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاریات ژباړه:ماپېریان اوانسانان له دې پرته دبل څه کارلپاره ندي پیدا کړي چې هغوی زما بندګي وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دبنده ګۍ حس یوازې دعبادت خانې په ګوټ کې ناسته نه ؛بلکې په ټول ژوندکې له خپلې خپل سرۍ نه لاس اخیستل اوپه بشپړه توګه خپل ځان الله جل جلاله ته سپارل دي دالهي لارښوونوپه رڼاکې دټول ژوندتنظیمولوته عبادت ویل کېږي.[1]

دنیا دوسیلې په حیث: هرکله چې دنیاداخرت اوداالله تعالی درضاءدحصول ذریعه جوړه شي ؛نوبهترین شی دی دنیا اواخرت کې بشریت ته سوکالي اوکامیابي راوړي؛ مګر کله چې هدف جوړه شي فتنه ورته ویل شوېده

دنیا دهدف په توګه: داسلامي شریعت په اصطلاح کې دنیا اندک،ټیټ اوپست ته ویل کېږي هرکله چې دنیادهدف په توګه غوره شي انسان له ذلت او بدبختۍ سره مخامخ کېږي پرهمدغه اساس قراني څرګندو لارښوونوددنیادمحبت څخه منعه فرمایلې ده[2]

دهدف په توګه دانتخاب پایلې: دزرګونوانسانانوقتل،دښارونو ورانول دجګړواوربلول دانسانانواوملتونوخرخول،چوراوچپاول دمخدراتوانتشارداخلاقي فساداودبلابېلورنځونوخپرېدادنیادمیني اومحبت له امله دي

دانسانانوډولونه: قران عظیم الشان يې مورته څرګندوي چې هرکله انسان درشداوبلوغ پړاوته ورسېږي په خپل اختیاراوارادې سره په دووډلووېشل کېږي یوه ګمراه اوبل په سمه لارروان اویاپه بل عبارت مؤمن اوکافرقران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي:﴿ إِنَّا هَدَيْنَهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ الإنسان: ژباړه:مونږهغه ته لاره وښودله ،یابه شکرکوونکي شي اویاکفرکوونکی.[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۵ بیروت لبنان
[2] - جریشه علی(ب ت)حرمات لاحقوق دمام المملکة العربیة السعودیة
[3] - عثمان رأفت (۱۹۹۱م) الحقوق والواجبات فی العلاقات الدولیة فی الاسلام ص ۱۰۲ دارالضیاء القاهره مصر

([illegible].com: The Digital Library

دریيم څپرکی

طبيعت اوکاينات

پيليزه

كاينات اوفضـايي سـاكنه.بې دشـلمې پيړۍ ترپيله سـاينس پوهان دنيوتن اودكارت په نظرياتو متكي وو.كاينات يې نهـايتـه اوازلي ګڼله.باوريې درلودچې دمـادې څپرې ذرې لـه ازلـه په فضـاكې دتكامل په حال كې دي.دهمدغو ناسـمونظرياتوپه نتيجه كې ماترياليستانو ماده پرشعورمقدمه وګڼله؛مګردكايناتودقيق نظام ماده پالې وګړي دېته اړكړي دي،چې دكايناتوپه سـترګـواک اعتراف وكړي.دوی دغه سـترګـواک دطبيعت په نوم يادوي.كله چې لـه دوی څخـه دكـايناتو داسراروپه هكله پوښـتنه وشي؛نواريان ولاړوي اووايي طبيعت پيداكړي يودكارل ماركس اوانګلز په څېراشـخاص چې سـاينس پوهان هم نه ؤ،دغه نظريات يې دخپلې مدعـاداثبـات لپاره پـه كـارول اوبـاوري ول،چې دغـه كاينات هيڅ خالق نه لري ماده پخپله ازلي اوابدي ده.دكايناتوشـتون يې تصـادفي باله اوويل به يې،چې مونږ طبيعت پيداكړي يو.له هيڅ نه پيدايو،ژوندموږې هدفه اودهيڅ په لوري درومو..[1]

لومړی بحث

دطبيعت حقيقت

اوس پوښـتنه داده چې ښـه نوطبيعت څـه شي دی؟طبيعت همـدغـه خومحسـوسـه نړۍ ده؛لكه لمر،سـپوږمۍ،سـتوري،ونې كاني،بوټي،هواګانې،حيوانات اوبه،سـمندرونه اوداسـې نور...ماده پال وګړي پردې باوري دي چې انسـان دكېمياوي تعاملاتوپه نتيجه كې منځته راغلی دی اودغه تعاملات په تصادفي ډول پخپله سرته رسېدلي دي.[2]

دطبيعت اوانسان مقايسه

طبيعت خوله محسـوسـوكايناتوڅخه عبارت دی،دماترياليسـتانومعبودطبيعت نه عقل ،نه اراده،نه پوهه اونه علم لري انسـان عقل اوپوهه لري؛.انسان اراده لري؛طبيعت اراده نه لري .انسان غوږونه لري؛طبيعت غوږونه نه لري .انسان سترګې لري؛طبيعت سترګې نه لري انسان احساسات لري؛مګرطبيعت احساس نه لري[3]

طبيعت دانسان په خدمت كې

سـاينس پوهان طبيعت دځلوروشـيـانو څخـه جوړبولي:اوبـه ، هوا، خـاوره،چې نباتـات ورڅخه راتوكېږي.اور(چې انسـان يې دتودوخې لپاره په كارراولي)الله تعالی طبيعت انسـان ته تابع ګرځولی دی حقيقت دادی چې دملحـدينواوماده پالو زړونه ړانده دي،اياعقل ته داخبره دمنلو وړده چې كايناتو نه دې

[1] [illegible] ص ٥٥ تهران ايران
[2] [illegible] ٢٠٠٧م [illegible] ص ٣٩٣ المكتبة العصرية صيدا بيروت لبنان
[3] [illegible] ٢٠٠٧م [illegible] ص ٢٩٢ المكتبة العصرية صيدا بيروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

روندااوکوڼ طبیعت شتون ورکړي؟هېڅ یوعاقل انسان ته دغسې بې ځایه له خرافاتو ډکې افسانې دقبول وړنه دي[1]

پرهمدې اساس ماتریالستان له جاهلوبت پالوبتردي؛ځکه چې دوی دمادې هرې ذرې ته دالوهیت مقام ورکوي.لمر،سپوږمۍ،ستورې،ځمکه،معدنونه،نباتات اوحیوانات دانسان دګټې لپاره پیداکړی شوي دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي:﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾لقمان: ژباړه:ایا تاسې نه وینئ چې الله تعالی داسمانونواوځمکې شیان ستاسې له پاره مسخرکړي دي اوخپل ښکاره اوپټ نعمتونه یې پرتاسې تمام کړي دي؟خوحال دادی چې له انسانانوځخه ځینې خلک دي چې دالله په باب شخړې کوي،بې له دې چط له هغوی سره څه علم وي،یا هدایت یاکوم روښنایي ښودونکی کتاب.

درامنځته کېدو لاملونه یې

ددغه ناسم فکردرامنځته کېدوعوامل اواسباب چې په اروپایي ټولنه کې یې دالحاد اولادینه مسلک په خپرېداکې مرسته وکړه مهم یې په لاندې توګه دي :

- دکلیسادديني رهبرانوظلم اوددین تحریف اوبدلون.
- په غیرمعقول شکل خپل فکرپه خلکوتحمیلول اوورته دیني رنګ ورکول .
- خلکوته ګناهونه بخښل اوورته دجنت ټکسونه لیکل.
- په مسیحیت کې بت پالنه اوشرک رانونل
- دکلیسااوعصري پوهانوترمنځ ټکر
- شهوت پالنه اوله دیني قیودوڅخه پرته ژوندسره دخلکومینه[2]

نړۍ دالحادي تصورپه تیاروکې

الحادي نړۍ لیدماده پرستانه تصوردی،چې دالله جل جلاله وجود نفی کوي اوژوندبې هدفه ګڼي .ژوندتردنیا پورې محدودګڼي اوانسان غیرمسؤل بولي،دغه طرزفکردنړۍ وجوددتصادف پربنسټ ګڼي لناه داچې دماتریالبزم فلسفه داده،چې له هېڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه اودهېڅ په لوري ځم؛ نوژوند=هېڅ=پوچ = هېڅ

کاینات اونوی ساینس: په شلمه پېړۍ کې بشریت دیوه سترعلمي بدلون شاهدؤدځمکې،فضاء اوانسان په اړه ژورې څېړنې وشوې،چې تردې وړاندې یې چاتصورهم نه شوکولی.دهغودجملې څخه یوه دبیګ بینګ(BigBAng په نامه یاده شوه،بله دعالم دسریع اومسلسل پراخېدوپه اړه اودریمه یې دبلیک هول په

---

[1] -همدغه ماخذ،ص ۹۵

[2] - الجزایري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقیدة المؤمن ، ص۱۳،دارالسلام للطباعة للنشر والتوزیع القاهره مصر

Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

نوم يادېږي داسې لوی ستوري وموندل شول چې دجاذبې قوه يې دومره زياته وه چې نورورڅخه نشي- وتلی دلومړی نظريې په باب اوسني ساينس پوهان وايي چې دغه عالم دستري چاودنې په ترڅ کې راپيداشوی،اسمانونه اوځمکه سره نښتي اويوه وړه کتله وه،چې لويه چاودنه وشوه بيا وروسته عناصراومرکبات پيداشوه دغه نظريه پرتخمينونوولاړه نه ده ددې لپاره په (۲۰۰۱م) کال داروپادبرمحققين راغونډشول اوپه فرانسه کې يې دهمدغې نظريې پربنسټ ديوعملي تجربې کارپيل کړپه يوه تونل کې چې نيږدې دېرش کيلومتره ؤداسې نسبي شرايط برابرکړل چې دبيگ بينگ(BigBAng) هغې چاودنې ته ورته چاودنه ترسره کړي دماده پالو اوکمونستانونظرياتواوافکاروته يې په رسمي توگه دپای ټکی کېښود[۱]

دسترانفجاردنظريې تاريخچه

دسترانفجاردنظريې دکشف افتخارساينس پوهان ښاغلي ا ډوان هبل امريکايي ساينس پوه ته بخښي هغه په خپل مجهزتلسکوب سره دکايناتوانبساط په ثبوت ورساوه؛البته زيات بريالي مشاهدات په (۱۹۹۲م) کال دناسادستلايټ په وسيله امريکايي ساينس پوهانو ديوگروپ په وسيله سرته ورسول.ددغومشاهداتونه وروسته ټولوساينس پوهانو په بشپړاتفاق سره دغه نظريه ومنله اونړی والورسنيوراواخيسته[۲]

کاينات اوقران کريم

قران عظيم الشان دعالم دپيدايښت په اړه فرمايي ﴿ أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ الأنبياء

ژباړه:اياهغه کسان چې(دپيغمبردخبرې له منلونه يې)انکارکړی دی؛غورنه کوي چې دغه ټول اسانونه اوځمکه يوله بله سره نښتي وو،بيامونږدوی دواړه بيل کړل،اوله اوبو نه مو هرژوندی شی پيداکړواياهغوی(زمونږدغه خلاقيت)نه مني؟

دسترانفجاردنظريې کشف اوپورتني ايات داسلامي اوغيراسلامي ساينس پوهانوپام ځان ته راواړولواوسني محققين اوساينس پوهان دکايناتوپه هکله هماغه څه وايي چې څوارلس پيړی مخکې قران عظيم الشان ويلي دي له سترانفجارنه وروسته ددرې دقيقو په جريان کې هايدروجن اوهيليم دعناصرولويه برخه جوړه کړه .داځکه چې نن ټول ستوري اولمردهمدغودووغازونودهستوي تعاملاتو په نتيجه کې ځلېږي؛البته دسترانفجارنه لږوروسته بشپړه فضا تشکيل شوه هغه مهال هايدروجن دگازي کتلو په بڼه ؤقران عظيم الشان همدغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾ ﴾ فصلت ژباړه:بيا هغه سوري،ستوري،سيارې،سپوږمکی اوهېڅ يوه سماوي کتله نه وه ټول عناصرچې زيات مقداريې

[۱] ... (۱۳۹۰) ... ساينس او قران علمي اعجاز مخ ۱۱ دميثاق ايثار خپرندويه اداره

[۲] ... (۲۰۰۱م) ... مخ ۱۰ دارالسلام للطباعة للنشر والتوزيع القاهره مصر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمانو خواته متوجه شوچې په هغه وخت کې محضې لوګی ؤهغه اسمان او ځمکې ته وویل (منځته شئ،که تاسې وغواړئ اوکه ونه غواړئ دواړو وویل موږ رامنځ ته شودفرمان منونکو په توګه دغي نظريې څرګندونه چې کاينات ساکن نه ؛بلکې دپراختياپه حال کې دي يو لوی انقلاب رامنځته ږهمدغي فلسفي نظريې دقران عظيم الشان سره مطا بقت درلود هلته چې فرمايي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٍ إِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾الذاريات:ژباړه:اواسمان موږ په خپل قدرت سره جوړ کړی دی او موږ ددې پراخه کوونکي و. امريکايي نامتوساينس پوه اډوان هبل دخپل مجهزتلسکوپ په وسيله خپل معلومات اعلان کړل اوهغه اچې کاينات دپراختياپه حال کې دي هغه يوه شيبه چې اسمان صاف ؤپه خپل مجهزتلسکوپ سره دکهکشانونونداره وکړه ګوري چې کهکشانونه يوله بل نه فاصله نيسي همدغه چټک انبساط دفراردقوې په حيث دکايناتو دلغزش مخه نيولې ده،که نه تراوسه به د کايناتوجاذبې قوې اوهستوي قوې په کې سقوط کړی وای قران عظيم الشان فرمايي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ ﴾ الرحمن: ژباړه:اسمان يې اوچت کړاوتله يې کېښودله.[1]

دتصادف دنظريې درد دلايل

دلته موږ دکائناتودقيق تنظيم په باره کې چې دتصادف دنظريې له منځه وړونکي دي يوڅو مثالونه وړاندې کوو:

۱:دکايناتومنظم نظام دتصادف نظريه ردوي هېڅکله کېدای نشي– چې په تصادفي ډول په کايناتوکې ددومره کېمياوي عناصرودجملې څخه دې داوبودجوړښت لپاره دوه اتومه هايدروجن اويواتوم اکسيجن انتخاب اوپخپله دې سره يوځای شي .

۲:پروټين دژوندیو حجراتواساسي مرکب اوله پنځوعناصرويې جوړښت موندلی دی،کاربن،هايدروجن،نايتروجن،اکسيجن اوګوګړ.پروټين کېمياوي توکی دی چې ژونديه کې شتون نه لري ؛مګردغه دغيبي ذات دتدبير نتيجه ده چې له مړو موادوڅخه يې ژوندی موجودجوړکړ،چې عقل ورته اريانېږي[2]

۳:دهرنبات اوحيوان جلاجنيتکي جوړښت په علمي توګه دتصادف نظريه ردوي

۴ :پوستکی د بدن دفاعي څواک او معده په نړۍ کې ستره کارخانه او مغزستر تيليفوني سنترال دی،چې سل زره مليونه عصبي تارونه ورته راغلي دي. داکارناڅاپه اودتصادف پر اساس نه شي کېدای[3]

۵:که دلمرشعاع داوس په نسبت دنيمايي په اندازه وای ؛نودځمکې هرڅه به کنګل اوکه زياتې وای دځمکې هرڅه به ايره شوي وای.

---

[1] - فيض خليل الله(ب ت) ساينس جديد وقران ازخلقت تاعدم کاينات ص ۳۰ مؤسسه انتشارات خاور

[2] - عابدنجيب الله (۱۹۹۴م)کاينات له تحت الثرى نه تر عرشه ص ۳۰ددار الکتب چاپخای پشاور

[3] - معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنګ اسلامي ص۸٦ تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

جتمکې سره به تیول خنګلونه ۵۰ وای نوپه یوې بربښنـایې ۲۱پرخای د سلنه داکسیجن

۶:که په هواکې دی ؛ژوندبه له سره شتون نه درلود[1] سوځېدل.

۷:که اوبه تبخیرکېدای اوفرارېې کولی اوله هوانه سپکې وای ؛نو دځمکې کره به دیوې هګۍ په اندازه وای

۸:که چېرې داتوم الکترونونه له پروتونونو سره پیوست وای ؛نونه به خاوره وه ،نه به اوبه وې نه ونې اوبو تې نه حیوانات

۹:که عناصرویوتربله سره پیوستون نه کولی ؛نونه به ژوند ممکن نه ؤ.

۱۰:که دځمکی محوري حرکت په شپه اوورځ کې خلېرویشت ساعته نه یازیات اویاکم وای ژوندبه ممکن نه ؤ.

۱۱:که دفضـاء لوړوالی له اوسـنی اندازې څخه ټیټ وای ؛نودملیونونو په شـمېرکې هغه شـهابونه چې په خارجي هواکې له منځه ځي ،یوه برخه به یې دځمکې له کرې سره ټکرکېدای اودســوځېدوړځیزونه به یې لمبه کول.

۱۲:که لمرځپلې نیمایي هغه شعاع چې لرې یې ،له لاسه ورکړې موږبه ټول له یخه کنګل (منجمد) شو

۱۳:که شپه لس ځلې له خپلې اوسنۍاندازې نه اوږده وای ؛نوداوړې سره لمربه دځمکې دمخ ټول نباتات سوځول اودشپې له خوابه ټول نباتات کنګل (منجمد) کېدل.

۱۴:که دسـمندرونواوبه خوږې وای ،ټوله نړۍبه بدبویې په سراخیستې وه اودځمکې پرمخ به ژوندممکن نه ؤ ؛ځکه همدغه ددریابونومالګه ده چې داوبودخرابېدواوبدبویې مخه نیسي - اوکه کلورین له سودیم سره نه یوځای کېدلی مالګه به منځ ته نه وه راغلې اوکه مالګه نه وای ژوندبه نه ؤ.

۱۵:که ځمکه دعطارددکرې غوندې وای ،چې یوازې یوطرف یې لمرته دی ؛نو هېڅا ژوندنه شوکولی.

۱۶:کـه چېرته ځمکه دلمرپه اندازه لویه وای ،دجاذبې قوه (۱۵۰) برابره لوړېده په دغه صــورت کې بیاپه ځمکه کې په هېڅ صورت دژوندشرایط نه برابرېدل.

۱۷:که چېرې په اوبوکې اکسیجن نه وای ټول بحري حیوانات به تس نس شوي وای[3]

۱۸:که چېرې نباتاتوکاربن ډای اکسایدنه اخستلی اوپه اکسیجن یې نه بدلولی ؛نوټوله فضابه ککړه شوې وای

دویم بحث

دایمان ارکان

رکن دیوشي قوي اومضــبوط لوري ته ویل کېږي چې دیوشي وجودورپورې مربوط وي ،چې په نشت سره یې هغه شــی نشــت وګڼل شي .اسـلامي عقـایـدځلوروبـرخـوتـه شــاملېږي چې له

---

[1] ... (۱۹۸۲م) کیف ندعوا الی الاسلام ص ۱۱۷ مؤسسة الرسالة بیروت لبنان
[2] ... (۱۹۷۷م) العقائد الاسلامیة ص ۲۲ دار الکتاب العربی بیروت لبنان
[3] ... (۱۹۱۰م) ... العقائد. الاتحادالعالمي للمنظمات الطلابیة ص ۲۳.دارالقران الکریم للعنایة ونشره

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهیاتو،نبواتو،روحانیاتواوسمعیاتوڅخه عبارت دي دالهیاتوپه برخه کې دالله تعالی دذات،صفاتو،نومونواوافعالواودنبواتوپه برخه کې دپیغمبرانو،ددوی له صفاتو،پاکوالي،اړتیاوو،دندو،کرامت،معجزواواسماني کتابونوڅخه یادونه کېږي اودروحانیاتوپه برخه کې غیرمادي مخلوقات؛ لکه ملایکې،پېریان اوروح اودسمعیاتوپه برخه کې د برزخ،اخروي ژوند،دقبرحالاتو،دقیامت علامو،بیا ځلي ژوند ،حساب، سزا،جنت او دوزخ په هکله بحث کېږي دایمان ارکان په لاندې شکل کې ښودل کېږي:

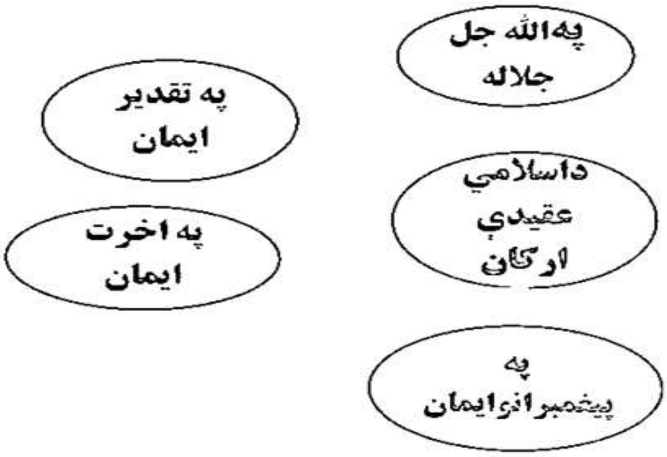

ایمان ډېرلوی نعمت دی دالله تعالی پروړاندې عزتمندانسان مؤمن مسلمان دی دخلکودرجات اومراتب هم دایمان دقوت اوکمزورتیاپربنسټ دي همدارنګه دایمان په عظمت اولوړتیاهغه څوک پوهېږي چې داخرت په ورځ ایمان ولري ؛نوپه همدې اساس یوه ذره ایمان ددنیااومافیهاڅخه غوره دی داځکه چې یوڅوک دذرې په اندازه ایمان څخه برخمن وي که هرڅومره ګناهونه یې کړي وي دتل لپاره به په دوزخ کې ونه اوسي ؛نوپرهمدې اساس یوڅوک چې دایمان اومؤمن په فضلیت پوه شي هڅه به یې داوي چې دایمان په زده کړه اوپه نېک عمل اوپه حق دصبراوتوصیې اودایمان له ښېښتانوسره په مذاکرې اوناستې پاستې لاس پورې کړي عبدالله بن رواحه رضی الله عنه به چې درسول الله مبارک داصحابوکراموسره مخامخ شو،ورته ویل به یې (تعال نؤمن ساعة) یعنې راشه یوڅه وخت دایمان مذاکره وکړو [۱]

دایمان مثال دتخم دی چې تخم نه وي دفصل شتون له امکانه وتلې خبره ده دایمان نه پرته اسلام شتون نه پیداکوي چې تخم هرڅومره اصیل وي بوټي به په هماغه اندازه پیاوړي اوښېرازه وي همدارنګه دایمان مثال دتاداؤدی اوس مهال په تعمیراتوکې دتاداؤپوخوالي ته ستراهمیت ورکول کېږي نوموږهم دخپل ملت ایماني تربیې اوجوړونې ته بایدزیاته پاملرنه وکړو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دايمان پېژندنه

لغوي معنى ايمان دمصدر صيغه اود(ا،م،ن)له توروڅخه جوړشوى اودوه مفهومه لري ۱-دزړه باوراوتصديق ۲-دامن اوحفاظت په معنى، ايمان دبنده کړه وړه دي پردې اساس هرچاچې په مؤمن به شيا تو(په الله جل جلا له ، ملايکو ، اسـماني کتا بونو ، پيغمبرانو ، داخرت پـه ورځ او دخيراو شر په تقد ير)ايمان راؤړخپل ځان يې دکفر ،بې دينى اودالله تعالى دغوسې اوغضب څخه په امن وگرځاؤهمدارنگه يې خپله وينه مال اوځان هم محفوظ وگرزول له همدې امله مؤمنان يودبل په حفاظت اوساتنه کې دي ،مؤمن دالله تعالى صفتي نوم هم دى معنـايې دادى چې له خپلوبندگانو سره خپلې ژمنى ريښـتينى گرزوي اوپه اخرت کې له عذابه نجات ورپه برخه کوي ،په توحيد او رسـالت باندې داقراراو تصديق نوم ايمان دى په همدې سره سړى داسلام په دايره کې داخلېږي.

اصطلاحي پېژندنه يې

ايمان داچې يوشـخص اقرار او تصـديق ولري چې دلته يو لوى ذات شـته چې له هر عيب نه سـپېڅلى اودټولوکايناتوخالق مالک حاکم باداراوسـاتندوى دى ،اهل سـنت والجماعت دايمان په تعريف کې گڼ اراء او نظريات لري چې مو ږ ورته په لا ندې توگه کتنه کوو

لو مړى ډله محدثين اوجمهورفقهاء

لکه امام مالک ، شـافعى ، احمد بن حنبل ، امام بخاري داؤد ظا هري او امام اوزاعي يې له درې شـيانو مرکب بو لي

۱:دشهادت دکلمې اقراراواعلان چې داپه حقيقت کې داسلامى شريعت دمنلو اوعمل اظهاردى په دې سره دغه شـخص داسلامي ټولنې غړى گرزي او ټول حقوق ور په برخه کيږي يوچابه چې په اسلام کې ځان شاملولو ،نورسول الله صلى الله عليه وسلم به دشهادت دکلمې داعلان امرورته کاوه

۲:دزړه تصديق:کچيرې يوڅوک دشهادت په کلمه اقراروکړي ،مگر په زړه کې يې تصديق نه وي اعتقادى منا فق گڼل کيږي دتل لپاره به په دوزخ کې وي

۳:عمل:کامل ايمان په عمل سره تحقق مومى ايمان قوي کيږي په طاعت سره اوکمزورى کيږي په معصيت سره مثال يې دونې ده که چيرې ونه يوازې ريښـې ولري نه ښـاخونه نه يې پاڼې اونه يې ميوه وي په دغه صورت کې به ريښې وچې اوله مينځه ولاړې شي

دويمه ډله : حنفي فقهاء

دحنفي فقها ؤ په نېزد ايمان عبارت دى له: ۱:د زړه تصـديق ۲-په ژبه اقرار ، عمل دايمان اسـاس نه ،بلکې فرعه او شاخ يې تشکيلوي

په ايمان کې دخلکو يوپربل فضيلت

خلک په ايمان کې يو پربل ددوو وجوهاتوله امله فضيلت لري

۱- دعلم له حيثه:دهرچاچې علم زيات وي په هماغه اندازه به يې ايمان مضبوط او پياوړى وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دعمل له پلوه:دهرچاچې عمل غوره وي ایمان به يې هم مضبوط اوقوي وي

دايمان په تعريف کې دجلاجلاويناؤحقيقت

شيخ الاسلام امام تقي الدين ابن تيميه رحمة الله عليه داهل السنة والجماعة خپل مينځې اختلاف په ځينې اموروکې لفظي بولي نه حقيقي ددوی ترمينځ دنظرياتوبيلتون په حقيقت کې دايمان په نوعيت پو رې تړلې دی چې يويې کامل او بل يې نيمگړی او يا په بل عبارت هغه ايمان چې سړي ته داورله ننوتلوڅخه نجات ورکوي او بل هغه چې سړي ته په اورکې دتل ترتله پا تې کيدوڅخه خلاصـون ورپه برخه کوي احنا فوله هغه ايمان څخه بحث کړی دی چې يو شـخص له تل تر تله په اورکې داوسـېدو څخه ژغوري ځکه چې ددوی په وخت کې معتزله گمراه ډله اوسېد له هغوی دگناه مرتکب کافر باله ددوی پر خلا ف يې عمل له ايمان څخه جلا وگڼـه ،هم داراز دمحد ثينو په وخت کې مر جئه گمراه ډله او سـېد له دوی ايمان يوازې تصـديق بـاله او عمل يې مهم نه گڼلوددوی پر خلا ف يې له کامل ايمان څخه بحث وکړاوداپې څرگنده کړه چې په تش ايمان نجات نه ترلاسه کيږ ي ؛بلکې عمل ته هم ضرورت شته، دايمان په رڼا کې عمل کول سړ ی اورته له ننوتلو څخه ژغوري .

داسلام لغوی معنی

په لغت کې اسـلام ډېرې معنی گانې لري دهغه له جملې څخه : غاړه ايښـودل ، انقياد، تسـليمی ، په امنيت اوسلامتی کې داخلېدل.

په شرعی اصطلاح کې

داسـلام معنی دالله تعالی اوفرمان بر داري ده خپل ځان الله تعالی ته سـپارل اسـلام دی په همدې توگه له خپلې خپلسرۍ اوخپلواکۍ څخه لا س اخيسـتل دالله تعالی بادشاهۍ اوحکمرانی ته دسرټيټو لو اوخپلې ټولې معاملې اوچارې الهي لارښـوونو ته دسـپارلو معنی اسـلام دی الهي لارښـوونو ته دځان سپارلو اوځان حواله کولو مطلب دادی الله تعالی جل جلاله چې دخپل کتاب قران مجيد اوخپل وروسـتي پيغمبر محمد صلی الله عليه وسـلم په وسـيله چې کومې لارښووني رالېږلي هغه له ولې ؟اوځنگه ؟پرته منل اودژوند په ټولوچارو اومعا ملاتوکې يوازې دقران عظيم الشـان اونبو ي سـنتو پيروی اواطاعـت کول دي له همدې امله خپل ژوند الله تعالی ته سـپارل اسـلام دی ؛مگرددې پرعکس دخپل پلار نيکه درسم اورواج . دخپل عقل اويادکفر ي نړۍ وال بهير سره په ځان برابرولو په دې توگه چې په اقتصـادي برخه کې سودی تگلاره خپله شي پـه اخلاقي برخـه کې بربنډ تيا ، موسـيقي اوبې حيايي ترويج اوداســلام جنايي قانون اوحدو دمعطل اواسـلام يوازې دجومات په محدوده کې محصـورپا تې شي په دغه ټولو صـورتو نو کې دغه کار اسلام نه ؛بلکې بې ديني گڼلی کېږي .

داسلام حقيقت

له اتوم نه نيولې ترلويو کهکشـانونو پورې ،په لمر سـپوږمۍ ځمکې ، سـتورو حيواناتو ، نباتاتو مايعاتو اوپه ټولو شـيانو دالله تعالی دتکويني نظام واکمني ده دېته الهي سـنن وايي چې سـاينس يې په فورمولونو سره تشريح کوي لکه دځمکې حرکت ، دبارانونو اوربـت دعناصرو يو تربله ترکيب دانسـان په بدن کې دزړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوخوځښتونه دغه ټول تکويني نظام دی په کولمو، مغز، ځيگر، گوردو اوبدن دنورو اندامونودندي اوخوځښتونه دغه ټول تکويني نظام دی په تکويني لحاظ ټول کاينات دالهي امر تابع ،منقا د اومسلمان دي قران عظيم الشان دغه مطلب داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ ﴾ آل عمران ژباړه :په داسې حال کې چې د اسمانونو او ځمکې ټول شيان خوښ وي که ناخوښ يوازې د الله تعالى د فرمان تابع (مسلمانان) دي او د هماغه جل جلاله لورې ته د ټولووگرځېدل دي.

دانسان غيرارادي برخه لکه دزړه، کولمو، ځيگراوکولموحرکت دالله تعالى دتکويني نظام ترپو ښښ لاندې ده په دې کې معمولي تغيرډژوند دپای ته رسېدو لامل گرزي؛ مگرارادي برخه يې اوهغه داچې ځرنگه فکر اوعقيده ولري ،له خلکو سره ځرنگه چلند وکړي ، دژوند اقتصادي ، سيا سی ،اخلاقي اجتماعي له مور ، پلار ، مېرمن ، اولا دخپلوانو اونوروخلکو سره اړيکې جگړه اوسوله اودنوروملتو نو سره اړيکي اوروابط څنگه تنظيم کړي ؟دژوند ددغې بر خې دتنظيم لپاره الله تعالى پيغمبر ان رالېږ لي اوخپل اسماني پيغامونه يې پرې نازل کړي دي په دغه لړکې دپيغمبرانو سردار خاتم النبين محمد صلى الله عليه وسلم يې ترقيامته په ټوله نړۍ وال رسالت سره ماموروگرزاوه اوخپل وروستی اسماني پيغام قران عظيم الشان يې پرې نازل کړ ترڅو په اختياري ډول ملتونه رهبری کړي اوديونړۍ وال تمدن داساس ډبره کښېږدي ټوپه دنيااواخرت کې به بريالی وگرزي؛مگر ددې پرعکس به له خسران اوزيان سره مخامخ شي چې دېته تشريعي اسلام وايي .

دقانوني اوحقيقي اسلام ترمنځ توپير

قانوني اسلام

که چېر ته يوڅوک په ژبه کلمه ووايي او په مؤمن به شيانو(په الله تعالى ،ملايکو،اسماني کتابونو،پيغمرانو ،اخرت اوتقدير) اقرار وکړي له دغه شخص سره به دمسلمان تعامل کېږي اخلاقي اوټولنيز حقوق به ورپه برخه وي، ازدواجي تعلق دميراث وېش اوداسې نور تمدني روابط يې پا يښت پيدا کوي دزړه دتصديق په معاملې الله تعالى ښه پوهېږي ؛البته په اخرت کې دنجات داورومدار په اقرار اودزړه په تصديق دی په دنيا کې په قانوني لحاظ دژبې اقرار کافي دی ؛مگرپه حقيقي اسلام کې دژبې اقرار اوتصديق دواړه لازمي گڼل کېږي په اخرت کې دانسان دنجات داورومدار په اقرار اوتصديق دواړو دی که اقرار وي اوتصديق نه وي دغه دنفاق ايمان دی په اخرت کې يې هيڅ فايده نه مرتب کېږي .په دنيا کې يې خلکو ته دوکه ورکولی شي؛ مگردالله تعالى په وړاند ې دغسې ايمان هيڅ ارزښت نه لري.

داسلام اصلي معيا ر

اسلامي معيار اوتله قران عظيم الشان مونږ ته رابنو دلې ده هلته چې فرمايي ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام ژباړه: ووايه ، زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ ، زما د عبادت ټول مراســـم ، زما ژوند او زما مرگ هر څه د الله رب العلمين له پاره دي چې د هغه هېڅوک شريك نشته ، د هماغه امر ماته شويدی او تر ټولولومړی داطاعت سر ټيټوونکی زه يم

ددغه ايات کريمه په تشريح کې پيغمبرصلى الله عليه وسلم فرمايلي دي (من أحب لله وابغض لله واعطى لله ومنع لله فقد استکمل الايمان) يعني دچاچې دوستي اومحبت دښمني اوعداوت ورکړه اومنعه يوازې اويوازې دالله تعالى لپاره وي؛نوپه يقيني توگه بشپړ اوکامل مؤ من وگر زېد .[١]

دا يمان او اسلام فرق

کامل ايمان او اسلام يوشی دی څينې پوهان وايي اسلام عام او ايمان خاص دی اسلام په ظا هري اعمالو اوايمان زړه پورې مربوط دی ايمان په شپږو مؤمن به شيانو (په الله تعالى ،ملايکو، اسماني کتابونو،پيغمبرانو په تقديراواخرت) باورد رلودل اواقرارکول دي اواسلام ظاهري اعمال دي اوارکان يې (دشـــهادت کلمه ،لمونځ روژه زکات اوحج)دي

مگر له شرعي حيثيته ايمان اواسلام سره تړلي دي اسلام له ايمان نه پرته نه شي رامينځته کېدی اونه کامل ايمان له اسلامه پرته شـتون پيداکولی شي،داسـلام معنى دالله تعالى طاعت او فرمان برداري ده الله جلت عظمته ته خپل ځان سپا رل اوله خپلې خپل سرى نه لاس په سرکېد ل دالله تعالى با دشاهی اوحکمرانی ته دسر ټيټولو معنى اسلام دی.

ددې پرعکس چې يوڅوک قران عظيم الشـــان اونبوی ســـنت خپل لارښـود،نه بولي دپلار نيکه غلطورســـمونواودودونو پســـې ځي او يـادتړی وال کفري بهيرسره ځان برابروي اود بشرــ په لاس په جوړوشـوتگلاروقانع وي دغه شـخص مسلمان نه؛ بلکې دروغژن اودمسلمانی دعوه يې با طله او مردوده ده

سړی پردې نه مسلما نېږ ي چې دده نسبت مسلمان موراو پلارته شوی او نه په ميراثي توگه اسلام چا ته په برخه کېږ ي داسلام مطلب دادی چې محمد صلى الله عليه وسلم کومې لارښـوونې له ځان سره را وړې هغه دې ومنل شي او دهغى مطا بق دې په عمل لاس پو رې کړا ی شي

دايمان قوت اوکمزورتيا

دقران عظيم الشان اياتو نه او نبوي مبا رک احا ديث په دې دليل دي چې ايمان قوت اوضعف مني دايمان اساسـات دټولو خلکو مشـترک دي کموالی په کې نه شـی رامينځته کېدی؛ البته دايمان په نوعيت کې کموالی او زيات والی راځي دمثال په توگه دعقل په اعتبارخلک يو شی دي؛ مگر نوعيت يې فرق کوي.

امام بخاری رحمة الله عليه وايي: چې ما دحد يثو له زرو تنو اســتاذانو سره ملا قات کړی ټولوويلي چې ايمان مضـبوط کېږ ي په طا عت سره اوکمزوری کېږي په معصـيت سره همدارنگه دعالم او جاهل ايمان يوشـی نه گڼل کېږي حضرت ابو درداء رضى الله عنه فرمايي ديو شـخص دپوهې څخه دادی چې دخپل

[١]- درحماني ژباړه خطبات ص ٧٢

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایمان حال واخلي چې ایا ایمان يې کمزوری شـوی اوکه قوي شـوی حضرت عمر رضی الله عنه به خپلوملگروته ویل راشئ چې ایمان قوي اومضبوط کړو؛نودالله عزوجل په ذکراویادولو به يې لاس پورې کا وه دایمان په قوت او ضعف دقران اوسنت دومره گڼ دلا یل دي مو ږ دلته همد غه بشپړگڼو .

دایمان دقوت اسباب

حقیقت دادی چې دهریوه هدف اومقصد لپاره الله تعالی اسباب او لارې پیداکړي دي ایمان دانسان ستر ضرورت دی دایمان دپیاوړتیا او قوت لپاره هم اسـباب اووســایل دی چې موږ ورته په لاندې توگه کتنه کوو.

۱-علم

- **دالله تعالی د اسماء حسنی پېژندنه:** دالله تعالی دسپېڅلو نومونو په الفاظو اومعناگانو پوهه اوالله تعالی ته پرې دعاء اوزاري دایمان وسیله ده پردې اساس هرڅومره چې دالله تعالی په اسماؤاوصفاتو پوهه زیاته شي په هماغه اندازه په ایمان اویقین کې قوت اوپیاوړتیا رامینځته کېږي.
- **درسول الله پېژندنه:** درسول الله دصورت اوسیرت پېژندنه دهغه په نبوت دقناعت وسیله ده دهغه لوړ عالي اخلاق اوستر صفات پخپله دهغه دنبوت دلیل دی.
- **په قرانکریم کې تدبراوتفکر:** دقران عظیم الشان په الفاظو اومعناگانو کې فکر اوسوچ په احکامو اوقوانینوکې يې ژور فکراوپه حکمتونواومصلحتونو يې پوهه درلودل ایمان ته قوت په برخه کوی.
- **دنبوی احادیثو پوهه:** هرڅومره چې دمؤمن مسلمان دالله په کتاب اوپه نبوی احادیثو علم زیاتوالی مومي په هماغه اندول يې ایمان دیقین تر پړاوه رسېږي.
- **په کایناتوکې غوراوفکر:** داسمانونو اوځمکې دموجوداتو په نظام کې غوراوفکرایمان ته پیاوړتیا بخښي داځکه چې دمخلوق عظمت دخالق دجلال اوکمال دلیل دی له اتوم نه تر کهکشانونو اوله حجرې نه تر لویوحیواناتو پورې دغه منظم نظام دالله تعالی دعظمت دلیل گڼل کېږي.
- **دالله تعالی ذکراویاد:** په ژبه ،زړه اوعمل سره دالله تعالی ذکراویاد په ایمان کې ځواک اوقوت رامینځته کوی.
- **داسلام دمحاسنوپېژندنه:** داسلام دین ټول په جمال اوښکلا متصف دی عقاید يې،عبادات يې،اخلاق اومعاملات يې ټول معقول،گټور اوښایسته دي .
- **دالله تعالی په بندگۍ کې کوښښ :** دالله تعالی په بندگۍ کې زیاروېستل اودالله تعالی له مخلوق سره ښېگڼه ایمان پیاوړی کوی .
- **دالله تعالی لورته بلنه:** دالله لورته دعوت په حق امر اوددین په لاره کې په ستونزو صبر ایمان ته قوت په برخه کوي.
- **دکفر او شرک څخه ډډه کول:** دکفر ،شرک اوالحـادي تگلارو څخـه لېرې والی اود هغوی له پیروانو څخه کرکه اونفرت ایمان ته پیاوړتیابخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **دفرايضو او نوافلو پرځای راوړل** :دفرضي اونفلي بدني او مالي عباداتو پرځای کول دالله تعالی درضاء اوخوشالی لامل گرزي.
- **الله تعالی سره مناجات اودقران کريم تلاوت**:په گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اوفريادزړه په مينه دالهي سپېڅلي کلام قران عظيم الشان تلاوت استغفاراوتوبه هم دايمان دپیاوړتیا داسبابوڅخه دی په علم کې زياتوالی ،دالله تعالی دنومونو پېژندنه او په معنا يې پوهه ، دالله تعالی په اياتونوکې تدبر، درسول الله مبارک سيرت لوستل ، په کايناتواوانساني نفس کې تدبراوفکر، دالله تعالی ډېرذکراودعاءدجهادلپاره دبدني ځواک تيارول ،دالله تعالی پروړاندې خشوع اوعاجزی اوددين دمحاسنوپېژندل يقين ته پیاوړتیا بخښي

۲- عمل

نېک عمل اوطاعت هم دانسان يقين مضبوطوي داځکه چې عمل دايمان عملي تطبيق دی دالله تعالی په بندگی کې زياراوله مخلوق سره ښېگڼه،دعوت الی الله له کفراوشرک څخه ډډه،دفرايضواونوافلوپرځای کول،الله تعالی سره مناجات،دقران کريم تلاوت اوپه گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اودالله تعالی دين ته بلنه.

۳- ذکر

دالله تعالی ذکراودقران عظيم الشان تلاوت دالله تعالی په مخلوقاتوکې غوراو فکراو دالله تعالی په عظمت،قدرت اولوړوصفاتوپوهه حاصلول سترذکرگڼل کېږي.

۴- دنېکانوملگرتيا

له نېکانوسره دملگرتياپه نتيجه کې دانسي- اوجني شيطانانواغيزکمېږي ؛مگرددې پر خلاف له ماده پالو اوبېدينه خلکوسره په نږدې اړيکو سره ايمان کمزورى کېږي دربښتينوربانى علماؤسره ناسته ولاړه اودغوی نېک صحبت ته غوږ ايښودل ايمان ته پیاوړتیا بخښي

دايمان ضعف(کمزورتيا)

دايمان دکمزورتيارنځ هغه لويه بلااوافت دی چې زيات مسلمانان پرې اخته دي دزړه سختيا ، له عبادت څخه لذت نه اخيستل دقران کريم دتلاوت څخه نه اغېزمن کېدل په اساني سره په گناهونو لاس پورې کول دايمان دکمزورتيا نښې دي پردې اساس دزړه دسختوالي موضوع ډېره حساسه ده هرمسلمان ته په کار دي چې دخپل زړه حال واخلي اودعلاج لپاره يې ژرترژره اقدام وکړي داځکه چې موږ الله تعالی له سخت ،رنځور، رانده،منحرف اومهرشوي زړه څخه وېرولي يوموږ به په لنډ ډول دايمان دضعف نښوته اشاره وکړو

دايمان دضعف اوکمزورتيا نښې

ايمان دقوت او کمزورتيا نښې لرې موږ به دايمان دکمزورتيا نښوته گوته ونيسو.

- دگناهونو او نارواکارونو سرته رسول :ځينې خلک په ډېرې اسانتيا سره په گناهونو لاس پورې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دګناه په کولو شرم نه احساسوي
چې بيايې دګناهونو کول عادت وګرزي او دمړو دجنازو څخه هيڅ عبرت نه اخيستل

- دزړه دسخت والي احساس : مرګ ، او دمړو دجنازو څخه هيڅ عبرت نه اخيستل
- دعباداتو په سرته رسولو کې بې پروايي : دلمانځه پرمهال يې ذهني تمرکز نه وي په ذکراو اذکارو

لاس پورې کوي مګرله خپل ذکرڅخه غافل وي

- په عباداتو کې سستي او کوتاهي: دعباداتو په اجراء کولو کې سستي هم دايمان دضعف نښه ده په دې توګه چې دلمانځه حرکات رکوع ،سجده اوقيام يې له خشوع سره نه وي
- دقران کريم څخه نه اغيزمن کېدل : دکمزوري ايمان څښتن دتل لپاره دقران کريم داياتونو داورېدولوڅخه دزړه تنګسيا احساسوي قران کريم سره کومه علاقه نه ښئي که په تلاوت يې لاس پورې هم کړي ژرېې بندکړي .
- له ذکراودعاءڅخه لذت نه اخيستل:دکمزوري ايمان څښتن له ذکراودعا څخه خوند نه اخلي چې لاسونه اوچت هم کړي ژرترژره يې ټيټوي همدغه دمنافقانو صفت دی .

دالهي حدودو او محرماتو دماتېدلو پروخت بې پروايي :دمنکراتو او فواحشو دڅرګندېدلو پرمهال ايماني غيرت پـه جوش نه راتلل دايمان دکمزورتيا نښـــه ده دېرخلک دشـــخصي ـــ انتقام په خاطرهررنګه غبرګون څرګندوي ،مګرددين په هکله بې تفاوته وي

- دشهرت او منصب سره مينه او له خلکو څخه دعزت غوښتنه :دغسې خلک تل دمنصب ، چوکۍ او شهرت وږي وي دتل لپاره له خلکو څخه داحترام غوښتونکي وي
- بخل او دمال سره بې کچه مينه : مؤمن مسلمان مال ته په جيب کې ځای ورکوي نه په زړه کې :مګر دغسې وګړي له مال سره قلبي مينه لري دحلال او حرام پروانه ساتي
- دوينا او عمل نابرابري :دوينا او عمل ترمنځ ټکرهم دايمان دکمزورتيانښه ده په خوله يوخه وايي او عمل بې بل ډول وي دغسې خلک اسلام ته سترزيان اړوي همدغه خلکو اسلام ته ستره صدمه رسولې ده
- دمسلمانانو په شکست خوشالي :څوک چې دمسلمان په غم دخوشالۍ احساس کوي دکمزوري ايمان څښتن دی .
- اسلامي امت دقضاياؤ په هکله بې پروايي:داسلام ددښمنانو له خوادمسلمانانو په وژلو ،ترور،چور او چپاول او دهغوی دناموس په بې عزتۍ بې احساسه او سېدل دايمان دکمزورتيا ستره نښه ده .
- ددينې فعاليتونو پروړاندې بې پروايي :داسلام دغلبې ،خپروني او ښوونې په اړه بې پروايي دايمان دکمزورتيا ګڼل کېږي
- دنياپورتې زړه تړل - ټول غم او فکر يې يوازې دنياا‌و ددنيادشتمنيو راټولول وي له دنيا سره بې کچه مينه دايمان دکمزورتيا نښه ده

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب

دایمان دکمزورتیا عوامل په لاندې ډول ذکرکیږي

۱-دایماني فضــاء ښخه لېرې والی :دایماني چاپېریال او ایماني ملګرواوورونوڅخه لېرې والی دایمان دکمزورتیا لامل ګرزي دمثال په توګه یوتن په لېرې سفرځي له ایماني محیط اوورونوڅخه فاصله نیسي که چېرې دغه وضعیت دوام وکړي په زړه کې یې وحشت ،غربت اوتیاره ځای نیسي اوزړه یې سخت کیږي

۲-له صالح مربي څخه لېرې والی :یوڅوک چې دیونېک او پرهېزګاره عالم څخه علم او پوهه ترلاسه کوي اوله هغه سره یې ټینګ ایماني پیوندوي دیوڅه وخت په فاصـلې نیولو سره دده په زړه کې بدلون رامینځته کیږي دپیغمبر صـلی الله علیه وسلم درحلت نه وروسته اصحابو کرامو همدغه کمی احساس کړی ؤ اوس مهال مسلمانان صالح مربي او پالونکي ته ترټولو زیاته اړتیالري .

۳-ددیني او شرعي علومو دزده کړې څخه مخ اړول :دایمان دضـعـف داسـبابو څخه دقران کریم او نبوي سـنتو اوداسـلامي امت دپوهانواوعلمي شخصیتونودعلمي لیکنو دلوستلوڅخه لېرې والی دی دنبوي احادیثولوستل درسول الله مبارک دصحبت او ملاقات یادرتازه کوي

۴-په ګناهونو ډک چاپیریال کې استوګنه : په یوداسې ګنده او چټل محیط کې استوګنه چې حیاءاوپټ په کې لیلام وي دغسې چټله ټولنه ایمان له مینځه وړي .

۵-دنیوي شیانو پورې دزړه تړاؤ :دنیا اودنیوي پستوشیانو سره مینه دایمان دکمزورتیا لامل ګرزي

٦-اوږدې هیلې درلودل :دایمان دضعف داسبابو څخه اوږدې هیلې درلودل دي

دایمان دضعف دعلاج لارې چارې

ټول اسلامي امت پردې خبره متفق دی چې ایمان قوي کیږي په طاعت سره اوکمزوری کیږي په معصیت او ګناه سره دغه دســترګولیدلی حالت دی چې یوشـــخص بازارته ځي هلته یې بربنډې او لوڅې ښـــځې ترسترګوکیږي که چېرې همدغه وضعیت دوام وومومي په زړه کې یې بدلون رامینځته کیږي مګرقبرستان ته په تللواو هلته دمرګ یادول زړه نرموي دانســـان زړه دطاعت او معصـیت په نتیجه کې دښــه اوبد په لوري دبدلون وړتیا لري موږ به په دغه برخه کې په لنډ ډول دایمان دضعف دعلاج په لاروچارو بحث وکړو.

- دقران عظیم الشان په معناکې فکراوسوچ
- دذکر په حلقاتو کې ګډون
- دنېکوچارویه کولودوام
- دشرعي اودیني علومو حصول
- دبدو اعمالو دنتایجو څخه ویره
- دمرګ ډېریادول
- دتوپان اوزلزلې پرمهال ویره
- دهیلولنډول

...com: The Digital Library

- دنیاته ارزښت نه ورکول
- دالهي شعایرو درناوی

دهندنیمې وچې امام شاه ولي الله رحمةالله علیه ددیني شعایرو اساسات: الله ،رسول الله،کتاب الله اوبیت الله ښودلي دي؛نوپردې اساس داسلام ټول دین عقاید ، عبادات او معاملات ، اخلاق ، حق پالونکي علماء اوپوهان دالله دسپېڅلي پیغمبرربښتیني وارثان او ټول جوماتونه او مساجد دبیت الله شاخونه او په شعایرالله کې شمېرل کېږي

دایمان غوښتنې

ایمان تشه فلسفه نه ده چې له عملي ژوند سره یې اړیکه نه وي ایمان ځینې غوښتنې لري چې مونږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

- په الهی نظام ټینګ باور:مومن مسلمان باید په هغولارښوونو باندې کلک باور ولري چې الله جل جلاله په خپل سپېڅلي کتاب قران عظیم الشان او یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم په مبارکو نبوي حدیثونوکې دوی ته خبر ورکړی دی او ټول هغه څه باید باطل وګڼي چې له دغو دواړو سرچینو سره په ټکر کې وي.
- الله او رسول ته تسلیمي:مومن مسلمان باید له خپل هوی او هوس څخه لاس په سر شي په بشپړه توګه باید دزړه په مینه اورغبت سره خپل ځان دالله جل جلاله اورسول الله (ص) لارښوونو اواوامروته وسپاري.
- دفرایضو سرته رسول:دفرایضو اداء کول دایمان غوښتنه ده څوک چې فرایض نه اداء کوي اودایمان دعوی ولري په باوري ډول دروغژن ګڼل کېږي.
- دواجباتوسرته رسول اوله ناروا ووڅخه ځان ساتل :مومن مسلمان باید الهی اوامر پرځای کړي اوله نواهیو څخه ځان وساتي هغه څوک چې واجبات نه ترسره کوی اوله نارواءو څخه ځان نه ساتي مثال یې هغه چاته ورته دی چې یوڅوک دحاکم په توګه مني ؛مګر له اوامرو اوفرمانونو څخه یې سرغړوي.
- توبه اواستغفار:له مومن مسلمان سره شیطان مل دی هغه تل هڅه کوي ترڅو انسان بې لارې کړي په دغه صورت کې به مومن مسلمان الله تعالی ته رجوع کوي او توبه به وباسي.
- په نېکیو امر اوله بدیو منعه:په ښو چارو امر او دبدو چارو مخنیوی دمومن مسلمان ستره ځانګړنه ده دښو چارو خپرول اودبدو مفاسدو مخنیوی دمومن مسلمان لویه ذمه واري ده.
- دالله دین ته بلنه اوجهاد:ددین لورته بلنه اوددین دغلبې اوسر لوړی لپاره هلې ځلې کول دایمان غوښتنه ده هره نظریه اومفکوره خپرول قایمول اوحاکمول غواړي اسلام هم دخپرولو اوحاکم ګرزولو غوښتونکی دی.
- دمومنانوسره ولاءاودکافرانوڅخه براء (له مومنانوسره دوستي اوله کفاروڅخه کرکه) دایمان غوښتنه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمؤمن مسؤليتونه

مؤمن مسلمان ځانګړي وجايب اومسؤليتونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-دالله تعالی معرفت: مؤمن مسلمان مسؤليت لري چې په علمي اواګاهانه ډول الله تعالی وپېژني کور کورانه ايمان داعتبار وړ نه ګڼل کېږي

۲- دالله دپيغمبر پېژندنه:دمؤمن دويم مسؤليت دپيغمبر معرفت او دده د رسالت دصدق او رېښتينولی پېژندل دي.

۳-دخپل ژوند دحکمت اومصلحت پېژندل:مؤمن مسلمان بايد په نړۍ کې دخپل ژوندهدف او مصلحت وپېژني چې دڅه لپاره دنيا ته راغلی؟او کوم لوري ته به درومي؟

۴- دالله تعالی ددين اونظام پېژندل:مؤمن مسلمان بايد دالله تعالی دين وپېژني چې دژوند په بېلا بېلو برخو کې کومې لارښوونې ورته لري.

۵- دخپل مصير اومنزل پېژندل:مؤمن مسلمان داخرت لپاره تياری کوي دبلې دنيالپاره کار کوي په نړۍ کې خپل ځان مسافر بولي او مسؤلانه ژوند تر سره کوي اوپه دې يې باوروي چې په قيامت کې به ورسره د ذرې ذرې حساب کېږي.

دالله تعالی دوجوداثبات دلايل

دالله تعالی وجوديوثابت حقيقت دی دسليم ذهن څښتنان يې په ثابتولوکې دلايلوته هم اړتيانه پيداکوي انسان که خپل ځان اوچاپېريال ته وګوري ديوسترڅواک احساس به يې ترسترګوشي څکه دلته نظم،حرکت ،بدلون اوسکون وينو دغه ټول دواحداولاشريک ذات پروجوددلالت کوي په قران عظيم الشان او نبوي احاديثو کې دالله تعالی دوجود په هکله ګڼ دلايل راغلي دي ،په دې توګه کولی شو ووايو چې دکايناتو هر شی دالله تعالی پر وجود دلالت کوي او ټول يې دقدرت اثار دي. دلته ټول شيان مخلوق او خالق يې الله تعالی دی. شاعر څومره ښه ويلي دي:

وفی کل شئ له اية + تدل علی انه واحد

يعني په هر شي کې دقدرت اثار او نښې ښرګندې دي ، دکايناتو هره ذره پردې دلالت کوي چې هغه جل جلاله په ذات او صفاتو کې تنها اولاشريک دی.

انسان ته الله تعالی دوه ډوله ځواکونه ورکړي دي ،يو سترګې او بل عقل ؛مګر دواړه درنيا څخه پرته ليدل نه شي کولی .په همدې توګه چې له يو شخص سره حق ته درسېدو لپاره اراده او تصميم نه وي هېڅکله به حق ته ونه رسېږي؛لکه يو شخص بازار ته ځي ؛مګر دهېڅ شي دپېرودلواراده ورسره نه وي. له پيسوسره بېرځای کورته خالي لاس راستنېږي .موږ دغه درې واړه حقايق په لاندې فارمولونو کې وړاندې کوو:

فارمول: (سترګه + نور=دمادي نړۍ ليدل) فارمول: (عقل + وحی =سمه پوهه اواحساس)

...ton.com: The Digital Library

دانسـان تر ټولو خطرناک رنځ دغفلت دی داللّه تعالی دمعرفت په اړه ډېردلایل دي او هغه عبارت دي له[1]
فارمول: (الهي هدایت (وحی) + دانسـان اراده =ایمان او حق ته رسـېدل)
دغفلت دی داللّه تعالی دمعرفت په اړه ډېردلایل دي او هغه عبارت دي له[1]

۱-قراني حسي دلایل: قران عظیم الشان دانسان فکرد کایناتوارتې نړی ته په کتلودغوراوفکر لورته رااړوي
هلته چې فرمايي ﴿ قُلِ ٱنظُرُواْ مَاذَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَمَا تُغۡنِي ٱلۡأٓيَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ ١٠١ ﴾
یونس: ژباړه:دوی ته ووایه "په اسمانونواوځمکه کې څه دي ،هغه په غړیدلو سترګو وګورئ" اوکوم خلک چې له سره ایمان راوړل نه غواړي دهغوله پاره نښانې اواخطارونه مدافع ګټوري کیدای نه شي.
که چېرې په بشپړ غور او دقت سره یوشخص کایناتو ته وګوري نو ده ته به داللّه تعالی دتدبیر ،تقدیر ،نظام او حکمت نښې له ورایه څرګندې شي ،بې له ستنو لوړ اسمان په خپل مدارکې په زرګونه ټریولونه ستوري او دهرستوري سرعت، ځمکه ،وچه ،لمده ،غرونه ،هواره ،خوړونه ،ویالې ،سیندونه ،دځمکې چارچاپېره دهوا غلاف ،وریځې او پورته طبقات دځمکې له پاسه دنباتاتو ګڼ انواع ،جوړښت او دندې یې ،دسمندرونو او سـیندونو په تل کې په زرګونه ډوله بحري حیوانات په زرګونه ډوله الوتونکي دوچې حیوانات اودبېلابېلو رنګونو انسـانان دغه ټول داللّه تعالی دقدرت نښې دي .که چېرې انسان په دغو خورو ورو الهي نښانو کې فکر او تـدبر وکړي، داللّه جل جلاله له عظمت څخه به یې بدن ولړزیږي دشـپې او ورځې دقیق او منظم بدلون، داوبو منظم تبخیر او دوباره راکوزېدل دغه ټول دعلیم او خبیر ذات دقدرت نښې دي[2]

۲-قراني عقلي دلایل داچې قران عظیم الشان دبشریت دلارښووني لپاره استول شوی او مخاطب یې عاقل انسـانان دي، قراني دلایل دانسـان له عقل سره برابر دي زیات ایاتونه انسـاني عقل په کایناتوکې فکر ته هڅوي اودانسان په بدن کې دتفکرلورته بلنه ورکوي په دې هکله په قرانکریم کې ګڼ ایاتونه دي.[3]

۳-الزامي عقلي دلیل :ماده پال وګړي وايي، چې دغه کاینات له نشـت څخه پخپله پیدا شـوي دي دوی دخاورینې کرې پرمخ دټولو موجوداتولـه خـالق څخـه انکـارکوي دغـه نظریـه بـاطله ده ؛ځکه چې عدم (نشـتوالی) نه شي کولی چې یوموجود رامنځته کړي په فلسـفه کې دغه یو منل شـوی حقیقت دی ،چې علت پر معلول او صانع پر مصنوع مخکې والی لري عدم (نشتوالی) کاینات نه شي رامنځته کولی. همدغه مطلب ته قران عظیم الشـان داسـې اشـاره کړې ده.﴿ أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ ٣٥ ﴾ طور
ژباړه:ایادوی له کوم خالق نه پرته پخپله پیداشویدي؟یا پخپله دخپل ځان هستوونکي دي؟
پردې اساس ثابته شوه چې اصل دیوذات وجوددی ،چې هغه داللّه تعالی سپېڅلی ذات دی چې په هغه بانـدې فنا نه راځي .قران عظیم الشـان دغه مطلب داسـې بیانوي.﴿ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ

۱- درحماني محمد شریف (۱۳۹۳هـ ش) قران پوهنه ،ص ۴۴ اصلاح افکارجلال اباد افغانستان
۲- زنداني عبدالمجید (۱۳۹۴هـ ش) اسلامي عقیده دویمه برخه درحماني محمد شریف ژباړه ص۹ حامد رسالت خپرندویه ټولنه الفاروق مطبعه کابل افغانستان
۳- قرضاوي یوسف (۱۳۷۱هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ،ص ۲۰ لجنة الدعوة الاسلامیة

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِحَمْدِهِۦ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الفرقان. اى محمده! پرهغه ذات توکل وکړه چې ژوندى دى اوهيڅکله مړکيدونکى ندى دهغه له ستاينې سره دهغه پاکي بيان کړه دخپلو بندګانو له ګناهونو څخه پوازې د همغه باخبرتوب کافى دى.[1]

۴-دسبب دليل:که تاسې ته څوک ووايي چې په دې ښار کې دوکان دى، دوکاندار نه لري، پخپله ورته سودا راځي او پخپله خرڅيږي او يا يوه کارخانه ده ،چې نه يې څښتن شته او نه انجينراونه مستري ټوله کارخانه په خپله تياره شوې ده او په خپله چليږي. ايا دداسې شخص په ليونتوب کې به څوک شک وکړي ؟لکه څرنګه چې يوتعميرپرته له معماراوليک پرته له ليکوال اومصنوع پرته له صانع څخه نه شي رامنځته کېدى ؛نوپرهمدې اساس دغه ځمکه ،لمر،سپوږمى ستوري،عناصراواجسام له خالق اوايجادوونکي نه پرته څنګه رامنځته شول؟

۵-د فطرت دليل: رب ورکړي استعدادته فطرت وايي .دبشري پوهې زياته برخه فطري ده ؛دمثال په توګه نوى زيږېدلى ماشوم د دمورسينه اخلي اومورداولادپروړاندې دمينې اومحبت عاطفه لري .لوږه اوتنده،درداوغم ،خوشالي اوخپګان،يخني اوګرمي،جنسي- غريزه ،مينه اومحبت،بغض اوکينه، ،مال سره محبت ، له ازادى او ژوندسره مينه اودانسان په بدن کې دروح شته والى ټول فطري شيان دي چې زده کړې ته اړتيا نه پيداکوي.همدارنګه دکايناتودخالق اوپيداکونکي دوجوداحساس هم دبشرپه فطرت کې ځاى لري .په دغه احساس اوشعورکې دکوچني ماشوم نه واخله بياتربانډ چې اومتمدن،عالم اوفيلسوف اونابغه پورې ټول سره مساوي دي[2]

قران عظيم الشان فرمايي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ﴿٣٠﴾ الروم: ژباړه: نواى پيغمبره (خپلو پيرواتو سره دې په يولورى کيدوسره خپل مخ د دغه دين خواته برقراروساته،پرهغه فطرت محکم شه چې پرهغه باندې الله تعالى انسانان پيدا کړي دي .

دغه سپيڅلى فطرت کله ناکله دموراوپلاراوچاپيريال دناوړه اغېزوله امله خراب شي پيغمبرصلى الله عليه وسلم همدغه مطلب داسې بيانوي؛ له ابوهريره رضى الله عنه څخه روايت دى ،چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي هريوماشوم په اسلامي فطرت زيږون مومي؛ نوموراوپلاريې يايهودي ګرځوي اويانصراني

٦-دعنايت دليل: عنايت يعنې څه؟هرکله چې سيلاب له غره څخه راکوز شي ،هرڅه په مخه کوي .کورونه او کښتونه ويجاړوي اوس ګورو چې دسيلاب پرمخ کې بند اوبرښناکوټ جوړشوى شاوخوايې ونې کرل شوي او کانالونه ورڅخه ايستل شوي اوله دغواوبوڅخه اغېزمنه ګټه اخيستل شوې. په دغه صورت کې موږ ګورو چې لـه دقيقې انجينرى،پلان او ترتيب څخه استفاده شوې ده. که موږ سپوږمى،ستوري اودکايناتودهرې ذرې دقيق نظام،دبارانونومنظم اوربښت، دځمکې اجزاء ،داوبو جوړښت،بحري

---

[1] همدغه ماخذ ص ۴۰

[2] محمد بن ناصر بن عبدالرحمن (۱۹۹٦م) اساليب الدعوة الاسلامية المعاصرة ص ۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیوانات، الوتونکي او د هریوه جلا ساختمان که په غورسره وګورو، موږبه ارومرو په یوذات باوراویقین ته ورسوي. دغه نړۍ په خپلوسترګووینو دظوابطواوقواعدو ترسیوري لاندې ده دلته

۷- دتسخیراوتدبیردلیل: موږ چې دغه نړۍ په خپلوسترګوګورو دکایناتو هره ذره دیوقانون اوظابطې پر بنسټ تنظیم او یو مدبرخواک دواک اثاراونښې په خپلوسترګو نه ښکاري؛ بلکې هر شی دیوهدف په لوري په خوځښت کې دی. دلته هېڅ شی بېهوده اوعبث په سترګو نه ښکاري[1]

۸- دښکلااوجمال دلیل: که چېرې یوشی پیداشي خودهغه په وجودکې دغړیونظم ،ګډوډوي اودښکلا اثار، ونه لېدل شي موږحکم کووچې ددغه شي خلقت نیمګړی دی ؛ دمثال په ډول ځمکه په نظرکې ونیسئ، چې الله جل جلاله داسې پیداکړې ده چې دانسان دسکونت اواستقرارصلاحیت لري غرونه یې دمیخونوپه توګه په کې ځای پرځای کړي دي که چېرې دځمکې قشرتبوله تیره یاتبوله وچه اویاټول سمندروای، دشنه کولواوزراعت صلاحیت به په کې نه وای هرهغه ژوندی موجودچې دځمکې پرمخ ژوندکوي دمناسب اوحکیمانه جوړښت لرونکی دی که چېرې دانسان جسمي جوړښت ته ځیرشو، په هغه کې داریانتیاوړنقشې طرحې ،نظم ،نسق اودغړوتناسب لېدل کیږي دانسان دغړواسکلیتي جوړښت ،دهاضمې جهاز، دوینې ددوران جهاز، دتنفس جهاز، تناسلي جهاز، عصبي دستګاه ،بولي جهاز، دڅکلو، بویولو، اورېدلواولیدلوحواس داهریوپه خپل وارسره دالله تعالی دقدرت اشاردي ،چې عقلونه ورته تسلیمېږي[2]

۹- دهدایت دلیل: داهدایت عام دی اودکایناتوهرشی ترې برخمن دی که ژوندی موجودوي اوکه جامد، عاقل وي اوکه غیرعاقل؛ بلکې دغه هدایت هرشي ته شامل دی ټول شیان دظوابطواوالهي سننومحکوم دي. موسی علیه السلام دمصردکتاتوروا کمن پرووړاندې ویلي ؤقران عظیم الشان یې دارنګه حکایت کوي: ﴿ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ ﴾ طه.ژباړه: موسی ځواب ورکړزموږ رب هغه ذات دی چې هرشي ته یې دهغه خپل ساختمان ورکړ، بیایې ورته لاروښودله.

هو! دکایناتوپه قلمروکې هېڅ شی داسې نه شته چې الله تعالی ورته یومسیرنه وي ټاکلی اویوه دنده سرته ونه رسوي له اتوم نه واخله ترلویوکهکشانونوپورې اوله حجرې نه تر لویوحیواناتواونباتاتوپورې هریومشخصه دنده لري[3]

۱- [illegible] ماخذ، مخ ۴۲

۲- همدغه ماخذ، مخ ۶۳

۳- همدغه ماخذ، مخ ۱۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰-دوحی دلالت :دالله تعالی دوجودله دلایلوڅخه یودلیل دپیغمبرانوسیاست دی چې دادم علیه السلام نه ترمحمدرسول الله صلی الله علیه وسلم پورې یې په پر له پسې توګه جریان درلود،هېوادونه ،قومونه اوزېږې سره جلاوي مګردټولوپیغام یوؤ،چې هغه له توحیداوودالله عزوجل له بندګۍ څخه عبارت دی .[۱]

۱۱-دتاریخ دلیل: دتاریخ په اوږدوکې داسې نه دي شوي، چې په یوښارکې دې معبدنه وي لیدل شوی. دغه دملتونو اجماع دالله تعالی دوجودستردلیل ګڼل کېږي[۲]

۱۲- دنظم دلیـل:دالله جل جلاله دوجوددثبات په دلایلو کې چې دهرلیدونکي پام ورته رااوړي: نظم دی. دیومشـــترک کاردرامینځته کولو پـه خـاطردګڼو شــیانو همکاري ته نظم وایي.پردې اســـاس دنظم درامینځته کېدو په خاطر لاندې شیان اړین دي:شمېر،اړیکه ،هدف ،مرسته ،ناظم،دنظم لپاره ناظم ضروري دی ،چې چېرته نظم وي په پوهه دلالت کوي. بې نظمي دجهل نتیجه ده .

ایا نړۍ نظم نه لري؟ له اتوم نه نیولې ترکهکشـــانونوپورې او بیا له حجرې نه ترلویوحیواناتو پورې ټول دنظم څخه برخمن دي په کایناتو کې نظم دېردقیق اواریانونکی دی دبشر-اوسنی پرمختګ دعقل نتیجه ده اوعقل دالله تعالی مخلوق دی[۳]

دپروتین او اتوم په جوړښت کې نظم

۱-پروتین:

پروتین دژونـدیو حجراتو اســاسي مرکـب او لـه پنځوعناصرو څخه یې جوړښــت موندلی: لکه کاربن ، هایـدروجن ، نـایتروجن ، اکســیجن ، ګوګړ.له دې سره سره پروتین کېمیاوي توکی دی، چې ژوند په کې شـتون نـه لري:مګر دغه دغیبي ذات دتدبیر نتیجه ده چې له مړو موادو څخه یې ژوندی موجود جوړ کړ عقـل ورتـه اریـانېږي ،دغـه نظم لـه کومـه شـــواو چـارامینځته کړاوڅنګـه یې امکـان پیـداکړ،چې د (۱۱۸)عنـاصرودجملې څخـه پنځـه انتخاب او پروتین ورڅخه جوړکړی شــو؟ ځواب دادی چې الله جل جلاله.

۲-اتوم: اتوم چې دمـادې لومړی یونـټ اوپه دېروپېرمختللو میکروســکوبونو هم نه لیدل کېږي .اتوم دېر مرموزاو ناآشنا جوړښت لري پروتون مثبت،نیوترون خنثی اوالکترون دمنفي چارج درلودونکی دی. پروتون او نیوترون په هسته کې موقعیت لري اوالیکترون دمنفي چارج درلودونکی دی په الیکتروني خوځښت کې تر ټولو ســـت دهایدروجن دالیکترون دوراني حرکت دی ،چې په یوه ثانیه کې(۳۰۰۰)کیلومتره سرعت لري.

۱. همدا نه ماخذ، ص ۱۷۴

۲. همدا نه ماخذ، ص ۱۸۰

۳. معنی جیم(ب ت) اشنایی بافرهنګ اسلامی ص ٦۸ تهران ایران

Kitabton.com: The Digital Library

۱۳-دحرکت دلیل: ټول اجسام به یا دحرکت په حال کې وي او یا دسکون ساکن اجسام دحرکت لپاره قوې ته اړتیا لري په حرکت کې تر ټولو مهم دحرکت عامل دی. هېڅکله کېدای نه شي چې دموټر حرکت ومنو او له چلونکي څخه يې انکار وکړوځکه ترڅو چې چلونکی نه وي موټر په خوځښت نه راځي.[۱]

۱-نړۍ او خوځښت: موږ مخکې اشاره وکړه چې ټوله مادي نړۍ په خوځښت اود هدف په لوري روانه ده دکهکشانونو ،ستورو،سیارو،لمر،سپوږمۍ ،ځمکې او داتوم په مدار دالکترون حرکت درواخله قران عظیم الشـان دغه مطلب ته د اشـارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ﴾ ژباړه: اوهغه لمر اوسپوږمۍ د يو قانون تابع ګرځولي دي ددې ټول نظام هرشی تر يو ټاکلي وخت پورې چلېږي

۲-دحرکت عامل اوسبب: په کایناتو کې حرکت او خوځښت يو منل شوی حقيقت دی ،چې ماترياليستان (مـاده پـالونکي) هم پرې قـانع دي؛ لېکن دلتـه دحرکت عامل دڅېړنې وړدی، په دې هکله دوه نظريات دي:

بېروني (الهي تصور) موږ پردې باور اویقين لرو چې دحرکت عامل اوسبب دمادې له داخل څخه نه دی ؛بلکې دغه له بېرون څخه ديو سپېڅلي ذات دتدبير نتيجه ده.

داخلي (مادي تصـور) ماترياليستان وايي چې دغه دمادې داخلي تضاد دی ،چې مادې ته يې خوځښت ورکړی دحرکت سرچينه پخپله دمادې له مينځ څخه ده[۲]

دماترياليزم له نظره دمادې دحرکت سـبب داخلي ګڼل يوه تشه فرضيه اوپوچه غير علمي نظريه ده. موږ په فزيک کې دغه قانون لرو چې ساکن اجسام د بېروني قوې څخه پرته په حرکت نه راځي. همدغه حرکت څنګه په يو خاص وخت کې رامينځته شـو؟ اوهم دغه سـپېڅلي نظم له کومه ځايه شو؟ ايا کېدای شي له انفجاره نظم رامينځته شي؟ اروموځواب منفي دی.

دستورو پوهان وايي چې ځيني سيارې اوستوري په يوه ثانيه کې لس کيلومتره ځيني درې سوه اوځينې خلورسـوه اوځيني درې زره کيلومتره واټن وهي داټول موږ تـه ديو مقتـدرحکيم اوعليم ذات ادرس راپه ګوته کوي[۳]

۱۵-دنسبت دليل: دنړۍ ټول شيان لاندې څو ځانګړنې لري ۱ـــ محدوديت ۲ـــ خوځښت ۳ـــ ترون ۴ـــ حاجت د نسبيت موږ به هريو په تفصيلي توګه وڅېړو[۴]

---

[۱] ... ص ۸۳
[۲] ... ماټه الصين ... ص ۹۳ تهران ایران
[۳] ... (۱۹۹۶م) اساليب ... الاسلامية المعاصرة ص ۶۳
[۴] ... باقرهنګ اسلامي ص ۸۲ تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-محدوديت: هېڅ يوموجود غيرمحدود او بې نهايته نه دى؛ داځکه که چېرې موږ يو مادي موجود په نظر کې ونيسو

- دغه موجود حادث دی(موجود نه ؤ وروسته رامينځته شوی) اوبې نهايت نه دی (چې پيل او پای ونه لري)
- ماده حد او اندازه لري؛ يعنې کميت او کيفيت لري وخت او ځای په برکې نيسي.

ب-خوځښت او بدلون: دنړی ټول شيان دبدلون او حرکت په حال کې دي ترديې چې جامد شيان هم الکتروني حرکت لري پردې اساس نړی ټوله په حرکت کې ده ،هېڅ يو شی په يو حال ثابت نه دی.

ج-يو تر بله تړون : ټول شيان يو بل پورې مربوط دي ،په دې توګه که هغه بل شی نه وي دغه شی به هم خپل شتون له لاسه ورکړي؛ دمثال په توګه انساني ژوند هوا پورې تړل شوی ،که چېرته هوا نه وي نو ژوند به هم نه وي ؛همدارنګه دځمکې وجود لمر اوسپوږمۍ پورې مربوط دی که سپوږمۍ او لمر نه وي ځمکه به په يو منجمد تور جسم تبديله شي او ژوند به په کې تل ترتله پای ته ورسېږي. همدارنګه که په اوبو کې اکسيجن او يا هايدروجن ونه اوسي؛ نو اوبه به شتون له لاسه ورکړي او داسې نور.

د-يو بل ته اړتيا: داچې موجودات يوبل ته اړدي . په کايناتو کې به هېڅ شی له الله تعالی نه پرته بې نيازه پيدانه کړې هر شی بل ته محتاج دی.

هـ-نسبيت: په کايناتو کې هر شی نسبي توصيف کېږي که موږ ديوې کوټې دچت دلوی والي خبره کوو موږ سره نسبي مطرح ده له دې نه به بل چت لوی اوسي داتوم جوړښت کهکشان ته ورته دی ؛خو اتوم دماليکول او ماليکول ديو جسم او جسم دغرونو او غرونه دځمکې او ځمکه د لمريز نظام او لمريز نظام دکهکشان اوکهکشان بيا دنورو کهکشانونو په تناسب کوچنی دی. پردې اساس دکل او جزء ترمينځ لوی والی او کوچنی توب نسبي دی ،چې کل کوم خواص لري جزء يې هم لري [1]

موږ پورته خصوصيات دمحسوسو مادي موجوداتو ذکر کړل ؛مګر دکايناتوځښتن دغه خصوصيات نه لري موږ دغه حقيقت په يو رسم کې وړاندې کوو.

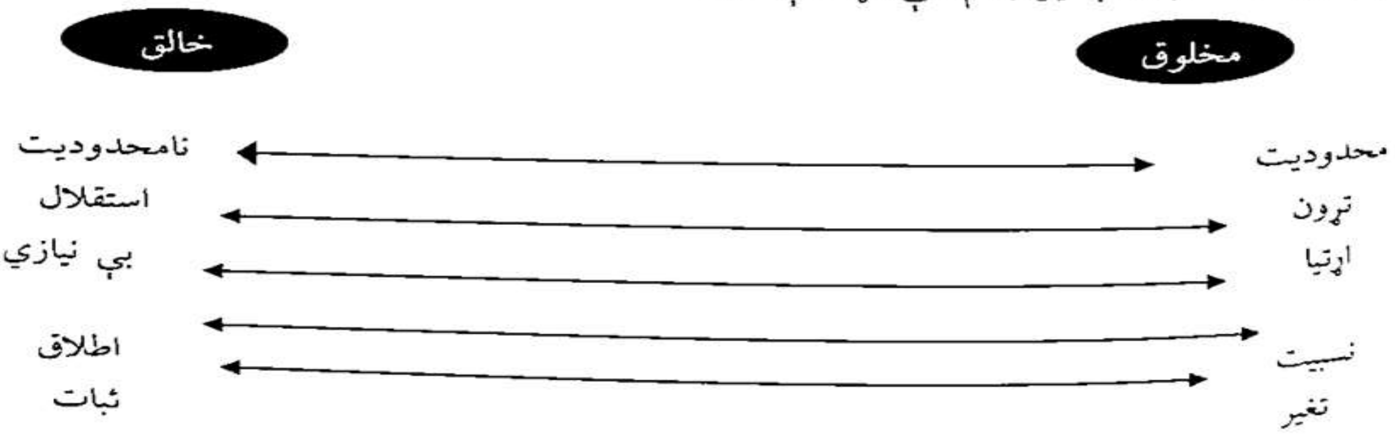

[1] معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنگ اسلامي ص۸۳ تهران ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکله چې دالله تعالى دمعرفت دلايل څرګند دي ،نو اوس پوښتنه داده چې خلک ولې ايمان نه راوړي خواب دادی چې دخلکوترمنځ دانسانانو په لاس څنې جوړې شوې پردې دي چې موږ ورته په لنډ ډول کتنه کوو:

۱- دحس دايره: ځينې خلک وايي چې زه په سترګو يوشى ونه وينم منلى يې نه شم دغه خلک په عقلي لحاظ له ماشومانو سره ډېر مشابهت لري ؛هغه له محسوساتو پرته په بل څه نه پوهېږي حقيقت دادی چې دانسان دحواسو ساحه ډېره محدوده ده ؛مثلاً فضاء له ډېرو اشکالو ډکه ده ؛مګر موږ يې نه ګورو. له ډېرو نه اخوا شی نه وينو، دمادي الکتروني حرکت دځمکې جاذبه ،وضعي او انتقالي حرکت يې .دمقناطيس برېښنا خواک په سترګو نه وينو، دلمر بېلابېلې وړانګې، حيواني او نباتي حجره، په اوبو کې ګډه مالګه بوره، دځمکو تل ،لوړ اسمانونه او ډېر ستارونه مو ليدلي نه دي ؛مګر شتون لري .دانسان دباصرې (ليدلو)حس له عقاب او دشامې (بويولو)حس يې له مېږي نه هم کمزوری دی ؛همدارنګه ټوله فضاء له اوازونو ډکه ده مګر موږ يې نه اورو زموږ دحواسو ادراک زموږ په شاوخواکې دموجوده شيانو څخه هم عاجز او کمزوری دی.

۲- غفلت: غفلت او ناپوهي دانسان فکر فلجوي ،زړونه شنډ او دانسان دمعرفت او ادراک قوت له کاره لوېږي .ټول غم يې دخېټې ډکول او دشهواني غوښتنو پوره کول وي دوی دجهنم خس او خاشاک دي دوی له څارويوڅخه ځکه بتر دي چې هغو ی دعقل له نعمت څخه برخمن دي [1]

۳- دپلرونو ړنده پيروي: درېيم شی چې دهغه په وسيله انسان خپل شخصيت له لاسه ورکوي دپلرونو او نيکونو کورکورانه او ړنده پيروي ده هرکله چې يو انسان په کفري اوالحادي چاپېريال کې را لوی او يا دملحدو خلکو شاګردي وکړي او هغوی ته دخپل ځان واګې وسپاري ددې مصداق بت پاله ،مشرکې ،ناولې او چټلې ټولنې دي چې له هېڅ منطق څخه برخوردار نه دي کله غوا ،کله سپی، کله لمر ،کله سپوږمي ،کله کانو او بوټو، ستورو ، اور اودانسان تناسلي اندام ته په لمانځنه بوخت وي [2]

۴- عناد اوکينه: کينه کښ خلک خپل غوږونه بندوي ،چې حق وانه وري اوله حق نه خپلې سترګې پټوي بې له شکه عنادي انسان ته زړدليله قناعت نه شي ورکولی دمکې بت پالو درسول الله صلى الله عليه وسلم په رسالت دعناد له امله انکار کاؤ قران عظيم الشان ارته نړی دالله تعالى د قدرت نښه بولي په خپل ځان او په کايناتو کې په غورکولو سره به انسان دالله تعالى معرفت ته ورسېږي.[3]

[1] سيد سابق (١٩٨٧م) العقائد الاسلامية ص ١٩٨ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[2] همدغه ماخذ ص ١٠٢
[3] همدغه ماخذ ص ١٠٣

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

پیلیزه

توحید داسلامي عقیدې اساس ،داسلام دعمارت مرکزي ستن اوداسماني پیغامونودنزولستره موخه ده.له توحیدڅخه مقصددادی چې انسان دالله تعالی الوهیت ،ربوبیت،اسماءاوصفات ومني اوپردې باوري وي چې،له ده څخه پرته هېڅوک داطاعت اوعبادت وړنه دی.توحیددانسانانواعتقادته ویل کېږي،په الوهیت سره دالله تعالی یواځې کول اودمحمدصلی الله علیه وسلم په نبوت اورسالت اقراراوتصدیق توحید بلل کېږي،کلیمه طیبه په توحیداورسالت دایمان اعلان ګڼل کېږي.په دې بحث کې دتوحید معنا،دلااله الا الله ارکان دتوحید موخه،اهمیت،شرطونه،ډولونه،اودالله تعالی صفات بیان شوي دي.[1]

لومړی بحث

توحید

دتوحید معنی: په عربي ژبه کې توحیداختصاص اویواځې ګرځولو ته وایي[2]

اوپه شرعي اصطلاح کې په ربو بیت،الوهیت،اسماؤاوصفاتوکې دالله تعالی اختصاص ته توحیدویل کېږي.[3]

د توحیددکلیمې معنی: له الله نه پرته بل دعبادت اوبندګۍ مستحق نشته اومحمد صلی الله علیه وسلم دالله تعالی استازی دی.

دتوحیدارکان

۱-نفي: له ټولو طواغیتو (دکفردټولومشرانو) اودماسوی الله له بندګۍ څخه انکارکول دي؛نوپردې اساس چې یوڅوک دتوحیدپه سپیڅلې کلیمه اقراروکړي؛مګرپه نورودینونواواسلام ضدافکاراونظریاتو هم باوري اوسي،دایمان اواسلام دعوه یې باطله ده.دمثال په توګه چې یوڅوک یهودیان اونصرانیان او ټولې کفري الحادي ډلې په حقه وګڼي اویا دهغوی په تګلاره خوښ واوسي،دغه شخص کافراوله اسلام څخه وتلی دی .

۲-اثبات :یواځې الله تعالی ته دالوهیت،عبادت اوحاکمیت ثابتول دي،دمکې بت پالوپه الله تعالی باوردرلود؛مګردهغه جل جلاله دعبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړولو؛نوپه همدې اساس یې قران عظیم الشان کافران بولي [4]

---

[1] ... سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۲۵دار الکتاب العربي بیروت لبنان
[2] ابن منظور،محمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۵۱۵ مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[3] الاشقر سلیمان (ب ت) العقیدة في الله ص ۱۵۷مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[4] جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۹۲بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحیدموخه: دتوحید هدف یواځې الله تعالی ته بندګي اوپه همده اعتماد اوبروسه ده،له یوچاسره دوستي اودښمني اوهرعمل دده درضاءلپاره سرته رسول دي، هریونیک عمل چې اساس یې توحید نه وي؛دالله تعالی په نیزد ارزښت نه لري

دتوحیدحکم: زده کړه یې په هرمسلمان عیني فریضه ده ؛البته په باسواده طبقه په تفصیلي اوپه عوامو خلکوپه اجمالی توګه.[1]

دتوحیداهمیت: دانسانانو اوپیریانودپیدایښت هدف اوپه اسلامی دعوت کې لومړی مقام لري.دنېکو اعمالودقبول .دګناهونودبخښلواوپه قیامت کې دشفاعت لپاره اساسي شرط دی.په قبرکې ترهرڅه دمخه دتوحید پوښتنه کېږي

دتوحیدشرطونه

- علم اوپوهه :مومن مسلمان بایدپه علمي اواګاهانه ډول په الله تعالی باوري وي ایمان یې باید په کورکورانه او جاهلانه توګه ونه اوسي .
- یقین :په دې توګه چې دزړه دتل څخه کلک باورولري اوپه رګ رګ کې یې دغې عقیدې ځای نیولی وي
- قبول اومنل :څیني خلک علم لري ؛مګردالله تعالی داوامرومنلو ته تیارنه وي توحیدله مؤمن مسلمان څخه بشپړه تسلیمي غواړي .
- اخلاص په دې ډول چې ریاءته په کې ځای نه وي اوپه بشپړاخلاص سره یې دغه عقیده منلې وي
- محبت په داسې توګه چې ایمان ته یې نسبت دمیني اومحبت پربنسټ وي[2]

دتوحیدډولونه

توحیدګې ډولونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو:

- دربوبیت توحید
- دالوهیت توحید
- داسماؤاوصفاتوتوحید

دتوحیددغه اصول په دغه ایات کریمه کې یوځای ذکرشوي دي ﴿ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ د ربوبیت توحیددایات کریمه په دغه برخه

[1] [illegible] اسلامي مقالات ص ۱۲۵ مکتبة الهادی دهکی نعلبندی پشاور پاکستان

[2] [illegible] ۱۹۶۱ [illegible] ص ۱۰ دمشق سوریة

(c) ketabton.com: The Digital Library

(رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا)اوددالوهيت توحيديي په (فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦ)اوداسماؤاوصفاتوتوحيديي په (هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا)كې ذكر شوى دى مطلب داچې په اسماؤاوصفاتوكي سارى نه لري[1]

۱-دربو بيت توحيد

په خالقيت مالكيت اوتدبيركې دالله تعالي يواځې گرځول اوپردې ټينگ باوردرلودل ،چې دالله جل جلاله نه پرته په دې كايناتوكې نه خالق،نه مالک اونه مدبرشته

الف-دربو بيت په توحيد كې دشرک نښې

عرب قوم،يهودو،مجوسو (اورپالونكو)اونصرانيانو الله تعالى دكايناتودخالق،مالک،مدبر،رازق اوفرياداورېدونكي په توگه منلو؛يواځې دالوهيت په توحيدكې په شريک نيولواخته ؤاوس مهال په اسلامي امت كې دربوبيت په توحيدكې دشرک نښې په لاندې توگه دي:

- ډېرجاهل اوناپوه مسلمانان پردې معتقد دي چې په نړى كې ځينې نېک خلک په كايناتو كې تصرف كوي دوى دصالحانو يودفترلري چې له همدې ځخه اوامرصادرېږي اودخلكودكاميابى اوناكامى پرېكړې كوي .
- ډېرى ناپوهان پردې باورلري،چې داولياؤاوصالحانو روحونه ددوى ترمړينې وروسته تصرف كوي،ناروغانوته روغتيابخښي اوخلكوته اولادونه وركوي.همدغه باطل فكرډېرجاهلان په قبرپالنې اخته كړي دي.
- له پېريانووېره اوورته فريادونه كول اوهغوى ته نذرونه وړاندې كول.
- دالله تعالى دطاعت پرخلاف دځينو خلكواطاعت اوپردې باوردرلودل چې دوى په پټ اوښكاره پوهېږي
- نامسلمانوحاكمانوته بشپړه تسليمي اودزړه په مينه دهغوى دقوانينو منل همدغه دربوبيت په توحيدكې دشرک يوڅونښې دي چې سترلامل يې له دين نه لېرې والى اوپه قران كريم اونبوي سنتوجهل اوناپوهي ده[2]

۲-دالوهيت توحيد

په عبادت،بندگى اوحاكميت كې دالله تعالى يواځې كول اودالله جل جلاله نه پرته دنورو معبودانوله بندگى ځخه ځان ساتل دالوهيت توحيددى[3]

---

۱. قرطبي (ب ت)الجامع لاحكام القران ج ۱ ص ۱۵ بيروت لبنان
۲. ابن تيميه(۱۹٦۲)رسالة العبودية ص ۱۴۸دمشق سورية
۳. قرطبي (ب ت)الجامع لاحكام القران ص ۲۱بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-دالوهيت دتوحيدغوښتنه

دالوهيت دتوحيد غوښتنه دالله عبادت اوبند گيده،عبادت جامع اوهراړخيزلفظ دی تولوهغواعمالواووييناءوته شامليږي چې الله تعالى پرې خوشاليږي

ب-دعبادت ډولونه

- قلبي عبادت؛لكه ويره،هيله،مينه،توكل،انابت(رجوع)استقامت،محبت
- دژبي عبادت؛لكه تسبيح،تكبير،تهليل،ثناءوستاينه اودعاء
- داندامونوعبادت؛لكه لمونځ،روژه،زكات،حج،نذر،جهاد،صله رحمي،په نېكى امراودبدوچارو مخنيوى،دالله جل جلاله اوبندگانو دحقوقوساتنه اودهغه دبشپړقانون حاكميت.دالوهيت توحيدداالله تعالى حق دى،داځكه چې الله تعالى خالق،رازق،مالک اوحاكم دى؛البته عبادت دري تركيبي اجزاء لري محبت،اطاعت،تعظيم.دزياتروتش په نامه مسلمانانوالله تعالى سره پېژندگلوى نشته؛ نوزيات خلک په بغاوت اوسركشى اخته دي يواځې لاس په نامه ږدي اودعبادت شكل اوصورت جوړوي؛مثال يې هغه نوكر ته ورته دی چې خپل بادارته تشه سلامي كوي؛مگرامرمنلو ته تيارنه وي[1]

ج-دالوهيت په توحيد كې دشرک اثا راو نښې

په اسلامي امت كې اوس مهال دالوهيت په توحيدكې دشرک اثاراونښې په لاندې توگه دي:

- دالله تعالى داسماؤاوصفاتو څخه انكاركول اوپه تعطيل اوتشبيه باوردرلودل.
- دبل چا په ربوبيت اوالوهيت باور،داسماني كتاب اوپېغمبرتوهين.
- په بل قانون پرېكړه اوپه بل نظام خوښي او اسلامي قانون ته دفرسوده خطاب كول.
- دغيرالله څخه ويره اودالله تعالى دطاعت پرخلاف يې اوامرو ته غاړه ايښودل.
- له الله تعالى نه پرته بل چاته هيلې اواميدونه درلودل،بل چاته عاجزي كول.
- غيرالله ته ركوع اوسجده دقبرونو پروړاندې قرباني،دزيا رت په نوم نذر.

دغه چارې په ښرگندډول په قبرپرستوقومونوكې په خپلوسترگووينوچې خپل مذهبي مشران دمعبودپه حيث مني دخيراوشرواكمن يې گڼي اوپه پښوكې يې پرېوځي[2]

داسماؤاوصفاتوتوحيد

۱-لنډمفهوم يې :په دې خبره ټينگ باوردرلودل چې الله تعالى دكمال دټولو صفاتو ښښتن اودټولوعيبونوڅخه پاک دی هغه صفتونه چې الله تعالى خپل ځان ته ثابت گرځولي اوپه قران كريم اونبوي سنتوكې ذكرشوي، دالفاظواومعنى گانوله تحريف،تعطيل ،نفى اودكيفيت د تحديداودمخلوقاتوله صفاتوسره له تشبيه نه پرته يې منل دي[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص۸ بيروت لبنان
[2] -الجزايري ابوبكر .العقايد الاسلامي ص ۲۰
[3] - سيد سابق(۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۵۰ دار الكتاب العربي بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-شرطونه يې: دمخلوق دصفاتوله مشابهت نه پرته دالهي صفاتو منل ،دالله تعالی دذات په څېرهېڅ ذات اونه يې دنوم په شان هېڅ نوم اونه يې دافعالو اوصفاتوپه شان افعال اوصفات شته دالله تعالی اودمخلوق دصفاتوت منځ يواځې لفظي اشتراک دی ذات يې ازلي اوصفات يې ازلي دي

- موږ ته لازمه ده چې الله تعالی ته هغه اسماء اوصفات ثابت کړو ،چې په قران کريم اونبوي سنتوکې يې يا دونه شوې ده ؛نو پردې اساس دالهی صفاتواواسماؤدثبوت بنسټ وحی ده. دالله تعالی له مخلوقاتوسره دالله جل جلاله دصفاتو په مشابه ګرځولو،په قران اوسنتودثابتوصفاتوڅخه په انکا راوپه تشبيه اوتمثيل باور درلودلو سره يو شخص کافر ګرځي

- دالله تعالی په منصوصي اسماؤاوصفاتو دکيفيت اوحقيقت له معلومولو پرته يقين درلودل ؛مثلا په عرش داستواء په باره کې دپخوانيوعلماؤمسلک داؤچې استواء معلو مه ده کيفيت يې مجهول دی ايمان پرې واجب دی اوپوښتنه يې بدعت ده .

- د الله تعالي نومونه يوازې په نهه نوي نومونو کې منحصر نه دي په رواياتو کې د نورو نومونه ذکر هم شته. دالله ذات کامل اوصفا ت يې کامل دي، څنګه يې چې دشان سره مناسب وي. دالله تعالی صفات به له تشبيه ،تعطيل ،تکيف، بدلون اوتاويل څخه پرته منئ[1]

دويم بحث

دالله تعالی دصفاتو ډولونه

دالله تعالی صفات په دووبرخو وېشل شوي دي

۱: ثبوتي ۲ : سلبي

لومړی- ثبوتي صــفات : هغه دي چې الله تعالی ته ثابت دي،چې څوک يې الله تعالی ته په ثبوت باوري نه وي مومن نه ګڼل کيږي.

ډولو نه يې: دالله تعالی ثبوتي صفات درې برخوته وېشل کيږي

۱ - ذاتي صفات : چې له ازل نه ترابده الله تعالی پورې لازم اونه جلاکېدونکي دي لکه علم ،حيات ،قدرت، سمع ،بصر ،مخ ،کلام ،ملک ،قدم ،عظمت ،غناء ،رحمت ،حکمت، اراده ، قدرت اوداسې نور..

دځينو ذاتي صفا تو شرحه

۱- قـدرت : الله تعـالی قادر اوتواناذات دی اودهېڅ يوکار دکولو څخه ناتوانه نه دی موجوده نړی ددومره عظمت سره دهغه دستراولوی قدرت نښه ده، دهغه بې اندازې قوت دومره دی چې هروخت وغواړي اراده وکړي کولی شي ،ټول موجودات ختم اوبيايې پيداکړي،په اسمانونو ،شپې ،ورځې ،لمر اوسپوږمی، ژوند اومرګ کې لږسوچ اوفکرموږدالله تعالی سترقدرت ته متو جه کوي.

۲- اراده : الله تعالی چې څنګه وغواړي ،دخپلې غوښتنې سره سم په نړی کې تصرف کوي دلته دکايناتو په ذره ذره الهي اراده حاکمه ده.

---

[1] - نعيم ياسين(ب ت) الايمان ارکانه حقيقته نواقضه مکتبة الرسالة الحديثه عمان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ - علم:الله تعالی په هرشي عالم دی ،برابر ه خبره ده که هغه له ماضي،حال اومستقبل سره اړیکه ونیسي. دالله په سپېڅلي ذات کې جهل اوناپو هي ځای نه لري دهغه پو هه په زمان اومکان پورې مقیده نه ده؛ بلکې دټولو شیانو په جزئیاتو اوکلیاتو عالم دی ،موجوده نړی یې په ځانګړي نظم سره دبې انتهاء علم روښانه دلیل دی .

٤ - ژوند:الله پاک ژوندی اوژوند دهغه ذاتي صـفت دی ،تل ؤ؛ تل دی؛ تل به وي.دحیا ت صـفت بې مطلق دی هېڅوک یې په اصلي حقیقت دنورو صفاتو په شان نه پوهېږي .حقیقت دادی چې دنړی وجود دتلپاتې اوهمېشني ذات نه پرته امکان نه لري .

۵ - کلام:الله تعالی متکلم دی ،څنګه یې چې دشان سره مناسب دی. الله پاک دغه صفت په قران کریم کې خپل ځان ته ثابت کړی دی .

٦-سـمع اوبصر :څرنګه چې الله تعالی اورېدونکی دی، لیدونکی هم دی، لیدل اواورېدل یې هراړخیزاوشامل دي څنګه یې چې له شان سره منا سب دي؛ زموږ پرې په غیبوایمان دی [۱]

۲-فعلي صفات

فعلي صـفات هغه دي چې الله تعالی یې دخپلې خوښې سره سم سرته رسوي لکه قدرت،استواء،نزول،تلل،خنداوخوشالی تدبیر، غضب،رزق،ژوندي کول اومړه کول،عزت اوذلت لازمه ده چې دهغې دمعنی په نظر کې نیولوسره چې دالله تعالی دشان سره مناسب دي ایمان ولرو.

ډولونه یې

اودابیاپه دوه قسمه دي

- **فعلي متعدي**: لکه په چارحمت اومهرباني کول ، روزي ورکول
- **فعلي غیرمتعدي**: لکه کوزېدل ، تلل اوراتلل .

دویم-سلبي صفات

سلبي صفات هغو صفاتو ته ویل کېږي ،چې الله عزوجل ته ثابت نه دي ثبوت یې دکفر لامل ګرځي،لکه ړوندوالی،کوڼ والی ،جهل اوناپوهي،لوږه اوتنده، فساد،بخل ناتواني ،رنځ اوتکلیف،اوداسې نور..

دسلبي صفاتوډولونه

دالله تعالی سلبي صفتونه هم په دوه ډوله دي .

- دالله تعالی دذات څخه جلا سلبي صفت لکه الله تعالی دذات څخه داولادنفی کول .
- دالله تعالی دذات سره متصل لکه خوب ، مړینه جهل اوناپوهي درواخله ...

[۱] ... سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ٦٠ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ یو لنډ جدول دځینو ثبوتي اوسلبي صفاتو وړاندې کوو

ګڼه	ثبوتي صفات	سلبي صفات
۱	وجود	عدم او نشتوالی
۲	ازلیت	حدوث اونوی رامنځته کېدل
۳	بقاء	فنا
۴	پخپل ذات قایم	بل چاته اړ
۵	وحدانیت	تعدد
٦	علم	جهل
۷	ژوند	مرګ
۸	اورېدل	کوڼ والی
۹	لیدل	ړوندوالی
۱۰	کلام	ګونګ والی
۱۱	حکمت	ناپوهي
۱۲	اصلاح	فساد
۱۳	قدرت	ناتواني
۱۴	سخا	بخل
۱۵	له تکلیف اورنځ نه پاکي	تکلیف او رنځ
۱٦	له خوراک اوڅښاک نه پاکی	خوراک څښاک
۱۷	مور اوپلار نه پاکي اوسپېڅلتیا	مور اوپلار ورته ثابتول
۱۸	مېرمن څخه سپېڅلتیا	دمېرمن ثبوت
۱۹	زوی او لورنه پاکي	داولادثبوت
۲۰	له شریک نه پاکوالی	دشریک ثابتول
۲۱	دقهري شفاعت نه ثبوت	دقهري شفاعت ثابتول
۲۲	عزت	ذلت
۲۳	نه ستوماني	ستوماني
۲۴	ژوند	مړینه
۲۵	عدل	ظلم
۲٦	قدرت	بې واکي
۲۷	دسیال نه شتون	دسیال شتون
۲۸	دمکان اوزمان داحتواء څخه پاکوالی	مکان اوزمان ورته ثابتول

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحيد مراتب

خينو پوهانو په دغه مسئله کې تفصيلي بحث کړی اوتوحيديې په لاندې مراتبو وېشلی دی:

۱ – دذات توحيد :معناداچې الله تعالی په خپل ذات کې بې ساری اوبې سياله دی .داخلاص په سورة کې دتوحيد ددغې برخې بشپړه څرګندونه شوې ده.

۲ – دصفاتو توحيد : معنی داچې الله تعالی دکمال اوجمال ،دعلم ،قدرت اوتلپاتې ژوند په صفاتو متصف دی اوپه دې کې ورسره هېڅوک شريک نه دي .

۳ – دخالقيت توحيد :معناداچې په ټولوکايناتوکې دالله تعالی نه پرته بل څوک دکايناتو موجداوخالق نشته، دغه حقيقت په عقلي دلايلو استواردی

۴ : دربوبيت توحيد :معنی داچې خيراوشراودټولوکايناتوتدبيريوازې دالله تعالی په لاس کې دی. په دې کارکې ورسره هېڅوک شريک نه دي .

۵ - دحا کميت توحيد :معنی داچې تشريعي حاکميت يوازې الله تعالی ته ثابت دی ،دانسان په ارادې برخه کې دښواوبدولاربنود،دخيراوشر ،دحلا لواوحراموواکمن الله تعالی دی په دې کارکې ورسره هېڅوک شريک نه دي .

٦ – دتشريع توحيد :معنی داچې هېڅوک په اسلامي ټولنه کې دازادتقنين صلاحيت نه لري ،قوانين به داسلامي شريعت په رڼاکې جوړيږي .

۷ – داطاعت توحيد :معنی داچې دلته به دالله تعالی حکم په حاکم اومحکوم ،په امراومامور،په شتمن او نيستمن ،په ټولوبه يوشان جاري وي دمشرانواوامربه هلته دمنلو وړ وي چې دالهي قانون سره سمون ولري .

۸– په عبادت کې توحيد :له دې څخه مطلب دادی چې محبت ،اطاعت ،بندګي اوتعظيم به يواځې الله تعالی ته کيږي. په دې حق کې ورسره هېڅوک شريک نه دي.

په بشري ژونددتوحيددکليمې اغيزې

- په دغې سپېڅلې کلمې باوري انسان هېڅکله دتنګ نظر څښتن نه وي هغه په يو داسې ذات يقين لري چې دځمکې او اسمان څښتن او د ټولې نړۍ پالونکی دی له دې نه وروسته دکايناتوهېڅ شی ده ته پردی نه ښکاري ؛بلکې ټول کاينات دخپل څښتن ملکيت بولي .
- دغه کليمه په انسان کې عزت او سرلوړي رامنځته کوي . ددې سپېڅلې کلمې ويونکی پردې پوهيږي ،چې يواځې الله تعالی دټولو ځواکونو څښتن دی او له هغه پرته هېڅوک ګټه رسونکی نشته. مرګ او ژوند،عزت اوذلت دده په واک کې دي په دغه صورت کې دهغه غاړه او سر دمخلوق پروړاندې نه ټيټيږي او نه له چا نه مرسته غواړي په زړه کې يې يواځې دالله تعالی لويي وي .
- له عزت نفس سره دغه کليمه په انسان کې عاجزي پيداکوي ،هغه هېڅکله مغرور اوکبرجن نه وي ،ځواک ،پيسې مال ،دولت او منصب دده په زړه کې لويي او غرور نه شي پيداکولی البته له کفر او شرک سره کبر اوغرور مل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددې کليمې ويونکی پاک نفسه او سپېڅلی انسان وي، هغه په عادل او واکمن ذات باوري وي .دده په مقابل کې مشرکان،ملحدين او کافران،چټل،خبيث او ځناور صفته شخصيتونه وي ،چې دانسان له مرينې لذت اخلي. ټول غم او فکر يې دمادي لذتونو او خوندونو لاسته راوړل او دانسانانو تباه کول وي.
- ددې کليمې ويونکی هېڅکله نا اميده اوزړه ماتی نه وي .تل خپل رب ته هيله من وي .که ددنيا دخلکو ټولې دروازې بندې او دټولو اسبابو رسی وشلېږي، بيا هم دالله تعالی له مرستې او ملاتړ څخه نا اميده نه وي ؛البته دغه دزړه ډاډ او سکون دتوحيد دعقيدې له پيروانو څخه پرته بل چاته نه په برخه کېږي.لادينه وګړي ډېر ژر ناهيلي او په ځان وژنه لاس پورې کوي.
- په دې کليمې باوري انسان دعزم،حوصلې،صبر او توکل څښتن وي او پردې يې ټينګ يقين وي، چې دده ترشا دځمکې او اسمان دڅښتن قوت دی.دغه تصور په ده کې دغره په شان استقامت او کلکوالی رامنځته کوي .که دنړی ټولې ستونزې او غمونه پرې اموارشي له خپل عزم او تصميم څخه لاس نه اخلي.
- دغه کليمه له انسان څخه اتل جوړوي ،ديو شخص دبې زړه توب لپاره دوه شيان دي ؛لومړی دځان مال اواولادمينه ؛دويم له الله نه پرته دبل وژونکي تصـو،دلا اله الاالله باوردغه دواړه شـيان له زړه څخه وباسي.
- دلا اله الاالله عقيده په انسان کې قناعت رامينځته کوي دحرص،کينې او حسد ناوړه احساسات يې له زړه څخه لېرې کوي. هغه نېک انســان اونوروته ګټه رســونکی وي .دده په مقابل کې مشرکان اودهريان دنورودبري په رخه اوحسـدکې ځان وژني اودهغوی په راپرزولو کې له هېڅ رنګ بدتدبيرڅخه لاس نه اخلي.
- ددغې عقيدې څښتن دالهي قانون پابند وي او پردې يې يقين وي چې الله تعالی په هر يوه پټ او ښکاره شي عالم اوخبردارد‌ی. هېڅکله هم په ناروا لارو چارو لاس نه پورې کوي.همدغه سپېڅلې کليمه داسلام اساس او تاداؤ دی .ددې کليمې دباورله ړنګېدلو وروسته داسلام هېڅ شی نه پاتې کېږي داسلام ټول نظام پرهمدغه بنسټ ولاړدی.[1]

[1] درحماني محمد شريف ژباړه .داسلام اساسي ښوونې ۵۰مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروګمراه ډلو باورونه اوپه ملایکو ایمان

پیلیزه

دیونان فلاسفه اوپه اسلامي امت کې ځنې ګمراه ډلې دالله تعالی دصفاتوڅخه انکارکوي دوی دوم، ناپوهان دي چې دیوخالق په وجوداعتراف کوي ؛مګرهغه له صفاتوڅخه خالي بولي لکه علم ، قدرت ، سمع ، بصر ، اراده اوداسې نور... داسې خالق چې له مخلوق څخه په ټیټه مرتبه کې قرار ولري ځنګه د(اله) په توګه ومنل شي ، بل لورته ځنې ګمراهان الله تعالی ته جسم ، سترګې ، غوږونه ، ژبه اونورحواس ثابتوي

لومړی بحث

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروګمراه ډلو باورونه

نعیم بن حمادرحمة الله علیه فرمايي څوک چې الله تعالی له مخلوقاتوسره مشابه وګرځوي نوهغه کافروګرځېداوڅوک چې دالله تعالی له صفاتوڅخه منکرشو ؛نوکافروګرځېدقران عظیم الشان يې په ډاګه اعلانوي ﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴿١١﴾ ﴾ الشوری ژباړه:دکائناتو هیڅ شی هغه ته ورته څېرمه نشته ، هغه دهرڅه اوریدونکی اولیدونکی دی ،

نصرانیانوعیسی علیه السلام اوبت پالوخپل بوتان له الله تعالی سره یوشان وبلل همدارنګه دخالق مشابه ګرزول دمخلوق سره لکه دیهودیانوپه شان چې الله تعالی ته فقر ، عجز ، اوپښېماني ثابتوي[1]

امام ابوحنیفة رحمة الله علیه فرمايي : الله تعالی دمخلوق سره مشابه نه دی اونه مخلوق دالله تعالی سره مشابهت لري بیاورپسې زیاتوي چې دالله تعالی صفات نه دمخلوقاتودصفاتوپه شان دي دالله تعالی علم اوقدرت اولیدل زموږدلیدلوپه شان نه دي دهغه ذات اوصفات دواړه کامل اولامثال اوکیفیت يې مونږته معلوم نه دی زموږپرې په غیبوایمان دی .[2]

دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تګلاره

اهل سنت والجماعت دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه هکله لاندې اراء اونظریات لري .

- دالله تعالی ټول نومونه حسنی (ښایسته)دي دهغه په نومونوکې (الله)ذاتي اونوريې صفتي دي .
- دالله تعالی نومونه اوصفات توقیفي (دوحی) پربنسټ ثابت دي
- دالله تعالی ټول صفتي نومونه کامل اوله هرې نیمګړتیاڅخه خالي دي دالله تعالی صفتي

[1] شرح اعتقاداهل السنة والجماعة ۲ ـ ټوک ۵۳۲ مخ
[2] دوکتورخمیس محمدابن عبدالرحمن : التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ج ۱ص ۲۲۴

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه ډېرزيات دي دالله تعالى ثبوتي صفات دمدحې اوکمال صفات چې هرڅومره ډېروي دالله تعالى په لوړتيااوعظمت دلالت کوي دالله تعالى دصفاتوظاهرمورته معلوم دی ؛مگرکيفيت يې مورته مجهول اونامعلوم دی . دالله تعالى دذات اوصفاتوترمنځ اړيکه دلزوم اويوتربل دپيوستون اونه بيلتون دی

دويم بحث

دايمان داساساتو دويم رکن په ملايکو ايمان

پيليزه

ملايکې دالله تعالى فرمان منونکې لښکرې دي، له نورڅخه پيدا زموږ له نظره پناه ،نه نارينه اونه ښځينه ، نه څه خوري ،نه څه ښځې په بېلابېلو چارو مقررې دي چې کوم کارورته سپارل شوی هغه سرته رسوي .هروخت په تسبيح لګيادي، شپه اوورځ دالله تعالى پاکي بيانوي.هروخت دالله تعالى څخه په وېره کې دي دملايکو صحيح حساب الله تعالى ته معلوم دی.مشهورې مقربې ملايکې څلوردي دلته هرڅه دالله تعالى په امرملايکو په وسيله ترسره کېږي په ملايکو ايمان دقران عظيم الشان اونبوي سنتو په لارښوونوکې دايمان د امورو دجملې څخه دی دپېژندنې يواځېنی لارېې وحی ده، پردې اساس ترهرڅه دمخه دعلم سرچينې دقران عظيم الشان په رڼاکې ترڅېړنې لاندې نيسو:

۱-دعلم دپيدايښت لار

الله تعالى دانسان فطرت دتفکر پر اساس جو ړکړی ، علو مواو پوهنو ته درسېد لوو ړ تيا يې وربخښلې، همدغه څواک دی چې انسان له نورو حيو اناتو څخه جلاکوي .

۲-دعلم مفهوم

هرکله چې انسان دحسي_ غړو په وسيله دځا رجي نړۍ سره اړيکه ټينګه کړي ،ده ته يو حالت په برخه کېږي ،چې مخکې يې نه درلود،دمثال په توګه مو ږ يو شخص وينواو مخکې مو ليد لی نه ؤ داسې احساس کوو چې په مو ږ کې يو نوی شی رامينځته شوی چې مخکې مو نه درلود. هرکله چې دهغه شخص تصوير زمو ږ په ذهن کې نه ؤاوس دهغه تصوير په ذهن کې له ځان سره لرو؛ دې ته علم ويل کېږي دقران کريم په رڼا کې علم شپږ سرچينې لري :

۱: **حس او تجر به** :قران عظيم الشان حس او تجر به دعلم دلا سته راوړلو دوسيلې په عنوان يادوي؛ هلته چې فرمايي :﴿ أَفَلَمْ يَنظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴾(٦) ق ژباړه:ښسه نو دوی هېڅکله دځان له پاسه اسمان ته ندي کتلي ؟ په څه ډول موږهغه جوړ او سينګارکړ اوپه هغه کې هيڅ درزنشته .

دغه ايات دتو حيد په مسأله بحث کوي همدغه دبر هان نظم ارزښتنا که دليل دی انسان ته وايي :ستر ګې دې پرانيزه .دکاينا تو په هره ذره کې به دالله جل جلا له دعجا يباتو نښې په خپلو سترګوووينې. پردې اساس ټول ساينس په حس او تجربې بناء دی ساينس دکايناتوپو هې ته وايي ؛نو ټول کاينا ت دالله جل جلا له دمعرفت ډګرکښل کېږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- عقل : دقران عظیم الشان په رڼا کې عقل دعلم دلا سته راوړلو دویمه سر چینه ده.هلته چې فر مايي ﴿وَٱللَّهُ أَخۡرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ۝٧٨﴾ النحل ژباړه: الله تاسې ستاسې د میندو له ګیډو نه په داسې حالت کې راوایستلئ چې تاسې په هیڅ نه پوهیدلئ. هغه تاسې ته غوږونه درکړل، سترګې یې درکړې، او فکر من زړونه یې درکړل. ددې لپاره چې تاسې شکرویستونکي شئ.

په دغه ایات کریمه کې دعلم دوسایلو یادونه شوې، چې لو مړی یې سامعه (داوریدلو) قوه ده چې په هغې سره نقلي علوم اورودویمه باصر ه(دلیدلو) ځواک چې دهغې په وسیله حسي نړۍ ګورواوپه پای کې عاقله قوه چې په فؤاد سره یې تعبیر شوی. په هغې سره له حس نه وراخوا نړ ۍ درک کولی شو.

۳- تاریخ او تاریخي اثار :قران کریم تاریخي مسایل مطر ح کوي ،دتېروملتونوحالات په ډېر دقیق صورت په کې وړاندې شوي .دهغوی دژوند رو ښا نه او تیارې بر خې اودهغې نتا یج دعبرت ددرس په بڼه بیانوي ؛همدارنګه دتېروقومو نو داښا رو یـادونـه کوي .دهغو ی دپرمختـګ او زوال اســبـاب ذکر کو ي،ترڅو راتلونکي نسلو نه ورڅخه پندواخلي.

۴- فطرت او پټ شعور : دعلم ځلو رمه سرچینه قران عظیم الشـان فطر ت او پټ احسـاس راښـيي .انسان چې کله درشـــد تر پړاوه ورســـېږ ي یو لړحقا یق له زده کړې پر ته پخپله تر لاســـه کوي؛لکه مینه ،محبت ،جنسي غریزه ،خوراک،څښاک،یخني اوګرمي اوداالله جل جلا له معرفت .

۵- مکا شـفه او شـهو د :مو جودات په دووبر خو وېشل شوي :یو حسي نړۍ او بله دغیبودنیا. ځیني وخت الله تعالی خپلوخاصـو بندګانو ته یو ځانګړی ځواک وربخښي ،چې په هغې سره دغیبو نړۍ ګوري. رسول الله صــلی الله علیه وســـلم ته دمعراج په شــپه دجنتونو اودوزخونو . دســـد رة المنتهی او پورته غیبي نړۍ دننداري ښودنه شوې وه.

۶- اســما ني وحی: دقرا نکریم په رڼاکې دعلم وروســتنۍ سر چینه دوحی اســما ني پیغا م دی قران عظیم الشـان دغه مطلب ته داشـاري په تر خ کې فرمايي﴿ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِ ۝٣٩﴾ الإسراء: ژباړه دا هغه د حکمت خبرې دي، چې ستا رب تا ته وحی کړې دي

دسمعیاتو دپېژند نې او پر هغو دایمان لپاره مهم قران عظیم الشان اونبوي سنت دي[۱]

ملا یکې داسلام په رڼا کې

په ملا یکو ایمان داسلامي عقیدې دارکانو او بنسټونو له جملې څخه دی انکار ورڅخه څرګند کفر ګڼل کیږي[۲]

[۱] [illegible] ۱۳ انشارات رسالت کابل افغانستان
[۲] [illegible] ۲۲۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-په ملايكو دايمان مفهوم

ددوی په وجود ټينګ باور چې دوی عزتمند مخلوق دی ،الله تعالی دخپل عبادت او بندګۍ اودچار دسرته رسولو لپاره پيداکړي دي[۱]

۲-په لغت کې

ملايک دملک جمع ده دلام او ميم په فتحې سره دالوکة څخه اخيستل شوي ،الوکة رسالت ته وايي ،دوی هم الهي پيغامونه پيغمبرانوته له ځان سره راوړي اويا خومضبوط اوقوي مخلوق ته ويل کېږي.

۳-په شرعي اصطلاح کې

ملايکې له يولړغيبي ،نا محسوسو نوراني مخلوقاتو څخه عبارت دي چې له حيواني تما يلاتوڅخه پاکې دي په بېلا بېلو شکلونو ځان بد لولی شي، داستو ګنې ځای يې اسمانو نه دي دالله تعالی دسپېڅلي ذات نه پرته يې حقيقت هېڅا ته معلو م نه دی.

۴-په ملا يکو دايمان دلا يل

دملايکو وجود يوثا بت حقيقت دی او دلايل يې له شمېره وتلي دي. مو ږ ورته په لنډ ه تو ګه کتنه کوو:

لومړی قران عظيم الشـان: الله تعالی په خپل سـپېڅلي کلا م کې دملا يکو دپيدا ينبـت په هکله مو ږ ته خبر راکړی

دويم نبوي سـنت: ټولو پيغمبر انو دملا يکوپه باره کې خبر ورکړی ،پيغمبر صـلی الله عليه وسـلم هم په ملايکو ايمـان دايمان رکن بللی دی پخپله دالله سـپېڅلی کلا م(قران عظيم الشـان) هم دملا يکو داثارو دجملې څخه دی دالله جل جلاله او نبي صلی الله عليه وسلم ترمنځ واسطه جبريل ؤ[۲]

۵-دپيدايښت ماده يې

مکلف مخلوقات چې عقل ورکړل شوی په درې ډوله دي :

- ملايک چې له نور څخه پيداکړی شوي دي .
- پېريان چې له ملايکووروسته له اور څخه پيداکړی شوي دي.
- انسان چې له خاورو څخه پيداکړی شوی دی .[۳]

٦- حقيقت اوصفات يې

موږ نه شـوکولی دملايکو حقيقـت معلوم کړو، دعقيـدې په مسـا يلوکې لا زمه ده چې موږ په شرعي څرګندودلايلو اکتفاوکړو، ددوی ځينې صفات په لا ندې دلايلوکې راغلي دي:

- له نورڅخه پيدايښت

۱- همدغه ما خذ ص ۲۴٦

۲- الخميس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية دويم توک ص ۱۰۰۴ دارابن جوزي دمام المملكة العربية السعودية

۳- نعيم ياسين(ب ت) الايمان اركانه حقيقته نواقضه مكتبة الرسالة الحديثه عمان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

- لوی جسمونه
- په بېلابېلو شکلونو ځرګندېدل
- دمتفاوتووزرونو درلودل
- نا اشنا خواک درلودل
- په دوی کې ځینې مقربې ملايکې دي
- ددتولدا وتنا سل اوله ښځینه توب او نارینتوب څخه سپځلتیا
- دالله تعالی پروړاندې د بېلابېلو مرتبودرلودل
- د حسن او جمال صفت درلودل
- د خوراک ،څښاک او ستړيا څخه پاکي اوداستو ګنې ځای يې اسمان دی
- دوی دحیاء څښتنا نې دي
- دوی دنظام څښتنانې دي
- ملايکې ډېرې زياتې دي چې شمېرېې يواځې الله تعالی ته معلوم دی .

۷- خويونه يې

ملايک ډېرښه خويونه لري چې په قرانکريم کې يې ذکرشوی، ځينې يې په لاندې توګه دي

- عزتمند مخلوق دی
- دالله تعالی دحکم عملي کونکي اودګناهونو څخه ځان ساتونکې دي
- حیاناک مخلوق دی
- مؤمنانو ته بخښنه غواړي [۱]

۸- دندې يې

ملايکې په اسمانونواوځمکو مقررې دي په کايناتو کې هرحرکت اوخوځښت دالله تعالی په امردملايکو په وسيله صورت مومي قران عظيم الشان همدغه مطلب داسې بيانوي﴿ فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ أَمۡرٗا ﴿٥﴾ النازعات: ژباړه:بيا (دالهي حکمونوسره سم)دچاروتنظيم کوي

قران کريم اونبوي ســـنت دملايکو په اصـــنافو ډک دي چې په مخلوقاتو مؤظفې اوبېلابېلې چارې سرته رســـوي ،ځينې په غرونو، ځينې په وريځو اوباران، ځينې دښـــځينه ؤپه رحم ،دنطفې په تدبير اودخلقت په ....ال او خواب .دستورو اواسماني سيارو، په لمر،سپوږمی ،عرش اوکرسي ،په جنت اودوزخ هم ملايکې مقررې دي.نوپردې اســاس ملايکې دالله تعالی ســترې لښــکرې اوعزتمند مخلوق دی. مقربې ملايکې جبريل ، ميکائيل، اسرافيل او ملک الموت دی دجبريل دنده پيغمبرانوته وحې راوړل ، دميکائيل دنده

[۱] نعيم ياسين [illegible] الايمان ارکانه حقيقته نواقضه ص ۵۱ مکتبة الرسالة الحديثة عمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بارانونه اونباتات دي ،دملک الموت دنده داارواحو اخيستل اوداسرافيل دنده شپېلى اودنړۍ دموجوده نظم دپای ته رسېدو دخطر دزنگ وهل دي. قران عظيم الشان دملايکودبېلابېلودولونوڅخه ذکر کړی دی[1]

۹- په ملايکو دايمان اغېزې

- دالله جل جلاله په عظمت اورحمت داحساس زيات والی .
- په جهادکې مېړانه، په دې فکرچې ملايکې ورسره ددښمن په مقابل کې يې مرسته کوي.
- دالله عزوجل په اوامرو استقامت اوپردې يقين ،چې په خپلوافعالو اووينا ؤکې يې ملايکې څارې دامن ،دډاډاواطمينان احساس .[2]

پېريان او شيطانان

دپېريانو په وجود يقين هم داسـلامي عقيدې برخه ده پېريان دغيبي شـيانو له جملې څخه دي چې الله تعالی او پيغمبر صلی الله عليه وسلم مؤمنان دهغوی په باورما مورکړي دي .پردې اساس د پېر يانو په وجود يقين لازمي دی ،په دې برخه کې به په لاندې موضوعاتوپه ترتيب سره بحث وکړو:

۱-دجن مفهوم

په لغت کې هغه شي ته ويل کېږ ي چې له حواسو پټ وي په اصطلا ح کې جن دالله تعالی داسې مخلوق دی چې دانسـان اوملک په منځ کې قرار لري اوداختيا رخښتنان دي ،غيرمادي صـورت يې نه ليدل کېږي ،ددې توان لري چې په بل قالب کې دښواوبدواشکالو په بڼه ځان ښکاره کړي[3]

۲-دپېژندلولارې چارې يې

اسـماني وحی يواځينی سرچينه ده چې موږددغو موجوداتو له عالم سره اشـنا کو ي قرانکريم او نبوي احاديـث يې موږتـه څرګنـدوي، چې پېريـان له څه شي پيداشــوي دي؟ ددوی دجلا اوبېلو قبيلوکړنلاره اوددوی دمکلفيت نوعيت څرنګه دی؟.

۳-ددوی دوجود دليل

الف -قران عظيم الشان :په قران کريم کې دجن دلفظ يا دونه(۳۲)ځله په ګڼو سورتونوکې شوې ده. الله تعالی فرمايي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ الذاريات ﴾[4]

ب-نبوي حديث:پيغمبر صـلی الله عليه وسـلم په هډوکو او خر شـنو داسـتنجاء څخه منعه فرمايلي ده او ويلي يې دي ،چې داسـتاسـودپېريانوورونوخوراک دی دمسـلمانانو ټولې ډلې دپېريانو په شـتو ن اعتراف کوي .په همدې توګه عام اهل کتاب دپېريانو په وجود قايل دي[5]

---

[1] -همدغه ماخذ ص ۵۳
[2] -همدغه ماخذ ص ۵۴
[3] -نذير داد محمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۲۵۳انتشارات رسالت کابل افغانستان
[4] -ابن کثير عماد الدين (ب ت) تفسيرالقران العظيم ج٦ ص ۲۹بيروت لبنان
[5] -خطيب محمد احمد(۱۹۹۰م) دراسات فی العقيدة الاسلاميه مکتبه الفلاح اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج:دپیري او ملک ترمنځ فرق: ملایکې نوراني مخلوقات دي، نـه څه خوري، نه څه ښځې او له تول
اوتناسـل څخه سپیڅلې دي. دالله تعالی عبادت کوي، معصـیت ورڅخه نه لیدل کېږي :مګرپیریان ل
اورڅخه پیدا شوي ،خوراک او څښاک کوي ، ښځینه او نارینه لري او تولد اوتناسل لري اوپه معصیت هـ
لاس پورې کوي.[۱]

۳- حقیقت اوصفات یې

دپیریانوحقیقت په قران عظیم الشان کې بیان شوی، موږ به دلته ځینې معلومات راوړوچې ددوی حقیقت
اوصفات روښانه کوي:

- دپیریانودتخلیق ماده داورشعلې دي .
- له انسان نه مخکې پیداشوي دي.
- دلیدلوقابل نه دي .
- دانسان په شان مکلف مخلوق دی .
- دانسان اوحیوان په شکل په بېلابېلو بڼوڅان ځرګند ولی شي.
- دانسان په شان ژوند،مړینه او قیامت لري.
- نارینه او ښځینه ،تولداوتناسل لري .
- شعوراواراده لري اوله دې پرته دېرچا لاک دي شاقه چارې سرته رسولی شي .[۲]
- خوراک کوي .
- مؤمنان ،کافران ،صالح اوفاسدافرادلري.
- دغیبوعلم نه لري.
- انسان ته زیان رسوي [۳]
- پیریان په کنډوالو ،غیرمسکوني ځایونو ،ډېرانونواوچټلوځایونواوښارونوکې اوسېږي زیاتره په

کثیفو، ناولو، ګنهګاراواومجرموانسانانوکښېني اوله پاکو انسانانو سره غرض نه لري [٤]

په پیریانواوشـیطانانوکې دقوت اړخ هم شـته ؛خوقران عظیم الشـان دشـیطان اودشـیطان دپلویانو دسـبـ
اومکرکمزوری بولي.[٥]

۱- سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۳۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان
۲- خطیب محمد احمد (۱۹۹۰م) دراسات فی العقیدة الاسلامیة ص ۱۱۲ مکتبه الفلاح اردن
۳- ناصر داد محمد (بی ت) عقاید اسلامی ص ۲۵۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
٤- عابد حبیب الله (۱۳۹۲ هـ ش) کائنات له ... د قرآن تر ... ص ۱۴۹
٥- سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۲۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابلیس او شیطان

دشیطان په وجود باورهم داسلامي عقیدې برخه ده، داځکه چې شیطان دغیبي اموروله جملې څخه دی، چې الله جلت عظمته اورسول الله صلي الله علیه وسلم موږ دهغه دپېروی څخه منعه کړي یو په قران کریم کې دغه لفظ(۸۸) ځله راغلی دی. دشیطان ،ابلیس اوطاغوت الفا ظ (۱۰۸) ځله راغلي دي. پردې اساس دشیطان په شتون باورلازمی شی دی،په دې لړکې به موږلا ندې مطالب په ترتیب سره ذکرکړو.

۱-دابلیس او شیطان معنی

الف- ابلیس پـه لغـت کې: عربی کلمه ده، له ابلاس څخه اخیستل شـوې معنییې (دالله جل جلا له له رحمته نا امید) سره راغلی البته ابلیس دشیطانانو پلارګنل کېږي .

ب-پـه اصـطلا ح کې: دابلیس اصطلاحي معنی: هغه پېری چې ادم علیه السـلام ته دتعظیم څخه یې انکاروکړاودالله تعالی دلعنت مستحق وګرزېد ،ترقیامته یې ورته مهلت ورکړ اودګمراهی ټول وسا یل یې ورپه برخه کړل [۱]

ج- شیطان په لغت کې: دپېریانواوانسانانوپه هرسرکښ اونا فرمان باند ې یې اطلا ق کېږي .

د-په اصطلاح کې: له سرکښو پېریانو څخه عبارت دی، چې دانسان په بڼه دځرګندېدوتوان لري.

۲ - دتخلیق (پیدایښت) ماده یې

شـیطان دپېر یـانودنسـل څخه دی،له همدې امله دپیدایښـت ماده یې داورلمبه ده .قران عظیم الشـان فرمایي:﴿ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ ﴾الحجرژباړه:اوله هغه نه مخکې موږ پیریان داورله شغلې نه پیدا کړي ول.

۳-دشیطان اصل

څرنګه چې دانسـانانو اصـل ادم علیه السـلام دی.په همد ی توګه دابلیس اصـل هم پېری دی .قران عظیم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترخ کې فرمایي:﴿ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ ﴾ (الکهف) ژباړه: دی دپیریانودجملې څخه و [۲]

لکه څنګه چې ملایک دالله تعالی منونکي لښـکرې دي، دخیر ،نېکۍ اواصـلاح لوري ته بلنه ورکوي؛ همدارنګه شیطانان متمردمخلوق دی، چې خلک دالله تعالی دښمنۍ ،شر، فساداوتباهی ته دعوت کوي. کره وړه یې دملایکودکړووړوسره متضـاددي، دملایکو ماموریت دخلکوترمنځ وحدت، دوسـتي ، محبت یووالی او هدایت دی دشـیطان فعالیتونه سرکشي،، نا فرماني ،اختلاف ، فساد،تباهی او بې لاري ده. همدغه شیاطین دي چې فاسداو ناکاره اعمال خلکو ته ښه ښکاره کوي [۳]

۱- سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۳۹دار الکتاب العربی بیروت لبنان
۲- نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۶۲ انتشارات رسالت کابل افغانستان
۳- سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۴۰ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-دشیطانانوډولونه

لکه څرنګه چې په پیریانوکې شـیطان وي ؛همدارنګه په انســانانوکې هم شـیطانان وي په یو روایت کې راغلي دي: یوځل ابوذرغفاري رضي الله عنه لمو نځ کاوه رسـول الله صـلی الله علیه وسـلم ورته وفرمایل ابوذره ! دانسي ـ او جني شـیطا نانوڅخه پناه غواړه ابوذر رضي الله عنه عرض وکړای دالله رسـوله ! په انسانانوکې هم شـیطانان وي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل هو! همد غه مطلب ته په قران عظیم الشان کې اشاره شوې ﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ ﴿١١٢﴾ ﴾الأنعام:ژباړه: او موږ خو تل همداسې شیطان انسانان او شیطان پیریان د هر پیغمبر دشمنان ګرځولي دي

۵-ددوی ډلې

- مر دة الشیاطین :معنا داچې په کبر، لویې او سرکښي کې او ړداخته ؛نوپردې اساس په ټولو کافرانو دانسي شیطان اطلا ق صحت لري .

طاغوت :زموږ پوهانودطا غوت معنادګمراهی دسرلښکرکړې ده پخپله نه یوازې داچې ګمراه ؛بلکې دګمراهۍاوکفرمشراوقاید.

۶-دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه

- محفوظه ډله چې الله تعالی دشیاطینو له شر څخه ساتلي دي ؛لکه پیغمبران
- هغه ډله چې شیطان یې دګمراهي هڅه کوي لکه مؤ منان.
- د شیطان لاس پوخي انسي شیطانان؛ لکه عام کافران او منافقین[1]

۷:دشیطانانوځانګړتیاوې

شیطانان لاندې ځانګړتیاوې لري:

الف – تخلیقي ځانګړنې یې

۱- له اوره پیدایښت :الله تعالی فرمایي﴿ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ ﴾الحجر: ژباړه او له هغه نه مخکې موږپیریان داورله شغلط نه پیداکړي وو.

۲- په سترګو نه ښکارېدل: قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ﴿٢٧﴾ ﴾الأعراف ژباړه: هغه اود هغه ملګري تاسې له یو داسې ځای نه ویني چې له هغه ځایه تاسونه ویني

۳-قبیح، بد شـکل او ښـکرونه :په منځنیو پېړیوکې نصرـانیانودشـیطان انځورداسـې وړاند ې کاوه :تک تورشخص، لوړې وریخې، ښکرونه ، څیرونکې منګولې ،له خولې څخه وتونکې لمبه او شا ته لکۍ.[2]

---

[1] - انظر عمر سليمان (۲۰۰۷م)عالم الجن والشيطان ص ۸۰ دارالنفایس للنشر والتوزيع اردن
[2] -نذير داد محمد.(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲٦۱ انتشارات رسالت کابل افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب:معنوي ځانګړتیاوې

۱- ځان لوی ګڼل اوکفر:الله تعالی فرمايي ﴿ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ البقرة.ژباړه خوابلیس انکاروکړ، هغه د خپلې لويي په غرورکې اخته اودکافرانو له ډلې څخه شو .

۲-نافرماني : الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ مريم: ژباړه شيطان خو له رحمن څخه سرغړوونکی دی..

۳-لعن اورجم : الله تعالی فرمايي ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ لنحل: ژباړه : نو کله چې ته په قران لوستلو پيل وکړې نوله رټل شوي شيطان نه الله تعالی ته پناه وړه

۴- سرکشي :طغيان او له حدڅخه تجاوزدشيطان په اوصافوکې راځي

۵ - شکست:دحق پروړاندې ناکامي اونابودي دشيطان ځواکونوته تل شکست په برخه وي

۸-دشيطان اهداف اومقا صد

الف- نهايي هدف :دشيطان وروستی هدف دادی چې خلک له جنت څخه محر وم او دوزخ ته يې بو ځي الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ فاطر: ژباړه :په حقيقت کې شيطان ستاسي دښمن دی ؛نوتاسي هم هغه خپل دښمن وګڼئ هغه خپل پيروان خپلې لارې ته ددې لپاره رابولي چې هغوی د دوزخيانوله جملې نه شي .

ب-نيږدې اهداف

- دکفر او شرک په لومه کې دخلکو راګيرول.
- دخلکو هڅو نه ترڅو طاغوت ته پرېکړې يو سي.
- په ګنا هونو کې دخلکو غورزول.
- په بدعاتودخلکواخته کول ،داځکه چې دبد عت زيا ن دين ته رسيږي.
- دخلکودعباداتواوطاعاتو فاسدول اودالله جل جلا له ددين په وړاندې خنډونه ايجادول [1].

---

[1] نابرداد محمد(ب ت) عقايد اسلامي انتشارات ص ۲۶۵ رسالت کابل افغانستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی
په اسماني کتابونو او پیغمبرانو ایمان

سریزه

په اسماني کتابونوایمان دایمان دریم اوپه پیغمبرانوڅلورم رکن دی الله تعالی دبشریت دهدایت اولارښوونې لپاره دتاریخ په بېلابېلو پړاوونوکې ډېرلوی اوواړه کتابونه نازل کړي دي، چې په دې کې الهي قانون اودژوندتېرولوصحیح طریقه بیان شوې وه.الهي استازو(پیغمبرانو) ددې کتابونومفهوم ولسونوته څرګندکړاوپخپله یې عملي نمونه ول. په ټولواسماني کتابونوایمان راوړل ضروري دي ؛څکه چې اصلي مرکزي اومحوري خبره یې یوه وه ،چې هغه دالله تعالی بندګي اوله کفراوشرک څخه ځان ساتل دي؛ مګر اوس مهال له قرا ن نه پرته په اصلي بڼه بل اسماني کتاب شتون نه لري، حقیقت دادی چې کوم صنعتي شرکت له خپلو مصنوعاتو سره خپل استازی او لارښوونکي یادښتونه ونه لېږي، هغه نااهله اود نیمګړې اداري څښتن ګڼل کېږي دیوشرکت لارښووني شاته غورځول اومصنوع دخپل هوس اوخوښې پر بنسټ په کارول ترټولولویه ناپوهي ده.ایا دابه ډېرلوی حماقت نه وي،چې انسان الهي لارښووني شاته وغورځوي،خپل هوی او هوس اودکفارو پیروی پسې ولاړشي ؟

لومړی بحث
په اسماني کتابونوایمان

انسان دژوند په ډګرهراړخیز نظام ته چې په دنیا او اخرت کې یې له نېکبختي سره غاړه غړی او دکمال لوړو پوړیو ته یې ورسوي سخته اړتیا لري، په دې کې بایدښه اوبد، اهداف اواهدافو ته درسېدو لارې چارې ضرورتونه، ستونزې اود حل لارې یې ،مسؤلیتونه اومکلفیتونه په ګوته شوي واوسي .اوس پوښتنه داده چې بشري عقل ددې صلاحیت لري،چې دداسې یو صالح نظام په رامنځته کولو بریالی شي؟ نه هېڅکله [1]

۱-انسان دوه اړخیزموجود:انسان مادی اوروحاني مخلوق دی داسلام سپېڅلی دین دواړه اړخونه موازي پرمخ وړي

۲-قانون ته اړتیاولې؟: انسان ټولنیزمخلوق دی. جلاجلااړتیاوې لري په ځاني توګه خپلې اړتیاوې نه شي پوره کولی انساني استعدادونه اوخواهشات هم مختلف دي دانساني اړتیا ؤاواستعدادونو اختلاف+دامکاناتو کموالی اومحدودیت =اختلاف اودښمني نتیجه:دقانون دشتون لزوم [2]

---

[1] -ابن تیمیه تقي الدین مجموعة الفتاوی (۱۹۶۰م)اول ص ۱۵ توک دمام المملکة العربیة

[2] -سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقوانينو ډولونه

۱- بشري قوانين ۲- الهي قوانين(وحى)

دمقنن صفات

کامل عقل ،بشپړ علم،زړه سوى اوترحم،داشتباه څخه پاکوالى ،دغه صفات دکايناتودخالق نه پرته په بشرکې نه موندل کېږي داځکه چې :[1]

په بشري قوانينوکې

۱-دشخصي غرايزودخالت ۲-دژوندپه ټولوبرخو،نه حاکميت ۳-له سپېڅلتياڅخه نه برخمنتيا۴-سرچينه يې عقل ده.

عقل

انسان عقل لري ؛خو عقل دښواو بدو په پېژندنه کې مستقل نه دى ؛لکه څرنګه چې سترګه له رڼا څخه پرته ليدل نه شي کولى ،په همدې توګه دانسان عقل دوحى له رڼا نه پرته خطا کېږي .له بلې خوادچاعقل؟ عقلونه هم مختلف دي ؛نوټولنه دګډوډى په لوري ځي ؛نوپردې اساس وحې اواسماني کتاب دنړى والو دوحدت اونېکبختي ضامن دى ؛نو اسماني کتاب ته اړتياده.[2]

اسماني کتاب (وحې)

- سرچينه يې دکايناتو څښتن ده.
- دخلکو په زړونو کې ځاى لري .
- دانسان مادي او روحاني لاربښوونې ترپوښښ لاندې نيسي .
- دانسان ددنيا او اخرت دکاميابۍ ضامن دى.
- دانسان بشپړه روزنه کوي اوواقعي کمال ته يې رسوي.
- انسان له تيارو نه درڼاخوا ته راوباسي.
- دبشر ټولو غوښتنو ته مثبت ځواب وايي.
- سراسر حق او باطل ته په کې ځاى نشته .[3]

دکتاب پېژندنه

لغوي معنى : کتاب دمصدرصيغه دمکتوب په معنى سره ده، دپيوستون مفهوم افاده کوي ليکوال اوخياط ته کاتب ويل کېږي؛ ځکه چې هغوى توري اوجامې رايو ځاى کوي فوځي لښکرته هم کتيبه وايي.

اصطلاحي پېژندنه :دتوروخپل مينځي پيوستون ته کتاب ويل کېږي.

---

[1] - رحماني محمد شريف (ب ت) اسلامي سياست پوهنه ص ۱۱۴اصلاح افکار ننګرهار
[2] - سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۴۳ دار الکتاب العربی بيروت لبنان
[3] - طالبي(ب ت) بينش اسلامي ص ۲۷ خيابان داروبخش تهران ايران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- شرعي معنی :کتاب دالهي کلام څخه عبارت دی ،چې په هغه کې هدايت اورڼا وي ،چې دوحی په ترڅ کې دوخت پيغمبرته ليږل کيږي ،ترڅوولسونه رهبري اوددنيا اواخرت بري ته يې ورسوي.[۱]

۳- ډولونه يې:اسـماني کتابونه دوه ډوله دي مدون اوغيرمدون ،مدون څلورلوی کتابونه دي اوغير مدون صحيفې دي

اوس مهال نه صحيفې شته اونه يې ژبه ؛مگرپه اسماني لويوکتابونوکې نن يوازې قران عظيم الشان په خپل اصـلي حالت کې لفظ په لفظ اوحرف په حرف محفوظ پاتې دی اوترقيامته به همداسـې وي داځکه چې دلکونوانسانانوپه سينوکې محفوظ دی[۲]

په نورودرې اسـماني پيغامونو(تورات ، انجيل ،زبور)کې ډېرڅه بدل شـوي ،اصـلي ژبه يې نشته. بې لارې خلکودهغې په تعليماتوکې ډېرې هغه خبرې ورننوېستلې دي چې ددين له اصلي تعليماتوسره اړخ نه لگوي اوډېرې هغه خبرې يې ورڅخه وېسـتلې، چې دهغوی دغوښـتنوخلاف وې .له همدې امله نن دحق دين دپېژندلواوپرهغه دعمل کولوياځنی محفوظه اومستنده ذريعه قران عظيم الشان دی، ترقيامته دټول بشريت لپاره لارښــودپيغام اودنجات يواځينی وسـيلـه گڼلی شي .لـه همـدې کبلـه له هغه نه بې پروايي اودهغه داصـولو ،قوانينواولارښـــوو نوپرخلاف دنوررواصــولواولارښــوونوسره ســم دژوندعياروول گمراهي ،بغاوت اوکفرگڼلی شي.

۴- داړتيا حکمت يې:دانسان لارښوونه: که رهبري شي دکمال لوړو پوړيو ته به ورسېږي اوکه نه دانحطاط او زوال په لاره به درومي اوله څناوروبه بترواوسي.[۳]

۵- دايمان حکم يې :ايمان پرې لازم اوانکارورڅخه کفردی چې په لاندې ټکو کې يې راخلاصه کوو

- په دې خبره ټينگ باورچې الله جل جلاله په خپلوپيغمبرانواسماني پيغامونه نازل کړي دي چې نومونه اوشمېريې يوازې الله تعالی ته معلوم دی .
- په هغو اسماني پيغامونو چې په قران کريم کې يې يادونه شوې ده ؛لکه دابراهيم اوموسی عليه السـلام صـحيفې، تورات، انجيـل اوزبورپـه دې ټولو لـه تحريف اوتبـديل نه دمخه اجمالي ايمان په ژبه اقراراوپرزړه تصديق لرل.
- په قران عظيم الشان مفصل ايمان، په ژبه اقراراوپه زړه تصديق اوپريکړوته يې ځان سپارل اوپردې باوردرلودل ،چې دالله تعالی کلام اووينا ده په محمد صـلی الله عليه وسـلم نازل شـوی ترڅومسـلمانانوته دژونـد قـانون اولـه تيـاروڅخه درڼـاپه لوروبـښـتونکی اوسي،په ده کې داسـمانونواوځمکودپيداښـت اودتېروملتونواوقومونودپرمختگ اوزوال کيسعقيدې ،حلالواوحرامو ،ادابو ،اخلاقو ،عباداتواومعاملاتو ،کورني

---

۱. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقيدة الاسلامية ص۲۶واسسهادارالقلم دمشق
۲. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقيدة الاسلامية واسسهادارالقلم دمشق
۳. حيم ميم (۱۳۲۱هد ش)اشنايی بافرهنگ اسلامي ص۱۰۲تهران ايران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظام،اقتصاد،سیاست اوحکومت ،شوری،عدل اوانصاف ،جنایي سزاګانو،جنګ اوسولې اونورې والوړیکوپه هکله احکام اوقوانین بیان شوي دي.[۱]

۶- دایمان دلایل یې: قران عظیم الشان اونبو ي سنت په اسماني کتابو نود ایمان ستر دلایل دي ؛قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ﴿١٣٦﴾﴾ النساء ژباړه: ای مؤمنانو ! پرالله او پررسول او پر هغه کتاب ایـمان راوړئ چې الله پرخپل پیغمبر نازل کړی دی. او پرهر هغه کتاب چې له دې نه مخکې یې نازل کړیدي.

په همدې توګه دجبر یل په مشهور حدیث کې هم دایمان اساسات بیان شوي دی[۲]

۷- دنزول موخه یې

- دالله تعالی معرفت اوبندګي اود بشریت رهبري.
- له تیارو،ظلم اوجهل څخه د بشریت نجات.
- انسان ته دښه اوبد،مضراوګټور پوهه ورښودل .
- په دنیااو اخرت کې د سوکاله ژوند لورته یې رهبري.
- ددیني عقایدو،عباداتو، نصا یحو ، ادابو، دثواب اوعذاب لارښود.
- دشخړواواختلا فونودحل قانون[۳]

۸- اتفاقي ټکي یې

- د سرچینې یووالی په دې تو ګه چې ټول کتابونه دالله تعالی له خوانازل شوي ؤ
- دهدف وحدت په دې توګه چې دټولواسماني کتابونوموخه دالله تعالی بندګي وه
- اعتقا دي وحدت :اسلامي عقیده دادم علیه السلام نه تردې وخته پورې یوه وه.
- دعباداتو پرځای کول ؛ لکه لمو نځ ، روژه ، زکات ،حج اودنفس تزکیې ته هڅونه.
- ښه اخلاق؛ لکه عفوه ،په کړاؤنوصبر ،له موراوپلارسره احسان ،وفا ، صله رحمي ، میلمه پالنه
- دفساد سره مقا بله برابره خبره ده ،چې اعتقادي فسادوي اوکه اخلاقي.
- جهاد ته هڅونه ،ددین لپاره ځاني اومالي سرښندنه وړاند ې کول
- دعدل ټینګول.[۴]

---

۱. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۵۳۶ دارالقلم دمشق
۲. شنب محمد احمد(۱۹۹۰م)دراسات فی العقیدة الاسلامیة ص ۸۰ دار عمار للنشر عمان
۳. الاشقر سلیمان(ب ت) الرسل والرسالات ص ۲۳۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان
۴. همانه ماخذ ص ۲۳۶

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- دايمان گټې يې

- له فکري او اعتقادي خلل اواشتباه څخه دبشريت ساتنه .
- په سمه اوڅرګنده لاردملتونوروانول .

په قران کريم کې ذکر شوي اسماني کتابونه

هغه کتابونه چې ايمان پرې لازم او په قران کريم کې يې يا دونه شوې عبارت دي له:

۱-صحيفې : په قران عظيم الشان اونبو ي مبارکواحاديثوکې دصحيفو يادونه شوې ده .

۲-تورات : دتورات لفظ عبراني دی دتعليم ،شريعت او قانون په معنی سره دی اوله هغه الهی کتا ب څخه عبارت دی ،چې الله تعالی په موسی عليه السلام نازل کړی ،دقران عظيم الشان په ګڼو ځايونوکې دتورات يادونه شوې.

الف-دتورات لارښووني

- دالهي احکامو،دعباداتو،اخلاقواوحدودومجموعه وه ،چې بني اسرائيل پرې مامورشوي ؤ
- دمحمدصلی الله عليه وسلم دراتلو دزيري ذکراودهغه دځينوصفاتويادونه .
- دوسله والي مبا رزې اودځاني اومالي سرښندنې ذکر.

ب-اوسنی تورات

داهغه تورات نه دی ،چې پرموسی عليه السلام نازل شوی ؛ځکه چې سندي تسلسل نه لري دتورات اصلي نسخه له مينځه تللې اواوه ځله ضايع شوې ده په ده کې باطل عقايددي چې دپيغمبرانودتعليماتوسره سمون نه خوري .[1]

۳ - زبور: زبورليکلی پيغام ته وايي اوله هغه الهی پيغام څخه عبارت دی ،چې په داؤدعليه السلام نازل شوی دقران عظيم الشان په ګڼواياتونوکې دزبورذکرراغلی دی.

۴- انجيل: انجيل يوناني کلمه ده ،دزيري په معنا ده اوله هغه الهي پيغام څخه عبارت ده،چې په عيسی–عليه السلام نازل شوی دقران عظيم الشان په ګڼواياتونوکې دغه مطلب ته اشاره شوې ده.

الف-دانجيل لارښووني

- د عباداتو اواخلاقولارښودؤ .
- نور،هدايت اودتورات تصديق کونکی ؤ.
- دمحمد صلی الله عليه وسلم دراتللوزيری او دځينو صفاتو ذکر په کې ؤ.
- دځا ني او ما لي سر ښند نې لورته تشويق او ترغيب په کې ؤ. [2]

---

[1] حبنكه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقيدة الاسلامية واسسها ص ۵۴۱ دارالقلم دمشق

[2] همدغه ماخذ ص ۵۵۲

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-ترپورته کبد و وروسته: په ژوندی ېنه اسمان ته دعیسی علیه السلام ترپورته کبدلووروسته په انجیل کي بدلون رامنځته شــو تورات ته عهدقدیم انجیلونواودپیغمبرانوپیغامونواووېناوباندې دعهدجدیداطلاق کېږي دعهدجدیدانجیلونه دنصرانیانوپه نېزدڅلوردي:

- انجیل متی
- انجیل لوقا
- ' یل یو حنا
- انجیل مرقس

هلته نورانجیلو نه هم شته ؛لکه انجیل بر نابا اوګني له پامه غورځېد لي نورانجیلو نه

ج-دعدم صحت دلایل یې: موږ به په اجمالي توګه ددغوانجیلونو بطلان او عدم صحت بیان کړو

- دغه نه دعیسی علیه السلام په لاس لیکل شوي دي او نه دوحی په توګه نازل شوي .
- ددوی ترمینځ سل ځایه تکراوتنا قض لیدل کېږي.
- نسبت یې اشخا صوته کېږ ي نه اسماني وحی ته .
- دالله تعالی دذات او پیغمبرانو په هکله په کې ناوړه وینا وې په کې په سترګو ښکاري
- دعقل اونقل پرخلا ف په باطلوافکارواوعقایدومشتمل دي .
- له علمي حقایقوسره یې تکراوتنا قض دی چې ځینوعلماؤورته اشاره کړ ې ده .
- دسیاسي،اجتماعي اواقتصادي مسایلوپه هکله څه نه لري.

د-دتورات او انجیل پیروي:دغه کتابونه محرف دي بدلون په کې رامنځه ته شوی بله داچې دغه کتابونه دخاص وخت اوخاص ملت لپاره راغلي ؤ، داســې مثال لري ؛لکه ســتوري کله چې لمرراوخېژي نوبیادستوروړنا نه وي یهوداونصرانیان ګمراه قومونه دي په هېڅ صورت یې پیروي جوازنه لري[۱]

۵-قران عظیم الشان

قرانکریم داســماني پیغامونووروســتنی کتا ب دی ،چې دپیغمبرانودسردارمحمد صــلی الله علیه وســلم درسالت ستره اوتلپاتې معجزه ګڼل کېږي.

۱-پېژ ندنه یې: قران اعظیم الشــان دالله تعالی هغه معجزکلام دی، چې دمحمد صلی الله علیه وسلم زړه ته دجبریل امین په وسیله راکوزشــوی ،په پاڼوکې لیکل شــوی اوموږته په تواترسره رارسېدلی تلا وت یې عبادت اودرسول الله صلی علیه وسلم درسالت ستره تلپا تې معجزه ده په عربی ژبه دمسلمانانولپاره دژوند بشپړقانون دی ،نه نثردی اونه شعر ؛ بلکی ځا نګړی شان لري اوپه نزول سره یې داسماني پیغامونولړی پای ته رسېدلی ده.[۲]

۱- حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ۵۸۷ دارالقلم دمشق
۲- رحماني محمد شریف (ب ت) قران پوهنه ص ۱۴ اصلاح افکار ننګرهار افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتي معجزه ده په ده کې

۲-امتیازات یې: قرانکریم درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتي معجزه ده په ده کې ستراعجازي خصوصیات خای پرخای شوي دي داپه هراعتباربې مثله کلام دی امتیازي خصوصیات لري چې په نورواسماني کتابونوکې نشته اوهغه په لاندې توګه دي:

- الهي کلام :قران کریم دالله تعالی وینا ده.اوس په نړۍ کې داسې کتاب له سره شتون نه لري چې دالهي کلام اعزازورته حاصل وي .
- داسماني پیغامونوخلاصه :قران عظیم الشان دټولواسماني پیغامونودلاربوونوخلاصه ده.چې دتېروشویوټولو اسماني کتابونودتعلیماتوتصدیق اوتا ئیدکوي .
- دساتنې ذمه واري: قران عظیم الشان یواځېنی الهي اسماني کتا ب دی ،چې دسا تنې او حفا ظت ذمه واري یې الله تعالی کړې ده ،قران کریم دغه مطلب داسې بیا نوي ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ۝٩ ﴾ الحجر.ژباړه:دا ذکر(قران)داموږ نازل کړیدی اوموږ په خپله ددې ساتونکي یو.
- عموم :قران کریم دنړۍ دټولوملتونودلاربوونې لپا ره راغلی ترکوم خاص قوم پورې اختصاص نه لري؛ بلکې دټول بشریت لاربود،شامل اوکامل الهي پیغام دی.
- معجزکلام :قران عظیم الشان داسلوب،نظم ،فصاحت اوبلاغت اوقانون په اعتباربدي معجزه ده چې نړۍ وال یې چېلنج کړي دي
- وروستی لاربودپیغام:قران کریم دټول بشریت لپاره دهدایت وروستی پیغام دی چې له ده نه وروسته بل کتاب څمکې ته نه راځي .
- بشپړ لاربود :قران کریم دبشري ژوندمکمل قانون دی چې دژوند هره برخه رهبري کوي
- اسانتیا:دقران عظیم الشان په زده کړه اوحفظ کې اساني ده هر څوک یې یادولی شي.
- فصیح اوبلیغ کلام:قران عظیم الشان یوفصیح اوبلیغ کلام دی نه شعردی اونه نثر؛بلکې قران دی.
- له تضاداوټکرڅخه سپېڅلتیا:دقران عظیم الشان دلاربوونوترمینځ کوم اختلاف اوټکرپه سترګونه ښکاري؛ بلکې دمضامینوترمنځ یې بشپړه هماهنګي موجوده ده ددې پرعکس په دنیاوي فلسفوکې دپوهانودافکارواونظریاتوترمنځ تضادلیدل کېږي .
- اغېزمن کلام: قران کریم یواغېزناک کلام دی چې دانسان په زړه اودماغ اغېزه پرې باسي کله چې قاري قران لولي ،نواوریدونکی شخص که پرې پوهېږي اوکه نه ورڅخه متاثرکېږي. دقران عظیم الشان همدغه اعجازپه کافرانواومشرکینوخوب حرام کړی و. داصحابوکراموګڼ شمېردقران عظیم الشان په اوریدلومسلمان شوي دي دعمرفاروق رضی الله عنه واقعه مشهوره ده هغه دخپلې خورڅخه دقران په اوریدلواسلام ومانه ؛همدارنګه دعربونامتوشاعرلبیدهم دقران په اوریدلوداسلام دایرې ته داخل شوی دی
- له ساینس سره نه ټکر:قران کریم په یوداسې معجز اندازسره نازل شوی (که بشریت هر څومره په

صابوني محمد علي (۱۹۸۰م) التبیان في علوم القران ص ۷۵ بیروت لبنان مؤسسة مناهل العرفان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینس اوټکنالوژئ کې ترقي وکړي ورسره يې ټکر نه راځي داځکه چې قرانکريم دالله تعالى ويناأوکاینات دهغه عمل دی ؛نودالله تعالى دويناأوعمل ترمينځ ټکرنه وي.

دحقانيت اودعدم تحريف دلايل يې

له تحريف،تغير اوبدلون څخه دقران عظيم الشان مصؤنيت دټول اسلامي امت اتفاقي خبره ده څنی نامسلمان مفکرين هم پردې باوري دي چې قران کريم ستررباني کتاب دی چې هيڅ رنګ تغيراوبدلون په کې نه دی رامنځته شوی تردې وخته په بشپړتواترسره موږ ته رارسېدلی دی.

دتحريف معنی په عربي ژبه کې تغيراوبدلون ته وايي اوپه اصطلاح کې دقران عظيم الشان په الفاظو،حروفو، حرکاتوکې بدلون،کموالي اوزياتوالي ته تحريف ويل کېږي[1]

دتحريف ډولونه

- لفظي تحريف په کمولوسره
- لفظي تحريف په زياتولو سره [2]
- معنوي تحريف چې له خپل حقيقت څخه يې معنی تغيرکړی شي.

دنه تحريف دلایل يې: داسلامي امت پوهانوپه قرا ن کريم دګوتې وهلو اوبدلون د،ردپه هکله ګڼ دلايل ذکرکړي دي دهغودجملې څخه:

۱-قراني دليل :ددغه سترعظيم الشان کتاب دساتنې ذمه واري پخپله الله تعالى کړې ده چې دهوی اوهوس دښمنانو له تحريف څخه به يې ساتي هلته چې فرمايي:﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾ الحجرژباړه: پاتې شو دا ذکر،دا موږ نازل کړيدی او موږ په خپله ددې ساتندويان يو.

په دغه ايات کريمه کې دذکرڅخه قران کريم مراددی چې له تغيراوبدلون څخه به يې ساتنه کوي که داخبره نه واى ؛نوتراوسه به داسلام دښمنانو څومره شيان په کې ننويستي واى دتېرواسماني پيغامونوتورات، انجيل اوزبوردساتنې ذمه واري الله تعالى نه وه کړې ؛بلکې دغه مسؤليت ددوی علماؤته سپارل شوی؛نوله همدې امله دالله تعالى وروستی پيغام قران عظيم الشان له هررنګه ويناؤڅخه صاف، سپېڅلی اومحفوظ پاتې شو په بل ځاى کې له دې کتاب سره دباطل دپيوستون نفی شوې ده هلته چې فرمايي:

﴿ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

ژباړه: حقيقت دادی چې دايوپياوړی کتاب دی باطل نه مخامخ پرې راتلاى شي نه دشاله خوا داد پرحکمت والاستايل شوي ذات نازل کړی شوی کتاب دی.

---

[1] طباطبايي الميزان في تفسير القران ۱۲ ټوک ۱۰۸ مخ
[2] الخولي سيانة القران من التحريف ۱۹۸ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نبه ده قران مجيد دخپل نزول له وخته ترقيامته پورې له ‌‌‌هرډول تحریف اوبدلون دباطل څرګنده نبه ده قران مجيد دخپل نزول له وخته ترقيامته پورې له
؛نوپردې اساس تحريف اوبدلون دباطل څرګند ه نښه ده قران مجيد دخپل نزول له وخته ترقيامته پورې له

هررنګه بدلون څخه محفوظ دی[1]

۲-نبوي سنت:پيغمبر صلى الله عليه وسلم دخپل وفات درنځ پرمهال دخپل يوفرمان په ترڅ کې داسې ويلي ؤ (فقد تركت فيكم مالن تضلوا بعد إن اعتصمتم به كتاب الله)[2]ژباړه: په يقيني توګه مې په تاسې کې هغه شی پرېښی که تاسې پرې منګولې ښخې کړې هېڅکله په تاسې ګمراه نه شئ چې هغه دالله تعالى کتاب دی.

درسول الله په مبارک ژوند کې دقران کريم هم په ليکلې بڼه اوهم دحفظ په ډول دسلګونو اصحابوکرامو په مبارکوسينوکې موجودؤ په رواياتوکې راغلي دي چې دهرې رمضان په مياشت کې به جبريل امين رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دقران دورکاؤ يوځل به جبريل اوبيا به رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته اورولو قران کريم ترقيامته درسول الله صلى الله عليه وسلم درسالت ستره تلپاتې معجزه ده که چېرې تحريف په کې رامنځته کړی شي ؛نوبيابه څنګه معجزه پاتې شي ؟

؛نوپردې اساس درسول الله صلى الله عليه وسلم اوداصحابو کرامو زيات اهتمام قران عظيم الشان ته ؤېخپله رسول الله صلى الله عليه وسلم سيد الحفاظ دی له قران مجيد سره داصحابوکرامو مينه په تاريخ کې بې ساري ده دنبوت په سپېڅلي دورکې پيغمبر صلى الله عليه وسلم ددې سترپيغام په زده کړه حفظ ليکلو اوتعليم پخپله اشراف درلوداوترهغه راوروسته دهغه ځای ناستي خليفه ګان دقرانکريم حافظان اوښوونکي ؤدغه سترپيغام ترننه په بشپړامانت سره سينه په سينه انتقال شوی[3]

۳-تاريخي دلايل:دمسلمانانو ژوندته که چېرته يوڅوک وګوري دنبوت له وخته هغوی له قران سره يو ځای ژوند کاؤ هغه واکمن اوحاکم قانون اوداسلامي دولت دنظام لارښوداوعبادت رمزؤيه پنځه وخته لمانځه کې تلاوت کېده اوپه عملي ژوند کې تطبيق ؤدمثال په توګه لمونځ درواخله ارکان اوشرطونه يې له دغه سترکتاب څخه خروبېږي نارينه اوښځينه لويان اوماشومان يې عملي کوي په همدې توګه روژه ، زکات ، حج ،اخلاق ، معاملات، کورنی نظام، محرماتي ښځې، درضاع مسئله اوطلاق، په اقتصادياتوکې سوداواحتکاراوپه سياست کې شوری اودامانتونوساتنه اوپه عقوباتو اوجناياتوکې دقتل ،ډاکې اودشرابوحرمت اودجګړې قوانين اودنړی وال سياست احکام اوقوانين اوداسې نور...درواخله.

پردې اساس داله عقله لېرې خبره ده چې دهغه کتاب په تحريف دې لاس پورې کړی شي چې په بېلا بېلوتاريخي پړاؤنوکې دمسلمانانو په زړونواوعملي چلند کې دې موجودوي ،داسې خونه وه چې قران کريم دې داوس په شان په تاخچوکې پرګردونوکې پټ پروت وي اوخلک دې په کې په ګوتووهلولاس پورې کړي؛بلکې دقرانکريم تلاوت سترعبادت اودټول امت په زړونوکې ځای لري دکاغذ دايجاد نه وروسته

---

[1] طباطبايي: الميزان في تفسير القران ج ۱۷ ص ۳۹۸
[2] قشيري مسلم بن حجاج، صحيح مسلم
[3] محمدشريف رحماني قران پوهنه ص: ۹۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو به داسې هېڅ کورنه وي چې دغه سترپيغام دې په کې ونه اوسي دقرانکريم حيثيت خوديو هېواد داساسي قانون څخه ډېرسترډی په اساسي قانون کې هېڅوک ګوتې نه شي وهلی په تغير سره يې يوملي پاڅون صورت نيسي۔ اوس مهال خو په لکونو حافظان لري اوپه اسلامي هېوادونوکې دې کارته سخت اهتمام صورت مونډلی که په قران عظيم الشان کې تحريف رامنځته شوی وای تراوسه به داسلام سرسختودښمنانو څومره په پروپاګندونو اوډنډورو لاس پورې کاوه.

دايمان غوښتنې يې

- ايمان: دهغه په باب شک او شبهه نه کول او پرې بشپړايمان درلودل.
- تدبر: يو ازې لوستل نه ؛بلکې په هغه کې تدبراوتفکرکول .
- فيصله :دشخړودحل اوفصل لپاره الهي کتاب ته مراجعه کول.
- تطبيق: ټول کتاب په ټول ژوندکې تطبيقول او دژوندانه دلاربنو دپه توګه يې منل .
- تبليغ: نوروخلکو ته يې رسول .

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم بحث

دايمان داركانو څلورم ركن په پيغمبرانوايمان

په پيغمبرانو ايمان داسلامي عقيدې څلورم ركن دى ترڅو الهي پيغامونه ولسونو ته ورسوي اوله تيارو څخه يې درڼا لوري ته راوباسي. په نړۍ كې هريوصنعتي شركت دخپلو مصنوعاتوسره دخلكودبلدوونې لپاره خپل انجينران اوكارپوهان لېږي، ترڅود خرڅ كړشويومصنوعاتوداستعمال لارې چارې ورته ورزده كړي الله تعالى پيغمبران دبشر ـ دهدايت اولارښوونې لپاره استولي، ترڅوولسونه له تياروافساده درڼا، اصلاح اوسمون لوري ته رهبري اوله خپل خالق سره يې اشنا كړي. ‌‌پر نو پردې اساس مؤمن خپل خالق دهغه استازى اولارښودپيغام اوپه كايناتوكې خپل مقام پېژني اودخپل رب له لوري په رڼا كې خپل ژوندته ادامه وركوي

نبوت اورسالت

۱-درسالت لغوي معنى

درسالت معنى پيغام اودارسال معنى پيغام رسول اومراسله دپيغاماتوتبادلې ته ويل كېږي. رسالت په اصل كې دسفارت اونمايندګۍ مترادف لفظ دى[1]

۲-دنبوت لغوي معنى

دنبوت لفظ ن، ب، و، ت نبوة په عربي ژبه كې

- لوړځاى ته ويل كېږي؛نودنبي معنا دلوړې اوسترې مرتبې څښتن .
- په بل اعتباردنبأڅخه اخيستل شوى چې دخبرپه معنى سره راځي پيغمبران هم دوحى له پيغام سره بشريت ته راځي اودالله تعالى له خوادشرعي احكاموپه تبليغ اوتعليم مامورږي.[2]

۳-دنبوت شرعي حيثيت :

نبوت دالله تعالى اوبندګانوترمينځ سفارت اونمايندګي ده ترڅودهغوى داخروي اودنيوي چارونقصان اونيمګړتياوې لېرې كړي.[3]

دنبوت خاصيتونه

- نبوت اورسالت نه الوهيت اونه دالله تعالى خوى توب اونه كوم فلسفيانه علم دى؛بلكې دالله تعالى له خواسفارت، نمايندګي اوپيغام رسول دي. دفلسفي بنسټ عقل اوفكردى؛ليكن دپيغمبري علوم‌اومعارفوسرچينه الهي وحى ده .
- نبوت دعيسوي راهبانواوهندي جوګيانودتګلارې نوم نه دى، چې خلكوته دنفس وژنې اودد نيا دترک كولوښوونه وكړي؛بلكې پيغمبرخلكوته ددنيادتعميراودژوندانه داصلاح اوسمون لارښوونه كوي .

---

[1] - ابن منظورمحمد بن مكرم (ب ت)لسان العرب ج ۳ ص ۵۶۱ دار الكتاب العربى بيروت لبنان

[2] - اشقر عمر سليمان(۲۰۰۷)الرسل والرسالات ص ۱۱۱ دار النفايس لنشر والتوزيع اردن

[3] - اصفهانى امام راغب مفردات القران دويم ټوک ص ۴۹۹ بيروت لبنان

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نبوت اورسالت کسبي شی نه دی؛ بلکې الهي ورکړه اوانتخاب دی.

۴-دنبي اورسول فرق

رسول هغه الهي استازي ته ویل کېږي،چې په نوي شریعت اوکتاب سره استول شوی وي او نبي هغه ،چې دپخواني شریعت اوکتاب په رسولواوتبلیغ ماموروي.[1]

۵-بشریت ته دالهي لاربښوونودرسېدواحتمالات

- له هرشخص سره دالله تعالی خبرې اترې.
- هرشخص ته ملکه لېږل .
- دانسانانود جملې څخه څینې وګړي غوره کول ترڅوملتونه رهبري اوعدل قایم کړي اوتولوبې

لاریوته دپای ټکی کښېږدي همدغه معقوله لاره وه اوبس

۸-په پیغمبرانو دایمان مطلب

پردې ټینګ باوراوتصــدیق چې الله جل جلاله په هرملت کې پیغمبران لېږلي دي، چې ولســونه یې دالله تعالی سوچه بندګۍته رابللي هغوی ټول دالله تعالی رېښتیني استازي ول ،چې الهي پیغامونه یې په بشپړه توګه ولسونوته رسولي دي، دځینونومونه یې مورته بیان کړي اودځینو یې نه دي بیان کړي . [2]

۹-په پیغمبرانو دایمان راوړلو اهمیت

څوک چې پـه پیغمبرانو ایمان ونه لرې مؤمن نه ګڼل کېږي په همدې توګه په ځینو ایمان او د ځینو، نه منل کفر دی؛ څکه چې ټول په یو دین او یو پیغام سره استول شـوي وو. قران عظیم الشـان دغه مطلب داسې روښانه کوي:﴿ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ ﴾ آل عمران: ژباړه:موږ د هغودهيڅ يو تر منځ توپيرنه کوواوموږدالله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) يو[3]

۱۰-دنبو ت اهداف او مقا صد

- بندګا نوته دالله تعالی وربېژندل او دهغه جل جلاله په وحدانیت ایمان .
- انسانانوته دښو اوبدو چاروښوونه .
- خلکو ته ددنیا اواخرت دبري زېرى او مجرمانوته تهدید.
- ولسونو ته نېکه بېلګه اودعدل اقامه
- د دلیل اقامه ترڅو دقیامت په ورځ خلکو ته بهانه پاتې نه شي [4]

۱- الوسی سید محمود روح المعانی اووم ټوک ص ۱۵۷ بیروت لبنان
۲- محمد غزالی احیاء العلوم لومړی ټوک ص ۲۹۷ لاهور پاکستان
۳- میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۲۹۶ دار القلم دمشق سوریه
۴- طالبي بینش اسلامي ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱-پیغمبرانو ته دبشراړتیا

دنبوت دضرورت په هکله په سورة دالله تعالی دپېژندنې لپاره له نبوت څخه پرته بله معتبره وسیله نشته .
النساء کې ددولسو پیغمبرانو دنومونو یادونه شوې ده اوورپسې یې داسې فرمایلي دي: ﴿ رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ النساء ژباړه: دا ټول پیغمبران زیری ورکوونکي او ویروونکي لیږل شوي وو چې د هغو له پیغمبرکولو نه وروسته له خلکو سره د الله په مقابله کې څه سند پاتې نه شي او الله په هرحال غالب اوحکیم دی.

پیغمبرانوته داړتیا ټکي

که چېرې الله پاک پیغمبران نه وای لیږلي خلکوته به دقیامت په ورځ بهانه پاتې وای .

- له پیغمبرانوپرته بشریت انساني مقام ته نه شي رسېدلی.
- دېرحقایق داسې دي ،چې بشري عقل ورته نه رسېږي ؛لکه دالله تعالی ذات اوصفات اخرت،جنت دوزخ دښواوبدوبېلتون دغه ټول دنبوت په وسیله پېژندل کېږي
- ولسونواوقومونویومثالي قایدته ضرورت درلود،چې له هرې اشتباه اوګناه څخه پاک،سوتره اودلوړوانساني کمالاتوڅښتن اوپه معجزوسره یې تائیدشوی وي .[۱]

۱۲-دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره

که چېرې انسانانوته پیغمبران نه وای لیږل شوي بشریت به دوحشي-ژوواوڅېرونکیوحیواناتوپه څېروای ،چې یوپربل حملې کوي او خپلې داړې پرې ښخوي؛ نوپه نړۍ کې دهرخیراوښېګڼې شتون دپیغمبري ښــوونوداغېزونتیجه ده .په همدې توګه هریوشراوطغیان چې په نړۍ کې موجوددی اویابه رامنځ ته کېږي لامل اوسبب یې دنبوي لارښوونوددرسونوکموالی دی ؛نوپردې اساس نړۍ دیواسکلیټ حیثیت لري روح یې نبوي لارښــوونې دي دبدن قیام اوټینګښــت له روح څخه پرته امکان نه لري له همدې امله هرکله چې دنړۍ څخه دنبوت لمرپرېوځي اسمان به وچوي، ستوري به تت، دلمروړانګې به ختمې اوسپوږمی به تکه توره شي غرونه به والوزي اوځمکه به سخت ټکانونه وخوري اودځمکې ټول مخلوقات به په فناء محکوم شي ؛نودنړۍ دنظام شتون دنبوت دتعلیماتو له امله دی .[۲]

۱۲-پیغمبربشپړلارښود

په قران عظیم الشـان کې دپیغمبرانومنصبي فریضه ددین تعلیم ، تبلیغ ، قایمول اوټینګول ښودل شوي دي، دالـله تعالی اســتازي ددنیادپرېښــودلو درس خلکوته نه ورکوي ؛بلکې دنړۍدودانولواودخلکوداصــلاح اوســمون پیغام له ځانه سره لري دبشري ژوندانه دتعمیرلپاره چې کوموصـلاحیتونواولیاقت ته ضرورت شته

۱- میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۳۰۲ دار القلم دمشق سوریه
۲- ابن القیم مفتاح دارالسعاده ص ۱۱۸ بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټول په ذاتي ډول دپيغمبرپه ذات کې موجودوي ؛نوپه لنډډول درې اوصاف دنبوت لپاره لازم دي چې دنبوت دارکانو په نوم يادېږي:

۱۳-دنبوت ارکان

دنبوت اورسالت سترکارپه درې پايوولاړدی.

۱ـ رشداوهدايت ۲ـ علم اوحکمت ۳ـ حکومت اوسياست

- پيغمبريوکامل مربي وي دنفس اوروح دتزکيې په ټولواذکارو ،عباداتواوطاعاتوپوه وي ،دهغه ښوونه اوروزنه داسماني ملکې په وسيله سرته رسيږي .
- پيغمبرحکيم ،داخلاقو ،کورني نظام اوتمدني سياست داصولوماهروي ،هغه داسې پوه شخص وي چې حکمت يې دژوندانه هرحرکت گرځېدلی وي .
- پيغمبر دتمدني چاروماهرهم وي دعلم دڅښتنانو ،پوهانو ،سياستوالو ،سوداگرو دجگړې دسپه سالارانواودژونددهرې څانگې دافرادومناسبه روزنه سرته رسوي [۱]

۱۴-دپيغمبرانوخصوصيات

- په وحې ،نبوت اورسالت اوښو اخلاقو سره له نورو خلکو جلا شخصيتونه او دښواخلاقو ،تواضع ،ترحم او عاطفې په لحاظ لوړ ،پاک زړي اوپه عبادت کې پياوړي ،عقل اوذهانت يې لوړدکامل دين ،صبر ،سترې عاطفې اوښه خوی خاوندان دي خالص اوسوچه توحيد اوديوالله بندگی ته يې خلک رابلل
- له نبوت نه مخکې اووروسته له کوچنيواولويوگناهونوڅخه پاک اوسپېڅلي ؤ ،دپيغمبرفکر ،بصيرت اواخلاق لوړاوکامل وي له بلې خواپه خپل نفس اوځان دپوره کنټرول څښتن وي ، په همدې توگه دهغو ی دالله تعالی څخه وېره اوداخرت تصوريې دومره پياوړی وي ، چې له هغوی نه دگناه چارې هېڅکله سرنه شي پورته کولی . هغوی دالله تعالی ترڅانگړې څارنې لاندې وي ، په همدې توگه پيغمبردالهي احکامو په پوهاوي اود الهي احکامو په پيروی کې داشتباه او تقصيرنه ښکارکېږي.[۲]

۱۵-دپيغمبرانو صفات

پيغمبران يوجسمي صفات لري اوبل معنوي موږ به لومړی جسمي اووروسته ترې معنوي صفات ترڅېړنې لاندې ونيسو

الف- جسمي صفات

هغوی انسانان ول دولسونو په منځ کې يې ژوند ،خوراک اوڅښاک کاوه ،صحت رنځورتيا ،کمزورتيا ،بوډاتوب اومړينه پرې راتله ،نکاح کول اواولادونه درلودل تجارت يې کاوه اوپه بازارونوکې گرځېدل .رمه پيول اونورې دنيوي چارې ترسره کول هم په کې شامل ؤ .

۱- مولنا گوهر رحمان توحيد اورسنت ص ۲۵۴ مکتبة دارالعلوم تفهيم القران مردان پشاور
۲- صابوني محمدعلي النبوة والانبياء ص ۶۰ مکتبة الرسالة بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

په هغوی کې دالوهیت هېڅ اثارنه ؤاونه دملایکو په صفاتو سمبال ؤپه عقل ،پوهه ،عفت ،شجاعت ،سخاوت ،زهدونسب په لوړوالي ،ازادی او سرلوړی اوپه عبادت کې له ټولوخلکولوړشخصیتونه وو.دظاهري خلقت کمال،په جسماني لحاظ ښایسته اونارینه شخصیت درلودل یې ځانګړني وې، هېڅکله کېدای نه شي چې پیغمبردې ښځه،غلام اویاناقص الخلقت شخصیت واوسي .[1]

ب-معنوي صفات

۱-صدق:دغه صفت بایدپه هریومسلمان کې موجودوي ؛مګردپیغمبرانولپاره لازمي صفت ګڼل کېږي. هېڅکله امکان نه لري چې یوشخص دې پیغمبروي اوبیادې ورڅخه دروغ،خیانت اونورناوړه صفات څرګندشي داځکه که چېرې پیغمبران دروغجن وای ؛نوبیابه دوحې په اسماني پیغام کې شک رامنځته کېده .

۲-امانت:پیغمبرانوعلیهم السلامودوحی اوالهي پیغامونوپه رسولوکې له بشپړامانت څخه کاراخیستی دی، داځکه چې امانت له خیانت سره ضد دی. له پیغمبرسره هېڅکله مناسبه نه برېښي چې په امانت کې خیانت وکړي ،چې نه دخپل امت خیروغواړي اونه الهي رسالت په بشپړه توګه ترسره کاندي ټولوپیغمبرانوالهي امانت په بشپړه توګه سرته رسولی هرپیغمبرخپل قوم ته ویلي ؤ :﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾﴾ الشعراء ژباړه:زه تاسې ته دالله له لوري امین استازی یم؛ نو تاسې له الله وویرېږئ اوزما اطاعت وکړئ.

۳-تبلیغ:دغه دپیغمبرانوځانګړی صفت دی، په دې توګه چې هغوی به الهي پیغامونه ولسونوته رسول ؛اګرکه په دې تبلیغ کې به دوی ته سترزیان هم رسېده

۴-ذکاوت:ټول پیغمبران دعقلي کمال،ذکاوت اورشد څښتنان ؤ،الله تعالی درسالت اونبوت ددرانه مسئولیت لپاره دپاخه عقل ،بصیرت اوذکاوت شخصیتونه ټاکلي ؤ،ترڅوخپلوقومونوته په بشپړاستدلال سره الهي پیغامونه وړاندې کړي .[2]

۱٦-دپیغمبرانو مسئولیتونه :

- داسما نی ملکې په وسیله وحې زده کول .
- خلکوته دالهي کتاب تشریح اوبیان .
- دخپلو ملګروروزنه اودهغوی فکري اواخلاقي پالنه.
- دولسونورهبري اوقیادت.
- ولسونوته په دنیااواخرت کې دهوساڅوندزېرې اودخلاف په صورت کې دتباهۍ وېره اواخطار ورکول ؤ.

[1] -همدغه ماخذ ص ٦٥

[2] - الجزایری جابر ابوبکر (۲۰۰۱) عقیدة المومن ص ۳۵۸ دار السلام للطباعة والنشر والتوزیع

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددين تطبيق اوتنفيذاودسياسي چارو سمبالښت.
- له ولسونوسره مباحثه او قناعت ورکول اوددښمنانودشبهاتو ځوابول .[۱]

۱۷-دبلني ځانګړتياوې يې

- دهغوی دعوت اوبلنه رباني اوالهي وه او دوحي څخه يې سرچينه اخيسته.
- هغوی انسانان دبندګانوله غلامۍ څخه ژغورل او يوازې دالله تعالی بندګان يې جوړول.
- دوی په خپل دعوت کې له هېڅانه اجرنه غوښته ستره هدف يې دالله تعالی رضاءاودخمکې پرمخ ددين جاری کول اوتطبيقول ؤ.
- دهغوی په دعوت کې اسانتيا وه له حکمت څخه يې کاراخيست اوخلکوته يې دتوحيداسانه دلايل بيانول .
- خلکوته يې ديوڅرګندهدف په لوري بلنه ورکوله ،لاره يې څرګنده اوبلنه يې دلمرغوندې روښانه وه.
- له دنيوي ژوندڅخه بې رغبته اواخرت ته يې ترجيح ورکوله اودنياته يې دوسيلې په سترګه کتل

هغوی کولی شول چې دشاهانواونوروملي شخصيتونوپه څېر لوړژوندسرته ورسوي داقتداراوفتحې پرمهال يې هم همدغه تګلاره وه درسـول الله صـلی الله عليه وسـلم اودده دسـپېڅلي کورنۍ ژوندپه تاريخ کې دلمرپه څېرروښـانه دی.سـړی اريان شي اوزړه يې له هيبته ودرزيږي .دالله دپيغمبرسـترشعارهمداؤ(اللهم لاعيش الاعيش الاخرة)ای الله نه دی ژوند؛مګرژوندخوداخرت دی.[۲]

۱۸-اولوالعزمه پيغمبران

په ټولوپيغمبرانوکې پنځه لوړمنزلته شـخصيتونه دي او هغه عبارت دي له محمدصلی الله عليه وسلم ،نوح ، ابراهيم ، موسـی او عيسـی عليه السـلام څخه قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ کې داسـې فرمايي ﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ الأحزاب: ژبـاړه:اواې پيغمبره) هغه ژمنه او پيمان په ياد ولره چې مونږله ټولو پيغمبرانو څخه اخيستی دی ،له تا څخه هم اوله نوح ، ابراهيم ، موسي او عيیٰ ابن مريم څخه هم .له ټولو نه مونږپخه ژمنه اخيستې ده .

۱۹-دپيغمبردپېژندلودلايل

داسـې نـه ده چې هرڅوک دنبوت دعوه وکړي دده بلنـه به منلی شي ؛البته نبوت ځينې شرطو نه لري چې دهغې په رڼا کې مونږ دپيغمبرشخصيت پېژندلی شو

- دنبوت دمد عي روڼ ، شفا ف اومثالي شخصيت.

---

[۱] ميداني حسن حبنکه العقيدة الاسلامية واسسها ص ۳۱۰ دار القلم دمشق سوريه
[۲] صابوني محمدعلی النبوة والانبياء ص ۵۰ مکتبة الرسالة بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ به په دغو ټکو لنډه رڼاواچوو

- دپخوانيو پيغمبرانوتصد يق اوپه تېرواسماني پيغا مونوکې يې ذکر .
- معجزې يې.
- پيغام او بلنه يې.
- ددعوت کيفيت يې.
- ملګري يې.
- پاليسي يې.

لومړی: دتاريخ په بېلا بېلو پړاوونوکې پيغمبران عادي اشـــخاص نه ؤ؛بلکې معصـــوم او ســـپېڅلي خلک ؤجسمي ښکلا،اخلاقي ښا يست؛لکه سخا وت ،شجا عت ، درک او پوهه به يې له ورايه ښکارېدل.

دويم :يهو ديان او نصرانيان درسـول الله صلي الله عليه وسلم راتلو ته منتظرؤ، په تورات اوانجيل کې دده دراتلو اوصفاتو يادونه شوې وه.

دريېم معجزې دپيغمبردصداقت اوريښتينو لی دليل دی، دتاريخ په بېلا بېلو پړاؤنو کې الله تعالی پيغمبرانو ته ورکړې دي

څلورم : دې ته بايد وکتل شي چې دده دين جامع هراړخيزاو دبشر- دټولو ستونزو دحل برنامه له ځان سره لري؟له علمي موازينو اوعقل سره برابره ده او که نه؟

پـنـځـم: لازمـه ده هـغـه وخـت او ځـای تـه وکـتـل شي چې پيغمبرپـه کې څرګنـد شــوی دخلکو علمي،اعتقادي،اخلاقي،سـياسي او اقتصـادي وضـعيت ، اړتيا ،ددعوت اصول يې ثبات اوروحيات اودهغه دژوند ټول اړخونه بايد مطالعه شي ايا ځان غوښتونکی ؤ؟ اوکه شهوت پرست او مال دوست؟امانت داري او پاک لمني يې څنګه وه؟

شـپږم: دهغه ملګرو ته ليدل په کاردي چې ايا ترڅنګ يې شـتمن،زوروور، دنيا غوښـتونکي،ناپاک ا فاسـد افراد راټول ؤاوکه پاک زړي، نېکان صالحان اود ښې سابقې وګړي؟

اووم : په دروغودنبوت مدعيان شـــهرت ،مقام ،ثروت او مال ته رســـېدل غواړي، له هر رنګ فريب څخه ځان نه ساتي ؛البته دنبوت دريښتينومدعيانو هدف دانسان له بندګۍ اواسارت څخه دانسان ازادي په ټولنه کې دعدل ټينګښت اوله سرکښانو سره مبارزه تشکيلوي.[1]

۲۰-په قران کريم کې ذکر شوي پيغمبران

پـه قران کريم کې دپنځـه ويشـــت پيغمبرانودنوم يادونه شـــوې ده ،هغه مبارک نومونه په لاندې ډول دي: ادم،نـوح،ادريـس،هود،صـــالـح،ابراهيم،اســـماعيـل،اســـحـاق،لوط،يعقوب،يوســـف،شـــعيـب،موسـی هارون،الياس،داود،سليمان،يسع،يونس،ذالکفل،ذکريا،يحی،عيسـی او محمد عليهم السـلام دي ؛مګر په قران کريم کې پنځه پيغمبران دنومونه پرته ذکر شـوی هغه دادي يوشـع،شـمويل،حزقيل،عزير او خضر-

[1] - معيني جيم (ب ت)اشنايي بافرهنګ اسلامي ص ۱۱۴ تهران ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه السلام ،دپنځه وېشتو پيغمبرانو نومونه چې په قران کريم کې ذکرشوي ايمان پرې تفصيلي اوپه غير ذکرشويو اجمالي لازم دی.

۲۱-دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه

- له تفريق نه پرته دټولو په پيغمبرۍ باوراوتصديق
- دپيغمبراطاعت اوله مخالفته يې ځان ساتل
- په سيرت او صورت کې يې په بشپړتيااوعصمت باور
- دوی يوتر بله دمرتبو څښتنان ؤ اوترټولو غوره يې محمد صلی الله عليه وسلم دی

۲۲-په پيغمبرانو دايمان غوښتني

۱-دهغوی تعظيم او درناوی:دپيغمبر صلی الله عليه وسلم داحاديثو اوقران کريم په مجلس کې په ادب سره ناسته.

۲-ورسره ژوره مينه:ځکه که پيغمبران او په ځانګړې توګه محمد رسول الله صلي الله عليه وسلم نه وای ،موږ به دخناورو په څېرواى ،هغه زموږ ناجي او محبوب دی ،ورسره مينه دبشپړايمان نښه ده .له موراو پلار، اولاد اودټولي نړۍ له خلکو څخه به رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته محبوب وي.

۳-حکميت:مؤمن مسلمان به خپلې شخړې کتاب الله او درسول الله سنتو ته وړاندې کوي دالله اوپيغمبرپه فيصلو به قانع او خوښ وي، له دې درې شرطونو پرته په پيغمبرايمان دقبول وړ نه دی

۴-هدف او تګلاره په دين کې لټول:مؤمن مسلمان حق نه لري چې دخپلې غوښتني او خوښي پراساس خپل ځانته اهداف او اهدافو ته درسېدلو وسايل په خپله وټاکي اهداف او اهدافو ته درسېدو وسايل ورته الله جل جلاله ټاکلي دي،هېڅکله کېدای نه شي چې اهداف له دين څخه واخلي او وسايل دهوی او هوس په توګه انتخاب کړي هېڅکله نه! په همدې توګه دغه دين له نورو اديانو سره دسازش لپاره نه دی راغلی. دغه دين بشپړواک،اقتدارا وغلبه غواړي.

۵ بشپړاطاعت :دخپل ژوند په ټولو کړو وړوکې به دپيغمبراطاعت کوو، پيغمبرددې په خاطر استول کېږي چې دژوند په ټولواړخونوکې به دهغه اطاعت وکړيشي-هغه به خپل مقتدا اولارښود او دخپل ځان لپاره به يې بېلګه او مثالی شخصيت ګڼو او په نقش قدم به يې درومو،داځکه چې دپيغمبراطاعت په حقيقت کې دالله تعالی اطاعت دی دتاريخ په هر پړاو چې پيغمبر ولسونو ته ورغلی ،له هغوی نه يې دالله تعالی دوبرې او دخپل اطاعت غوښتنه کړې ده .

۶-دلارښوونې لپاره ورته رجوع:مؤمن مسلمان به دلارښوونې او هدايت حاصلولو لپاره پيغمبر ته دمرجع په حيث رجوع کوي له پيغمبره درالاندې خلکو اطاعت به په هغه صورت کې کوي چې هغه دالله اورسول پر وړاندې غاړه ايښودونکی او اوامر يې دشريعت سره برابروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معجزه اوکرامت

لغوی پېژندنه: له عجزاوکمزورتیاڅخه ده اوناتوانی‌ته ویل کېږي

اصـــطلاحي پېژندنه: معجزه له هغه خار العاده فعل اوقول څخه عبارت دی چې درســـالت دمدعي په لاس دیوګواښ په توګه څرګند ېږ ي چې هېڅوک يې دمقابلې توان نه لري[1]

دمعجزې شرطونه: معجزه پنځه شرطونه لري چې يويې هم کم وي معجزه نه شمېرل کېږي

- چې دالله تعالی نه پرته دبل چاواک کې نه وي
- داچې خارق العاده اودکایناتو دقوانینو پرخلاف وي
- درسالت اونبوت دمدعي پرلاس څرګنده شي.
- چې دنبوت دمدعي دمطلوب چیلنج سره برابره وي
- چې هېڅوک يې دمقابلې وسه ونه لري

دمعجزې هدف: دمعجزې موخه دپیغمبرانو دنبوت دثبوت دلیل ده

دمحمد صـلی الله علیه وسـلم سـتره معجزه: درسول الله صلی الله علیه وسلم دمعجزو شمېر څنو علماءو زرښودلي دي ؛مګردپیغمبرصلی الله علیه وسلم ستره تلپاتې معجزه قرانکریم دی

درسول الله مبارک اود نوروانبیاؤدمعجزوترمنځ مقایسه

- دپخوانیو پیغمبرانو معجزې مادي وي ؛مګردرسول الله ستره معجزه قران عظیم الشان معنوي ده
- قرانکریم دټولو نسلونو لپاره درسول الله مبارک دنبوت ستره معجزه ده ؛مګردنورو پیغمبرانومعجزی دموقت وخت لپاره وې.

قران عظیم الشان وې دکایناتو په اساسی حقایقو مشتمل دی مګر دنورو پیغمبرانو معجزې داسې نه وې

- دقرانکریم دساتنې ذمه الله تعالی کړې ده ؛مګردنوروپیغمبرانومعجزې دمؤقت وخت لپاره وې.

دکرامت پېژندنه : هغه خارق العادة اوخلاف طبیعت کار چې الله تعالی یې دیوولی الله پرلاس دهغه دعزت اوددین دغلبې اونصرت په خاط څرګندکړي له کرامت څخه عبارت دی[2]

دکرامت هدف

- دالهي قدرت څرګند بدنه
- ددین غلبه اومرسته اودولی الله عزت
- دولی الله دایمان دقوت زیادت او په دین ټینګ پاتې کېد ل
- ولی الله ته زېرى اوخوشالي

[1] معرانتنم (۱۲۰۵) الرسل والرسالات ۱۲۱مخ کویت مکتبة الفلاح
[2] شیخ منمین (۱۲۱۳ هـ) مجموع فتاوی اومسایل ج ۲۰ ۳۱۱مخ دارلوطن للنشر

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمعجزې اوکرامت فرق

معجزه او کرامت لاندې بېلتونونه لري

- معجزه دنبوت ددعوی سره ملګرې وي ؛مګردکرامت څښتن دپیغمبر پیرواوریښتني انسان وي
- معجزه پیغمبرانو پورې اختصاص لري اوکرامت اولیاؤ پورې
- کرامت ځنې وخت دزمان اومکان تراسبابو پورې مربوط وي یووخت به کرامت حسا ببږي

؛مګربل ؛ ت نه لکه حضرت مریم ته بې موسمه مېوې اودعمرفاروق رضی الله عنه اواز رسېدل ساریه رضی الله عنه ته .

اوس مهال نړۍ دیوکلي حیثیت لری هوایی دهلیزونه فعالیت کوي اوپه همد ې توګه دبېسیم اوموبایل له لارې نړۍ سره نښتې ده .

- داولیاؤمرتبه دپیغمبرانوڅخه ټیټه ده کرامت ورکول کېږي غوښتل کېږي نه پرخلاف دمعجزې معجزه خوځلک غواړي.
- دمعجزې څرګند ول اړین وي مګردکرامت نه[1]
- درسول الله صلی الله علیه وسلم دځنو معجزاتومثالونه : شق القمر ، دقران نزول ، دخرمادډزګېروی ، درسول الله له مبارکوګوتوداوبو جاري کېدل اوداسې نور....

دکرامت مثالونه

اسودعنسي دنبوت دروغژن مدعي ابوادریس خولاني یې په اورکې اچولی ؤ؛مګرالله تعالی یې محافظت وکړدغه دده دکرامت نښــه وه همدارنګه ام أیمن چې کله دهجرت په لاره ووتله اوتنده یې زیاته شــوه له تندې خلاصــته لپاســه یې کشــهارترغوږونو شــوګوري چې ډکه بوکه اوبه یې په سرولاړه ده همدارنګه دقرانکرې دتلاوت پرمهال داسیدبن حضیررضی الله عنه درڼا ګانو لیدل. په همدې توګه دعمرفاروق رضی الله عنه ساریه رضی الله عنه ته د زرکیلومتروپه فاصله کې داوازرسېدل اوورته دهغی سیمي ښکارېدل اوددښمن دخطرڅخه خبرورکول.

---

[1] ابن تیمیه النبوات ۸۰۲ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم بحث

محمدصلی الله علیه وسلم دنړۍ والو سردار

پیلیزه

دمحمدصلی الله علیه وسلم ژوندديوفردژوندنه ،بلکې داد هغه سپیڅلي بې ساري بدلون کیسه ده. له هغه سره له لومړۍ ورځې دیونړیوال اوښتون اودانسان دهراړخیزبدلون اوخلاصون قضیه مطرح وه. هغه مهال عرب قوم یووحشي ـ ځناورصفته ملت ؤ. وینې څښل ، قماروهل، زنا ،بې حیایي بربنډتوب چوراوچپاول ددوی دودؤ دبوتانو،لمر،سپوږمي ،ستورواواورعبادت یې کاوه،قبیلوي تبعیض، په رنګ اوژبه ویاړ،اولادوژنه اودلونوژوندي ښخول ددغه سخت زړي ملت خوی ؤ دنړۍ دنورو ملتونوحال له دوی نه بترؤ. رسول لله صلی الله علیه وسلم ددغه ناپوه قوم په روزنې لاس پورې کړچې په نتیجه کې له پاده وان نه قاید،له غله نه امین اوله زناکاراوبې حیاخلکویې دعفت اوشرف لوړخلي جوړکړل دعرب وجزیره دامن ، عدل اواقتصادي پراختیازانګوجوړه شوه، بېسواده قوم دنړۍ والومعلم اولارښود جوړ شواونړۍ ته یې دنظام نمونه واړندي کړه دده مبارک رسالت فرد،ټولنې،روح اوجسد،دنیااواخرت،سیاست اواقتصاداوژوند ټولوبرخوته شامل دی.[۱]

اوس مهال بشریت دظالمانه مادي توپان سره مخامخ ،داخلاقي بربادۍ،روحاني خلا،ټولنیزظلم او دنسلي،قومي او ژبني امتیازاتو په خوساوندکې پروت دی. متمدن انسان دومره لوی جنایت کاردی چې په ځنګله کې یې وحشي ـ ځناورپه خپل ظلم او وحشت سره وشرمول دانسانانودوژنې لپاره اتومي بټۍ اولېږې واټن ویشتونکي توغندي او توپونه جوړیږي ،دملتونو لویه پانګه دبشریت په وژلواودښارونو په ورانولو لګول کیږي.

اوسنی بشریت یو ناجي اونړۍ وال لارښود ته اړتیا لري چې نړۍ له امن نه ډکه کړي اوبشریت الهي تګلارې ته راوګرزوي اوانسانیت ته دمینې،محبت شفقت اوعدالت درس ورکړي. حقیقت دادی چې هغه یوازې درحمة للعالمین وروستني نړۍ وال نبي محمد صلي الله علیه وسلم لارښوونې دي چې لاالهانده بشریت به یې په غېږ کې دارامۍ اوسوکالۍ ساه واخلي.

۱-دنړۍ وال لارښود صفات

موږ مسلمانان پردې ټینګ باور لرو چې محمدصلي الله علیه وسلم دنړۍ والو سرداردی دنړۍ دملتونو دمشرتابه لپاره

- لومړی صفت دادی چې هغه دکوم خاص نسل اوځانګړې طبقې دسوکالۍ لپاره کارونه کړي ،بلکې دټولې نړۍ دانسانانو سوکالي اوکامیابي یې هدف وي اودهغه پروړاندې ټول ملتونه یوشان وي دغه معیاردپیغمبرصلي الله علیه وسلم په سپیڅلي ژوند کې تر سترګو کیده دهغه ژونددکوم قوم پرست اووطن

۱- خورشید احمد، (۲۰۱۰م) اسلامي نظریه حیات ص ۵ شعبه تالیف جامعه کراچي پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرست ژوند نه؛ بلکې دبشرـيـت سره دمحبت کونکي ژونـدو. دهغـه پروړانـدې حبشي ـ ايراني ،رومي ،مصري ،عرب اوعجم ټول سره ورونه اود برابروحقوقو څښتنان ؤ.

دويم صفت يې دادی چې دهغه وړاندې کړي اصول اوقواعد نړيواله بڼه ولري .دټولې نړۍ انسانان پوشان رهبري کړي او په هغوکې دبشري ژونددټولوستونزوحل موجود وي قران عظيم الشان هم دنړۍ ټول ملتونه مخاطب گرزوي او ټولوستونزواو مشکلاتوته يې دپای ټکی ږدي.

- دريم صفت يې داوي چې دهغه لارښووني خاصې زمانې اووخت پورې ارتباط ونه نيسي؛ بلکې په هروخت کې صحيح اودعمل وړتياولري قران کريم هم ترقيامته وروستنی الهي پيغام دی.
- څلورم صفت يې داوي چې هغه اصول اوقوانين چې نړۍ والو ته يې وړاندې کړي وي هغه تش فلسفي اصـول نه ؛بلکې عملي بڼه يې هم ورکړې وي .دغه يو تاريخي حقيقت دی چې محمدصـلي الله عليه وسلم يوازې خيالي نقشه نه ده وړاندې کړې؛ بلکې د درويشتو کلونو په موده کې په لکونو خلکوورته غاړه ايښې ،دجزيرة العرب په لکونو مربع ميله څمکه باندې اسـلام غالب اوبت پال جاهليت په گونډواود تاريخ کندې ته سپارل شوی او بيادهغه دريښتينو ملگرواوشاگردانو په وسيله اسلام هغه مهال په درې لويو وچو اسـيا،افريقا اود اروپا په زياتروبرخودغالب نظام رول تر سره کړ .داهغه سـتره تاريخي کارنامه ده چې دهغې پربنسټ موږ رسول الله صلي الله عليه وسلم ته د ټل لپاره دنړۍ والو دلارښود لقب ورکولی شودهغه لارښووني دکوم ځانگړي ملت ملکيت نه؛ بلکې دټول بشريت شريک ميراث دی. هر څوک ورڅخه گټه اخيستلی شي اوچې څوک ترې گټه نـه اخلي، پـه ابـدي محروميـت کې بـه خپـل ځـان اختـه کړي

دمحمد صلى الله عليه وسلم مبارک نومونه

دده مبـارک نوم محمـدـدقران عظيم الشـــان پـه څلوروســـورتونو آل عمران،محمـد،احزاب اوالفتح کې ذکرشوی. دهغه دويم نوم احمد دی چې دصف په سورت کې يې يادونه شو ې ده چې له دې نو مونو پرته دهغه څوارلس صــفتي نو مو نه هم دي او هغه دادي(الشـــاهد ،المبشرــ ، النذير، الرحمة ، السرـاج المنير ،المذکر، الشـهيد ،الهادی ، الا مين،المزمل ، المدثر ،درسـول الله مبارک ارشـاد دی ،چې زما پنځه نو مونه مشهور دي:

- محمد : يعني هغه پيغمبر چې بيابيا زښت ډېريې تعريف کيږ ي .
- احمد : يعني هغه پيغمبر چې دخپل رب يې ډېر تعريفو نه کړ ي دی.
- الماحی : يعني دکفر دطا غوتي نظام نا بو دوونکی.
- الحاشر:يعني جمعه کونکی.
- العاقب : معنا داچې وروستنی پيغمبر او خاتم النبين .
- دهغه په مبارکو نو مو نو کې دغه څلو ر نو مو نه هم شـامل دي(المصـطفی ، المختار ، الشـفيع الصادق، المصدوق [1]

[1] مولنا گوهر رحمان (ب ت) حقيقت توحيد اورسنت ص ۲۷۵ مکتبه دارالعلوم تفهيم القران مردان پښور پاکستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Kitabton.com: The Digital Library

دده مبارک درسالت عقلي ثبوت

لږ شان څوارلس سوه کاله مخکې تاريخ ته وګورئ،په نړۍ کې نه برقي تارؤ،نه ټيليفون،نه اورګاډی،نه چاپ اونه چاپ خای اونه اخبار اورسالې نه چاپ شوي کتابونه اونه د سفراوسياحت اسانتيا وې،چې نن ورخ موجودې دي له يو هېواده تربله پورې دمياشتو مياشتو مزلونه کېدل .

موقعيت :په دغسې حالاتوکې دعربو هېوادله ټولو جلاپروت ؤ چارچاپېره يې دايران،روم او مصرهېوادونه ؤ چې په هغوکې څه ناڅه د علومواوفنونوزوراوشورؤ ؛خودشګو سترودګرونوعربې نړۍ له نورو جلا کړې وه.

اقتصادي حالت

عرب قوم سوداګرؤپه اوښانو به يې دمياشتومياشتو سفرکاؤاوهغو هېوادونوته به دسوداګرۍ لپاره تلل ،له دغوهېوادونو سره ددوی اړيکې يواځې او يواځې دسوداګرۍ په خاطروي .

تعليمي وضعيت

پخپله په عربوکې نه کوم لوړتمدن ؤ،نه کومه مدرسه اونه کوم کتابتون اونه په خلکو کې دتعليم اوښوونې څه شوق اوذوق په ټول هېوادکې دګوتوپه شمارڅوتنه په ليک اولوست پوهېدل ؛خوهغوی په دومره اندازه نه ؤ چې دهغه وخت دعلومواوفنونوسره اشناشي.

سياسي وضعه

هلته نه يو مرکزي حکومت ؤاونه قانون هره قبيله خپلواکه وه ،له دې سره سره به سروکال لوټ تالان او وينې بيونکې جګړې تر سره کېدلې .دانسان روح هېڅ ارزښت نه درلود.

اخلاقي حالت

بدکارونه،شراب څښل،د جوارۍ اوقماربازارتودؤخلک به ديوبل پروړاندې بلاتکلفه بربنډېدل اوشرم ځايونه به يې ښکارېدل .تردې پورې چې ښځينه ؤ به په بربنډه توګه دبيت الله شريف څخه طوافونه کول،درواو ناروا بېلتون نه ؤ.په عربو کې د آزادۍ احساس دومره پياوړی ؤچې دهېڅ چاوهېڅ قانون منلوته تيارنه ؤاونه يې دکوم واکمن امرمنلو ته سرښکته کاوه .

ديني وضعه

دجهالت اوناپوهی دغه اندازه وه چې ټول قوم دکاڼو بتانوته سجدې کولې په لاره کې به يې چې کوم ېوکاڼی خوښ شو هغه به يې راواخيست اوپه عبادت به يې ورته لاس پورې کړ.هغه سرونه چې هيچاته به نه ټيټېدل ،هغه به يې کاڼو ته ښکته کول اوسجدې به يې ورته کولې [1]

دروڼ سهارڅرک

په دغسې حالاتوکې يويتيم شخص پيداکېږي ،دعربوله هلکانوسره رمه څروي .په ځوانی کې سوداګردی.له هېڅايې تعليم نه دی کړی.دلوړوخويونواواخلاقوڅښتن دی.هېڅکله يې دروغ اوبدې خبرې نه دي

[1] - خورشيد احمد،(۲۰۱۰م)اسلامي نظريه حيات ص ۲۳۶شعبه تاليف جامعه کراچي پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي.په ټول قوم کې په دیانت اوامانت مشـــهوردی.له هرې ناپوهی اوناپاکی څخه کرکه کوي دقوم په لوټ،تالان اووینوبیولوغمجن،دنرم زړه څښــتن، دکونډواویتیمانومرسـتندوی.میلمه پال اودصـحیح عقل خاوند،له بت پالنې نفرت کوي،کلی پربردي.په لرې واټن دیوه غره غارته ورځي دیوې رڼاپه هیله ده.چې شاواخواتیارې پرې له منځه یوسي.

دنبوت پیل

په یوځل دده په حالت کې یوســتربدلون رامنځته شــو.له غاره راووت خپل قوم ته ورغی دبت پالنې غندنه يې پـيـل کـړه اودیـوالـلـه بـنـدگـۍ تـه يـې خـلـک راوبـلـل.دغلا.لـوټ ،تـالان ،شراب څښلو،زنا،قمار،اوبدوچاروپرخلاف يې مبارزه پیل کړه .بشری کرامت يې اعلان اوداخرت دورځې دسوال اوځواب احساس يې دخلکوپه زړونوکې واچاوه.

دناپوه قوم چلند

ناپوه قوم ددغه سترشخصیت په مخالفت لاس پورې کړ،چې هغه دپلاراونیکه په دوداودستور ولې نیوکه کوي اوښــوونې يې څنگه دپخوانیوپلرونودتگلارې خلاف دی.لـه همدې امله يې هغه ته بدې ردې پیل کړې.په کاڼویې وویشـــت اودهغه دوژلوپلانونه يې جوړاوله خواره ټاټوبي يې هجرت ته مجبوراوهلته يې هم په ارام پرې نښوده .

دهغه هدف

هغه دخپل نـاپو ه قوم پـه ســمـه لارروانول غوښــتـل سره لـه دې چې قوم ورته په دې شرط دمشرتـابه ،سرواوســپینوزرو ســپـارلوتـه چمتوؤ،چې لـه خپـل کـارڅخه لاس واخلي؛خوهغه په خبره ټینگ ولاړؤ ، دبشريت ددنيااوخرت دبرياليتوب په خاطريې په دې كارلاس پورې كاوه [1]

نوی ارمان

هغه لـه نویوارمانونوسره دحراله غاره راووت اوس یوبهترین خطیب اوله فصـــاحته اوبلاغته ډکې خبرې کوي ،اوس داســې کلام خلکوتـه اوروي چې هېچـاتراوســـه نـه دی اوریـدلی ټولونریوالوتـه يې چېلنج ورکړ،چې ددې کتاب په شان یوسورت جوړکړي دهغه ویناوداالله تعالی کلام سره توپیردرلود، داالله تعالی کلام له بلاغته ډک اومعجزه وه هغه دجزيرةالعرب وگړوته له حکمته ډکې ویناوې پیل کړې چې مخکې ورڅخه چااورېدلی نه وې.

بشپړلارښود

هغه اوس داخلاقو،ټولنیزژندقانون ،اقتصـــاداوســیاســـت معلم دی چې ترقیامته يې لوی لوی پوهان په ښېړنوبوخــت دي دهغه راوړی نظام کامل اوله هرې نیمگړتیاڅخه ســپېڅلی دی هغه دخپلې درویشــت کلنې مبارزې په دوران کې دخپلونبکواخلاقو،شرافت اوخپلولوړوښـوونوپه وسیله خپل دښـمنان دوستان وگرځول او لویوځواکونویې پرووړاندې ماتې وخوړه .

[1] همدغه ما خذ ص ۲۴۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربري وروسته

هغه چې کله په خپلودښمنانوبرى ترلاسه کړ،نوله هېڅ يودښمن څخه يې انتقام وانه اخيست.له هېچاسره يې سختي ونه کړه ترديې پورې چې چا دده ګران تره په قتل رسولى دهغه سينه يې ورڅيرې کړې وه په هم دي ډول چاچې په کانو ويشتلى اوله هېواده يې شړلى ؤدفتح پروخت يې هغوته هم معافي اوبخښنه وکړه .

مثالي شخصيت

هغه هېڅکله له چا سره خيانت اودوکه نه ده کړې اونه يې له چاسره دتړون په ماتولو لاس پورې کړى په جګړه کې يې له هېچاسره زياتى نه دى کړى ترديې پورې چې دهغه سرسختو دښمنانو هم کله په هغه دګناه اوياتېري الزام نه دى لګولى داهغه ښېګڼې اوستراخلاق ؤ چې په پاى کې يې دټولو عربو زړونه لاس ته راوړل

ستربدلون

بيايې دخپلوښوونوپه وسيله له پونده جاهل قوم څخه يومهذب اودقانون پابندملت اوداخلاقولوړخلي جوړکړل،نړى ته يې دتمدن،اخلاقواوبشردوستى درس ورکړ.دخپلوروزل شويوملګروپه وسيله يې دايران،روم اومصرلوسلطنتونه پربل مخ واړول اوداسلام لارښوونې يې داسيا،افريقا،اواروپاترلرې څنډوورسولې،نړيوالوچې دتوحيددرس هېرکړى ووهغه يې بېرته تازه کړ.هغه نړيوالوته داخلاقو،قانون ،سياست اواقتصاداوتمدن پاخه اوسپيڅلى اصول واړاندې کړل چې داسلام دښمنانوهم ګتيه ورڅخه واخيسته اوپه تاريخ کې سارى نه لري[۱]

مثالي لارښود

اوس دغوراوفکرخبره داده چې دخلوښتوکالوڅخه وروسته په دغه شخصيت کې يودم څنګه دومره کمالات رايوځاى شوه .اوس په يوه وخت کې بې مثاله دلښکروجنګي سپه سالاراويوبهترين قاضي، يوسترقانون پوه ،يوبې مثاله پوهانداوداخلاقواوتمدن يوبهترين مصلح ،سياست پوه اودالله جل جلاله عابدبنده هم دى،دخپلومېرمنواواولادونواوکورنۍ حقونه هم پوره کوي، دغم څپلواوبې وزلوخدمتګار،دفتحې اوغلبې پرمهال ساده ژوندترسره کوي له خلکوسره يوځاى ډوډۍ خوري ،نړۍ له پيله اوترپايه پورې هېڅ انسان دده په څېرمثال اوبېلګه نه شي وړاندې کولې دازموږ پيغمبراودنړيوالوسردارمحمدصلى الله عليه وسلم دى [۲]

۱-دنبوت پاى

حقيقت دادى چې اوس مهال دسمې لارې دمعلومولولپاره دمحمدصلى الله عليه وسلم دښوونواودقرانکريم نه پرته بله وسيله نشته هغه دټول بشريت لپاره دالله تعالى استازى دى اوهغه دنبوت لړى پاى ته رسېدلې

---

[۱]-همدغه ماخذ ص ۲۴۳

[۲] - خورشيد احمد(۲۰۱۰م)اسلامى نظريه حيات ص ۲۴۳ شعبه تاليف جامعه کراچى پاکستان

PDF ترتيب کوونکى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دنبوت د پاى دلايل

دپيغمبرژوندپه حقيقت کې دهغه دښــوونواولارښــوونوژوندوي ،دپيغمبردمړيني څخه مقصـــددادى ،چې ښــوونې يې بــدلون وومومي ،کوم اســـماني پيغام چې پرې نازل شـــوى ؤ،په اصـــلي شـــکل پاتې نه شي؛ خومحمدصلي الله عليه وسلم گواکې ژوندى دى ،څکه چې قران عظيم الشان په اصلي الفاظوموجوددى. دهغه دژوندانه حالات ،ويناوې اوکړه وړه دنبوى احاديثوپه بڼه ټول محفوظ اودټول امت په لاسونوکې دي. داسې بې بوله چې گواکې پخپله دالله رسول په خپلوسترگوويتودنړى دهبڅ شخصيت ژونددومره محفوظ نه دى ساتل شوى څومره چې درسول الله صلي الله عليه وسلم ژوندمحفوظ دى[1]

۳-له يوپيغمبره وروسته دبل دراتلو لاملونه

- داچې دلومړي پيغمبرښوونې له منځه تللې وي اودهغې دوړاندې کولوبياضرورت وي
- داچې دپخواني پيغمبر ښوونې پوره نه وي په هغو کې دترميم او اضافې کولواړتيا وي
- داچې د پخواني پيغمبر ښوونې تر يوه ځانگړي قوم پورې محدودې وي نوروقومونوته شاملې نه وي دغه درې واړه لاملونه اوس پاتې نه دي

۴-دنبوت څوخصو صيات يې

محمد صلى الله عليه وسلم په نورو پيغمبرانو ځينې ځانگړنې لري چې موږ ورته په لا ند ې توگه کتنه کوؤ

۱:دهغه درسالت مثال دلمر په څېردى لمرټوله ځمکه روښانه کوي دهغه رسالت هم دځمکې ټولو ولسو نو ته شامل دى قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر ځ کې فرمايي ﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴿١٥٨﴾ الأعراف: ژباړه: اى محمده !ووايه چې اى انسانانو !زه ستاسو ټولو لورې ته د الله استازى يم

۲:دقراني تليا تې معجزې درلو دل : په هغه داســـې معجز کلا م نازل شـــوى چې د ژوند دټولو برخو په هر وخت اوهرځاى اودهر ملت درهبرى صـــلا حيت لري او دســـا تنې ذمه واري يې الله جلت عظمته اخيستې ده

۳:دهغه خاتم الانبياء دى دنبوت لړى پرې پاى ته رســـېدلې تر ده وروســـته بل پيغمبر نه رازي او نه بل پيغام ځمکې ته راتلو نکى شـــته څوک چې درســـول الله صـــلى الله عليه وســـلم درســـالت په ختم باورې نه وي داسلام له دايرې بېرون څخه گڼل کېږ ي قران عظيم الشـــان فرمايي ﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ الأحزاب: ژباړه: (اى خلکو ! محمدصلى الله عليه وسلم ستاسې له نارينه ؤڅخه د هيچا پلارنه دى ،مگر هغه د الله رسول او خاتم النبيين دى .او الله دهرڅه علم لرونکى دى.

[1] دورحماني ژباړه(۱۳۹۰)داسلام اساسي ښوونې ص ۵۸ اصلاح افکار ننگرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانان يادوي قران عظيم الشان دغه مطلب
۴:ترقیامته دهغه نوم لوړشوی په اذان او کلمه طیبه کې به يې
ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ﴾ ژباړه:اوستاپه خاطر موستا دیادېدو اوازه لوړه کړه
۵:هغه يې ټولو نړۍ والو ته درحمت په تو گه انتخاب کړی
۶:هغه ته دکوثر دحوض زېری ورکړی شوی قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي ﴿
إِنَّآ أَعْطَيْنَـٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ ﴾الكوثر (اي پيغمبره ! بيشکه موږ تاته کوثر درکړی دی
۸ :هغه ته داو داسه قايم مقام تيمم رواشوی په داسې حال کې چې دتېروامتونولپاره له اوبونه پرته جا يزنه ؤ
۹ : هغه ته په قيامت کې دلوی شفاعت مقام ورکړ شوی مګرنور پيغمبران به نفسي نفسي نارې وهي
۱۰ : هغه ته ستر او لوی امت ورکړشوی
۱۱:دهغه امت دگنا هو نو له امله ټول په عذاب نه اخته کېږي چې ټول له منځه ولاړشي .

۵-په امت باندې يې حقونه:

رسول الله صلی الله عليه وسلم په خپل امت ځيني حقوق لري چې مو ږ ورته په لاندې تو گه کتنه کوؤ .
۱: په هغه ايمان درلودل:له شک نه پرته درسول الله په نبوت اقرار اوباور درلودل ضروري اولازمی خبره ده
قران عظيم الشـــان فرمايي ﴿ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ﴿٧﴾ ﴾الحديد: ژباړه: ايمان راوړئ پرالله او دهغه پر پيغمبرباندې
۲: دهغه اطاعت: او پيروی کول چې په قراان عظيم الشـــان کې دد ې گڼ دلايل دي ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ ﴾محمد.ژباړه: ای موءمنانو ! دالله اطاعت وکړئ او دپيغمبر اطاعت وکړئ او خپل عملونه مه بربادوئ .
۳: له هغه سره محبت کول :له رسول الله صلی الله عليه وسلم سره محبت دايمان بر خه ده
۴ : هغه ته نوم نه اخيستل :الله تعالی مسلمانان له دې څخه منعه کړي دي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم په خپل نو م سره راو بولي
۵: په هغه باند ې درودويل: هر مسـلمان ته لا زمه ده چې په رسـول الله صـلی الله عليه وسلم باند ې درود ووايي
٦ :دهغه تعظيم اوادب کول:درسول الله صلی الله عليه وسلم تعظيم ،ادب اواحترام په ټول امت فرض دی [1]

داصحابوکراومقام اوپه اړه يې داهل سنت عقيده

موږبه ترهرڅه دمخه دصحابي پېژندنه ، مقام اومنزلت اوپه اړه به يې داهل سنت والجماعت عقيده ذکرکړو
داصـحابي پېژندنه :هغه څوک چې درسول الله مبارک سره دايمان په حالت کې مخامخ شـوی اوپرايمان وفات شوی وي له اصحابي څخه عبارت دی

---

[1] - خورشيد احمد(۲۰۱۰م)اسلامی نظريه حيات ص ۲۴۷ شعبه تاليف جامعه کراچی پاکستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام اومرتبه يې :اصحاب کرام داسلام غوره نسل ؤ له دوی سره محبت په هريومسلمان واجب اولازم اوبغض اوکينه ورسره کفراوبې ديني ده ، اصحاب کرام درسول الله مبارک شاگردان دي ددوی مقام اومرتبې دلايل په لاندې توگه دي .

الف :قران عظيم الشان : الله تعالی فرمايي ﴿ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ ﴾ الفتح ژباړه: الله تعالی له مؤمنانو څخه خوشحاله شو کله چې هغوی له ونې لاندې له تا سره بيعت کاوه، دهغوی زړونوحال هغه ته معلوم دی له دي امله يې پرهغو ډاډينه نازله کړه اوهغوته يې په انعام کې نيژدې فتحه ورکړه.

په بل ځای کې ارشاددی ﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ ﴾ التوبة ژباړه: هغه مهاجرين اوانصارچې هغوی ترټولود مخه دايمان بلنې ته په لبيک ويلوکې وړاندې شول ، دغه راز هغه کسان چې وروسته له نيکۍ او ريښتينولۍ سره په هغو پسې راغلل، الله له هغو نه خوښ او هغوی له الله نه خوښ شول، الله د هغو له پاره داسې باغونه تيار کړيدي چې تر هغو لاندې به وياله بهيږي او هغوی به په کې د تل له پاره اوسيږي، همدا ډير لوی برياليتوب دی.

ب :نبوي سنت: پيغمبرعليه السلام فرمايلي دي (خيرالقرون قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم) يعنې غوره خلک زمادژوندانه داوسېدونکوپيړی ده بیاورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وي بیاورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وی يعنې دتابعينواوتبع تابعينوپيړی

دوی ته دښکنځلوکولواوبدوردوويلوحکم

پيغمبرصلى الله عليه وسلم اصحابوکراموته دښکنځلوکولوڅخه منعه فرمايلي ده هلته چې فرمايي(لاتسبوااحدامن اصحابي) يعنې تاسې زماديوه صحابي په اړه هم بدې ردې مه واياست .نوپردې اساس اصحابوکراموته بدې ردې ويل له اهل سنت والجماعت څخه وتل اودگمراه ډلوپه کتارکې درېدل دي

ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تگلاره

داصحابوکرامو په اړه داهل سنت والجماعت منځنی کړنلاره دافراط اوتفريط ترمنځ ده ددوی ترمنځ چې کومې شخړې پېښې شوې موږ په کې بحث نه کوو په دې هکله دعمربن عبدالعزيزرحمة الله عليه ويناکافي بولوهلته چې وايي : دغه خلک هغه قوم دی چې الله تعالی ددوی دوينوڅخه زموږلاسونه پاک ساتلي دي نوموږته لازمه ده چې ددوی دابروتويولوڅخه خپلې ژبې پاکې وساتو[1]

[1] دمحمد رضخيص محمدابن عبدالرحمن : التوضيحات الجلية على العقيده الطحاوية اول ټوک ۱۲۰۹ مخ

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

پیلیزه

ژوند پیلېږي ،چې ترهغه وروسته به ژوندخوېيوازې دهمدې د نیاژوندنه؛ بلکې له مرګه وروسته بیاهمېشه ژوند پیلېږي ،چې ترهغه وروسته به چاته هم مرګ په برخه نه شي دغه ژوندبه یادایمان اونېکواعمالوله املـه دعیش اوارام ژونـداويـابه دکفراوبـدواعمالوله کبله دغمونواوکړاوونوژوندوي همدغه باوراويقين ته داخرت عقيده وايي داچې دنړۍ هرڅه دالهي تقدیراوپلان پربنسټ دي دلته هرڅه دقيق محاسـبه شـوي مرګ ،ژوند رنځ ،خوشـالي ،غم اودردهرڅه ټول دالله تعالی له خوادي.

لومړی بحث

په اخرت ایمان

دنړۍ دموجوده نظام دورانېدوپیل به داسرافیـل دشـپېلی دپوکي څخـه وکړای شي. ټول کـاینـات بـه ګډوډ،څمکه به ډېرسـخت ټکانونه وخوري لمراوسپوږمۍ به په ټکر ،ستوري به تت اوخپاره شي. غرونه به دډانډس شویوړیوپه څېرشي اوبه به اورواخلي دځمکې ژوي به ټول مړه شي. بیابه دالله تعالی په حکم دویم ځل شـپېلی پوکړای شي؛ قبرونه به وچوي اوټول مړه شـوي انسـانان به دادم علیه السـلام له وخته تر قیامته دوباره راژوندي کړای شي اودخپلوقبرونوڅخه به را اوچت اودحشرـ په میدان کې به راغونډاودالله جلت عظمته پروړاندې به ودرېږي ،داژوندبه همېشه ژوندوي، دابه ډېره وېرووونکې ورځ وي. دخلکوزړونه به له وېرې لړزېږي اوهریوبه خپل انجام ته منتظروي،ټول انسـانان به دحشرـ په میدان کې دالله جل جلاله پروړاندې راټول وي په دغه ورځ به یوازې دده حکومت وي. هېچاته به دساه وېستلومجال نه وي. دهغه لـه اجازې پرته به چاته دخولې پرانسـتلوهمت نه وي .الله جل جلاله به دخپل علم ،حکمت اوانصـاف پربنسـټ له هرچانه جلاجلا دټول ژوند حسـاب واخلي انسـان ته به دخپلو عملونواسـنادیه لاس ورکول کېږي دهغـه ټول اعمال به ورته مجسـم شي دهغه اندامونه به پرهغه ګواهي ورکوي اوحسـاب به ورسره وشي. له هېچاسره به ظلم ونه کړای شي نېکوخلکوته به په ښي لاس اومجرمانوته به په کيڼ لاس عملنامې ورکړای شي. ښـي لاسي بـه کـامیـاب اوکيڼ لاسي بـه نـاکـام اونـامرادوي دبري مونـدونکوڅېرې بـه لـه خوشـالۍ ځلېږي اونامراده خلک به تورمخي اوله غمه ډک وي نېکان به جنت ته اوبدخلک به دوزخ ته بیول کېږي ګنهګارمؤمنان به له دوزخ څخه ترټاکلې مودې وروسته راوېستل کېږي اوجنت ته به ځي

۱- پېژند نه یي

دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده، هلته چې ترمړینې وروسـته به انسـانان دحسـاب اوجزاءلپاره له قبرونوراپاځولی شي اودرب العـالمین پروړانـدې به درېږي دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي؛څکه چې دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده. هلته چې ترمړ ینې وروسته به انسـانان دحساب اوجز اء لپاره

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

له قبرونوراپاځولی شي اودرب العالمین پروړاندې به دربري دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي :ځکه چې له دې نه وروسته بله ورځ نشته تردې وروسته به جنتیان جنت ته اودوزخیان به دوزخ ته ځي.[1]

۲- دایمان مفهوم یې
په اخرت ایمان ددغې ورځې اړوندوچاروته شمولیت پیداکوي؛ لکه کو چنۍ اولويې نښې .دقبرعذاب او راحت .داسرافیل شپېلۍ .له قبرونودخلکوراووتلو .حساب اوجزا .دقیامت هیبتناکه منظر. دمحشرتفصیل .دعملناموخپرېدل .دمیزان دتلې تېنګښت .دصراط پول .دکوثرحوض .شفاعت .جنت ودوزخ.[2]

۳- دایمان اهمیت یې
داخرت په ورځ باوردایمان دارکانو له جملې څخه دی داخرت په ورځ ایمان ستراهمیت لري دقران عظیم الشان په ډېروځایونوکې په الله جل جلاله دایمان ترڅنګ ذکرشوی ، دایمان دشپږګونواساساتو له جملې څخه دی

۴-داخرت دورځې نومو نه
ځینوعلماؤداخرت دورځې ګڼ نومونه ذکرکړي دي ،موږدلته دقیا مت مشهورنومونه ذکرکوو:
۱ -الساعة : دقیامت دقایمېدووخت
۲ -یوم القیامة : دالله تعالی پروړاندې دودرېدلوورځ
۳ -یوم الوعید: دعذاب ورځ
٤ -یوم الدین :دجزاورځ
٥ :یوم الحسرة: دافسوس ورځ
٦ -الدارالا خرة : داخرت کور
۷ -یوم التناد:یوبل ته دچیغو ورځ
۸ :یوم الجمع :دجمعه کېدوورځ
۹ :یوم الفصل : دفیصلې ورځ
۱۰ -یوم الحساب :دحساب ورځ
۱۱ -یوم الخلود:دهمېشه والي ورځ
۱۲ -یوم الخروج : دراوتلوورځ
۱۳ یوم التغابن:دتاوان ورځ
۱٤ یوم التلاق:دملاقات ورځ
۱٥ یوم الازفة:نېژدې ورځ

---
[1] ابن کثیر (ب ت) النهایة لوړی ټوک ص ۲٥٦ لاهور پاکستان
[2] کیلانی اسعد(ب ت) داسلامي تحریک دویم کتاب ص ٦۹ لاهور پاکستان

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٦ – الواقعة : ستره پېښه

١٧ – الحاقة :رېښتيني ورځ

١٨ – القارعة :ټکوونکې ورځ

١٩ – الطامةالکبرى :ستره هيبتناکه ورځ

٢٠ : الصاخة :کنيوونکې ورځ

٢١ – يوم البعث :له قبرونودراپورته کېدوورځ

٢٢ – الغاشية : پټوونکې ورځ [1]

٥- درامېنځته کېدو دلايل يې

قران عظيم الشان يوازې دقيامت په امکان اکتفاء نه ده کړې؛ بلکې په ډېرواياتونوکې يې دهغې په وقوع تاکيدکړى دى اسلامى پو هانوددې بېلابېل دلايل بيان کړي دي.

١- دحکمت دليل

داچې دالله تعالى څخه هېڅکله بېهوده اوبابېزه فعل نه صادرېږي ،نودانسان پيدايښت ديوسترهدف لپاره دى دانسان دژوندنهائي هدف دادى چې خپل همېشني کمال ته ورسېږي ددغه هدف تحقق داخرت دژوندون نه پرته امکان نه درلوداوهغه داچې هلته تل ترتله واوسېږي قران عظيم الشان دانسان دژوندحکمت ته داسې اشاره کوي ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ ﴾ المؤمنون: ژباړه:اياتاسې انګېرلې وه چې موږتاسې بابېزه پيداکړي ياست او زموږلوري ته ستاسې هېڅکله راګرځېدل نشته؟

په بل ځاى کې ارشاددى ﴿ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الدخان: ژباړه:دغه اسمانونه اوځمکه اوددوى ترمنځه شيان مورډ لوبو لپاره نه دي پيداکړي [2]

٢- دعدالت دليل

الله تعالى عادل دى اوذظلم صدورورڅخه ممکن نه برېښي. دالله تعالى عدالت ددې غوښتنه کوي چې نېکوکارانواوبدکارانوته خپل ثواب اوعذاب ورکړي .داچې دنيوى ژونددثوابونواوعذابونولږظر فيت لري، ټول انسانان دخپلواعمالوسزاپه دې نړۍ کې نه ګوري ،نوپرهمدې اساس الهي عدالت ددې غوښتنه کوي چې بله نړۍ دې اوسي اوهلته دې نېکوکارانواوبدکاروته خپله بدله ورکړاى شي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الجاثية: ژباړه: اياهغه کسانوچې هغوى دبدى مرتکب شوي .داانګېرلې ده چې

[1] [illegible] العقيدة الاسلامية اسسها ص ٦٢٨ دارالقلم بيروت لبنان

[2] [illegible] ص ٧١ [illegible] ننګرهار افغانستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Kitabton.com The Digital Library

موربه هغوی اوایمان راوړونکي اونیك عمل کوونکي سره برابرکړو،چې دهغوژوندداومرګ یوشانته شي؟ډېره ناوړه فیصله ده چې دوی یې صادروي.[1]

۶-داخرت په هکله داسلام تصور

۱: انساني ژوندپه اصل کې داخروي ژوندیوه مقد مه اوسریزه ده دغه ژوندلړ اومؤ قتي ؛مګراخرت تل ترتله اوهمېشه دی دغه ژوندنیمګړی اوهغه کامل دی ،دېتولواعمالوبشپړنتایج په دې عارضي اولړ ژوندکې مېچاته نه په برخه کېږي ؛بلکې ددغه لړژونددحقیقي نتایجوثمرات به په اخروي ژوندکې څرګندېږي .

۲ -څرنګه چې په نړۍ کې هرشی عمرلري چې په نتیجه کې به له منځه ولاړشي ،په همدې توګه دغه ټول نظام هم عمرلري چې په پای ته رسېدلوسره به یې وروسته بل نظام اوبله نړۍ رامنځته شي چې د هغې طبیعي قوانین به ددې او سني نظام سره بشپړتفاوت ولري.

۳ -ددغه موجوده نظام ترړنګېدواودانسان ددوباره ژوندنه وروسته به دانصاف اوعدل یوه ستره محکمه قایمه کړای شي چې هلته به دانسان دهرعمل محاسبه کېږي اودخپل څښتن پروړاندې به حا ضرېږي اودښواوبدواعمالوسزابه هرچاته ورکول کېږي.[2]

۷-دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه

په انسانانوکې یوه دماترپالستانوډله ده هغوی نه دکایناتوخالق مني اونه داخرت نړۍ هغوی پردې باورلري چې ماده ازلي اوتل ترتله ده په مړینې سره دانسان هرڅه پای ته رسېږي، دوباره ژوندون له سره شتون نه لري. دوی یوازې په خپلوحواسواعتمادکوي اووایي چې داخرت نړۍ موږمحسوسه کړې نه ده ؛نوله سره نشته.دغه فکرسراسرناسم څکه دی چې ډېرشیان شته ،مګرسترګې یې نه محسو سوي؛ دمثال په توګه دمادې الیکټرونیکي خوځښت ،دځمکې جاذبه ،مقناطیسي- قوه ،دغه ارته لویه نړۍ چې دانسان له احاطې بېرون ده ،بیواقعیت دی په همدې توګه دمرګ اوژوندپه اړه په حواسواعتمادکول معقول کارنه برېښي څکه موږ سره داسې سترګې نشته چې دمرګ له پولې اخوا نړۍ پرې ووینوله دې وروسته دنړۍ په موجوده نظام دنه زوال حکم پردې اساس لګول چې موږیې ورانی نه دی لیدلی داخبره دې ته ورته ده، چې یوڅوک ووایې دغه تعمیربه تل ترتله وي څکه چې مایې ړنګېدل نه دي لیدلي ایادعقل پربنسټ دغه استدلال صحت لري؟نه هېڅکله نه [3]

د له مرګه وروسته ژوندقضیه یوازې عقلي اوفلسفي مسئله نه ده؛ بلکې زموږله عملي ژوندسره یې ژوره اړیکه ده .زموږداخلاقي اوتمدني ژوندټول انحصارپه همدغې مسئلې پورې تړلی دی؛ څکه چې یوڅوک پردې باوري وي چې هرڅه دي په همدغه ژوندپورې اړونددي، له مرګه وروسته ژوندله سره شتون نه لري

---

۱. نذیر دادهمد.(ب ت) عقاید اسلامی ص ۱۷۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
۲. قشیری مسلم بن الحجاج (ب ت) صحیح مسلم باب اثبات حوض النبی لاهور پاکستان
۳. خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۸۱ شعبه تالیف وترجمه جامعة کراچي

Ketabton.com: The Digital Library

چې يو ځوک داخرت په سوال او ،ددغسې شخص اخلاقي اوعملي کړنلاره له هغه انسان څخه تفاوت لري
په ترڅ کې څرګندوو:
ځواب باوري وي دغه حقيقت ديومثال
چې کندهارته په رسېدوسره به دوه تنه ترکندهاره دسفرپروګرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی
ددوي ترمنځ دغه ازاديم دده برعکس دويم زماسفرنه يوازې پای ته رسېږي ؛بلکې دهغه ځای دپوليسواومحکمې څخه
شخص پو هېږي چې ترکندهاره تلل يوازې دسفريو پړاؤدی، زه داسې سيمې ته روان يم چې ددې ځای
اودهغه ځای بادشاه يودی، دهغه په دفترکې زمادټولوکړوووړوريکارډموجوددی، تاسوپه خپله ووايا ست
چې ددې دواړواشخاصوپه اعمالوکې به څومره لوی بېلتون موجودوي ؟
دماده پال اومؤمن انسان په سيرت اواخلاقوکې لوی امتيازوي ماده پرست انسان مايوسه اوپست همته
شخص وي ،دشريرواوظالموانسانانوپه بڼه ژوندسرته رسوي ،دشهوت،شهرت اوځان پالنې په احساس
ژوندکوي دده پرعکس په اخرت باوري انسان مسؤلانه ژوندلري اودخرت لپاره په تياري کولوبوخت وي
،دژوندستره اسره يې بشرته خيررسول دالله تعالی رضاءاودجنت حصول وي.[1]

۱-دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت

دلمرزياته برخه دهيليم اوهايدروجن غازونه دي اودواړه دهستوي تعاملاتو په نتيجه کې دخلااودلمردژوندلامل گرزېدلي دي. هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته داخلېږي، دلمرهسته چې له هايدروجن څخه ډکه ده په هماغه اندازه هايدروجن له هستې څخه وځي اوپه هيليم بدلېږي ،چې په پای کې نور ،انرژي اوتودوخه توليدوي لمرددوودلايلوپراساس تراوسه ځلاندی :

۱ -که چېرې په لمرکې هستوي ځواک اوجاذبه قوه شتون ونه لري لمربه دهايدروجن دبم په څېروچوي.

۲ - که چېرې په لمرکې اتومي تعاملات نه وي لمربه په داخل کې رڼګ او پای ته به ورسېږي اتومي چاودنې به ترهغه په لمرکې جاري وي چې هايدروجن دلمرپه هسته کې په بشپړه اندازه مو جوداوسي، په داسې حال کې چې لمرپه هره ثانيه کې (۷۰۰)مليو نه ټنه هايدروجن له لاسه ورکوي چې په نتيجه کې نور ،تودوخه اوانرژي توليدوي ،داچې په يوه دقيقه،ساعت اوورځ کې دهايدروجن څومره اندازه ضايع کېږي ،تاسويې پخپله حساب وکړئ تراوسه (۳۷) برخې په سلوکې دلمرهايدروجن ضايع شوی، هرکله چې دهايدروجن زياته برخه ضايع شي دلمريزنظام بربادي به پيل کړای شي.[2]

له يوې تاکلې اوږدې مودې وروسته به دلمردهستې دهايدروجن زياته برخه په هيليم بدله شي اودلمرپه هستوي تعاملاتوکې به ډېرلوی خلل رامينځته شي په دغه مهال لمردهايدروجن له کمبودسره مخامخ کېږي .هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته ننوځي اوپه ډېرسرعت سره به راؤزي ؛نورنوهيليم له هايدروجن څخه پرته هستوي تعاملات له لاسه ورکوي.جاذبه قوه زياتېږي لمرپه ډېرشدت اوسرعت دخپلې هستې په

[1] -همدغه ما خذ ص ۳۸٦

[2] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جديد وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦۴ مؤسسة

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخل کې نړیږي (solarcollaps)دلمرنړېدابه دومره قوي سریع انفجاروي. چې نورې سیارې به هم له تزلزل سره مخ کړی دلمرنورې سیارې له خپل مدارڅخه ببخایه کېږي اوفراربه وکړي دهیلیم سریع حرکت ددې باعث ګرزي چې دلمرتودوخه زیاته شي، دهرې شیبې په تېرېدوسره دلمرتودوخه زیاتېږي اوپه ځمکه کې دژوندانه شرایط له منځه ځي دګرمی دزیا ت والي له کبله دجنو بي اوشمالي قطب یخچالي برخه اوبه کېږي اوداوبوسطحه لوړیږي اووچې ته مخه کوي. دسمندرساحلي برخې اوبه لاندې کوي قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې سمندرونه وشلیږي

په دغه مهال دلمرحجم زیاتېږي اوسوررنګ به لري،دځمکې فضاء به هم سوررنګ پیداکوي اودزیاتې تودوخې له امله به چاودنې پیل شي. قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسی فرمایي ﴿ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ ﴾الرحمن: ژباړه:که دتبښتې هڅه وکړئ ؛نوپرتاسې به داورشُغلې اولوګي خوشې کړای شي چې تاسي به دهغومقابله ونکړای شئ.

دزیاتې تودوخې له امله دځمکې ترپوښ اوغرونولاندې اورغورځوونکې برخه دومره ګرمېږي ،چې دهغې دبخارفشارځمکه چوي اودېرې سختې زلزلې پیلېږي قران عظیم الشان دغه مطلب داسې بیا نوي ﴿ إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ ﴾ الزلزلة: ژباړه:کله چې ځمکه په خپل ټول قوت سره وخوځول شي .

په دغه وخت کې دلمرجاذبه قوه زیاتېږي. په سمندونوکې ډېرې لویې څپې رامنځته کېږي دلمرتودوخه دومره لوړیږي چې دځمکې دمخ ټول ځنګلونه سوزي اودځمکې په هره برخه کې چاودنې رامینځته کېږي. قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښا نه کوي ﴿ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ ﴾ المزمل: ژباړه:دابه هغه ورځ وی چې ځمکه اوغرونه ولړزیږي اودغرونو حالت داسې شي لکه دشګوډېری چې خورېږی . په بل ځای کې داسې ارشاد دی ﴿ ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ ﴾ القارعة: ژباړه:هغه ستره پېښه ! اوس دلته داپوښتنه راولاړیږي چې موږولې په ځمکه کې دلمردانفجاراتواوچاودونوغږنه اورو؟ځواب یې څرګندی اوهغه داچې دفضاءهغه برخه چې له ګازونوخالي ده له هغې څخه نور،تودوخه اوانرژي په ډېرې اسانتیاسره ورڅخه عبورکوي؛البته ددې پرعکس اوازله خلاڅخه نه تېرېږي دزمکې اولمرترمینځ ډېره لویه فاصله موجوده ده دلمردچاودنواوازونه همدلته توقف اوبېرته دلمرپه لوري ورګرزي که چېرې فضاء نه وای دلمرهولناکه چاودنوبه ځمکه دومره لړزوله چې دغرونولوړې څوکې به رانړېدلې وای .

هلته قیامت ته نېژدې دلمردانبساط اودزیات لمریزطوفان(solar wind)له امله به دغه خلاء له منځه ولاړه شي عطارد.لمرته نېژدې سیاره به دلمرداخل ته ولاړه شي په پای کې به سپوږمی هم دلمرخپتې ته ورننوزي قران عظیم الشان دغه منظرداسې بیا نوي ﴿ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ﴿٩﴾ ﴾ القیامة: ژباړه: اوسپوږمی بې نوره شي اولمراو سپوږمی یوځای کړاي شي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

The Digital Library

په دغه مهال به دځمکې اوبه اورواخلي قران عظيم الشـــان فرمـايي ﴿ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۝٦ ﴾ التكوير :ژباړه: اوکله چې سمندرلمبه کړل شي

دتودوخې درجه به دوه زره خله زيات والى وموميي پدغسې تودوخه کې غرونه ويلې کېږي اودسيلاب په بڼه حرکت کوي قران عظيم الشـــان دغه مطلب داسې بيانوي ﴿ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۝٣ ﴾ التكوير: ژباړه:اوکله چې غرونه وخوځول شي

په دغه وخت کې لمردومره لوئېږي چې دځمکې دفضـازياته برخه نيسي-؛ نورنو هيليم دهستو ي تعاملاتو خواک له هايدروجن نه پرته له لاســه ورکوي. جاذبه قوه زياتېږي اولمرپه دېرشــدت اوچټکتياسره دخپلې هستې په لورنړېږي ددغه سترانفجارنه وروسته نورې سيارې له خپل مدارنه بېځايه کېږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسې بيانوي ﴿ وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ۝٢ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې ستوري خواره واره شي

لمرپه يوسپين دوله جسم بدلون مومي چې حجم به يې دځمکې سره برابرالبته کثا فت اوکثله به يې زياته وي ساينس پو هان يې(Black Dwarf)بولي دځينوساينس پوهانوله نظره به دلمرحجم دځمکې دحجم په اندول پاتې شي اوخپل پاتې نوراورڼابه له لاسه ورکړي اوپه يوتورجسم بدل شي قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي ﴿ إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ ﴾ التكوير: ژباړه: کله چې لمرونغښتل شي

ځيني ســاينس پوهان پردې باوردي چې دلمردهســتوي تعاملاتودنشــتوالي له کبله کوچنى کېږي خوکتله اوجاذبه به يې هماغه شان وي په پاى کې به لمردسپوږمۍ څخه کوچنى اوبيابه د فوټبال دتوپ په اندول او په پاى کې به يې حجم له صـفرسره مســاوي شي؛ مګرجاذبه اوکتله به يې په خپل ځاى وي چې ســا ينس پوهان يې (Black Hole)بولي [1]

۲-په اخرت دايمان غوښتنې

۱ – ددنياپـه مقـابـل کې اخرت غوره کول :په اخرت دايمان لومړۍ غوښــتنه ددنيا په مقابل کې اخرت ته ترجيح ورکول دي اخروي ژوندبـه يې ســتره موخـه اودې تـه بـه تيـاروي ،چې داخرت دبهبود لپاره بـه ددنياهررازســتونزې ګالي اومحروميتونه به مني دنياته به يې شـا اواخرت ته به يې مخه وي مومن مســلمان دنيااوددنياسامان وسيله اوداخرت توښه بولي په دنياکې به دمسافر په توګه ژوندترسره کوي دنيا به په اخرت خرڅوي اوددنيا هرڅه به داخرت لپاره قربانوي. دنيايوه مؤقتي قرارګاه ده اوداســې مثال لري ،چې يوڅوک دمؤقت وخت لپاره د ونې سيوري لاندې توقف اودڅوشيبولپاره ارام کوي ددنيا ژوند همداسې وګڼئ اصل هدف اومقصد اخرت ده .

۲ – له مرګ څخه نه وېربدل :په اخرت باند ې دايمان بله غو ښــتنه له مرګه نه وېرېدل دي. دالله په لارکې مړينه به دهغه ترټولولوړه هيله وي. په هغه قام اوملت کې دشـهادت تلوسه اوهيله مري چې په اخرت ايمان ژوندبيل دى مرګ له يوې نړۍ څخه بلې ته دورتګ وسيله ده. ژوند بيل دى مرګ له يوې نړۍ څخه بلې ته دورتګ وسيله ده.

[1] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جاذبه وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦٦

۳ - ډاډ او اطمینان :په اخرت دایمان څښتن هېڅکله نه ناامیده کېږي، ترسختو نه په سخت حالت کې مطمئن وي ؛ځکه هغه دخپل مستقبل له نتیجې نه ډاډه وي. انسان هغه مهال په نا امیدۍ اخته کېږي، چې گومان وکړي عملو نه یې بې نتیجې پاتې شوه .دهغه کوښښ ضایع شو ؛خوچې انسان په دې باور وي چې دی دخپلو اعمالواوهلوځلوعوض اورمرو ترلاسه کوي ،هغه په هېڅ صورت کې نه مایوسه کېږي ،چې دغه په اخرت باندې دایمان نتیجه ،غو ښتنه اوتقاضاده[1]

۳-په اخرت دایمان اغیزې

په اخرت دایمان اغیزې په لاندې توگه وړاندې کېږي :

۱ - په انسان کې دعبادت ،طاعت او بندگۍ داحساس وده.

۲ - دغه تصور انسان دې ته هڅوي ،چې خپل ځان اومال دالله تعالی په لارکې ځارکړي .

۳ - دغه فکر په انسان کې دریښتینولۍ احساس رامنځته کوي هغه هېڅکله دروغجن نه وي .

٤ - دغه طرزفکرمظلوم انسان ته ډاډه برخه کوي چې که چېرې نن موله ظالم نه غچ وانخیست سبا ته دقیامت به ورځ به انتقام ورڅخه واخیستل شي.

۵ - په اخرت ایمان دانسان په ټولنیز ،سیاسي اواقتصادي ژوندکې انضباط رامنځته کوي. همدغه دننه قلبي احساس مؤمن له کافره جلاکوي کفري ټولنه دمادي ځواکونو اودبرچې په زورامن ټینگوي ؛مگراسلام دخلکوپه زړونوحکومت کوي، له زراوزورنه پرته ورته ځان تسلیموي هلته دستورمخابراتي وسایلواوپولیسوپه ذریعه ښارونه ساتل کېږي که دغه وسایل شنډکړای شي نواریانوونکي جرایم به په سترگو ولیدل شي.دنیویارک په ښارکې په یوه شپه کې دلړوخت لپاره دبر ښنبادنه شتون له امله ددوه لکه غلاگانو جرایم ثبت شول چې ددوه ملیارده ډالرو په تناسب مال په کې چورشوی ؤ .

٦ -داخرت په ورځ ایمان په یو شخص کې داخرت دعذاب وېره اوالله جلت عظمته ته دهیلو اوامیدونواحساس ورکوي، طاعت ته هڅاند اوله گناهونوخپل ځان ژغوري.

۷ -په اخرت دباورڅښتن نعمتونه دطغیان اوسر کشۍ ترسرحده نه رسوي اوغمونه یې نه ناا میده کوي؛ بلکې تل ترتله دتوازن په حال کې وي.

۸-په اخرت ایمان په انسان کې ښایسته اخلاق رامنځته کوي لکه سخاوت، شجاعت ،تواضع رحمت ،شفقت اوداسې نور ..

۹-مؤمن مسلمان دالله تعالی رضاء غواړي په دنیاکې که چېرې ورڅخه نعمتونه فوت شي ،داخرت هیله من وي .[2]

---

[1]- حکمتیار (ب ت) په اخرت ایمان ص ٦۹ خپرونکی دمیثاق ایثار اداره

[2] تېر شوی ماخذ ص ۷۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیامت علامې

دقیامت په راتلوکې هېڅ شـک اوشـبهه نشـته.قیامت نږدې دی اوعلم یې یوازې الله تعالی ته په برخه اوایمان پرې دمغیباتو له جملې څخه ده. دقیامت کوچنۍ اولویې نښې شته، چې په قران عظیم الشان اونبوي حدیثوکې بیان شوي دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي: ﴿ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴾ محمد: ژباړه:نواَیادوی فقط دقیامت انتظارباسي چې هغه په ناخاپي ډول وربانديې راشي؟دهغه علامات(نښې نښانې)خوراغلي دي.کله چې هغه پخپله راشي نوایاددوی لپاره به دنصیحت قبلولوڅخه فرصت باقي پاتې شي؟

په پورتنی ایات کریمه کې قیامت ته ساعت ویل شوی ،دلته له ساعت څخه هغه وخت مراددی چې قیامت به په کې قایمېږي. قیامت ناڅاپه راځي دقیامت له نښـوڅخه هدف دادی ،چې قیامت نیژدې اودنړۍ عمرنورپای ته رسېدونکی دی .

۲-دقیامت اطلاق

په شریعت کې په درې شیانودقیامت اطلاق کېږي:

الف -کوچنی قیامت : چې دانســان له مړینې څخه عبارت دی.څو ک چې په مړینه محکوم شي؛ نودده قیامت قایم شو؛ ځکه چې دغه شخص داخرت نړۍ ته انتقال ومونډ .

ب -مینځنی قیامت :چې هغه دیونسل مړینه ده

ج - لوی قیامت : چې هغه له قبرونودحساب اوسزالپاره دمړورا اوچتېدل دي .

۳-دقیامت دنښانو حکمت

له قیامت نه دمخه دنښانو حکمت دادی، چې خلک دغفلت له درانه خو به راپاڅېږي، توبه اوالله تعالی ته رجوع وکړي ،له دنیاڅخه ځان غوڅ اوداخرت لپاره په بشپړتیاري لاس پورې کړي[۱]

۴-دقیامت دنښانو ډولونه

الف- دقیامت کو چنۍ علا مې

دقیامت کوچنۍ نښـانې ډېرې دي. تفصیلي بحث یې زموږ موخه نه ده ،په اجمالي توګه به موږ ورته اشاره وکړو په دې کې ځینې واقع شوي اوځینې یې دواقع کېدوپه حال کې دي :

۱: درسول الله صلی الله علیه وسلم بعثت اونبوت .

۲: درسول الله صلی الله علیه وسلم وفات .

۳: دبیت ا لمقدس سوبه .

٤:دعمواس وبا .

---

[۱] - الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق)التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ص ٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمال زيات والى اوله خيرات څخه دخلکو بې پروايي .
۵: دمال زيات والى اوله خيرات څخه دخلکو بې پروايي .
۶: دفتنوڅرگندېدل .
۷: دنبوت ددروغژنو مدعيانوڅرگندېدل
۸: په حجازکې داورڅرگندېدل دغه په(۶۵۴ هـ کال رامنځته شوى)
۹: دترکانوسره جگړه.
۱۰: دعجموسره جگړه.
۱۱: دامانت ضايع کېدل.
۱۲: دديني علم له مينځه تلل اودجهل څرگندېدل .
۱۳: دپوليسواودظالمانودمرستيالانو زياتوالى.
۱۴: په عامولاروکې دزناڅرگندېدل،تردې پورې چې شريف شخص به وايي کاش ددېوال ترشاواى .
۱۵: دسود ترويج .
۱۶: دموسيقي او ښځينه سندرغاړواونڅاگرو زيات والى اوقانوني جواز.
۱۷: دشرابوڅښلوزياتوالى اودشرابوحلال گڼل .
۱۸: دجوماتونوښايست اوپرې وياړل .
۱۹: دلويواسمان څکوبلډنگونواوقصرونوجوړول.
۲۰: دوينځي باداره زېږول (دکورنى نظام ړنگېدل دمشراوکشر ددرناوي خاتمه) .
۲۱ :دوژنواوشخړوزيات والى تردې چې قاتل به نه پوهېږي چې قتل يې دڅه په خاطر کړى دى اومقتول به نه پوهېږي چې دڅه په خاطر وژل شوى دى.
۲۲ :دزماني نږدې کېدل .
۲۳ :دښارونو نږدې توب (دنويو وسايلو ايجاددسفردوسايلو زيات والى) .
۲۴: په اسلامي امت کې دشرک څرگندېدل .
۲۵ :دبخل زيات والى.
۲۶ :دمالونو زياتوالى اوپه سوداگرى کې دمېړه سره دمېرمن مرسته .
۲۷ :دزلزلوزيات والى .
۲۸ :دځمکي خسف (ننو تل).
۲۹ :دمسخه (دانساني جثې بدلون).
۳۰:له فضاء څخه دکاڼواورښت .
۳۱ :دسالحواونېکانو خلکومړينه
۳۲ :دذليلو اوسپکوخلکومشرتوب .
۳۳ :دسلام اچول دپېژندگلوى اساس گرځول .
۳۴ :دبربنډوښځوڅرگندېدل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵ :دمؤمن دخوبونوریښتیاکېدل .
۳٦ :دلیک اولوست زیات والی اوخپرېدنه
۳۷: داسلامي سنتوتوهین اوسپکاوی.
۳۸ : دسپوږمی پرسېدل .
۳۹ : ددرواغو زیات والی اوپه خبرونوکي عدم تثبت .
۴۰ : ددرواغو دګواهۍ زیات والی اودحق شهادت پټول .
٤۱ : دښخودشمېرزیات والی اودنارینه وکمبود .
٤۲ : دناڅاپه مړینوزیات والی .
٤۳ : دباران زیات والی اودحاصلاتوکمبود.
٤٤ : دفرات په سیند دسروزرو دغره څرګندېدل .
٤٥ : انسان سره دځناورو اوجامداتو خبري اترې .
٤٦ :دسختوازمېښتونوله امله دمرګ هیلې.
٤۷: درومیانوزیات والی اوله مسلمانانوسره جګړه.
٤۸ : دقسطنطیني (استانبول)فتحه .
٤۹ : له یهودوسره جګړه .
۵۰ : دمؤمنانودرواګانودقبض په خاطر دښایسته هواګانوچلېدل.
۵۱دموراو پلار رمخالفت او دځپلوليو غوڅېدل.
۵۲:دبیت الله دعزت اودرناوی پای ته رسېدل اودکعبې ړنګېدل [1].

ب-دقیامت لویې نښې

دقیامت دسترونښوله جملې څخه چې په نبوي احادیثوکې ذکرشوي، یوه غیرمرتبه مجموعه ده دلته چې په
روایاتوکې کوم ترتیب ذکرشوی په وقوع کې داسې نه دي، له همدې امله دقیامت دنښانوپه ترتیب کې
اسلامي پوهانوبېلابېل نظریات وړاندې کړي دي،حافظ ابن حجررحمة الله علیه دغه روایات جمع کړي
،په دې کې یې ددجال راوتل اوله لویدیځه دلمرراختل یې په لومړیتوب کې راوستي دي ،ددغوروایاتوله
مجموعې څخه څرګندېږي چې ددجال راوتل تر ټولولویه نښه ده چې دعیسی علیه السلام په لاس به وژل
کېږي په همدې توګه له لویدیځه دلمرراختل دکایناتودستربدلون نښه ده چې پای یې دقیامت پ
پیلېدوسرته رسېږي،امکان لري (دابة الارض)به هم دهمدغې ورځې په پیل کې راووځي حکمت یې
دادی چې له لویدېزه دلمرپه راختلوسره دتوبې دروازه بندېږي (دابة الارض)له ځمکې څخه راووزي مؤمن
ته به مؤمن اوکافرته به کافرلیکي ،دلویونښو دجملې څخه چې قیامت ته نېږدې رامنځته کېږي ددجال

[1] - الا شقر سلیمان(ب ت)القیامة الصغری ص ۲۲۴ بیروت لبنان

دود، له لویدیزه دلمر راختل، ددابة الا رض راوتل اواورچې خلک به دحشر په لوري راجمع کوي.[۱]

خرګندېدل، دعیسی - علیه السلام له اسمانه راکوزېدل، یاجوج وماجوج اودځمکې خسف (ننوتل) لوی

روح

روح دالله جلت عظمته په مخلوق کې دېټواسرارود جملې څخه دی چې دالله عزوجل نه پرته پرې هېڅوک نه پوهېږي. دانســان پوهه دالله عزوجل دلایتناهي علم په وړاندې ډېره لږه، کوچنۍ اومحدوده ده نسان تراوسه پورې دخپل چاپېریال په مادي حقایقو بشپړه پوهه نه ده حاصله کړې؛ نوبیاڅنګه کولای شي چې دروح په جوړښت چې دالهي مغیباتواوپټورازونوله جملې څخه دی پوهه ترلاسه کړي.

دروح په هکـلـه بـایـد دومـره پـوه شـــوچـې پـه ټـول بـدن کـې ځـای لـري اوهـغـه تـه خوځښت، پوهه، فکر، ذکاوت، اراده، اختیار، محبت اوکینه ورپه برخه کوي چې کله هم له بدن څخه ووځي انساني بدن په هماغه جامدې اومړې مادې بدلون مومي پردې اساس روح دانســان دغوره والي یواځینی نښه ده، دجسم اصـل حقیقت له خاورینو موادوڅخه دی انســان چې کله په مړینه محکوم شي بدن يې تجزیه کېږي اوپه هماغولومړنیوتوکوبدلون مومي چې بدن ورڅخه جوړښت موندلی ؤ.

۱-دروح لغوي معنی

دلغت په اعتباردروح لفظ ګڼې معناوې لري په قران عظیم الشان کې وحی ته روح ویل شـوی ؛همدارنګه جبریل ته روح ویل شوی ؛البته ددغه لفظ اطلاق په زیاته اندازه په انساني روح کېږي.

۲-دنفس معنی

دنفس لفظ پـه عربي ژبـه کې پـه ډېرومعناووسره راغلی : وینې ته هم نفس ویل کېږي، بد نظر ته هم نفس وايي ؛همدارنګه نفس دذات په معنا سره راغلی دی ؛ البته په هغه صورت کې چې روح له جسم سره یوځای وي دنفس اطلاق په انساني روح کېږي

۳-اجمالي پېژندنه يې

دغه یونوراني، اسـماني (علوي)، لطیف ژوندی اوخوځنده غیرمادي جسم دی چې په خاورین جسد کې نفوذکوي او په بدن کې داسې جریان پیداکوي لکه دګلاب ګل او یا دزیتون دانې چې غوړيې په هره برخه کې شتون لري ،ترڅو چې انسـاني جسم اوغړي دروحاني لطیف غیر مادي شي اغېزې منلوته تیاروي، تر همدغه وخته لطیف جسـم په کثیف مادي جســم کې اوسـېږي . ،لېکن هرکله چې خاورین جســم مخ په خرابېدوشي مړینه واقع کېږي؛ نو روح له بدن څخه وځي او عالم ارواح ته ورل کېږي همدغه خبره دقران کریم نبوي سنتو، داصحابو کرامو داجماع، عقل اوبشري فطرت سره برابره ده[۲]

۴-**روح دقرانکریم پـه رڼا کې**:په قران عظیم الشــان کې دانســاني روح په هکله لاندې الهي فرمان دغور وړدی ،هلته چې فرمايي :﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

---

[۱] عمر یاسین (ب-ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه ص ۱۷۵ مکتبةالرسالة الحدیثه اردن عمان.
[۲] مولانا محمد ... میں توحید اور سنت قران اور حدیث کي روشنی میں ص ۸۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ځوابونه ورکړي، داروح زما درب په حکم راځي، خو تاسې له علم نه
ډېرلږه برخه موندلې ده"

دانسانیت اساس په روح دی

انسان ویل کېږي؛البته دبشر دانسانیت ، عقل ، پوهې او روح مجموعي ته په قران عظیم الشان کې دجسم او روح مجموعي ته انسان ویل کېږي دقران عظیم الشان په اتوایاتونو کې دانساني او دنورو فضایلواوخصوصیاتو دارومدارپه انساني روح دی
روح ذکرراغلی دی.

٦-ایاروح قدیم دی؟

ټول پیغمبران پردې متفق دي ،چې دمادي اجسامو په شان روح هم مخلوق دی. کوم ازلي قدیم او غیرمخلوق شی نه دی .انسان دروح او جسد نوم دی . قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴾ ﴿١﴾ الإنسان: ژباړه: ایا په انسان د زماني يو وخت داسې هم تېر شوی دی چې هغه کوم دیادوني وړشی نه ؤ ؟[1]

دروح پیدایښت

اوس پوښتنه داده چې روح له جسد نه مخکې پیداکړی شوی دی اوکه وروسته؟ په دې هکله اسلامي پوهان بېلابېل نظریات لري ځیني وايي چې له جسد نه مخکې پیداشوې او ځیني وايي چې وروسته پیداشوی دی.[2]

انساني اوحیواني روح

په انسان کې دوه ډوله روحونه موجوددي: يو حیواني روح (دويني جريان) او بل انساني،په حیواناتوکې انساني روح شتون نه لري اونه يې دروح دقبض لپاره ملک الموت راځي.

دمخلوقاتوډولونه

- چې عقل اوپوهه لري ؛مگرشهوت نه،لکه ملایکې
- چې له عقل څخه محروم دي ؛مگراراده اوشهوت لري ،لکه حیوانات
- چې له عقل ، ارادې اوشهوت نه خالي دي،لکه جامدات اونباتات
- چې عقل ،اراده اوشهوت لري ،لکه انسان

دروح مرتبه

په یومثال کې دجسم اوروح ډېر ښه انځورداسې وړاندې شوی: جسم اوبادي دمملکت اوروح دحکمران،حواس او عقل يې فوځ،اندامونه اوغړي يې رعیت اوشهوت يې ددښمن حیثیت لري که چېرې حکمران اوواکمن په دواړو دښمنانو قابواوغلبه حاصله کړي ؛نودمملکت نظم به سم وي اوکه نه بربادي او

---

[1] تېر شوی ماخذ.
[2] همدغه ماخذ.

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

نباهي يې بقيني بربښي، دپورته مثال په رڼاکې دخاورين جسد اهميت اوارزښت په خپل ځای کې یومنل شوی حقیقت دی ؛مګردانسانیت اصل جوهر روح دی.که څېرې مادي جسم هرڅومره پياوړی .روغ اوجوړوي؛ خوچې روحاني ځواک يې کمزوری اوسي ؛نودانسان امتيازي حيثيت پای ته رسيږي اوانسان دعاموخناورو په شان یو څناور شمېرل کیږي .

ا-دروح مړينه

ايا روح په مړينه محکومیږي؟بېشکه روح مري ؛مګر په فنانه محکومیږي په همدې توګه بشري جسدمري البته په بشپړډول له مينځه نه ځي. دارواحو مرګ له اجسا دو څخه په وتلو سره سرته رسيږي ،چې دغه دمرګ په څکلوسره تعبیرشوی اوکه داسې مطلب ورڅخه واخلو،چې روح په بشپړه توګه فنا کیږي اوله مینځه ځي؛ داسې هېڅکله نه ده؛ بلکې له مرګه وروسته هم په عذاب اویا نعمتونوکې وي .

دمرګ سبب

دټولو مخلو قاتو په نسبت دمرګ یواځینی سبب دژوند دنېټې پای ته رسېدل دي نه بل څه! الله جل جلاله دمخلوقاتولپاره اجل ا ودمړينې نېټه ټاکلې ده ،چې له هغې څخه نه وروسته کیږ ي اونه مخکې کیږي قران عظیم الشــان دغه مطلب ته داشــارې په ترڅ کې فرمايي ﴿فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ النحل :ژباړه: بياکله چې هغه وخت راځي نوله هغه څخه پوره يوساعت هم وړاندې وروسته نه شي کیدای.

نوپردې اساس دمقتول مړينه دده داجل په پای ته رسېدلوسره ده همدارنګه سوزول شوی اوپه اوبوکې غرق شـوی اوورنځورهم درواخله ددې ټولومړينه داجل په رارسېدوسره سرته رسېدلې الله تعالی دژونداومرګ دواړوخالق دی

مرګ ناڅاپه راځي

ځينې خلک داسې وايي: زه به وروسته توبه وباسم داسمه خبره نه ده څکه مرګ ناڅاپه میلمه دی هېڅوک دسترګې درپولوپه اندازه دژوندمالکان نه دي نوپردې اســاس مرګ دالله جل جلاله په واک کې دی .هېڅوک نه پوهيږي چې ده تـه بـه مرګ کله راځي نوعاقل اوهوښـيارانســان ته لازمه ده چې دمړينې نه مخکې نېکواوصالحواعمالوته مخه کړي .

ملک الموت اوداروا حواخيستل

دمرګ اوژوند دواړو ښښتن يوازې الله تعالی دی يواځې هماغه سپيڅلی ذات دمرګ پرېکړه صادروي او دغه ماموريت يې يوې ملايکې ته سپارلی چې په ملک الموت سره شهرت لري قران عظيم الشان فرمايي ﴿قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ السـجدة ژباړه:دوی ته ووايه :دمرګ دغه پرښته چې پرتاسې موظفه کړای شوې ده ستاسې روح به په پوره بشپړه توګه ترخپلې قبضې لاندې راولي.اوبيابه تاسې دخپل رب لوري ته وګرځول شئ.

له مرګه وروسته دانسان حالت

داسلام دسپېڅلي دين په رڼاکې له مړينې وروسته روح دوه پړاوونه وهي چې يوه ته يې دبرزخ نړۍ وايي چې په مرګ سره پيل اوترقيامته دوام پيداکوي اودويم پړاويې داخرت نړۍ ده چې په اخرت سره پيلېږي اوترابده دوام مومي. پردې اساس دانسان روح ترمړينې وروسته دبرزخ نړۍ ته انتقالېږي اوترقيامته هلته پاتې کېږي .

دروح حالت

هرکله چې روح له بدن څخه جلاشي مړينه واقع کېږي. په دغه حالت کې يې هوښ اوادراک باقي وي دهغوخلکواوازهم اوري چې دده دمړي ليدنې ته راغلي دي .دهغوی اوازپېژني ،دهغوی سلام ته ځواب ورکوي دجنت دنعمتونوخونداويادوزخ درداحساسوي.

دقبرسوال اوځواب

دقبر سوال اوځواب ددوو ملايکو منکراونکير په وسيله صورت نيسي اودرې پوښتنې به درب ،نبي او دين په هکله کوي څينې اسلامي پوهان په دې نظردي چې سوال اوځواب يواځې روح پورې اړه لري پرته له دې چې بدن ته وروګرځول شي ؛خونورعلماءبيا وايي له حديث څخه ثابته ده.روح دبدن څينوبرخوته ورګرځول کېږي، اهل سنت والجماعت ټول په دې نظردي چې هرڅوک له مړينې وروسته اګرکه په قبراوياهرځای کې چې وي ترپوښتنې لاندې نيول کېږي تردې پورې که چېرې ځناوروخوړلی اويايې بدن سوځول شوی اوپه هواکې دګردونوپه څېرالوزول شوی اويا په اوبوکې غرق اودکبانودخوراک وګرځېدلی وي خوشالي اوعذاب روح اوبدن دواړوته شاملېږي

دقبرپه عذاب اوثواب له کيفيته پرته ايمان

موږدګڼودلايلوپه اعتباردقبرپه ثواب اوعذاب باورلرواودکيفيت په هکله يې خبرې نه کوودا ځکه چې هغه جلاژوندی ،حقيقت دادی چې اسلامي شريعت غيرمعقول شيان نه بيانوي ؛البته داسې شيان څرګندوي چې عقل ورته حيران وي داځکه چې هلته دروح اوجسداړيکه ددنياژوندپه څېرنه ؛بلکې هغه جلاژوندی چې هلته په ورتللوسره پرې يوشخص پوهېږي.

دقبردعذاب شمول

ښځ شويواوناښخ شويوټولوخلکوته دقبرعذاب شموليت پيداکوي که ځناوروواويادسمندرکبانوخوړلی اوياسوځول شوی اويا په ايروبدل شوی وي. عذاب اوراحت ورته دقبرپه شان رسېږي. که ديوشخص مړی هواته په ونه کې ځوړنداويايونبک انسان داورپه کنده کې ښخ کړای شي؛ نو دواړوته به دعذاب اوراحت څخه رسېږي حقيقت دادی چې خاورين موادالله تعالی پيداکړي دي اوالله تعالی ته تابع دي؛ ځکه چې الله تعالی يې خالق دی

په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت: داهل سنت والجماعت دټولوپوهانوپه اتفاق عذاب اوراحت روح اوبدن دواړوته په برخه کېږي په همدې توګه دقبرعذاب دايمي اومؤقت هم وي. په کافرانواومنافقانوبه ترقيامته وي ؛البته ددې امت په ګناه ګاروچې ګناه اوجرم يې لږوي؛ دمؤقت وخت لپاره به وي.

دقبردعذاب دمنکرينوشبهات

ځينې ملحدين دقبرله عذاب څخه انکارکوي اووايي چې موږقبرپرانست نه موهلته ملايکې وليدلې. نه ماران اولړمان اونه داورلمبې ،نه مودقبرپراختيااوتنګستياوليدله په کوم حالت کې موچې مړی اينبسى ووپه هماغه بڼه موومونډ. ددارپه تخته زوړندانسان ډېره موده زوړندوي نه موورڅخه سوال اوځواب وليده اونه بل څه ؛همدارنګه دځناورو،کبانواومرغانوله خواخوړل شوي انسان څخه به څنګه پوښتنې صورت مومي اوهم يې قبرچېرته دی چې ددوزخ کنده اويادجنت باغچه شي؟

درد دلايل يې

داسلام دښمنوځواکونودغه بې ځايه پوښتنې اوشبهات دشريعت،حس اوعقل پربنسټ مردودې دي،داځکه چې دقبرعذاب په قراني څرګندوايايتونواونبوي احاديثوسره ثابت دی .څرنګه چې دبرزخ نړۍ له غيبوسره اړيکه لري، دحسي ـ مادي عالم سره ارتباط نه پيداکوي .حقيقت دادی چې دبرزخ احکام په ارواحودي، بدنونه دارواحوتابع وي، دبرزخ نړۍ له دنياسره فرق لري،دقبرعذاب معقول هم دی، تاسوګورئ چې يوشخص دخوب په حال کې څومره لالهانده،ستړی ستومانه اوپه کړاوونواخته وي ؛مګربل لورته بل شخص هوسا،ارام اوخوشاله وي .په يوبستردوه تنه ويده وي ؛مګريوپه کړاؤاوبل په راحت کې وي. دقبرعذاب اونعمتونه ،پراختيااوتنګي يوازې مړی احساسولی شي نه نورڅوک؛ همدارنګه دقبراوردنيا داورپه شان نه دی؛ بلکې هغه جلااوردی. دانسان دادراک ساحه ډېره محدوده اولږ ه ده ،انسان نه هرشی ليدلی اونه هر څه اورېدلی شي واقعيت دادی چې له زنديقانواوملحدينوسره له تکذيب اوانکارنه پرته بل څه نه وي.

مړوته دژونديو دګټې رسېدل

له ګڼو رواياتو څخه څرګندېږي چې له مړينې وروسته دژونديو نېک کړه وړه، دعاګانې ،خيراتونه ، صالح اعمال، جاريه صدقه، نېک اولاداودعلم زده کړه او ښوونه مړوته ګټه رسوي

دقبردعذاب اسباب اونجات

دقبردعذاب اسباب: ناپوهي . دالهي اوامرونافرماني ، دګناهونواوجرايموسرته رسول.چغلي اودتشومتيازوڅخه ځان نه ساتل دي

دنجات اسباب يې: له خوب نه دمخه له ځان سره محاسبه اوتوبه ده[1]

[1] نذير، دادمحمد،(ب ت) عقايد اسلامي ص ۱۳۰انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دبرزخ نړۍ

دبرزخ مفهوم
برزخ دحایل اوفاصلې په معناسره دی، دبرزخ دنړۍ په هکله ګڼ دلایل موجود دي، قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي: ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ ﴾ المؤمنون: ژباړه: داخلك به له خپلو کړو وړونه لاس وانخلي) تردې پورې چې کله له دوی نه کوم یوه ته مرګ راشي ،نوبه وايي چې ای زماربه: ماهمغې دنیاته بیرته ولیګه چې زه ورنه راغلی یم.
له پورتني ایات څخه لاندې ټکي څرګندېږي :
الف: دانسان روح یومجردموجود دی، پردې اساس له مړینې وروسته له منځه نه ځي؛ بلکې موجودیت یې دوام پیداکوي .
ب: داچې تراوسه پورې دقیامت لویې علامې نه دي رامنځته شوي، پردې اساس داخرت نړۍ لاتراوسه نه ده پیل شوې له دې دواړوټکوڅخه داخبره معلومېږي، چې دانسان روح باید ترمړینې وروسته اوله قیامته مخکې په بله دنیاکې وي چې دې ته دبرزخ نړۍ وايي[1].

برزخي ژونداوجنت
الهي ارشاددی ﴿ ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ ﴾ غافر: ژباړه: د دوزخ اور دی چې هغه ته سهاراوماښام (په عالم برزخ کې) هغوی ته وړاندې کولی شي ،اوکله چې دقیامت ساعت راشي نو امربه وشي چې آل فرعون ډېر سخت عذاب ته ورننباسئ .
الله تعالی په دغه ایات کې دغه مطلب څرګندوي چې دفرعونیانوتعذیب به دقیامت له راتلومخکې سرته رسېږي دلته برزخي دوزخ مراد دی. په همدې توګه ګڼ اياتونه اونبوي احادیث دبرزخي عذاب په واقع کېدودلالت کوي .دقبرعذاب اوراحت هماغه برزخي منل شوی قطعي اوغوڅ حقیقت دی ،چې هېڅ تردید شک اوشبهه په کې شتون نه لري.[2]

دقبر دعذاب دوام
په کافرانو اومنافقانو دقبر عذاب تر قیامته وي ؛البته دځینو ګنهګارانو عذاب مؤقتی وي اوله یوڅه وخته وروسته لېرې کېږي

داروا ګانوځایونه
- دپیغمبرانواروا ګانې په اعلی علیین دجنت په لوړمقام کې دي.
- ځینې اروا ګانې؛ لکه دځینوشهیدانودشنومرغانوپه جوجورو په جنت کې الوتنې کوي .

---
[1] همدا نه ماخذ، ص ۱۳۹
[2] رازي فخر الدين (۱۹٦٨م) كتاب النفس ج ۱۰ ص ٦٦۴ بیروت لبنان دار الکتاب العربی

- ښې نوري ارواګانې به دجنت په دروازه کې زنداني وي .
- ښې نوري ارواګانې به په ځمکه کې زنداني وي اوپورته نړۍ ته نه شي تللی. هغه د ځمکې اوخواري ارواګانې دي .ذليله اوخواري ارواګانې اوسپېڅلې پاکې ارواګانې يوځای نه شي اوسېدلی ذليلې
- ښې نوري ارواګانې لکه دزناکاروخلکوداورپه تنورونوکې سوځېږي اوښې نورې بياددوزخيانو دوېنوپه ويالوکې لامبووهي.

دانسان دژوندپړاوونه

۱-دجنين په بڼه دمورخيټه ده چې ډېره تنګه اوپه درې تيارو کې نغښتې دی.

۲-دځمکې پراخه نړۍ ده چې دلته رشدکوي اوپالنه مومي اودلته دخيراوشردنېکمرغۍ اوبدمرغۍ اسباب په خپله انتخابوي.

۳-دبرزخ نړۍ ده چې له دغې مادي نړۍ څخه ډېره پراخه اولويه ده ،مادي نړۍ ته يې دحجم نسبت داسې مثال لري؛لکه دمورخيټه اوارته نړۍ.

۴-قيامت دی چې هغه له جنت اودوزخ څخه عبارت دی چې له هغه وروسته بيا بل پړاووجودنه لري .الله تعالی جل شانه ارواګانې له دغوپړاوونوڅخه يوبل ته انتقالوي. دغه پړاوونه هريوځانګړی شان اوحکم لري چې په بل پړاوکې متصورنه دی. [۱]

۶دمرګ يادولواغېزې

څوک چې مرګ ډېريادوي، الله تعالی به درې شيان ورپه برخه کړي:

- ژرتوبه
- دزړه قناعت
- په عبادت کې نشاط اوفعاليت .

ددې برعکس چې څوک مرګ هېرکړي، په درې بدمرغيو به اخته کړای شي:

دتوبې ځنډېدل

- په کفاف(سراوبر ژوند) نه خوښي
- په عبادت کې تکاسل اوسستي

پردې اساس مؤمن مسلمان له مرګ څخه عبرت اخلي ،دالهي احکاموپه تطبيق التزام کوي، په هره وړه اولويه خبره کې الله جل شانه خپل مراقب اوڅارندوی بولي [۲]

۱- ... رحمان(ب ت) توحيد اور سنت ص ۲۴۶مکتبه دارالعلوم تفهيم القران مردان پشاور

۲- ... محمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۲۳۶انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دقيامت نندارې

قران عظيم الشان اونبوي حديثونه په كتلوسره داخبره څرګندېږي چې دنړۍ دعمرپه پای ته رسېدلواودقيامت په پیلېدوسره دوه سترې حادثې چې له يو بل سره مشابه دي اودشپېلی په پوكي سره شهرت لري رامينځته كيږې دشپېلی وهل دخطردزنګ حيثيت لري داسرافيل دلومړی شپېلی پرمهال به ډېريوهيبتناكه اوډېروونكى غږ پورته كړی شي دابه دنړۍ دموجوده نظام دپای ته رسېدلو زنګ وي ددغې سترې پېښې له امله به دخلكو زړونه وچوي ځمكه به ډېرسخت ټكانونه وخوري. اوبه به اورواخلي. غرونه به دډانډس شويو وړيوپه څېروالوزي ،ددويمې شپېلی په وهلو سره به له قبرونوڅخه ټول انسانان لوڅ لپړ سرتوراو پښې ابله دمحشرـ ميدان ته روانېږي ؛ترڅودالله جلت عظمته په درباركې له خلكو سره حساب صورت ومومي ،موږ به په دغه برخه دنړۍ دنظام دبربا دېدلود لومړی اودويمې شپېلی (دخطر زنګ) دالله تعالى پروړاندې درېد ل . حساب او ميزان، دعملنا موخپرېدل ،دكوثرحوض ،دصراط پل، جنت اودوزخ ترڅېړنې لاندې ونيسو .

۱-په شپېلی كې پوكی

پېژندنه يې: داله هغه ښكر څخه عبارت ده، چې دقيامت نه مخكې به يې مقربه ملايكه اسرافيل عليه السلام دالله تعالى په امرغږوي اودابه دنړۍ دوړانېد و دخطرزنګ وي .

الف-دلايل يې په شپېلی كې دپو كي دلا يل په قران عظيم الشان.نبو ی سنتواودامت په اتفاق سره ثابت دي.لومړی دليل يې قران عظيم الشان دی په قران كريم كې په دې هكله ګڼ شمېرايا‌تونه دي ،مو ږ په يو اكتفا كوو، هلته چې فرمايي﴿ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ يس،ژباړه: بيا به يوه شپېلی پوكړای شي او په ناڅاپي ډول به دوی دخپل رب حضورته دوړاندې كېدولپاره له خپلو قبرونوڅخه راووځي .

ب- شمېرېې :اسرافيل عليه السلام به دخطر دوه شپېلی (دخطر زنګونه) ووهي. په لومړي ځل به ټول خلك بې هوښه اومړه شي .اوبه به اورواخلي اوغرونه به والوزي اوله يو بل سره به په ټكر شي دانفطا راوټكوېر په سورتونوكې دغه انځوربيان شوی دی دغه پوكي ته دهيبت. ټكان او سختې چيغې نوم هم وركړشوی په دويم ځل به ټول خلك له قبرونوڅخه راژوند ي كړای شي اودرب العالمين دحساب لپاره به وړاند ې كولی شي دويمی شپېلی ته رادفه هم وايي .

۲-بعث (له قبرونو راپورته كېدل)

الف-پېژند نه يې :بعث په لغت كې راپا څېد لو ته وايي اوپه شرعي اصطلا ح كې له جسماني دوباره ژوند ون څخه عبارت دی. چې دقيامت په ورځ به روح له جسم سره دحساب اوفيصلې په خاطريوځای كېږي

ب-دثبوت دلايل يې :له مرګه وروسته دوباره ژوندون په قران كريم. نبوي سنتو،اجماع عقل اوسليم فطرت سره ثابت دی .د قران عظيم الشان كې په ګڼوځايونوكې دغه مطلب ته اشاره شوې: ﴿ يَوْمَ هُم

PDF ترتيب كوونكی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

بَٰرِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ ﴾ غافر: ژباړه :هغه ورځ چې خلك بې پردې وي، له الله نه به دهغو هېڅ خبره هم پټه نه وي(په هغه ورځ به په لوړاواز پوښتنه وشي)نن باچاهي دچاده ؟ (ټول مخلوق به غبرګوکړي) دیوه قهار الله.

ددوباره ژوند ون دګټودلایلوله جملې څخه دالله جلت عظمته په قدرت او مطلق علم اتکاء درلودل دي.

دقیامت دمنکرینودشبهاتو په ځواب کې چې یوځل انسان په خاورو بدلو ن ومو مي څنګه به د دویم ځل لپاره ژوند ی کړی شي ؟ داچې الله تعالی قادراودمطلق ځواک اودعلم څښتن دی، دمړودوباره ژوندي کول دهغه له واک نه بېرون نه دي قران عظیم الشان دقیامت دمنکرینودشبهاتودله منځه وړلو لپاره دهغوی لومړي پیدایښت ته پام رااړوي، قران عظیم الشان فرمايي﴿ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ ﴾ یس: ژباړه: ایا هغه ذات چې اسمانونه اوځمکه یې پیداکړل پردې باندې قادرنه دی چې ددوی په څېرپیداکړای شي ؟ ولې نه پداسې حال کې چې هغه ماهرخلاق دی

ددویم ځل ژوندون په هکله ستردلیل په ځمکه کې دفصلونوشنه کېدل اووچېدل دي قران عظیم الشان دقیامت منکرینوته تاریخي حوادث هم مخې ته ږدي، هلته چې خلک په مړینه محکوم شوي اوبیا یې ددویم ځل لپاره ژوندي کړي، تر څو دقیامت په دوباره ژوند دلیل شي.

ج- مر تبه یې:له قبرونودوباره راپا څېد ل داخرت په ورځ په ایمان کې شامل دي ددې اهمیت او په دین کې سترمقام له هېڅا نه پټ نه دی.هلته چې الله جل جلا له ددې کارپه رامنځته کېدوسوګندخو ړلی اوویلي یې دي چې دایو ریښتینی اوارو مروپېښېدونکی خبردی .

د-دانکارحکم یې:له بعث بعد الموت څخه انکارپه الله جل جلا له،اسماني کتا بونواوپیغمبرانوکفرکول دي.

قیامت

الف-دنو مېدلو لا مل یې:داچې خلک به له قبرونوراپا څېږي اودالله جلت عظمته په وړاندې به درېږي اویا داچې په دې ورځ به جبریل اوملا یکې دصفونوپه بڼه دالله جل جلا له پرواندې ولا ړ ې وي .

ب-دشا ن لوړ تیا یې : دقیامت ورځ ډېره ستره او عظیم الشانه ورځ ده ،هلته چې قران عظیم الشان ددغې ورځې عظمت ته په لاندې تو ګه اشاره کوي: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ ﴾ الحجرژباړه: ای خلکو !دخپل رب له غضب نه ځان وژغورئ،حقیقت دادی چې دقیامت زلزله لوی(هولناك)شی دی، هغه ورځ چط تاسې هغه وویني،حال به داوي چې هره تې ورکوونکې به له خپل تي رودي ماشوم څخه غافله شي،او هره حامله به

هغوی به نشه نه وي بلکې خپل حمل وغورځوي،اوخلك به تاته بېسده ښکاره شي،پداسې حال کې چې دالله عذاب به ډېر سخت وي.

ځينو علماوو ويلي دي که د قيامت دورځې په شان اوس لمړراخېژي ،نودځمکې هرڅه به اوروانخلي ، تبرې به ويلې اواوبه به ټولې په بخارتبد يلې شي

ج-دعرش تر سيوري لاند ې :هلته ډېراعمال دي چې الله تعالی به يې دقيامت دسختيو څخه دنجا ت وسيله وګرزوي، هغه خلک چې الله تعالی به يې دخپل عرش درحمت تر سيوري لاند ې ودروي په نبوی مبارک حديث کی اوه ډوله خلک ښودل شوي دي.

۴-حساب:په عربي ژب دودکی حساب شمېرلوته وايي او په اصطلاح کې د قيامت په ورځ دبندګانوپه اعمالواوکړووړودالله تعالی خبرتياته ويل کېږي.

دحساب دلايل

الف - دقران کريم : په دې هکله ډېر ګڼ دلا يل دي، هلته چې فرمايي ﴿ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾ الغاشية:

ژباړه: بيا د هغو حساب همدا زموږکاردي.

ب-نبوي سنت: پيغمبرصلی الله عليه وسلم به په خپلو ځينولمونځونوکې داسې دعاکوله (اللهم حاسبنی يسيرا) ای الله له ما سره اسانه حساب وکړې.

ب:دامت اجماع :دټولو مسلمانانو په اتفاق سره دقيامت په ورځ حسا ب ثابت دی

ج-حکمت يې:حساب او کتاب دالهي حکمت غو ښتنه هم ده داځکه چې الله جلت عظمته خپل اسماني کتابونه نازل کړي دي او خپل استازي يې رالېږ لي دي او په خلکو باند ې يې په هغه پيغام منل او عمل کول لا زم ګر زولي ،چې پيغمبرانوعليهم السلامو خپلو ولسو نو ته له ځا ن سره راوړی ؤدهغوخلکو پرضد يې جګړه فرض ګرزولې وه چې څوک له دغه نظام سره په ټکر کې واقع دي، دهغوی مالو نه او دهغوی وينې يې رواګرزولې وې ؛نوکچېرته حساب او کتاب جزاوسزا نه وای؛ نو دا کارخو بيا عبث ګرزېد ؛ځکه چې مجرم اوغير مجرم په يورديف کی راتلل. الله تعالی خو له عبث کارڅخه منزه اوپاک دی قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر خ کې فرمايي ﴿ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴾ الأعراف: ژباړه: نو دا کاراروموکيدونکی دی چې موږله هغو خلکو څخه حساب واخلو چې موږ هغوی ته پيغمبران ورلېږلي دي اوله پيغمبرانونه به هم پوښتنه وکړو(چې هغوی دپيغام رسولو فريضه ترکومه ځايه سرته ورسوله اوهغوته په مقابل کې څه ځواب ورکړشو)بيابه موږ په خپله په کامل علم سره ټوله ماجراد هغوی مخې ته وړاندې کړو،او موږ چېرته غائب نه وو

د-دالهي محا سبې کيفيت :داسلامي شريعت څر ګند دلايل دحساب په کيفيت او صفت ګواه دي ،په اجمالي توګه داسې ويلی شو چې دقيامت په ورځ به الله تعالی خپل بنده په خپل مخکې ودروي، په

خپل جرم، اعما لو اووېناوو به يې قانع کړي،په دنيا کې ايمان و، که طاعت او استقامت اوکه کفر،عصيان اوانحراف ،په ټولوالله جل جلاله پوه ؤ؛ نوپردي اساس الهي محا سبه شمولي بڼه لري ؛دمثال په توګه دوی ته دالله تعالی وينا چې داسې موولې کړي دي.ددوی معذرتونه ،اوپردوی ددلا يلواقامه، دګواهانو شهادت ،تردې چې دانسان اندامونه به ګواهي ورکړي .داعمالو وزن اوداسې نوروټولو ته شامل دي

هه-دحساب ډولونه :دحساب څخه ځينې سخت ، ځينې اسانه او ځينې دبيان،عزت اودرناوي حساب دی .ځينې درټلو ، مؤاخذ ې اوسزاحساب دی.

و-بې حسابه وګړي:حساب ټولوخلکو ته شامل دی ؛مګر هغه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم مستثنی ګرزولي دي ؛البته له کافرانو سره حسا ب نه کېږ ی؛ ځکه چې دوی نېک اعمال نه لري .لېکن ددوی ناوړه اعمال شمارلی شي دوی به پرې اعتراف وکړي اوپرې شرمنده به کړی شي.

ز-محاسبه شوی امت: تر هرڅه دمخه به دمحمد صلی الله عليه وسلم له امت سره محا سبه کولای شي

ح-دمحا سبې عمل :ترهر څه دمخه به له مؤمن سره دلما نځه حساب کېږ ي ،که لمو نځ يې سم ؤ؛ نو ټول اعمال به يې سمو ن ومومي او که لمو نځ يې فاسدؤ، ټول اعمال به يې فاسدوي .دبند ګانوپه حقونوکې به ترهر څه دمخه دوينوپه تويولوکې محاسبه کېږي .[1]

۵-تله

داخرت په ورځ داعمالو اوکړووړو په وزن کولو ايمان لازم دی مو ږ به په دې هکله په لاندې اموراتو بحث وکړو:

الف-پېژ ندنه يې :داهغه وسيله ده چې په دې سره دشيانو سپکوالی او دروند والی معلو مولی شي ،په شرعي اصطلا ح کې له هغه څه نه عبارت دی ،چې الله تعالی به يې دبند ګانو داعمالو لپاره وټاکي

ب-داثبات دلا يل يې:دميزان تله په قران کريم ، نبوي سنتو او دامت په اجماع سره ثابت دی.

لومړی-قران عظيم الشان:الله جلت عظمته دميزان(تلې په هکله داسې فرمايي دی﴿ وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ لأعراف: ژباړه:اوپه هغه ورځ به تله کټ مټ حق وي دچا چې پله درنه وي هماغوی به خلاصون ومومي

دويم دليل :نبوي سنت او دامت اجماع : ټول امت داعمالو دتول اووزن په اعتبار متفق دي خواوس پوښتنه داده چې ايا دميزان تله حسي ـ ده او که معنوي ؟ هغه تله چې دقيامت په ورځ به په کې اعمال تلل کېږي حسي اوحقيقي ده دوه پلې لري [2]

ج-دتول شيان: په دې کې دبند ګانواعمال تللی شي؛ اګرکه دغه اعمال اعراض وي؛ مګرالله تعالی به ورته اجسام په برخه کړي. نېک اعمال به په يوه تله اوبداعمال به په بله تله کې واچول شي ،ځينو

---

[1] - عثيمين(ب ت) لمعة الاعتقاد ،ص ۲۱۸دمام المملكة العربية السعودية

[2] - صدر الدين علي بن محمد ابن ابي العز (۱۹۹۳م)عقيدةالطحاوي ص ۴۱۲ مؤسسة اولی النهى بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

علماؤويلي دي چې داعمالوپانې به وتلل شي اوځينونوروويلي دي چې په خپله عامل شخص به وتلل شي ځينواسلامي پو هانوويلي دي ؛دملتونو،افرادواواعمالوپه اعتباربه تلې ګنې وي. په قران عظيم الشان کې موازين جمع راغلې ده

د-دتلې دنصب حکمت: دتلې په نصب کې حکمت دالهي عدل اظهاردی له همدې امله هېڅوک به عذر نه شي وړاندې کولی له همدې کبله الله تعالى انبياء عليهم السلام رااستولي دي ترڅوخلکو ته بهانه پاتې نه شي

٦-دعملنا موخپرېدل

دعملنامود غوړېدلو څخه موخه هغه دفترونه دي چې ملايکو به په کې دانسان ټول اعمال شمېر لي اوساتلي وي.دقيا مت په ورځ به راځرګنداوخپلوخښتنا نوته به ووېشل شي. مو منانو ته به په ښي لاس او کافرانواومنا فقينو ته به په کېڼ لاس ورکول کېږي.

الف-دلايل يې: دعملنا مودخپرېدادلايل قران عظيم الشان ، نبوي سنت اودامت اجماع ده.دمومنانو مورحضرت عايشه رضى الله عنها فرمايي چې مادپيغمبرصلى الله عليه وسلم نه پوښتنه وکړه: ايا تاسوته به دقيامت په ورځ خپل اهل اوعيال درپه يادوي ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم په ځواب کې ورته ويلي ؤپه درې ځايونوکې به هېڅوک ته ځوک ورپه يادنه وي: يوداعمالودتول په مهال،ترڅوڅرګند ه شي چې درنه به شي اوکه سپکه اوبل هغه وخت چې عملنا مې خپرې شي. تر څوورته څر ګنده شي چې په ښي لاس به ورکول کېږي اوکه په کيڼ دشا له خوا.اوبل دصراط په پله چې ددوزخ په مينځ کې به پرې تېرېدل صورت ومومي.

ب-دعملنا مو دوا نيو لو بڼه: مؤمن مسلمان ته به عملنا مه په ښي لا س ورکول کېږي خو ښ اوخوشا له به وي.

٧-دکوثرحوض

الف-پېژ ندنه يې: دغه داوبو هغه حوض دی، چې دپيغمبرعليه السلام لپاره به دقيامت په ورځ دمحشر په ميد ان کې لګبدلی وي

ب-دلا يل يې : دکوثر حوض په قران عظيم الشان ،نبوي سنتواودامت په اجماع سره ثا بت دی په قران عظيم الشان کې پيغمبرصلى الله عليه وسلم ته فرمايي ﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ۝١﴾ الكوثر: ژباړه: (اي پيغمبره !) بيشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

په نبوي احاديثو کې دکوثردحوض په هکله ګڼ روايات راغلي دی چې دتوا تر حدته رسېږي او څه لپاسه دېرش اصحابوکرامو روايت کړي دي. له بلې خوادحوض کوثر په هکله ټول امت اتفاقي عقيده لر ي .

ج-صفت يې :دکوثردحوض په هکله ګڼ روايات راغلي دي ،چې مو ږ يې لنډيز وړاندې کو و: دغه يوسترحوض دی. چې له جنت نه دکوثرله ويا لې رابهېږي اوبه يې له شبدواوسپينوزروسپيني اوله واورې يخې اوله شاتوخوږې اوله مشکوخوشبويه دي لو ښي يې داسمان دستوروپه شان پلن والي اواو ږ دوالی

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Digital Library

بې ديوې ميا شتې دمزل په اندازه ول دی يوځل چې څا ورڅخه او به وڅښلې. هېڅکله به تږ ی نه شي په منخ کې يې مشک شنه شوي اوځندې يې په مرغلراودسروزرو په ټو ټواو جواهراتوښايسته شوي دي.

د- اختصاص يې :اوس پو ښتنه داده چې ايادغه حوض يوازې رسول الله صلی الله عليه وسلم پورې مختص دی او که نورپيغمبران يې هم لري ؟ په ځينوروايـاتو کې راغلي دي چې هر پيغمبرحوض لري لېکن زموږدپيغمبرمحمدصلی الله عليه وسلم حوض ترټولو ستر. لوی اوخو ږدی اوډېرمراجعين لري .

هـ- شـتون يې :دکوثرحوض اوس هم شـتون لري ،دليل پرې دعقبه بن عامر رضی الله عنه روايت دی چې يوه ورځ پيغمبرصـلی الله عليه وسـلم له خپل کوره راووت اوداحددشهيدانومزارته ورغی اوپرهغوی بې داسې دجنازې لمونځ وکړ،لکه څنګه چې يې پر شخص په مړي ترسره کوي. بياترستنبدوروسته منبرته وختو اوويې ويل: زه له تا سې نه مخکې تلونکی يم اوزه پرتا سې ګواه يم په الله سـوګندچې زه خپل حوض ته هم دا اوس ګورم.

و-ورڅخه شـړل شـوي خلک:حوض ته راتلونکي ريښـتينی مؤمنان دي اوورڅخه شړ ل شوي مرتد،بې دينه عناصراومبتدعين ددين بدلوونکي وګړي دي .څوک چې دمسـلمانانوله جماعت نه مخالفت وکړي اوله هغوی څخه خپله لاره بېله کړي؛ لکه ددې وخت ګمراه ډلې ،ظا لمان اودلويې ګنا ه څښتنان .حقيقت دادی چې تل ترتله دوزخ دکافراومنکرلپاره ده چې په زړه کې يې يوه ذره ايمان هم نه وي.

۸-دصراط پول

الف-پېژندنه يې: داهغه اوږدپول دی چې د دوزخ لپاسه تېرشوی ،ترڅوپرې خلک جنت ته ورسېږي .

ب-دثبوت دلايل يې: قران عظيم الشـان،نبوي سـنت اودامت اجماع ده قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داسې اشـاره کوي: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ﴾ مريم ژباړه:له تاسـې نه هېڅوک داسې نشته ،چې دوزخ ته ورتلونکی نه وي،داخويوه فيصله شوې خبره ده چې دهغې اورمروترسره کول ستادرب په ذمه دي.

ځينو مفسـرـينو له دې څخه دصراط په پله تېرېدل اخيسـتي دي او ځينو دوزخ ته ننو تل؛ لېکن له دې څخه به بيا نجات پيداکوی .

ج-په پله دخلکوتېرېدل :دصراط پول دجهنم لپاسـه ايښـودل شـو ی، دجنت اودوزخ ترمنځ حايل دی خلک بـه دخپـل عمـل پـه انـدازه پـه تېزی سره پرې تېرېږي ځينې خلـک بـه دسـترګې درپ ،ځينې دتوږدسرعت په اندازه ول، ځينې؛ لکه باد،ځينې به دتيزاس ،ځينی داوښ ،ځينې به پيا ده روان وي اوځينې به دېسېنې دکو ناوپه وسـيله راونيول شي اوپه دوزخ کې به غورزول شي لنډه داچې څوک دصراط په پله ورتېرشي دجنت ته به داخل شي همدغه ويناد نبوي احاديثو خلاصه ده .

د-دصراط پول او کـافر ان :حقيقـت دادی چې دصراط پول دمو منانو لپاره لګول شـوی. په دوی کې منافقين اوګنهګارمؤمنان هم دي ،دهمدوی لپاره دصراط پول نصبولی شي. خلک به په دووبرخو وېشلی

ایښو دلونه مخکښ په دوزخ کښ شي یومؤمن موحداوبل کافراومشرک مشرکان به دصراط په پله د پښې غو ر خو ل کېږ ي .

جنت

په دې کې هیڅ شک نشته چې کله مومنان جنت ته په ډېرعزت اوویاړسره داخل اوملایکې یې په سلام سره استقبال کړي، له دې نه پرته بله هیڅ خوشالي اوکامیا بي نشته .

الف-پېژندنه یې :جنت دگڼوونوشنه باغ ته ویل کېږي په شرعي اصطلاح کې دنعمتونواوخوشالیوهغه کوردی چې الله تعالی په اخرت کې دمخلصومؤمنانو لپاره تیارکړی دی

ب-دجنت دنومېدو لا مل :ده ته جنت دددنیاله باغ سره دتشبیه پراساس وایي اویا خو جن هغه څه ته ویل کېږي چې له سترگو پټ وي دجنت نعمتو نه هم زموږ له سترگوپټ دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ السجدة: ژباړه: نو دسترگویخېدوکوم وسائل چې د هغو د عملونو په مکافات کې د هغولپاره پټ کړای شوي دي هیڅ نفس پرې خبرنه دی

ج-دجنت درجې: جنت بېلابېلې درجې اومرتبې لري جنتیان به دخپلواعمالو په برابر په کې اوسېږي .

د-جنتیان څوک دی ؟ جنتي هریوپرهیزگارمؤمن دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَـٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ﴾ آل عمران ژباړه: پر هغه لاره په منډه منډه وځغلئ چې ستاسې دپروردگارد بخښنې اود هغه جنت خواته تللې ده چې هغه لکه داسمانونو اوځمکې په شان پراخ دی،او هغه له الله وېرېدونکیو خلکو له پاره تیارکړای شوي دی

هه- او سنی شتون یې : جنتو نه هم دااوس مو جو ددي په عربی ژبه کې اعداد تیا رولوته والي ټول اهل سنت دجنت په شتون اوپه اوسني وجو دیونظرلري .

و-پناه کېدل اوزوال یې:دجنت نعمتونه تل تر تله دی چې پناه کېدل نه لري دجنت په دوام دقران عظیم الشان گڼ ایاتونه دلیل دی :نوپردې اساس جنت اودوزخ پناه نه لري؛بلکې همیشه دي

ز-دجنتو نو ځای : جنتو نه په اعلی علیین کې دي قران عظیم الشان فرمایي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ﴾ المطففین: ژباړه: هیڅکله نه، ارومرو دنیکانو عملنامه دلوړ مقامه خلکو په دفترکې ده

ح-په جنت دایمان مطلب: په جنت دایمان معنا دادی چې یو شخص ټینگ باورولري چې جنت شته او نعمتونه یې تل تر تله او همیشه دي

ط-لومړي ننوتو نکي :جنت ته به تر ټولو دمخه رسول الله صلی الله علیه وسلم ننوزي اوپه ټولوامتونوکې به لومړی درسول الله صلی الله علیه وسلم امت ننوزي اوددې امت لومړی شخص به ابوبکرصدیق رضی الله عنه جنت ته داخلیږي.

ی-جنت ته بې حسابه :دغه ددې امت په ایمان کې لوړمنزلته پرهیزگاره بادیا نته شخصیتونه دي چې جنت ته به دیو صف په توگه داخلیږي مخونه به یې دسپوږمی په شان ځلیږي ددې امت فقیران به دشتمنو څخه مخکې جنت ته ځي په دې هکله دوه ډوله روایات راغلي په یوه کې دځلوېښتوکلونودمخکې والي اوپه بل کې دپنځه سوه کلونودمخکې والي ذکرراغلی دی داچې فقیران اوشتمن دجلاجلاحالاتوڅښتنان دي په فقیرانوکې هم ځیني وگړي په ایمان اوتقوی کې سره جلا دي او شتمن هم همداسې درواخله هرکله چې حساب دلومړي فقیراوداخري شتمن جنتی څخه واخلې ؛نو پنځه سوه کاله کیږي اوکه چېرې په فقیرانوکې وروستی فقیرجنت ته په داخلېدوکې اولومړی شتمن جنت ته په داخلېدوکې محا سبه کړی شي نوڅلوېښت کاله عمرجوړیږي

ک-تل تر تله او همېشه :جنت همېشه او فنا نه لري او جنتیان تل تر تله خلک مړینه نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الدخان: ژباړه: هلته به دمرگ خوند هغوی هیڅکله ونه څکي . فقط په دنیاکې چې کوم مرگ راغی خوراغی اوالله به هغوی د دوزخ له عذاب نه وژغوري

دوزخ

۱-پېژندنه یې:هغه تا وجن گرم کور دمجرمانو زندان او ستر ه رسوايي چې الله جل شانه کافرانو منا فقینو .سر ښانو او دپیغمبرانو دښمنا نو ته تیارکړی دی

۲-ددوزخ پوړونه :دوزخ ددوزخیانو دبدو اعمالو په اعتبار بېلا بېل پوړونه لري دوزخي .هر یوکافر بدبخته ملحد او بې دینه انسان دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په تر خ کې فرمايي ﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ ﴾ هود ژباړه: څوك چې بدمرغه وي هغوی به دوزخ ته لاړ شي (چې هلته به د گرمی او تندي له ډېري سختی نه) د هغوی ستمهاراو پشهار وي.

۳-شتون یې : داهل سنت والجماعت دټولو علماءو په اتفاق جنت اودوزخ همدا اوس مو جود دي پنا ه کېدل او له مینځه تلل نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترخ کې داسې فرمايي ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا ﴿٦٥﴾ ﴾الأحزاب ژباړه: په هر حال دایقیني خبره ده چې الله پرکافرانو لعنت کړی دی او دهغولپاره یې لمبه شوی اور تیار کړی دی .چې په هغه کې به هغوی دتل لپاره اوسیږي . کوم ملاتړ اومرستندوی به ونه مومي

۴-ددوزخ ځای:په اسفل سافلین دځمکې لا ندې برخه کې موقعیت لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترخ کې داسې فرمايي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ ﴾ المطففين: ژباړه: هیڅکله نه،اوومرودبدکارانوعملنامې دسجین په دفترکې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه ایات په تفسیرکې دبراء بن عازب رضی الله عنه څخه دقبردعذاب په هکله مشهورروایت دی الل
تعالی به ووایي چې زمادبنده داعمالو دفتر په سجین کې داووځمکو لاندې ولیکئ څینو نوربیا وایي چې
دوزخ پورته اسمان کی دی څینې نوربیاپه دې هکله څه نه وایي ؛بلکې دځای علم یې الله تعالی ته سپاري
اووایي چې مو ږ ته دالله تعالی په مخلوقاتوداحاطې علم نشته

٥-په دوزخ دایمان معنا :پردې ټینګ باورچې همدااوس مو جوداو پنا ه کېدل نه لري په دې کې ددوزخ
په عذابونو باورهم شا مل دی

دویم بحث
په قضااو قد رایمان

پیلیزه

په قضا اوقدرایمان داسلامي عقیدې شپږم رکن دی، څوک چې په قضا اوقدر باوري نه وي هغه کافرګڼل
کېږي،پردې اساس هر مسلمان ته لازمه ده چې په تقدیر ایمان ولري [١].
تقدیردالله جل جلاله ازلي علم دی، چې دهرشي اندازه او دهرشي داندازې لپاره یې حد ټاکلی
،دټولومخلوقاتوداندازې اومقدارترمنځ یې دقیق تناسب غوره کړی .هرڅه ته یې دخوځښتدولپاره مسیرټاکلی
دپیدایښــــت،دوام اوفنا لپاره یې معینه نېټه انتخاب کړې هرشي په خپل معین او ټاکلي وخت اوهرڅه
دټاکلوظوابطواوقواعدوسره سم ترسره کېږ ي.حرکت،سرعت،دنور سرعت. دصوت سرعت،دعناصرو ترمنځ
ترکیب دموادواو مرکباتو پیدایښت،اوبېرته تجزیه ټول دثابتواوبدلون نه منونکوقواعدوسره سم سرته رسېږي
دځمکې له پیدایښت نه ترقیامته پورې چې کومې پېښې ترسره کېږي ټول یې په کامل اومفصل ډول په لوح
محفوظ کې ثبت کړي دي ، نن ورځ ساینس دغه قواعد دفورمولونو په بڼه توضیح کوي.په لوح محفوظ
کې دراتلونکوپېښواودانسان دکړووړوپه هکله لیکنه دانسان اختیارات نه سلبوي اوهغه په یوه مجبورمحکوم
اوبې واکه موجودنه بدلوي اونه دهغه په اراده کومه اغیزه پرې باسي .
موږ بایددقضـــااوقـدرپـه مفهوم ځان پوه کړو. موږ ددغو الفاظوپه معنی اومفاهیموباندې په ایمان اوباور
درلودلومکلف یو،که ددغوالفاظو په مفهوم اومعناپوه نه شواوحقیقت یې موږته څرګند نه شي؛ نویواځې په
الفاظوبه دایمان معنی به څه حیثیت ولري په قضـــاءاوقدر ایمان داایجابوي چې په همدې موضــــوع پورې
مربوط مفاهیم توضیح کړو

قدر

۱-لغوي معنـایې:قدر په عربي ژبه کې اند ازې ،توان اوحدته ویل کېږي. په قران عظیم الشـــان کې زیاتره
داندازې په معنااستعمال شوی

[١] - یاسین نعیم(١٩٨٧ م)الایمان ارکانه. حقیقته . نوا قضه . ص١٧٧مکتبه الرسالة الحدیثه

۲-اصطلاحي معنی یې: قدرله هغه ټینګ، پاخه اومحکم نظام څخه عبارت دی چې الله تعالی جل جلاله دکایناتو دتنظیم لپاره وضعه کړی دی .[۱]

ځینې علماء قضاء اوقدریوشان ګني؛ مګرځینې نوربیاتقدیرالهي ازلي پریکړې ته وایي چې تراوسه لاعملي شوې نه ده او قضا دیوکارواقع کېدل بولي

۳-دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې: همدغه پورتني مفاهیم دقران عظیم الشان په ګڼو ځایونو کې راغلي دي، هلته چې فرمایي :﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾ القمر. ژباړه: اوموږهرڅه له یوتقدیرسره پیدا کړي دي

۴-دقدرمفهوم دنبوي احادیثو په رڼاکې: دایوڅرګندحقیقت دی چې دپیغمبرصلی الله علیه وسلم دملګرو په زړونوکې ددغې عقیدې ستره اغېزه پرته وه په څمکه کې خپاره شول؛ خوله ځان سره یې په تقدیردایمان عقیده درلوده له ابن عباس رضی الله عنه څخه روایت دی وایې چې یوه ورځ په یوې سپرلی رسول الله پسې سپوروم، راته یې وویل: ای زلمیه دالله جل شانه ددین ساتندوی اوسه ،الله تعالی به ستاساتنه وکړي دالله تعالی ددین ساتندوی اوسه دالله مرسته اوتائیدبه په خپل مخکې وګورې کله چې غواړې دالله تعالی څخه یې غواړه اوچې مرسته غواړې ،دالله تعالی څخه یې غواړه پردې پوه شه چې که چېرې ټوله نړی ستا پرخلاف سره یوځای شي چې تاته څه ګټه ورسوي تاته ګټه نه شي رسولای؛ مګرهغه چې الله جل شانه تاته لیکلي وي اوکه دوی ټول ستاپرخلاف سره یوځای شي ،چې تاته دڅه شي زیان ورسوي، تاته زیان نه شي رسولای ؛مګرهغه چې تاته الله تعالی مقررکړی وي قلمونه پورته کړی شوې اوپاڼې وچې شوي دي[۲]

۵-په تقدیر دایمان راوړو اهمیت: تقدیرداسلامي عقیدې دارکانو دجملې څخه دی دغه باوردسړي په زړه کې په الله تعالی توکل ،داډ اوسکون زیاتوي

٦-په تقدیردایمان معنی : په تقدیر دایمان مفهوم دالله جل شانه په قدیم علم او په الهي شامل ځواک ایمان درلودل دي.

۷-دتقدیر مراتب: په تقدیرایمان څلورمراتب لري :۱- علم ۲- لیکل ۳- مشیت ۴- پیداکول موږ به هریو تربشپړې څېړنې ونیسو:

الف-دعلم مرتبه : پردې ټینګ باورچې الله جل جلاله په ټولوکایناتوازلي اوابدي علم لري په ټولوشیانو دالله تعالی علم محیط دی، هیڅ شی ورڅخه پټ نه دي قران عظیم الشان فرمایي :﴿ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ سبأ: ژباړه: ووایه! قسم دی زماپه عالم الغیب الله ،هغه به پرتاسې راشي ،له هغه نه ذیوه بخري په

۱- سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۹۵دار الکتاب العربی بیروت لبنان

۲- بغا مصطفی (۱۹۸۶م)الوافی فی شرح الاربعین النوویة ص ۱۲۱ دار ابن کثیر بیروت

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه کوم شی نه په اسمانونوکې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري نه غټ اونه له هغه نه کوچنۍ،هرڅه په یوځرګندفترکې درج دي .

ب-دلیکلو مرحله : معنی دا چې الله تعالی دټولو شیانواندازه ترقیامته په لوح محفوظ کې لیکلې ده قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوۡلَىٰنَاۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ توبه ژباړه: دوی ته ووایه " موږ ته هیڅکله خطر (ضرر یابنبګڼه) نه رسیږي ،مګرهغه چې الله راته لیکلي دي هماغه الله زموږمولادی ، او مؤمنان باید په هماغه توکل وکړي ."

له دغه ایات څخه ځرګندیږي چې په ځمکه کې مصیبتونه ،زلزلې،توپانونه ،رنځونه ،غم او خوشالی ټولې دالهي تقدیر نتیجه ده .

ج- دمشیت مرتبه : معنی داچې الهي اراده اوتصمیم په هرشي کې جاري دی هېڅوک یې دمخنیوي صلاحیت نه لري ،داسمان اوځمکې کوچنی اولوی شی دالهي فعل نتیجه او ټول یې مخلوق دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښې سره څه نه کیږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله د علم او حکمت خاوند دي.

دالله تعالی مشیت اواراده په دوه ډوله د: یوه تکویني اوبله تشریعي په تکویني اراده کې انسان اختیارنه لري؛ البته په شرعي اراده کې انسان دواک او اختیار څښتن دی .

د - دتخلیق مرتبه: ددې مرتبې مطلب دادی چې الله تعالی دهرشي خالق دی له الله تعالی نه پرته ټول شیان مخلوق دي ،همدغه دټولواسماني پیغامونواودپیغمبرانواتفاقي مسئله ده، قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ ﴿٦٢﴾ ﴾ ژباړه:الله دهرشي هستوونکی او هماغه دهر شي ساتونکی دی.

پردې اساس دانسان فعل هم دالله تعالی مخلوق دی

قضاء

۱-دقضا لغوي معنی :قضاءپه لغت کې پرېکړې اوفیصلې صادرولوته وایي.

۲-اصطلاحي معنی: په اصطلاح کې په ازل کې دالهي تقدیرپه برابردکایناتوایجاد ته ویل کیږي.[1]

۳-قضاء دقرانکریم په رڼاکې:په قران عظیم الشان کې قضاء زیاتره وخت دفیصلې کولو ،امرصادرولواو پای ته رسولوپه معنی راغلې: هلته چې فرمایي ﴿ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن

[1] خطیب محمد احمد (۱۹۹۰م)دراسات في العقیدة الاسلامیة ص ۱۹۷ دار عمار للنشر عمان اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

فَيَكُونُ ﴿۱۱۷﴾ البقرة: ژباړه هغه د اسمانونو او ځمکې هستوونکی دی او د کومې خبرې چې فیصله صادروي ، صرف دومره امر ورته کوي چې "شئ" نوهغسې کیږي
دپرېکړو اوفیصلوصادرولو اختیارات اوواکي ټولې دالله جل جلاله سره دي او په دې کې هېڅوک له هغه سره شریک نه دي

۴-دقضاءاوقدرترمینځ فرق : دابادیواوتعمیراتودجوړښت لپاره ترهرڅه دمخه یوانجینرنقشه او پلان ترتیبوي ضروري مواد،دروازې ، کړکی،دتعمیراندازه هرڅه دده په لاس کې وي اومعماریې تطبیقوي انجنیرحق لري اوکولای شي چې په نقشه اوخپل تصمیم کې بدلون راولي له همدې کبله دالهي رحمت له جملې څخه په خپلوبندګانو باندې داهم دی چې دصالحواونېکواعمالوپه وسیله په تقدیرکې بدلون راځي له همدې امله موږ ته ددعاءاهمیت اوګټه څرګندېږي داځکه که چېرې په چاروکی بدلون نه وای؛ نوددعاء به هېڅ ګټه موږته نه رسېدله[۱].

۵-دقضاءډولونه

قضاء په دوه ډوله دی تکویني اوتشریعي

الف-تکویني قضاء

کوم ظوابط اومقررات چې په کایناتواو عالم کې وضعه شوي، ټول کاینات دهغه مطابق عیارشوي اوهرڅه دهغه مطابق ترسره کېږي دېته تکویني قضـاءوایي داثابت قوانین دي چې بدلون نه مومي اوالله جل شـانه دهغه دبدلون اوتغیرواک هېچاتـه نه دی ورکړی لـه اتوم نـه واخلـه ترلویوکهکشـانونو،بیاله حجرې نه ترلویوحیواني اونباتي اجسامو پورې ټول دیودقیق نظام،قوانینواویوسیستم لاندې دي،مثلاًداتوم جوړښت اوڅارچونه یې، دعناصروجوړښـت اودهرعنصرجلاجلامدارونه اوله نوروعناصروسره یې ترکیب ،دنورسرعت ،دصـوت سرعـت، دوړانګوبېلابیـل ډولونـه، دځمکې قطر،دلمراوځمکې ترمینځ واټن، دځمکې محوري اوانتقالي حرکت،دځمکې طبقات، دفضاطبقات، په هواکې داکسیجن سلنه ،داوبودقیق جوړښت ،په همدې توګه په ځمکه کې یې اندازه ،داوبوسایکل، دتسخین، انجماد،مایع اوګازدرجې، داوسپنې دتسخین اومایع حالـت درجه ،لـه ځمکې دسـپوږمۍ فاصـله ،په فضـاکې یې دسرعت اندازه ،داوزون طبقه اودنده یې ،دلمردنده ،دلمردشـعاعواندازه ځمکې ته دراروانوشـعاعګانوتخمین، په همدې توګه حجره اودحجرې ساختمان او فعالیت یې ،حیواني اونباتي حجره ،دهرحیوان کروموزمونه ،دانسـان دعصبي حجراتوتشکیل ،جنسي- حجرې ،دسـپرم سـاختـمان ،داوم جـوړښـت،دبـدن دسروکرویـاتوشـمېراودنـدې، دسپینوکرویاتوشمېراودنده یې، دانسـان سـاختمان دزړه،ځیګر،دماغ، باصرې، سامعې اودانسـان اوحیوان دهاضمې اوکوفنټري سیسـتم، دهرحیوان جلاجوړښـت ،دنباتاتوبېلابېل صـنفونه،دندې،ترکیب،تنفس،زوجي تکثر،دانسـان ژوند،مړینه رنګ،صـحت صـورت اوشـکل، طول،عرض ښـایسـت اوبدرنګي، توروالی اوسوروالی،ذکاوت اوپوهه، نارینتوب اوښځینه توب ، شـپه اوورځ،ګرمي اویخني، بربښنااوباران اوداسې

۱- طنطاوي علي(۱۹۸۵) تعریف عام بدین الاسلام ص ۱۵۲دارالفرقان عمان اردن

(c) ketabton.com: The Digital Library

لندې داچې تکويني تقديريومنظم نور..ټول دتکويني تقديربرخه ده دانسان ارادې ته په کې دخل نشته لنده داچې تکويني تقديريومنظم پلان دی چې هېڅکله بدلون نه مومي اوانسان ته په کې دخل په برخه نه دی پردې لحاظ دځمکې اواسمان هرڅه دالله عزوجل په وړاندې منقاددي.

ب-تشريعي قضاء

هغه احکام چې دانسان په ارادي برخه کې وضعه شوي او انسان وربانديمکلف شوی ،چې هغه مراعات اوخپل ژوند دهغې مطابق عيارکړي؛ دېته تشريعي قضاء وايي ،دتشريعي قضااحکام اوقوانين دانسان دژونددهغوبرخودتنظيم لپاره وضعه شوي. چې هلته انسان ازادي اواختيارلري هلته انسان کولا شي له دوو لارو يوه په خپله خوښه انتخاب کړي،په تشريعي قضاکې دانسان اراده او عزم دخل لري ،انسان دواک او اختيار څښتن دی پخپله خوښه اواراده ښه اوبدپخپله انتخابوي تشريعي تقديرانسان ته خيراوشر ښه اوبدورښيي دده دعقيدې بنسټونه ،دده دخالق حقونه ،د عبادت لارې چارې، ښه اوبد اخلاق. د جنسي-غريزې سمه اشباع اوموخه يې، دښمنی لاس ته راوړل اوسم لګښت يې. حکومتي سيستم اود حکومت دمسؤلينو صفات، ددوی مسؤليت اوپه ملت يې حقوق ، دحکومت دجوړېدو موخه ،له نورو ملتونو اودولتونو سره ددولت اړيکې. دمسلمانانوخپل منځي اړيکې. جرايم او دسزا نوعيت يې. دجګړې اصول اوداسې نور...[١]

لنده داچې له زانګو نه ترلحده اوله سرنه ترنوکه دټول ژونددمادي اوروحاني. ددنيوي اواخروي ژونددسمون لپاره اصولواوقوانينوته تشريعي تقديروايي،انسان دژوند تېرولولپاره نظام او قانون ته اړتيالري دژوند تېرولولپاره لاندې صورتونه دي:

- دپلاراو نيکه رسم اورواج ،دود اوکلتورمنل.
- دخپل نفس غوښتنې منل.
- دنورومِلتونوڅخه دنظام او قانون واردول.
- دکايناتو درب لارښوونو(وحی) ته غاړه اېښودل اوورته ځان تسليمول

اوس مهال يوازې قران عظيم الشان او نبوي سنت تشريعي تقدير ګڼل کېږي ،دتشريعي تقدير لپاره الله تعالى پيغمبران لېږي. هغوی ولسونو ته دعوت ورکوي او په روزلويې لاس پورې کوي بيا ددغوروزل شووافرادو په وسيله په ټولنه کې يوسرتاسري هراړخيزبدلون راولي دپيغمبري انقلاب او بدلون موخه دبشرله اسارته دانسان ازادي اودجبراواستبداد،جهل اوناپوهی دنظام ړنګول دي پاتې شوه اسلام راوړل دغه دزوراو جبرکارنه دی او نه دجبراو زوراسلام دمنلووړګڼل کېږي اسلام او کفراودښواو بدو انتخاب دانسان داختيارنتيجه ده،په اختياري برخه کې الله تعالى انسان ته دوه لارې ښودلي دي ،چې يوه دهدايت اوبله دضلالت اوګمراهی لاره ده قران عظيم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ١٠ ﴾ ژباړه: او دوه ښکاره لارې مو هغه ته و (نه) ښودلې ؟

١ [illegible] ۲۷ [illegible] دميثاق ايثار اداره

...ton.com: The Digital Library

دبشریت دخلاصون یواځینی لارالهي اسماني پیغام ته ځان سپارل اوتسلیمول دي.په دې سره به نړۍ واله سوله دعدل اوانصاف نظام یقیني شي انسان به له ځناورتوبه راووزي اوځمکه به دامن زانګوجوړه شي

۱-دالله تعالی اراده اوډولونه یې

دارادې معنی قصداوديوه کاردسرته رسولوعزم ته ویل کیږي اوپه دوه ډوله ده تکویني اوتشریعي اراده. په تکویني اراده کې تغیراوبدلون نه رامنځته کیږي ددې موجوداتوهرکاردقضـــاءاوقدرسره ســـم دالله تعالی په اراده ترسره کیږي داسې نه ده چې دکایناتوترپیداکولواوهغوته دظوابطواومقرراتودټاکلونه وروسته یې خپل سرته پرېښـي اوچارې په خپل سرپه تسلسل سره رواني دي ؛بلکې هرکاردالله تعالی په اراده پیلیږي اودهغه په اراده پای ته رسیږي اوهغه وربانديې نتایج مرتب ګرځوي . الله تعالی فرمایي ﴿ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ ﴾ یس ژباړه:هغه خوچې کله دیوشی اراده کوي،نودهغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه اوهغه کیږي

البته شرعي اراده دامراوالهي فرمـان په معنی ده الله تعالی جلت عظمته شرعي اراده دزورواوجبرله لارې نه جاري کوي؛ بلکې انسان دخپلې خوښې پراساس یې عمل ته اقدام کوي اوپایې نه کوي

۲-دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده

دانسان اراده،عزم،غوښتنه اوتصـمیم دالله تعالی دارادې اومشیت تابع ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ کې داسـې فرمایي ﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښی سره څه نه کیږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله دعلم او حکمت خاوند دي.

دپورتني ایات څخه څرګنـدیږي چې داللـه جـل جلالـه اراده دانســـان په اختیاراوارادې مقدمه ده .ځکه دایږهرانســـان چې څـه کوي دالله تعالی په اراده یې کوي هغه ورته دپرېکړې عزم اوبیاداقدام صـــلاحیت ورکوي .دغه مطلب ديومثال په ترڅ کې توضـــیح کوو: ته دخراب موټر څښـــتن یې. تاخپل موټریوجوړ موټرپسې وتړلو.ترڅوحرکت وکړي په دغه صورت کې دموټر سوق اواداره ستا په خپل لاس کې ده که ته اشتراک تاووې ا وله ګړنګه یې غورزوې مسؤلیت ستا خپل دی

بل مثال درواخله: ته دباغ څښتن یې چې سترستردیوالونه لري. پوره حفاظت یې شوی ستاداجازې نه پرته دبهرکوک نه شي ورننوتلی ته خپل دوست ته اجازه ورکوې اوباغ ته یې داخلوې ورته وایې هره مېوه خوړلی شي ،خودباغ کیڼ لوري ته ونې داسې دي چې رنګ اوخوندیې ښه نه برېښي دګټې پرځای تاوان لري که ته يې څخه خوراک ونه کړې تاته به هم ښه وي اوزه به هم خوشحاله شم ستادوست باغ ته ځي ،دغه چې به باغ کې هر څه کوي ستاپه اجازه یې کوي تاواک ورکړی دخرابي میوې دخوراک په نتیجه کې مسئولیت ده ته راجع دی دباغ څاوندبه ناراضه وي ،ځکه اطاعت یې وکړښه مېوه یې وخوړه دباغ څښتن به خوشاله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ستادوست له تانه کیلي واخلي باغ ته ننوزي ؛نورنوستاله کنتروله وځي ؛مګرداالله تعالی معامله دانسان سره داسې نه ده الله جل شانه هره شیبه انسان څاري اوپالنه یې کوي دښو اوبدوداړوتوفیق ورکوي الله تعالی په ښوکارونوراضي کېږي په بدوچارو ،نه قران عظیم الشان فرمایي ﴿ إِن تَكْفُرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَۖ وَإِن تَشْكُرُواْ يَرْضَهُ لَكُمْۗ ﴿٧﴾ ﴾ الزمر: ژباړه:که تاسې کافرشئ ؛نوالله له تاسې نه بې نیازه دی،خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي[1]

۳-دانسان خپلواکي

په انسان دالله تعالی دوه ډوله قوانین حاکم دی چې یویې تکویني او بل یې تشریعي. په تکویني برخه کې انسان نه خپلواکی لري او نه اراده اوا ختیار؛ لکه ژوند او مړ ینه روغتیااورنځ ،دبدن دزړه،کو لمو اودماغ دوینې جریان ،دهاضمې سیستم او داسې نور ؛البته دانسان ارادي برخه چې څه وخوري څه وڅښي څه واوري څه ووایي او څه وکړي دادده په واک کې دي په ده کوم جبراوزرنه دی شوی په خپله خوښه ښه او بد انتخابوي ؛مګر انسان دښو او بدوچارو په پېژندنه کې خطاء کېږي .له همدې امله الله تعالی ښه اوبد داسما ني وحی په ترڅ کی دپیغمبرانو په وسیله انسان ته ښودلي دي، دښواوبدوپه انتخاب کې یې انسان ته ازادي ورکړې اوددواړوپه انتخاب کې یې پرې زورنه دی کړی. سره له دې یې انسان مکلف اومسؤل هم ګرځولی اوپه ازمیښت کې یې اچولی ؛البته پرده یې زوراو جبر نه دی کړی، که چېرې یې په زور هدایت پرې منلی وای ؛نو بیابه کفر او شرک له سره شتون نه درلود حقیقت دادی چې دالله تعالی تشریعي احکام دپیغمبرانو په وسیله انسان ته رسېدلي دي دغه دالله تعالی دتکویني احکاموپه شان نه دي تشریعی قوانین الزامي اوجبري بڼه نه لري؛ بلکې انسان په ابتلاء او ازمیښت کې قرار لري[2]

الله تعالی کاینات پیداکړي اودکایناتوله پیدایښت نه مخکې یې ددوی دتنظیم اوترتیب لپاره یو پلان اوتنظیم جوړکړی. الله تعالی یې په ټولو حوادثو پوه ؤ انسان هم دکایناتوکوچنی برخه ده چې ازادي او خپلواکي لري الله تعالی پرې عالم ؤ. چې دغه شخص به څه شی انتخابوي پورتنی مطلب موږدیو مثال په ترڅ کې روښانه کوو:

که چېرې یو ښوونکی او یادماشوم پلارپردې خبره پوه شي ،چې شاګرداو یازوی یې دلیاقت او استعدادڅښتن دی هغه یې له ځا ن سره نوټ کړي چې له ازموینې وروسته به دغه مقام ترلاسه کوي او یا به دومره نمرې ګټي اوبیاداټکل سره سم هماغه شان شي ؛نوایاد استاد او پلاردغه پوهه دخپل شاګرداواولاد په پوهه اولیاقت څه اغېزه پرې باسي؟نه هېڅکله نه! کله چې انسان سمه لاره انتخابوي ؛نوالهي توفیق ورپه برخه کېږي.

---

[1] - حکمتیار ګلبدین (ب ت) په تقدیر ایمان ص ۳۷ ناشر دمیثاق ایثار اداره
[2] - سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۰۱دار الکتاب العربی بیروت لبنان

c) ketabton.com: The Digital Library

۴- دانسان د ارادي کړو وړو حیثیت

دانسان ارادي کړه وړه په ځينو قيوداتو پورې تړلي دي ،چې له هغې نه وتلی نه شي کله چې يوڅوک ليکل کوي اويادد‌ښمن په وژلو لاس پورې کوي داټول په داسې لاسونو ترسره کېږي چې نه يې په تخليق کې دده رول ؤاونه دقتل اوليکلوپه الاتواواسبابوکې ده دغه صفات رامنځته کړي دي دحوادثو اوپېښو په کوچني حلقه کې چې هغه دده دکسب اواختيارڅخه عبارت دي، له دې نه پرته نورنه دده صنع اونه تخليق دی له همدې کبله ده ته دکاردکسب نسبت کېږي نه دکارتخليق.له همدې کبله داخبر ه سمه نه ده چې يوڅوک ووايي :انسان دخپلواعمالوخالق دی داځکه چې تخليق خوله نشت نه ديوشي رامنځته کول دي .حقيقت دادی چې انسان ديو موجودشي رابطه له يو بل موجودسره ټينګوي، چې په هغه کې هم دده دتخليق څه رول له سره نشته له همدې امله الهي اراده دبنده په ارادې اومشيت باندې احاطه لري .پرهمدې اساس موږوايو چې يومقتول په خپل هغه مرګ مري چې الله تعالی ورته ټاکلی ؛البته دقتل عمليه دقاتل په کسب سره ده او په همدغه کسب سره دغه شخص نيول کېږي هغه څه چې دانسان دکسب اوداالهي قضاءاوقدر ترمنځ يې تنسيق رامينځته کړی هغه داالله تعالی پخوانی علم دی موږ به دغه مسئله ديومثال په توګه نوره هم روښانه کړو.

تادخپلې کوټې دبرېښنايي ګروپ سوچ په يو پټ ځای کې ځای پرځای کړی چې ستاکوچني زوی ته ترې معلومات نشته دغه سوچ په داسې پټ ځای کې قرار لري چې ته کولی شې ،ګروپ پرې رڼا اويا تياره کړې .تاوغوښتل چې دخپل ماشوم زوی اراده او تصميم ځان ته معلو م کړې چې اياستاخبره مني اوکنه ؟تاورته ووېل پام کوه چې داګروپ ګل نه کړې چې تياره به شي که زماخبره دې و منله دومره انعام به درکړم اوکه سرغړونه دې وکړه سزابه درکړم .له دې نه وروسته تادخپل ماشوم ځارنه کو له چې په کومه کړنه لاس پورې کوي ؛لېکن دغه ماشوم په خپلې ازادې ارادې سره دنافرمانۍاوسرغړونې لاره انتخاب کړه دګروپ په لورې يې ورمنډه کړه ترڅو يې ګل کړي په دغه مهال تاپه پټه توګه دګروپ په بټن فشار واردکړ او ګروپ ګل شو ماشوم ارومرو احساسوي چې ګروپ يې په خپل پوکې سره په تياره بدل کړ ؛ لېکن دګروپ دتياره کېدواصلي اوحقيقي سبب خوته پخپله وې دغه تقريبي مثال په ظلم اوتېري سره ديوانسان دقتل اوو‌ژنې له جر يمې سره مشابه دی قاتل خودقتل په عمليه کې هغه شکلي سبب برابر کړ؛لېکن مقتول خو په خپل اجل او ټاکلې نېټې سره داالله تعالی دقضاء اوقدر پراساس په مرينه محکوم شوی دی ؛البته قاتل خودالله تعالی جلت عظمته د هغه امرپه مخالفت لاس پورې کړی چې هغه يې حرام اوناروا ګرځولی دی[۱]

۵- دانسان داختيارساحه

انسان ددوودايروپه ضمن کې قرارلري يوه لو يه دايره چې دده کسب اواختيارته په کې دخل نشته او بله کوچنۍ دايره چې دده داختياراوواک ساحه ده. دده مثال هغه قفس ته ورته دی چې دننه په کې مرغان

---

[۱] سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۱۱۲دار الکتاب العربي بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايسار شوي ،مارغه دننه ازادي لري چې څه وخوري اويا يې وڅښي اوياله خپلې جوړې سره يو ځاى شي البته که مارغه دخوراک اوڅښاک دلو ښو په ماتولولاس پورې کړاويا يې خپلې بڼکې ووېستلې اويايې نورو مارغانوته اذيت ورسولواوله هغوى سره په شخړه اومنګولو لګولواخته شو؛نوپه دغه صورت کې دقفس څښتن به دغه مارغه ته سزاورکوي اوله قفس څخه به يې راوباسي ؛البته که ددې پر عکس دقفس څښتن يې يخې هواته کښېږدي اويايې قفس په اوبوکې غوپه کړ،په دغه صورت کې مار غان مسؤليت نه لري ،دقفس خاوند پوهېږي چې مارغان يې ملامت نه دي [1]

٦- دانسان مسؤ ليت

څه وخت چې مؤمن مسلمان دقضاء اوقدرصحيح مفهوم دصالحواوښکوسلفواواهل سنت والجماعت دمسلک په برابر ترلاسه کړي؛ نو دتکويني اوتشريعي قضاء ترمنځ بېلتون پېژني په تکويني قضاء کې ځان غيرمسؤل بولي او دالله تعالى پرېکړې ته ځان سپاري ؛البته تشريعي قضاء چې دانسان ارادي بر خه تنظيموي په دې کې خپل ځان مسؤل ګڼي اوخپل ځان په خپله دبربادۍ کندې ته نه غورځوي ؛بلکې اسبابو اووسايلوته لاس اچوي اوددښمن مکرونه اودسيسې شنډوي ځکه چې دوسې سره سم دځواک برابرول دمسلمانانودمسؤليتونوپه حدودوکې دي دي.

دالله جل جلا له سپېڅلي پيغمبراوملګرويې کولى شول دپستواوذليلوخلکو په څېر ژوندسرته ورسوي خودخپل مسؤليت پربنسټ يې ځان ذلت ته ونه سپارلو .دالهي تشريعي تقدير له ستر ځواک څخه يې دخپل ماموريت اورسالت په چاروکې مرسته حاصله کړه دفقر مقابله يې په کار، دجهل يې په لوست، درنځ يې په دوا، دکفر او شرک يې په جهاد سره وکړه له غم ،سستى ،فقر ،ناتوانى اوبخل څخه يې الله تعالى ته پناه وړله په جهادونو اوخونړيوجګړوکې يې ونډه واخيسته اودسترې ارادې او عزم څښتن ؤ

دتقديرپه اړه د بېلابېلو ډلو افکار

دتقدير په اړه داهل سنت والجماعت اونورو بېلاروډلو نظريات په لنډ ډول ذکرکوو

- **قدريه ډله** : دوى دبندګانودکړووړوپه هکله دالله تعالى دازلي تقديرڅخه انکارکوي .
- **جبريه ډله** :البته جبريه ډله هغوى وايي چې انسان هېڅ داختيارڅښتن نه دى په کفراواسلام انسان دالله تعالى له خوامجبوردى چې کوم شى الله تعالى ورته ليکلي دي هماغه کېږي دانسان مثال په فضاء کې دپاڼي دى چې له اختياره پرته يې بادخوځوي .
- **اهل سنت والجماعت**:اهل سنت والجماعت وايي: چې انسان الله تعالى ترمشيت اوارادې لاندې دى.په تکويني اراده کې مجبوراوپه تشريعي اراده کې دخپلواک څښتن اوالله تعالى پرې له پخوانه عالم ؤداهل سنتوله نظره په ايمان اوکفردواړوکې دالله تعالى اراده داخله ده؛ مګرکفرالله تعالى نه خوښوي اونه پرې خوشالېږي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴿٧﴾ ﴾

[1] - حبنکه عبدالرحمن حسن (ب ت)العقيدة الاسلاميه واسسها ص ۹۴دارالقلم دمشق سورية

الزمر ،ژباړه:خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي.

دبندګانودافعالواوکړنوپه هکله داهل سـنت والجماعت مسـلک دادی چې دبندګانواعمال اوکړه وړه دالله تعالی مخلوق اودبنده کسب دی ؛ البته جبریه ګمراه ډله په سرکې ددوی مشرجهم بن صفوان په دې نظردی چې دبنـده دافعـالوخـالق اوکـاسـب اللـه تعـالی دی بنـده هېڅ اختیـارنه لري بل لورته معتزله بې لارې ډله وايي:اختياري افعال دحيواناتوالله تعالی پورې هېڅ تعلق نه لري

دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفينونظريات

اهل سنت والجماعت دالهي ارادې په هکله چې کوم دلايل راغلي هغه يې راټول کړي اوالهي اراده يې په دووبرخوووېشلې ده. ۱ ـ تکوینی اراده ۲ ـ دیني اوتشریعي اراده

تکویني اراده چې دمشيت مرادفه ده ټولوطبيعي پېښـوته شامليږي لکه مرګ اوژوند، طوفان ، زلزله ، شپه اوورځ اوداسې نور...په دې کې دانسـان اراده دخل نه لري؛ البته دالله تعالی تشريعي اراده اومشيت په دې کې انسان ازاداوداختیارخښتن دی جنت اودوزخ دهمدغه اختيارله امله دی په دې کې انسان مجبورنه دی په خپله خوښه ښه اوبدانتخابوي ؛البته ګمراه معتزله قدريه ډله دالله تعالی له تکويني ارادې څخه انکارکوي يوازې په شرعي ارادې اعتراف کوي اوله سـمې لارې دانحراف لاره غوره کوي ؛مګرجبريه اوجهميه ډله دالله تعالی تکويني اراده ثابتوي اودتشريعي ارادې څخه انکارکوي .

۷-په قضاءاوقدردايمان غوښتنې

- دقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کول که ددغو الفاظو په معنااومفهوم پوه نه شونويوازې په الفاظو دايمان معنی به څه وي؟
- په غمونو اوکړاوونو صبراو دمصيبتونو پرمهال استقامت غوره کول .

۸-دقضااوقدردعقيدې اغېزې

دمسلمان پرژونددقضـااوقدردعقيدې اغېزې په لاندې ټکوکې خلاصـه کوو: ۱-هلې ځلې اوکوښـښ ۲-شجاعت اومېړانه ۳-صـبراوزغم ۴-دالله جل شـانه په هره فيصـله خوښـي ۵-دبندګانوله بنده ګی ازادي ، سکون اوداډ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی
دايمان نواقض(له مينځه وړو نكي)اهل قبله اواحكام يې

پيليزه

الله تعالى اسلام ته دننوتلو لپاره په شهادتينو (لااله الله محمد رسول الله)اقراراوتصديق ننوت لاره گرزولې ده يوشخص له اسلامه هلته وځي چې له ده څخه داسې وينا،عمل اويا اعتقاد څرگند شي چې تېر اقرار او باور له مينځه يوسي په دې توگه چې يا دالله تعالى په ربوبيت يا په الوهيت يا په اسماؤاو صفاتو اويا په رسالت كې په طعن اوعيب لگولولاس پورې كړي په دغه صورت كې ددغه شخص اقرارمات او دالله تعالى له دين څخه وؤت له اسلامه ديو شخص وتل له دليل اوثبوت څخه پرته صحت نه لري دغه ډېره خطرناكه مسئله ده بې ځايه او له دليله پرته په خلكو دكفر فتوى صادرول هېڅكله جواز نه لري په دغه برخه كې كې به درانه لوستونكي په لاندې مطالبو پوهه حاصله كړي.

لومړی بحث

د نواقضو معنى

نقض په لغت كې ماتولوته وايي اوپه اصطلاح كې خينو اعتقاداتو،وينا،واوافعالوته ويل كېږي چې ايمان له مينځه وړي دبته نواقض څكه وايي چې كله يې انسان مرتكب وگرزي له اسلامه خارجېږي او په كفر كې داخلېږي دايمان نواقض ډېر زيات دي مووږيې په درې ډولونوكې خلاصه كوو

دايمان دنواقضو ډولونه

دايمان له منځه وړونكي شيان په درې برخو وېشل كېږي لكه اعتقادي ، فعلي اوقولي

لومړی:دايمان اعتقادي نواقض

دايمان اعتقادي نواقض لاندې شيانوته شامليږي

الف:په ذات اوصفاتوكې

- دالله تعالى دسپېڅلي ذات څخه انكار
- دالله تعالى دصفاتوله جملې له يوه څخه انكار لكه علم ، سمع ، قدرت اوبصر قدرت ، قيوميت ، كلام اواراده
- دالله تعالى صفات دمخلوق دصفاتو سره مشابه گرزول په دې توگه چې ووايي الله تعالى هم دانسان په بڼه سترگې ، غوږ ونه ، لاسونه اوپښې لري اوربدل يې دمخلوق داوربدلو اوقوت يې دمخلوق دقوت په شان دی
- الله تعالى ته مور ، پلار ،زوی ، لوراوميرمن ثابتول
- په تثليث باوردرلودل په دې توگه چې الله تعالى ، عيسى عليه السلام اومووريې مريم په الوهيت كې شريک وگڼي

...bton.com: The Digital Library

ب : په ربوبيت کې

دالله تعالی دربوبيت دانکارشکلونه په لاندې توګه دي:

- له الله تعالی څخه انکار
- تخليق، ژوند،روزي ، مړينه ګټه اوتاوان له مخلوق څخه ګڼل اوبل چاته دکمال صفت ثابتول
- دمادې په ازليت باور
- په تصادف اوطبيعت يقين اوباور
- له الله تعالی سره په ملکيت کې بل څوک شريکان بلل اوستوروته دبارانونو نسبت کول
- دغه باورچې الله تعالی دکايناتو خالق دی ؛مګرپه کايناتوکې دتصرف اوتدبيرحق نه لري
- خپل ځان اويابل چاته دمطلق واکمن ، متصرف اوحاکم په توګه کتل
- الله تعالی ته دخوب اوغفلت نسبت کول
- خپل ځان اويابل چاته دالله تعالی دعلم اوحکمت په اندازه علم اوپوهه ثابتول

ج -په الوهيت کې

دالله تعالی په الوهيت کې دايمان له منځه وړونکي شيان لاندې شکلونه غوره کوي

- دالله تعالی منل ؛مګر له عبادت اوحاکميت څخه يې سرغړول
- دالله تعالی له بندګانوڅخه يوچاته په بندګی اوواکمنی قايلېدل لکه پيغمبرانو ،اولياؤ،ستوروته
- له اسلامي شريعته پرته بل قانون اونظام ته دزړه په خوښه سرټيټول.
- دغيرشرعي قوانينو وضعه کول لکه دزنا ، سود،قمار،لاټري اوبربنډ توب دجواز امرصادرول
- دجرايمو سزاګانې چې په قرانکريم اونبوي سنتوکې ذکر شوي لغوه ګرزول.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته دعبادت استحقاق ثابتول
- پردې خبره خوشالي چې بل څوک ورته سجده اويا په رکوع لاس پورې کړي.
- له قبرونو طواف اوتاوېدل ، قبر ته سجده ، نذر اونياز ،فرياد اوژړااو ورڅخه مرسته غوښتل
- په غايبانه توګه مافوق الا سباب دنفعې اوزيان رسولو ځواک يوچا ته ثابتول لکه داولاداوصحت

غوښتنه. البته ماتحت الا سباب مرسته له يوچا څخه غوښتل جوازلري دمثال په توګه له يوتن څخه دپيسوغوښتنه.

د- په نبوت اورسالت کې

په نبوت اورسالت کې دايمان نواقض لاندې صورتونه غوره کوي :

- دغو پيغمبرانوڅخه انکارچې په قاطع اوغوڅ دليل سره يې دنوم په يادولو سره نبوت ثابت وي
- دځينو پيغمبرانو منل اودځينو نه منل
- درسول الله صلی الله عليه وسلم درسالت دعموم څخه منکرېدل

...om.com: The Digital Library

شیخ الاسلام ابن تیمیة رحمة الله علیه په دغه مبارک حدیث دتعلیق په سلسله کې داسې ویلي دي دغه پورته دامیرالمؤمنین حضرت علي کرم الله وجهه دتعامل بیان ؤهریوزندیق چې خپل زندیقیت یې پټ کړاوګواهان پرې تېرشول ودې وژل شي اودتوبې غوښتنه دې ورڅخه نه کېږي؛ نودزندیق حکم دکفردی

دزندیق دتوبې قبولتیا: دزندیق دتوبې دوه حالتونه دي

۱ـ چې له توبې نه دمخه يې اسلامي حکومت په حبس محکوم کړي په دې هکله دعلماءدوه ډوله رایه ده

- قتل اووژل .
- دتوبې داظهارپه صورت کې یې عفوه .

۲ ـ داسلامی حکومت دنیولواوحبس نه دمخه یې په اتفاق سره توبه دقبول وړده .

تکفیر

پېژندنه : تکفیردلغت په اعتبارپه یوچادکفرفتوی ورکول اوپه اصطلاح کې په یوشخص دکفرحکم کول په دې توګه چې له اسلامه خارج شوی اوپه شرعي اوقانوني ډول یې کافرګڼل دي ،تکفیرخطرناکه عواقب لري له دلیله پرته په یوچادکفرتاپه لګول لوی جرم دی په یومعین شخص دکفرفتوی سترخطرناکه کارګڼل کېږي په دغه کارسره په دنیااواخرت دواړوکې ځینې امورمرتب کېږي اوهغه داچې:

- په دنیاکې یې ددیني ورورګلوی پای
- دمېرمن سره یې دنکاح له منځه تلل
- له موراوپلاره میراث نه وړل
- دمرتدکېدلوله امله یې قتل اووژنه
- په اخرت کې دالله تعالی درحمت څخه محرومېدل
- په دوزخ کې همېشه اوسېدل
- درسول الله مبارک دشفاعت څخه بې برخې کېدل په کې شامل دي

دتکفیرپه هکله دپخوانیوعلماؤویناوې

امام احمدبن حنبل رحمة الله علیه فرمايي :دیوکاروجوب ،حراموالی ، ثواب اوعذاب اوپه یوچادکفراوفسق حکم کول دالله تعالی اورسول الله مبارک صلاحیت دی هېڅوک په دې اړه دواک څښتنان نه دي . تکفیردشرعي اوقانوني احکاموجملې څخه دی قران عظیم الشان اونبوي احادیثوته به وړاندې کېږي ، دغه نه اجتهادي قضیه ده اونه دعقل صلاحیت دی .

دتکفیرډولونه

اهل سنت والجماعت تکفیرپه دووډولونووېشي

۱- تکفیر معین : په دې توګه چې یوشخص ته دیوکار ، ویناواعتقادله امله دکفرنسبت وشي دغه خپل شرایط اوقواعدلري .

(c) ketabton.com

۲ ـ تکفیرمطلق : دغه په یوفعل ، ویناواعتقاددکفرفتوی لګول دي لکه چې یوڅوک ، کمونستان ، لیننستان ،لبرالان ، سېکولران ،نشنلستان ،سودخواره اومحتکرین ملعون وګڼي اوداسې نور...۱

کفراوبه یوچادکفرحکم کول دایمان اواسلام په شان یوشرعي اوقانوني اصل دی هغه څوک به مؤمن مسلمان اویاکافروي چې شریعت مستحق ګرځولی وي څوک چې له الله تعالی اودمحمدرسول الله درسالت څخه منکروي هغه کافردی ؛مګرهغه څوک چې الله تعالی اورسول الله مبارک (قران اونبوي سنتو) کافرنه وي ګرزولی ؛نوهغه کافرنه ګرځي .

دیوچادکافرګرځولوشرطونه

اسلامي علماؤ دشرعي نصوصوڅخه دتکفیرشرطونه راوېستلي دي ،څنې وخت یومسلمان په یوکفري فعل ،وینا، اویااعتقادکې پرېوځي دلاندې شرایطوپه نظرکې نېولوسره مورپرې دکفرحکم کوو.

- چې په ویناوعمل سره ورڅخه کفرڅرګندشي
- چې حجت اودلیل پرې قایم چې شک اوشبهه په کې له منځه لاړه شي .
- چې دغه شخص عاقل اوبالغ وي.
- داچې معذوراواسلام راوړل یې دېرنېژدې نه وي.
- چې کفریې دزوراواکراه په حالت کې ونه ا وسي.
- چې جاهل نه؛ بلکې پوه وي .

دتکفیرموانع اوخنډونه

- داچې حجت اودلیل پرې قایم شوی نه وي په زړه کې شبهه اوشک ولري اویاورته دلیل څرګندنه وي
- ناپوهي اودده پروړاندې ددلیل نه ثبوت
- ماشوم توب ، لېونتوب اوبېړاتوب
- دمسلمانانوله هېواده یې لېرې والی اوورته داسلامي دعوت نه رسېدل
- ددلیل په اړه ناپوهي اوجهالت اوپه بېدیاکې اوسېدل
- زوراواکراه

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

چې څوک کلیمه طیبه ووایي قبلې ته لمونځ وکړي اوپه هغه څه اقرار وکړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له خان سره راوړی اګرکه څنې لوی ګناهونه له شرک نه پرته ورڅخه صادرشي په دې شرط چې

۱ دوکتورخمیس محمدبن عبدالرحمن ـ التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم ټوک ۷۵۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دګناه په حرمت قایل وي موړيږي له اسلامه بېرون نه بولواګرکه دغه شخص یوکمزوری اونیمګړی مسلمان ګڼل کېږي موږپرې دکفرحکم نه کوو؛البته فاسق یې ګڼواوله اسلامي ملت څخه یې بېرون نه ګرځوو

دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق

داسلامي څلورومذهبونوپیروان اوغیرمقلدین سلفي حضرات په اهل سنت والجماعت کې شامل دي ،کوم مهال چې اسلام دعربودجزیرې نه بېرون دعجموهېوادونوته خپورشوپه عجموکې څنې لوی علمي شخصیتونه راپیداشوه مغوی په جزیي اوفرعي مسایلوکې اجتهادکړی اوامت ته یې دین اسانه ګرزولی دی دهریومذهب امام پسې چې چااقتداء وکړه صحت لري ؛البته اوس مهال چې نړی دیوکلي بڼه غوره کړې ده اودنبوي احادیثومجموعي په تدوین شوي بڼه شتون لري دعلماؤترمنځ اجتهادی پرڅای ؛مګردنویوقضایاوددېپېښېدوپه صورت کې بایدحقیقي اومجازي (انلاین) جلسات صورت ونیسي دمجتهدینواجتهاداتوته بایدیاخلي کتنه وشي چې دکوموکومسایلودلایل ضعیف دي دقوي دلایلوپلټنه دې ترسره شي هریوهملکت پوه شه اوخپل یې مذهب دمذهبي اختلافاتوپرځای بایددعلماؤترمنځ داتحاداواتفاق هڅه صورت ونیسي ــ ددیني اوعصرسي مدارسواومکاتبوپه نصاب دې تجدیدنظرصورت ونیسي اودغه واټن ته دې دپای ټکی کېښودل شي.

دلویوګناهونودځښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه

خوارج ګناه کفراومعتزله یې نه کفرنه اسلام ګڼي دواړه یې په اتفاق همېشه دوزخي ګڼي دمعتزله ؤ په نېزدخلک په دنیاکې په درې ډوله دي مسلمان ، کافراو فاسق خوارج یې په مسلمان اوپه کافرویشي

دتکفیر په قضیه کې داهل سنت تګلاره

اهل سنت والجماعت هغه چاته دکفرنسبت نه کوي چې دوی ته کافروایي داځکه چې دکفرفتوی ورکول یوشرعي حکم دی ،دورنبوت ته نېژدې اصحابوکرامودرسول الله مبارک په لاس روزل شوي نسل هم خوارجواوروافضو(شیعه ګانو) ته دکفرنسبت نه دی کړی سره له دې چې دخوارجوګمراه ډلې اصحابوکراماواوڅلورم راشدخلیفه حضرت علی رضی الله عنه ته دکفرنسبت کاوه اودهغه مبارک دوژلواقدام یې وکړ.

داهل سنت والجماعت دمخالفینوتګلاره

دخوارجو، معتزله ؤ اومرجئه ؤګمراه ډلې دتکفیریه مسئله کې ډېرګرندي دي دخوارجوګمراه ډله دلویوګناهونومرتکبین له اسلامه بېرون اوپه دوزخ کې یې تل ترتله اوسېدونکي بولي .[1]
البته معتزله ګمراه ډله یې چې دیوې ګناه څخه یې توبه نه وي وبستلي نه کافراونه مسلمان اوتل ترتله یې په دوزخ کې بندیوان ګڼي . مرجئه ګمراه ډله :لکه چې له کفرسره طاعت بې فایدې شي دی دوی وایي : ایمان ته ګناه زیات نه رسوي[2]

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات وصلی الله علی نبیه
محمد صلی الله علیه وعلی اله وصحبه وسلم

---

[1] - تېرشوی ماخذ ۷۵۲ مخ
[2] - باقلاني ، تمهید ۳۹۴ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library